

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ Ν.Ο.Π.Ε .
ΤΜΗΜΑ **ΝΟΜΙΚΗΣ**

ΤΟΜΕΑΣ Α' ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2001-2002

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
του ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ Γ. ΦΙΛΗ
ΑΜ 379

ΤΙΤΛΟΣ

«ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΣΤΑ ΔΑΝΕΙΑ
ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ»

Επιβλέποντες

κα Μ. Παπαδοπούλου
κος Μ. Αυγουστιανάκης

Αθήνα, Ιανουάριος 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. ΟΙ ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (ΓΟΣ)	σελ. 2
α) Η έννοια των ΓΟΣ	
β) Η ένταξη των ΓΟΣ στη σύμβαση	
γ) Η ερμηνεία των ΓΟΣ	
δ) Ο έλεγχος περιεχομένων των ΓΟΣ κατά τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν 2251/1994	
ε) Ο έλεγχος περιεχομένου των ΓΟΣ κατά τις ειδικές διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 7 Ν. 2251/1994	
 B. ΤΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΗΘΕΣΤΕΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ	σελ. 9
 Γ. Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΠΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ ΥΠΟ ΕΞΕΤΑΣΗ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΔΑΝΕΙΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ	
1. Όροι που αφορούν τα έξοδα δανείου	σελ. 19
2. Όροι που αφορούν τον μονομερή από την τράπεζα καθορισμό του ύψους του επιτοκίου	σελ. 23
3. Όροι που ρυθμίζουν την προσαύξηση του επιτοκίου με την εισφορά του Ν. 128/1975	σελ. 31
4. Όροι που ρυθμίζουν την ημερολογιακή βάση υπολογισμού των τόκων	σελ. 34
5. Όροι που ρυθμίζουν την μονομερή απ' την τράπεζα αναπροσαρμογή του επιτοκίου	σελ. 37
6. Όροι που ρυθμίζουν το Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ)	σελ. 50
7. Όροι που ρυθμίζουν τον τρόπο καταλογισμού των καταβολών	σελ. 56
8. Όροι που ρυθμίζουν την εξόφληση του δανείου	σελ. 60
9. Όροι που ρυθμίζουν την πρόωρη εξόφληση του δανείου	σελ. 62
10. Όροι που ρυθμίζουν το δικαίωμα της τράπεζας να συμψηφίζει μονομερώς τις απαιτήσεις της προς αντίθετες απαιτήσεις του πιστούχου καταναλωτή	σελ. 70
11. Όροι που προβλέπουν την παραίτηση του εγγυητή από το ευεργέτημα της διζήσεως (ΑΚ 855) και από τα ευεργετήματα και τις ενστάσεις των άρθρων 862–868 ΑΚ	σελ. 74

12. Όροι που προβλέπουν το δικαίωμα καταγγελίας της τράπεζας λόγω καθυστέρησης καταβολής των δόσεων σελ. 83
13. Όροι που προβλέπουν το δικαίωμα καταγγελίας της τράπεζας λόγω παράβασης οποιουδήποτε όρου της σύμβασης σελ. 90
14. Όροι που προβλέπουν το δικαίωμα καταγγελίας της τράπεζας για λόγους (άλλους πλην της καθυστέρησης καταβολής των δόσεων) που αφορούν το πρόσωπο του πιστούχου καταναλωτή (ή του εγγυητή) σελ. 94
15. Όροι που καθορίζουν τα κατά τόπο αρμόδια δικαστήρια σελ. 96
16. Όροι που ρυθμίζουν την αποδεικτική ισχύ του αποσπάσματος των τηρουμένων από την τράπεζα βιβλίων σελ. 103
17. Όροι που περιέχουν πλάσματα αναγνώρισης του ύψους του λογαριασμού απ' τον πιστούχο καταναλωτή και πλάσματα περιέλευσης του λογαριασμού στον πιστούχο καταναλωτή σελ. 108
18. Όροι που περιορίζουν την ευθύνη της τράπεζας αποκλείοντας την προβολή ενστάσεων του πιστούχου καταναλωτή κατά της τράπεζας από τη σχέση του με την επιχείρηση σελ. 113

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ σελ. 117

Ε. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ σελ. 118

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η εξέταση των Γενικών Όρων Συναλλαγών στα τραπεζικά δάνεια καταναλωτικής πίστης, όπως αυτά παρουσιάζονται στη σύγχρονη τραπεζική πρακτική. Πρόκειται για μια συγκριτική επισκόπηση Γενικών Όρων που περιέχονται σε συμβάσεις δανείων καταναλωτικής πίστης, η οποία γίνεται με σκοπό τον περαιτέρω έλεγχο του περιεχομένου των παραπάνω Γενικών Όρων. Ο έλεγχος του περιεχομένου των ΓΟΣ διενεργείται βάσει των ειδικών διατάξεων για την καταναλωτική πίστη και των άρθρων 2 παρ. 6 και 7 του Ν. 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή. Πρόκειται για έλεγχο ανάλογο με τον έλεγχο που διενεργείται από τα Δικαστήρια στα πλαίσια δίκης επί συλλογικής αγωγής.

Στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας καθοριστική σημασία έχει η πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου με την οποία τέθηκαν τα θεμέλια για τη διαμόρφωση πάγιας νομολογίας προς ενίσχυση της προστασίας του καταναλωτή, καθώς και η πρόσφατη υπ' αριθμ. 5253/2003 απόφαση του Εφετείου Αθηνών (η οποία επικύρωσε την πρωτόδικη υπ' αριθμ. 1119/2002 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών), η οποία ακολουθεί το πνεύμα της πρόσφατης νομολογίας του Αρείου Πάγου ενισχύοντας την προστασία του καταναλωτή. Σημαντικές είναι και οι ρυθμίσεις που εισάγονται με την Πρόταση της νέας Κοινοτικής Οδηγίας (COM 2002 443) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου προς αναθεώρηση της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ με σκοπό την εναρμόνιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που διέπουν τις πιστώσεις που χορηγούνται στους καταναλωτές και η οποία υποβλήθηκε στις Βρυξέλλες στις 11.9.2002.

Στο σημείο αυτό και πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση των επιμέρους ζητημάτων που αποτελούν αντικείμενο εξέτασης της παρούσας διπλωματικής εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους όσους βοήθησαν στην εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας και ιδιαίτερα όλους εκείνους που με προθυμία βοήθησαν στο – όπως τελικά αποδείχτηκε – δύσκολο έργο της συγκέντρωσης των τραπεζικών δανειακών συμβάσεων καταναλωτικής πίστης χωρίς τις οποίες η εκπόνηση της εργασίας αυτής θα ήταν πρακτικά αδύνατη.

Ακολουθεί μια σύντομη αναφορά στη γενική θεωρία περί Γενικών Όρων Συναλλαγών και στη γενική θεωρία περί τραπεζικών δανείων καταναλωτικής πίστης.

A. ΟΙ ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (ΓΟΣ)

α) Η έννοια των ΓΟΣ

β) Η ένταξη των ΓΟΣ στη σύμβαση

γ) Η ερμηνεία των ΓΟΣ

**δ) Ο έλεγχος περιεχομένων των ΓΟΣ κατά τη γενική
ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν 2251/1994**

**ε) Ο έλεγχος περιεχομένου των ΓΟΣ κατά τις ειδικές
διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 7 Ν. 2251/1994**

α) Η έννοια των ΓΟΣ (άρθρο 2 παρ. 1 και 10 Ν. 2251/1994)

Άρθρο 2

- 1. Όροι που έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων για απροσδιόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων (γενικοί όροι των συναλλαγών)...*
- 10. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και για κάθε όρο σύμβασης που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης. Θεωρείται ότι ο όρος δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, όταν ο καταναλωτής δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενό του. Το γεγονός ότι ορισμένα στοιχεία κάποιου όρου ή για έναν μεμονωμένο όρο υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση δεν αποκλείει την εφαρμογή του παρόντος άρθρου στο υπόλοιπο της σύμβασης, εάν από το σύνολο των περιστάσεων προκύπτει ότι πρόκειται για σύμβαση προσχώρησης. Το βάρος απόδειξης ότι υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση φέρει ο προμηθευτής¹.*

Ως γενικοί όροι συναλλαγών ορίζονται κατ'άρθρο 2 παρ. 1 Ν. 2251/1994 όροι που έχουν διατυπωθεί (και κατά κανόνα τυπωθεί) εκ των προτέρων και οι οποίοι προορίζονται από τους συντάκτες τους να ισχύσουν για πλήθος μελλοντικών συμβάσεων με τους αντισυμβαλλομένους τους, περιέχουν δε ουσιαστικού ή και δικονομικού δικαίου ρυθμίσεις για διάφορα ζητήματα της κατ'ιδίαν σύμβασης. Επιπλέον, το άρθρο 2 παρ. 10 του ίδιου νόμου (όπως προστέθηκε με το Ν. 2471/1999) προβλέπει ότι το άρθρο 2 εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση απουσίας ατομικής διαπραγμάτευσης (ανεξάρτητα δηλαδή από την προδιατύπωση των όρων και τον προορισμό τους για απροσδιόριστο

¹ Η παρ. 10 του άρθρου 2 προστέθηκε με το Ν. 2741/1999.

αριθμό συμβάσεων) και ότι το βάρος αποδείξεως για την ύπαρξη ατομικής διαπραγμάτευσης φέρει ο προμηθευτής. Συνεπώς στοιχεία του νομοθετικού ορισμού των ΓΟΣ – όπως αυτός προκύπτει απ' τις διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 1 και 10 Ν. 2251/1994 – είναι η εκ των προτέρων διατύπωσή τους χωρίς ατομική διαπραγμάτευση ανεξάρτητα απ' το αν έχουν σχεδιαστεί για μια συγκεκριμένη σύμβαση ή για απροσδιόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων.

β) Η ένταξη των ΓΟΣ στη σύμβαση (άρθρο 2 παρ. 1-3)

Άρθρο 2

- 1. Όροι που έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων για απροσδιόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων (γενικοί όροι των συναλλαγών) δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή, αν κατά την κατάρτιση της σύμβασης τους αγνοούσε ανυπαίτως και ο προμηθευτής δεν του υπέδειξε την ύπαρξή τους ή του στέρησε τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του περιεχομένου τους.*
- 2. Οι γενικοί όροι συμβάσεων και παρεπόμενων συμφωνιών, που καταρτίζονται στην Ελλάδα, διατυπώνονται στην ελληνική γλώσσα. Εξαιρούνται οι γενικοί όροι των διεθνών συναλλαγών.*
- 3. Έντυποι γενικοί όροι συναλλαγών εκτυπώνονται ευανάγνωστα σε εμφανές μέρος του εγγράφου της σύμβασης.*

Η ένταξη των ΓΟΣ στη σύμβαση προϋποθέτει καταρχήν συμφωνία ένταξης (ή ενσωμάτωσης) των ΓΟΣ στη σύμβαση, δηλ. σύμπτωση δηλώσεων βουλήσεως (πρόταση - αποδοχή) σχετικά με την ένταξη ή αλλιώς την ισχύ των ΓΟΣ. Το άρθρο 2 Ν. 2251/1994 δεν κάνει καμία αναφορά στη συμφωνία ένταξης² αλλά αυτή προκύπτει απ' τις γενικές διατάξεις (ΑΚ 185 επ) και είναι σύμφυτη με την έννοια των ΓΟΣ. Προϋποθέσεις σύναψης της σύμβασης ένταξης των ΓΟΣ και, άρα, προϋποθέσεις ισχύος των ΓΟΣ είναι σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1-3:

ι) Ο προμηθευτής να υπέδειξε τους ΓΟΣ στον καταναλωτή.

Η υπόδειξη πρέπει να είναι ρητή. Δεν συνιστά ρητή υπόδειξη ή έμμεση (συμπερασματική) παραπομπή. Η ρητή υπόδειξη πρέπει να αφορά

² Αντίθετα η παρ. 2 II του γερμAGBG κάνει ρητή αναφορά στη σύμβαση ένταξης.

συγκεκριμένους ΓΟΣ χωρίς να απαιτείται ρητή επισήμανση κάθε όρου χωριστά αλλά αρκεί παραπομπή στους ΓΟΣ στο σύνολο τους. Αν πρόκειται όμως για απροσδόκητες ρήτρες³, απαιτείται ιδιαίτερη υπόδειξη.

ii) Ο προμηθευτής να έδωσε στον καταναλωτή δυνατότητα πραγματικής γνώσης των ΓΟΣ.

Για να είναι πραγματική η γνώση του καταναλωτή πρέπει οι ΓΟΣ να είναι σαφείς, ευανάγνωστοι (βλ. άρθρο 2 παρ. 3) και διατυπωμένοι απλά για να είναι κατανοητοί απ'τον μέσο καταναλωτή. Κρίσιμο χρονικό σημείο για να διαπιστωθεί αν ο προμηθευτής υπέδειξε στον καταναλωτή την ύπαρξη των ΓΟΣ και του έδωσε τη δυνατότητα να λάβει γνώση είναι το χρονικό σημείο κατάρτισης της σύμβασης (άρθρο 2 παρ. 1, «...κατά την κατάρτιση της σύμβασης...»). Η εκ των υστέρων πληροφόρηση του καταναλωτή για τους ΓΟΣ δεν αρκεί.

Παρά την αρνητική διατύπωση του άρθρου 2 παρ. 1 πρέπει να γίνει δεκτό ότι το βάρος αποδείξεως για την υπόδειξη των ΓΟΣ και για το ότι δόθηκε στον καταναλωτή η δυνατότητα να λάβει γνώση των ΓΟΣ φέρει ο προμηθευτής, ο οποίος, άλλωστε, και κατά τις γενικές διατάξεις, οφείλει να αποδείξει τη σύναψη της σύμβασης ενσωμάτωσης.

iii) Έλλειψη ανυπαίτιας άγνοιας του καταναλωτή.

Μολονότι η ανυπαίτια άγνοια του καταναλωτή εμφανίζεται ως αυτοτελής προϋπόθεση, εντούτοις συνδέεται άμεσα με τις υπό α και β προϋποθέσεις. Δηλαδή η ενδεχόμενη άγνοια του καταναλωτή ως προς τους ΓΟΣ θα είναι ανυπαίτια αν ο προμηθευτής δεν του υπέδειξε την ύπαρξη τους ή του στέρησε τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση τους. Αντίστροφα, αν ο προμηθευτής υπέδειξε στον καταναλωτή την ύπαρξη των ΓΟΣ ή του εξασφάλισε τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του περιεχομένου τους, τότε η ενδεχόμενη άγνοια του καταναλωτή θα πρέπει να θεωρηθεί υπαίτια. Άρα, για να ενσωματωθούν οι ΓΟΣ στη σύμβαση αρκεί κατά την κατάρτιση της σύμβασης είτε ο καταναλωτής να γνώριζε ή υπαίτια να αγνοούσε τους ΓΟΣ είτε ο προμηθευτής να υπέδειξε στον καταναλωτή την ύπαρξή τους και να του εξασφάλισε τα δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του περιεχομένου τους. Το βάρος αποδείξεως για την ανυπαίτια άγνοια φέρει ο καταναλωτής.

iv) Διατύπωση στην ελληνική γλώσσα (άρθρο 2 παρ. 2).

³ Απροσδόκητες είναι οι ρήτρες που έχουν τόσο ασυνήθιστο περιεχόμενο ώστε αιφνιδιάζουν τον καταναλωτή. Κατά τον γερμAGBG τέτοιες ρήτρες δεν ενσωματώνονται καν στη σύμβαση παρά μόνο αν ο προμηθευτής υποδεικνύει ιδιαίτερα την ύπαρξή τους στον καταναλωτή. Ο Ν. 2251/1994 δεν περιέχει διάταξη σχετική με τις απροσδόκητες ρήτρες.

γ) Η ερμηνεία των ΓΟΣ

Άρθρο 2

- 4. Όροι που συμφωνήθηκαν ύστερα από διαπραγμάτευση μεταξύ των συμβαλλομένων (ειδικοί όροι) είναι επικρατέστεροι από τους αντίστοιχους γενικούς όρους.*
- 5. Κατά την ερμηνεία των γενικών όρων συναλλαγών λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη προστασίας του καταναλωτικού κοινού. Γενικοί όροι συναλλαγών που διατυπώθηκαν μονομερώς από τον προμηθευτή ή από τρίτο για λογαριασμό του προμηθευτή, σε περίπτωση αμφιβολίας ερμηνεύονται υπέρ του καταναλωτή. Ειδικά όταν ελέγχεται το περιεχόμενο του γενικού όρου των συναλλαγών στο πλαίσιο των διαδικασιών της παρ. 9 του άρθρου 10 (συλλογική δικαστική προστασία) και της παρ. 3 του άρθρου 14 του παρόντος νόμου προτιμάται η δυσμενέστερη για τον καταναλωτή ερμηνευτική εκδοχή, εφόσον αυτή οδηγεί σε απαγόρευση διατύπωσης και χρήσης του σχετικού όρου⁴.*

Το άρθρο 2 παρ. 4-5 Ν. 2251/1994 περιλαμβάνει τους ακόλουθους ερμηνευτικούς κανόνες:

i) Σε περίπτωση αντίφασης μεταξύ ειδικών όρων που έχουν συμφωνηθεί ύστερα από διαπραγμάτευση και ΓΟΣ υπερισχύουν οι ειδικοί όροι (άρθρο 2 παρ. 3, πρβλ *lex specialis lege generali derogat*). Μάλιστα, οι ειδικοί όροι επικρατούν των ΓΟΣ ακόμη και αν εισάγουν ρύθμιση δυσμενέστερη για τον καταναλωτή⁵.

ii) Κατά την ερμηνεία των ΓΟΣ λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη προστασίας του καταναλωτικού κοινού (άρθρου 2 παρ. 5 εδ. α). Ο ερμηνευτικός αυτός κανόνας αποτελεί ένδειξη υπέρ της αντικειμενικής ερμηνείας των ΓΟΣ, αφού δεν κάνει λόγο για την ανάγκη προστασίας του καταναλωτή στη συγκεκριμένη συμβατική σχέση (δηλ. δεν κάνει *ad hoc* προσέγγιση) αλλά αναφέρεται γενικά στην ανάγκη προστασίας του καταναλωτικού κοινού. Υπέρ της αντικειμενικής θεωρίας τάσσεται και η ελληνική θεωρία, ενώ αντίθετα η ελληνική νομολογία φαίνεται να μην ακολουθεί την αντικειμενική θεωρία⁶.

⁴ Το εδ. γ του άρθρου 2 παρ. 5 προστέθηκε με το Ν. 2741/1999.

⁵ Αντιθέτως, η προγενέστερη διάταξη του άρθρου 24 παρ. 3 Ν. 1961/1991 όριζε ότι οι ειδικοί όροι επικρατούσαν των ΓΟΣ μόνο εφόσον ήταν ευνοϊκότεροι για τον καταναλωτή.

⁶ Έτσι π.χ. με την ΑΠ118/61, ΝοΒ 9.837 κρίθηκε ότι ρήτρα παρέκτασης δικαστηρίου «εν Ταγκανίκα» σε έντυπη σύμβαση εργασίας δεν ισχύει στην συγκεκριμένη περίπτωση, δεδομένου ότι ο εργαζόμενος δεν είχε αποκτήσει άδεια εργασίας στη χώρα αυτή, ώστε να μπορεί να προστατευθεί από τους νόμους της.

iii) ΓΟΣ που διατυπώθηκαν μονομερώς απ'τον προμηθευτή ή από τρίτο για λογαριασμό του προμηθευτή, σε περίπτωση αμφιβολίας ερμηνεύονται υπέρ του καταναλωτή (άρθρο 2 παρ. 5 εδ. β). Πρόκειται για τον κανόνα του ρωμαϊκού δικαίου «in dubio contra stipulatorem» σύμφωνα με τον οποίο αν υπάρχει ασάφεια ως προς το περιεχόμενο κάποιας συμβατικής ρύθμισης, αυτή ερμηνεύεται εναντίον του συντάκτη της.

iv) Κατά τη δίκη επί συλλογικής αγωγής προτιμάται η δυσμενέστερη για τον καταναλωτή ερμηνευτική εκδοχή (άρθρο 2 παρ. 5 εδ. γ). Πρόκειται για αντιστροφή του προηγούμενου ερμηνευτικού κανόνα (in dubio contra stipulatorem), η οποία κρίνεται δικαιολογημένη για τον εξής λόγο: αν εφαρμοζόταν και στην συλλογική δίκη η αρχή in dubio contra stipulatorem, τότε σε πολλές περιπτώσεις δεν θα απαγορευόταν η χρήση τους, αφού μέσω της ευνοϊκής προς τον καταναλωτή ερμηνείας θα επιλεγόταν μια σύμφωνη με τον νόμο ερμηνευτική εκδοχή της ρήτρας. Έτσι οι συντάκτες και χρήστες των ΓΟΣ θα είχαν κάθε λόγο να συνεχίζουν την χρησιμοποίηση ασαφών (και άρα καταχρηστικών) όρων, υπολογίζοντας την πιθανότητα να θεωρηθούν ad hoc εύλογες οι ρήτρες από κάποιο δικαστήριο, γνωρίζοντας δε ότι, ακόμη και σε περίπτωση συλλογικής αγωγής, θα μπορούσαν, αντιτάσσοντας το διφορούμενο νόημα, να αποφεύγουν την δικαστική απαγόρευση της χρήσης τους. Κατ'αυτόν τον τρόπο θα οδηγούμασταν σε καταστρατήγηση της απαγόρευσης καταχρηστικών ρητρών μέσω της χρήσης ασαφών ΓΟΣ. Συνεπώς, διφορούμενοι όροι πρέπει να ερμηνεύονται δυσμενώς για τον καταναλωτή προκειμένου να κριθούν καταχρηστικοί και άκυροι με αποτέλεσμα να απαγορευθεί η διατύπωση και η χρήση τους.

δ) Ο έλεγχος περιεχομένου των ΓΟΣ κατά τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994

Άρθρο 2

Δ. Γενικοί όροι των συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα την διατάραξη⁷ της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.

⁷ Το άρθρο 2 παρ. 6 πριν απ'την τροποποίησή του με τον Ν. 2741/1999 απαιτούσε «υπέρμετρη διατάραξη». Με την τροποποίηση του Ν. 2471/1999 απαλείφθηκε ο όρος «υπέρμετρη», οπότε το άρθρο 2 παρ. 6 στη σημερινή του μορφή αρκείται σε «διατάραξη».

Ο πιο σημαντικός έλεγχος των ΓΟΣ είναι ο έλεγχος του περιεχομένου τους, ο οποίος επιχειρείται καταρχήν με τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6. Σύμφωνα με την παραπάνω ρήτρα, καταχρηστικοί είναι οι ΓΟΣ που έχουν ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή. Πότε όμως οι ΓΟΣ μπορούν να προκαλέσουν διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας; Πρώτον, όταν οι ΓΟΣ αποκλίνουν απ'το ενδοτικό δίκαιο και μάλιστα από κανόνες ενδοτικού δικαίου που έχουν καθοδηγητικό χαρακτήρα, δηλ. αξιολογικό περιεχόμενο υπέρ των ουσιαστικών συμφερόντων ενός των συμβαλλομένων. Δεύτερον, σε περίπτωση μη ρυθμισμένων απ'το ενδοτικό δίκαιο συμβάσεων ή σε περίπτωση κενών ως προς ήδη ρυθμισμένες συμβάσεις, όταν οι ΓΟΣ κατανέμουν δικαιώματα και υποχρεώσεις κατά τρόπο τέτοιο που οδηγεί σε ματαίωση ή αλλοίωση του σκοπού της σύμβασης⁸. Τρίτον, όταν οι ΓΟΣ κατανέμουν δικαιώματα και υποχρεώσεις χωρίς να λαμβάνουν υπόψη την αρχή της καλής πίστης (ΑΚ 288), η οποία επιβάλλει την έντιμη και εύλογη στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων.

Οι ΓΟΣ μπορούν να οδηγήσουν σε διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας και να κριθούν καταχρηστικοί κατά τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 § 6, όταν παραβιάζουν την αρχή της διαφάνειας. Η αρχή της διαφάνειας των ΓΟΣ (Transparenzgebot, principle of clarity), η οποία καθιερώθηκε στο γερμανικό δίκαιο, σημαίνει ότι οι ΓΟΣ πρέπει να είναι διατυπωμένοι κατά τρόπο κατανοητό και σαφή, ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να διαγνώσει εκ των προτέρων την εμβέλεια τους. Δηλαδή η αρχή της διαφάνειας επιβάλλει οι ΓΟΣ να «φωτίζουν» τις συνέπειες της συμβατικής δέσμευσης. Απαιτείται διαφάνεια και ως προς την διατύπωση και ως προς το περιεχόμενο, περαιτέρω δε τόσο ως προς την τιμή της παροχής/αντιπαροχής όσο και ως προς την έννομη θέση (δικαιώματα/υποχρεώσεις των συμβαλλομένων). Διαφορετικά οι ΓΟΣ είναι αδιαφανείς και διαταράσσουν τη συμβατική ισορροπία, οπότε είναι άκυροι ως καταχρηστικοί κατά τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6.

ε) Ο έλεγχος περιεχομένου των ΓΟΣ κατά τις ειδικές διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 7 Ν. 2251/1994

Στο άρθρο 2 παρ. 7 περιλαμβάνεται ένας μακροσκελής μεν αλλά ενδεικτικός κατάλογος *per se* καταχρηστικών όρων. Πρόκειται για ενδεικτική απαρίθμηση (βλ. άρθρο 2 παρ. 7 το οποίο ορίζει «...καταχρηστικοί είναι ιδίως οι όροι...») γενικών όρων οι οποίοι θεωρούνται οπωσδήποτε καταχρηστικοί (βλ.

⁸ Βλ. Καράση, Γενικοί Όροι Συναλλαγών, σελ. 92 επ.

άρθρο 2 παρ. 7 το οποίο ορίζει «Σε κάθε περίπτωση καταχρηστικοί...») χωρίς να είναι απαραίτητος γι' αυτούς ο έλεγχος της διατάραξης κατ' άρθρο 2 παρ. 6⁹. Συνεπώς, όταν ένας ΓΟΣ εμπίπτει σε μια απ' τις ειδικές περιπτώσεις του ενδεικτικού καταλόγου του άρθρου 2 παρ. 7 είναι οπωσδήποτε άκυρος χωρίς να χρειάζεται να θεμελιωθεί η καταχρηστικότητά του στη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6. Δηλαδή στη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 καταφεύγουμε μόνο όταν η καταχρηστικότητα του ΓΟΣ δεν μπορεί να θεμελιωθεί σε κάποια απ' τις ενδεικτικά απαριθμούμενες περιπτώσεις του άρθρου 2 παρ. 7.

⁹ Έτσι Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές, σελ. 360.

B. ΤΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΗΘΕΣΤΕΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Κατά την ΑΚ 806 «με τη σύμβαση του δανείου ο ένας από τους συμβαλλόμενους (δανειστής) υποχρεούται να μεταβιβάσει κατά κυριότητα στον άλλο (οφειλέτη) χρήματα ή άλλα αντικαταστατά πράγματα και αυτός έχει την υποχρέωση να αποδώσει άλλα πράγματα της ίδιας ποιότητας και ποσότητας». Μ' αυτό το περιεχόμενο η σύμβαση του δανείου αποτελεί τη σπουδαιότερη μορφή άμεσης πίστωσης, αφού η χρηματοδοτική διευκόλυνση του πιστούχου καταναλωτή συνίσταται στην απευθείας παραχώρηση σ' αυτόν αγοραστικής δύναμης¹⁰. Ως προς τη νομική της δε μορφή γίνεται ομόφωνα δεκτό ότι αποτελεί σύμβαση ενοχική, διαρκή και άτυπη¹¹. Όμως, ειδικά η σύμβαση δανείου καταναλωτικής πίστης υποβάλλεται κατά το άρθρο 9 παρ. 1 της ΚΥΑ 983/1991 σε έγγραφο τύπο. Κατά τη μάλλον κρατούσα στη θεωρία και τη νομολογία άποψη η σύμβαση δανείου είναι παραδοτική, χωρίς να αποκλείεται όμως και η δυνατότητα συνυπολόγησης συναινετικού δανείου, δεδομένου ότι η διάταξη του άρθρου 806 ΑΚ αποτελεί ενδοτικό δίκαιο¹². Στην τελευταία δε περίπτωση θα πρόκειται για τέλεια ή ατελή αμφοτεροβαρή σύμβαση, ανάλογα με το αν έχει συμφωνηθεί ή όχι η καταβολή τόκου, αφού μόνη η επιστροφή του δανείσματος δεν συνιστά αντιπαροχή, αλλά απλή συνέπεια της δόσης του δανείσματος¹³.

Τα δάνεια καταναλωτικής πίστης είναι συνήθως τοκοχρεολυτικά, δηλαδή κεφάλαιο και τόκοι εξοφλούνται με ισόποσες δόσεις, οι οποίες παραμένουν σταθερές καθ' όλη τη διάρκεια της συμβάσεως, διατίθενται δε εν μέρει προς

¹⁰ Βλ. Δέσποινα Κλαβανίδου, Καταναλωτικά Δάνεια, Δογματική Θεώρηση και Συναφή Πρακτικά Ζητήματα, Θεσ/νική 1997, σελ. 144, Ν. Ρόκα, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ. 71, Κ. Παμπούκη, Τραπεζικοί Πιστωτικοί Συμβάσεις, Θεσ/νική 1962, σελ. 86-87 και 97.

¹¹ Βλ. Σπ. Ψυχράνη, Τραπεζικό Δίκαιο, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2001, σελ. 274-275, Εφ.Αθ. 1295/1996, ΕΤΡΑΞΔ2000/431, ΕφΑθ1349/1999, ΕΛΛΔ/νη 1999/1114.

¹² Την άποψη ότι για την κατάρτιση της σύμβασης του δανείου απαιτείται μεταβίβαση της κυριότητας των πραγμάτων από το δανειστή στον οφειλέτη δέχονται οι Απ. Γεωργιάδης Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, σελ. 49, Μπαλής Γενικές Αρχές παρ. 32 και 82, Ι. Ρόκας στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρθρα 806-809, Ζέπος, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο παρ. 511, Λ. Γεωργακόπουλος, Χρηματοπιστωτικό και Τραπεζικό Δίκαιο, Αθήνα 1999 σελ. 352, Α.Π. 1327/2001, ΝοΒ 2002, σελ. 1461 Εφ.Αθ 4272/2001, ΕπισκΕΔ 2001, σελ 749 επ. με παρατηρήσεις Κ. Παμπούκη, ΕφΑθ 1295/1996, ΕΛΛΔ/νη 41, σελ. 155.

Τη δεύτερη άποψη που αναγνωρίζει στους συμβαλλόμενους τη δυνατότητα να καταρτίσουν μια τέλεια (οριστική) σύμβαση δανείου με την οποία θα υποχρεούνται άμεσα, χωρίς δηλαδή την ανάγκη σύναψης άλλης ιδιαίτερης που να περιέχει την πράξη καταβολής, με μόνη την υπόσχεση κατάρτισης του δανείου δέχονται οι Βουζίκας ΕρμΑΚ, Εισαγωγικές Παρατηρήσεις στα άρθρα 806-809, Δ. Κλαβανίδου, ο.π, σελ. 145-147, Ν. Ρόκας, ο.π, σελ. 71, Π. Μάζης, «Εμπράγματη Εξασφάλιση τραπεζών και ανωνύμων εταιρειών», Αθήνα-Κομοτηνή 1993, σελ. 53-63 ο οποίος υποστηρίζει ότι αποτελεί ζήτημα ερμηνείας της βούλησης αν τα μέρη απέβλεψαν με τη σύμβαση αυτή να δεσμευθούν οριστικά ή κατάρτισαν απλώς ένα προσύμφωνο για δάνειο που θα συναφθεί, είτε πράγματι, είτε συναινετικά στο μέλλον. Για τις ομοιότητες και τις διαφορές των δύο αυτών συμβάσεων πρβλ. επίσης Μάζη, ο.π, σελ. 53-58.

¹³ Για τα ζητήματα της νομικής φύσης του δανείου ως σύμβασης αμφοτεροβαρούς ή μη και της υπαγωγής της ή μη στις Α.Κ 374 επ. βλ. Σταθόπουλο στον Α.Κ Γεωργιάδη – Σταθόπουλο παρ. 9-12, σελ. 332-333, όπου αναφέρει ότι η κρατούσα άποψη θεωρεί κυρίως το έντοκο δάνειο σαν αμφοτεροβαρή σύμβαση, βλ. επίσης Α.Π 1327/2001, ΝοΒ 50 (2002), σελ. 1461, όπου στη μείζονα πρόταση γίνεται δεκτό, μεταξύ άλλων, και ότι η σύμβαση εντόκου δανείου είναι αμφοτεροβαρή.

ολοσχερή εξόφληση των κατά το χρόνο λήξεως δεδουλευμένων τόκων, εν μέρει δε προς τμηματική εξόφληση του κεφαλαίου. Κατ'αυτό τον τρόπο, ενώ το κεφάλαιο μειώνεται συνεχώς και συνεπώς παράγει λιγότερους τόκους, το τμήμα εκάστης δόσεως που διατίθεται προς εξόφληση του κεφαλαίου (χρεολύσιο) αυξάνεται συνεχώς¹⁴.

Τα τραπεζικά δάνεια καταναλωτικής πίστης εμπίπτουν στις συμβάσεις δανείων που συνάπτονται μεταξύ τραπεζών και καταναλωτών σύμφωνα με την έννοια της ΚΥΑ 983/1991, δηλαδή φυσικών προσώπων που επιδιώκουν μ'αυτά σκοπούς εκτός των ορίων της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Πράγματι από τις διατάξεις της ΚΥΑ 983/1991 δεν ρυθμίζονται τα δάνεια μεταξύ ιδιωτών, διότι στα δάνεια αυτά, σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στα τραπεζικά δάνεια, η ανάγκη προστασίας του καταναλωτή-ιδιώτη δεν είναι τόσο επιτακτική. Ειδικότερα στην περίπτωση των ιδιωτικών δανείων υπάρχει η δυνατότητα διαπραγμάτευσης και αυτόνομου καθορισμού των όρων της σύμβασης μεταξύ των μερών, ενώ προκειμένου περί εντόκου δανείου ο νομοθέτης θέτει προς όφελος του δανειολήπτη και ορισμένους περιορισμούς (π.χ ανώτατο όριο δικαιοπρακτικού τόκου, ειδικοί όροι ανατοκισμού)¹⁵.

Όλα αυτά σε συνδυασμό με τις ειδικές διατάξεις των άρθρων 806 επ. ΑΚ και τις γενικές ρήτρες των άρθρων 174, 178, 179, 200, 281 και 288 ΑΚ παρέχουν τις απαραίτητες εγγυήσεις για την προστασία του δανειολήπτη καταναλωτή στο πεδίο των ιδιωτικών δανείων¹⁶. Αντιθέτως, στο πεδίο των τραπεζικών δανείων η ανάγκη προστασίας του καταναλωτή εμφανίζεται επιτακτικότερη, διότι στην περίπτωση αυτή ελλείπει η δυνατότητα διαπραγμάτευσης και αυτόνομου καθορισμού των όρων της σύμβασης από τους συμβαλλόμενους, αφού η τράπεζα είναι κατά τεκμήριο οικονομικά ισχυρότερη και καθορίζει μονομερώς το περιεχόμενο της σύμβασης εισάγοντας γενικούς όρους συναλλαγών, ενώ στην περίπτωση αυτή ελλείπουν επίσης και οι νομοθετικοί περιορισμοί που ισχύουν στα ιδιωτικά δάνεια κυρίως όσον αφορά το ύψος των τραπεζικών επιτοκίων και τις προϋποθέσεις ανατοκισμού.

Στη συνέχεια θα διακρίνουμε και θα αναλύσουμε εν συντομία τον τρόπο λειτουργίας των συνηθέστερων μορφών τραπεζικών δανείων καταναλωτικής πίστης, όπως αυτά εμφανίζονται στην πράξη. Κριτήριο της διάκρισης είναι ο βαθμός του συνδέσμου που εμφανίζεται μεταξύ της πίστωσης και του ειδικότερου σκοπού που επιδιώκει μ'αυτή ο καταναλωτής.

¹⁴ Για την έννοια και τη λειτουργία του τοκοχρεολυτικού δανείου βλ. ΑΠ 637/1997 ΕΛΛΔ/νη 1999, σελ. 298.

¹⁵ Άρθρα 293-296 ΑΚ.

¹⁶ Δέσποινα Κλαβανίδου, ο.π, σελ. 58.

i. Προσωπικά Δάνεια

Τα προσωπικά δάνεια αποτελούν τη χαρακτηριστικότερη μορφή δανείων στα οποία δεν εμφανίζεται κανένας απολύτως σύνδεσμος μεταξύ της παρεχόμενης πίστωσης και του επιδιωκόμενου μ' αυτή σκοπού¹⁷. Μέχρι τα τέλη Ιουνίου του 2003 επρόκειτο για μικρού ποσού δάνεια που δεν επιτρεπόταν να υπερβούν το ποσό των τριών χιλιάδων ευρώ (3.000). Με την απελευθέρωση όμως της καταναλωτικής πίστης¹⁸ το ύψος των δανείων αυτών εξαρτάται πλέον μόνο από την πιστοληπτική ικανότητα του εκάστοτε πελάτη-καταναλωτή.

Τα δάνεια αυτά παρέχονται μόνο από μια τράπεζα στο ίδιο πρόσωπο, τα οποίο υποχρεούται μάλιστα να υποβάλει και υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 του Ν. 1599/1986 περί του ότι δεν υφίσταται υπόλοιπο οφειλής του από δάνειο της ίδιας κατηγορίας που έχει λάβει από άλλη τράπεζα¹⁹. Το ποσό του δανείσματος καταβάλλεται στο δανειολήπτη-καταναλωτή, ο οποίος μπορεί να το διαθέσει χωρίς κανένα περιορισμό για την κάλυψη οιασδήποτε καταναλωτικών του αναγκών χωρίς να υποχρεούται σε λογοδοσία προς την τράπεζα και χωρίς να απαιτείται η προσκόμιση δικαιολογητικών.

ii. Δάνεια αποκτήσεως αγαθών διαρκείας και λήψεως υπηρεσιών

Ως δάνεια αποκτήσεως αγαθών διαρκείας και λήψεως υπηρεσιών χαρακτηρίζονται τα δάνεια που χορηγούνται για την αγορά ειδών διαρκείας και την λήψη υπηρεσιών έναντι προσκομίσεως σχετικών δικαιολογητικών. Τα δάνεια αυτά δεν μπορούσαν να υπερβούν το ποσό των είκοσι πέντε χιλιάδων ευρώ (25.000) κατ' άτομο καταναλωτή από το ίδιο πιστωτικό ίδρυμα, το ύψος δε του δανείου που χορηγείτο κατά περίπτωση δεν μπορούσε να υπερβεί το 65% της χρηματοδοτούμενης δαπάνης²⁰. Στο ποσό αυτό συνυπολογίζονταν και τα ποσά που έχει ήδη λάβει ο καταναλωτής από προσωπικά δάνεια ή από τη δημιουργία χρεωστικού υπολοίπου σε τρεχούμενο λογαριασμό καταθέσεων ή από τη χρήση πιστωτικών καρτών ή τέλος από την πώληση σε τράπεζες τίτλων με ταυτόχρονη συμφωνία επαναγοράς τους²¹. Από την απελευθέρωση όμως της καταναλωτικής πίστης καταργήθηκε τόσο το ως άνω όριο των 25.000 ευρώ, όσο και η κατά 35% συμμετοχή του πελάτη. Έτσι το ύψος του δανείου, όπως και το επιτόκιο, η διάρκεια αποπληρωμής και οι λοιποί όροι της δανειακής

¹⁷ Για τα προσωπικά δάνεια βλ. Δ. Κλαβανίδου, ο.π., σελ 61, Σπ. Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001 σελ. 283.

¹⁸ Βλ. ΠΔ/ΤΕ 2523/12.6.2003, ΦΕΚ Α/158/25.6.2003.

¹⁹ Βλ. ΠΔ/ΤΕ 1955/2.7.1991, Κεφάλαιο Δ, άρθρο 2α.

²⁰ Βλ. ΠΔ/ΤΕ 1955/2.7.1991, παρ. 3 κεφ. Δ.

²¹ Βλ. ΠΔ/ΤΕ 1955/1991, Κεφάλαιο Γ υπό στοιχεία α.

σύμβασης καθορίζονται ελεύθερα από τη δανείστρια τράπεζα ανάλογα με την πιστοληπτική ικανότητα του εκάστοτε πελάτη²².

Στα δάνεια αυτά, σ' αντίθεση με ότι προαναφέρθηκε για τα προσωπικά δάνεια, παρουσιάζεται ιδιαίτερος σύνδεσμος μεταξύ της χορηγούμενης πίστωσης και του ειδικότερου σκοπού χρησιμοποίησής της από τον καταναλωτή, γεγονός που φαίνεται και από την επιβαλλόμενη από την τράπεζα δέσμευση χρησιμοποίησής τους για ορισμένο σκοπό. Η εξασφάλιση διάθεσης της πίστωσης για το συγκεκριμένο σκοπό που αναγράφεται στη δανειακή σύμβαση επιτυγχάνεται στην πράξη είτε με την καταβολή του δανείου απευθείας στον πωλητή ή παρέχοντα υπηρεσίες είτε με την ανάληψη σχετικής ενοχικής υποχρέωσης από τον λήπτη καταναλωτή, η οποία ελέγχεται με την προσκόμιση των απαραίτητων δικαιολογητικών²³.

Μάλιστα προς εξασφάλιση της τράπεζας προς εξόφληση του δανείου το αποκτώμενο αγαθό, το οποίο συνήθως παραδίδεται στον πωλητή με τον όρο διατήρησης της κυριότητας του πωλητή, μεταβιβάζεται από τον τελευταίο καταπιστευτικά στην τράπεζα με τη μέθοδο της αντιφώνησης της νομής.

Σ' αυτή την κατηγορία δανείων αν για οιοδήποτε λόγο η χρηματοδοτούμενη δικαιοπραξία (σύμβαση πώλησης ή παροχής υπηρεσιών) δεν εξελιχθεί ομαλά, η σύμβαση δανείου εξακολουθεί να υφίσταται και δεν επηρεάζεται από την τύχη της πρώτης. Τούτο συμβαίνει, διότι, παρά το γεγονός ότι και τα δάνεια αυτά προορίζονται για την χρηματοδότηση μιας άλλης ενοχικής σχέσης από την οποία απορρέουν υποχρεώσεις για τον καταναλωτή τις οποίες ο τελευταίος επιθυμεί να εκπληρώσει με τη λήψη του δανείου, δεν υπάρχει προϋφιστάμενος ενοχικός δεσμός μεταξύ της δανειοδοτούσας τράπεζας και του πωλητή των αγαθών ή του παρέχοντος υπηρεσίες και κατ' ακολουθίαν δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής το άρθρο 11 παρ. 2 της ΚΥΑ 983/1991, ώστε ο καταναλωτής να στραφεί κατά του πιστωτικού φορέα²⁴. Αντιθέτως στην περίπτωση των δανείων τριμερούς σχέσεως, όπου ο πωλητής ή παρέχων υπηρεσίες συνδέεται με προϋπάρχουσα ενοχική σύμβαση με τον πιστωτικό φορέα, ο καταναλωτής έχει το δικαίωμα, εφόσον τηρούνται και οι λοιπές προϋποθέσεις του άρθρου 11 παρ. 2, να στραφεί κατά του πιστωτικού φορέα και να προτείνει κατ' αυτούς τις προσωπικές ενστάσεις που έχει κατά του πωλητή.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι και τα δάνεια αυτά διέπονται από τις προστατευτικές διατάξεις της ΚΥΑ 983/1991, κυρίως ως προς τους όρους διαφήμισης (άρθρο 8), τον τύπο και το ελάχιστο περιεχόμενο της σύμβασης

²² Βλ. ΠΔ/ΤΕ 2523/12.6.2003.

²³ Για τα δάνεια αποκτήσεως αγαθών διάρκειας και λήψεως υπηρεσιών βλ. αναλυτικά Δ. Κλαβανίδου, ο.π., σελ. 63-64, Σπ. Ψυχομάνη, ο.π., σελ. 281-282.

²⁴ Βλ. και την Εισηγητική Έκθεση και το κείμενο της από 11.9.2002 Πρότασης Οδηγίας (COM 2002 443) προς αναθεώρηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ, υπ' άρθρο 19 για την αλληλέγγυα και εις ολόκληρον ευθύνη πιστωτικού φορέα και προμηθευτή στην περίπτωση αυτή.

(άρθρο 9), το χρόνο και τον τρόπο υπολογισμού του ΣΕΠΠΕ (άρθρο 5 και 6), το δικαίωμα προπληρωμής (άρθρο 10 παρ. 2, 3 και 4) κτλ, με μόνες εξαιρέσεις τις διατάξεις του άρθρου 10 παρ. 1 εδ. β και του άρθρου 11 παρ. 2 ΚΥΑ 983/1991.

iii Δάνεια τριμερούς σχέσεως

Για δάνεια τριμερούς σχέσεως γίνεται λόγος όταν η παροχή πίστωσης στον καταναλωτή βασίζεται σε προϋφιστάμενη ενοχική σχέση μεταξύ της τράπεζας και του πωλητή εμπορευμάτων ή του παρέχοντος υπηρεσίες. Ειδικότερα στις περιπτώσεις των δανείων αυτών, παράλληλα με την ενοχική σύμβαση του δανείου μεταξύ τράπεζας και καταναλωτή, υφίσταται και μια άλλη και μάλιστα προϋπάρχουσα σύμβαση μεταξύ της τράπεζας και του πωλητή των αγαθών ή του παρέχοντος υπηρεσίες. Δημιουργείται έτσι μια τριγωνική σχέση που δεσμεύει τον καταναλωτή όχι μόνο ως προς τον τρόπο διάθεσης των χρημάτων του δανείου (όπως στην περίπτωση των δανείων για την απόκτηση αγαθών διαρκείας ή λήψεως υπηρεσιών) αλλά και ως προς την επιλογή του προσώπου του αντισυμβαλλόμενου του πιστωτικού φορέα (τράπεζας). Τα δάνεια αυτά έχουν εμφανιστεί στις συναλλαγές με τρεις μορφές που χαρακτηρίζονται σχηματικά ιδίως στην γερμανική επιστήμη ως Α, Β και Γ συναλλαγή, πρέπει δε να διακρίνονται από τα δάνεια που παρέχονται στον πωλητή εις εκτέλεση υφιστάμενης σύμβασης που τον συνδέει με τον πιστωτικό φορέα με τη μορφή εκχώρησης των επιμέρους απαιτήσεων του τελευταίου κατά του αγοραστή-καταναλωτή ή ως προεξόφληση λογιστικών απαιτήσεων²⁵.

Η Α-συναλλαγή

Η Α-συναλλαγή αποτελεί τη λιγότερο διαδεδομένη και ως εκ τούτου την λιγότερο ενδιαφέρουσα από πλευράς νομικής αξιολόγησης μορφή εμφάνισης δανείων επί τη βάσει τριμερούς σχέσεως²⁶. Στην περίπτωση αυτή ο καταναλωτής – δανειολήπτης δεσμεύεται τόσο ως προς την επιλογή του αντισυμβαλλομένου του πωλητή ή παρέχοντος υπηρεσίες, αφού πρέπει να συμβληθεί με επιχείρηση που συνεργάζεται μέσω προϋφιστάμενης ενοχικής σχέσης με την τράπεζα, όσο και ως προς τα αγαθά που θα αγοράσει, αφού

²⁵ Η πίστωση έναντι εκχώρησης απαίτησης και η προεξόφληση λογιστικών απαιτήσεων δεν σχολιάζονται στην ενότητα αυτή, διότι, αν και εμφανίζουν κινδύνους για τον καταναλωτή ανάλογους με εκείνους που ανακύπτουν στα δάνεια τριμερούς σχέσεως, οι πιστωτικές σχέσεις που δημιουργούν δεν είναι καταναλωτικές αλλά καθαρά εμπορικές.

²⁶ Αυτός ο τρόπος συναλλαγής δεν επικράτησε για πολύ καιρό στις συναλλαγές, είναι δε παντελώς άγνωστος στην Ελλάδα, διότι η χρησιμοποίηση εμπορευματικών επιταγών δεν ήταν πρακτική για κανένα από τα συμβαλλόμενα μέρη και κυρίως για τον πωλητή ή παρέχοντα υπηρεσίες, ο οποίος για λόγους ταχύτερης προώθησης των προϊόντων του προτιμά να προσφέρει μαζί με τα εμπορεύματα ή τις υπηρεσίες και τον τρόπο χρηματοδότησής τους χωρίς να επαφίεται στην πρωτοβουλία του αγοραστή.

πρέπει να επιλέξει μεταξύ αυτών που διατίθενται από τις συγκεκριμένες επιχειρήσεις.

Λόγω της στενής οικονομικής σχέσης που εμφανίζεται στις περιπτώσεις αυτές μεταξύ της σύμβασης πώλησης ή παροχής υπηρεσιών και της σύμβασης του δανείου που την χρηματοδοτεί, το άρθρο 11 της ΚΥΑ 983/1991 εφαρμόζεται και συνεπώς ο καταναλωτής δικαιούται υπό τους περιορισμούς που αναφέρονται σ' αυτό να στραφεί κατά του πιστωτικού φορέα και να προβάλει τις ενστάσεις του κατά του πωλητή ή παρέχοντος υπηρεσίες, παραίτηση δε από το δικαίωμά του αυτό δεν θα είναι και στην περίπτωση αυτή δυνατή, αφού η σχετική διάταξη είναι αναγκαστικού δικαίου²⁷.

Η Β-συναλλαγή

Η Β-συναλλαγή είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στην πράξη, διότι σε σχέση με την Α-συναλλαγή φαίνεται ότι εξυπηρετεί καλύτερα τα συμφέροντα των εμπλεκόμενων μερών. Σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στην περίπτωση της Α-συναλλαγής, στη Β-συναλλαγή την πρωτοβουλία για την προώθηση και την κατάρτιση της δανειακής σύμβασης μεταξύ της τράπεζας και του καταναλωτή δεν την έχει ο τελευταίος, αλλά ο πωλητής ή ο παρέχων υπηρεσίες με τον οποίο συναλλάσσεται ο καταναλωτής. Και εδώ ο πωλητής ή παρέχων υπηρεσίες έμπορος συνδέεται με την δανειοδοτούσα τράπεζα με προϋφιστάμενη ενοχική σύμβαση πλαίσιο (μίσθωση έργου ή εντολή). Ειδικότερα στην περίπτωση αυτή μετά την κατάρτιση της πώλησης ή της σύμβασης παροχής υπηρεσιών επί πιστώσει, ο αγοραστής ή λήπτης των υπηρεσιών καταναλωτής υπογράφει ένα έντυπο αίτησης που του χορηγεί ο αντισυμβαλλόμενός του έμπορος για τη χορήγηση δανείου μέχρι του ποσού του τιμήματος που πιστώθηκε. Η αίτηση αυτή απευθύνεται προς την τράπεζα με την οποία συνεργάζεται ο έμπορος (πωλητής ή παρέχων υπηρεσίες) βάσει προϋφιστάμενης σύμβασης. Η τράπεζα αποδεχόμενη εν συνεχεία την αίτηση του καταναλωτή καταβάλει αμέσως το ποσό του δανείου στον πωλητή σύμφωνα με συμβατικό όρο που έχει υπογράψει ο καταναλωτής, ο τελευταίος δε παραλαμβάνει το πράγμα υποχρεούμενος να καταβάλει στην τράπεζα το ποσό του δανείου με τα έξοδα και τους τόκους στις προσυμφωνηθείσες δόσεις κατά τα προκαθορισθέντα χρονικά διαστήματα.

Συνήθως προς εξασφάλιση της τράπεζας, προκειμένου περί δανείων για την απόκτηση αγαθών μεγάλης αξίας, η κυριότητα των πωλουμένων αγαθών παρακρατείται από τον πωλητή, ο οποίος εν συνέχεια τη μεταβιβάζει

²⁷ Ο αναγκαστικός χαρακτήρας της διάταξης προκύπτει και από το άρθρο 13 της ΚΥΑ το οποίο καταργεί κάθε διάταξη που αντιβαίνει στις διατάξεις της και απαγορεύει τη διατύπωση των πιστωτικών συμβάσεων με τρόπο που θα τις καταστρατηγούσε, βλ. επίσης Σπ. Ψυχομάνη, ο.π., σελ. 280, Δ. Κλαβανίδου, ο.π., σελ. 125 υποσημ. 115.

καταπιστευτικά με αντιφώνηση της νομής στην τράπεζα. Επίσης προς εξασφάλιση της τράπεζας στη σύμβαση που καταρτίζεται μεταξύ αυτής και του εμπόρου πωλητή ή παρέχοντος υπηρεσίες (σύμφωνα με την οποία η τράπεζα αναλαμβάνει την υποχρέωση έναντι αμοιβής – προμήθειας να παρέχει δάνεια σε πελάτες του αντισυμβαλλομένου της μέχρι ενός ανωτάτου ορίου που έχει συμφωνηθεί μεταξύ τους για την αγορά αγαθών ή τη λήψη υπηρεσιών) περιλαμβάνεται και όρος περί εις ολόκληρον ευθύνης του εμπόρου έναντι της τράπεζας. Πάντως, ακόμη και στην περίπτωση που δεν έχει συμφωνηθεί τέτοιος όρος, ο πωλητής ή παρέχων υπηρεσίες έμπορος θα ευθύνεται έναντι της τράπεζας προς επιστροφή του δανείου που κατ'εντολήν του παρεσχέθη στον καταναλωτή σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 870 Α.Κ, αφού πρόκειται περί εντολής προς πίστωση τρίτου. Τέλος, η τράπεζα προς πρόσθετη εξασφάλιση της, αν δεν έχει μεταβιβασθεί σ'αυτήν καταπιστευτικά η κυριότητα των πωλουμένων πραγμάτων, παρακρατεί συνήθως ένα τμήμα του δανείσματος που καταβάλει στον πωλητή σε δεσμευμένη κατάθεση μέχρι την αποπληρωμή όλων των δόσεων του δανείου από τον πιστολήπτη - καταναλωτή²⁸.

Η Γ-συναλλαγή

Η Γ-συναλλαγή αποτελεί παραλλαγή της Β-συναλλαγής. Ειδικότερα, οι σχέσεις των εκμπλεκομένων μερών στην περίπτωση αυτή διαμορφώνονται όπως ακριβώς και στην περίπτωση της Β-συναλλαγής, με τη μόνη διαφορά ότι ο αγοραστής ή λήπτης των υπηρεσιών καταναλωτής αποδέχεται επιπλέον συναλλαγματικές εκδόσεως του πωλητή ή παρέχοντος υπηρεσίες εμπόρου, τις οποίες ο τελευταίος παραδίδει στη συνέχεια στην δανειοδοτούσα τράπεζα καθιστώντας την έτσι νόμιμη κομίστρια. Η συναλλαγή αυτή παρουσιάζει πολλά πλεονεκτήματα για την τράπεζα-πιστοδότη, αφού κατ'αυτό τον τρόπο μπορεί να ικανοποιήσει την απαίτησή της προς επιστροφή του ποσού του δανείσματος μετά τόκων και εξόδων με την έκδοση διαταγής πληρωμής τόσο κατά του αποδέκτη-καταναλωτή όσο και κατά του εκδότη εμπόρου, μπορεί δε να τις χρησιμοποιήσει και για αναχρηματοδότηση με προεξόφλησή τους. Από την άλλη όμως πλευρά η συναλλαγή αυτή είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη για τον καταναλωτή, αφού αυτός πέρα από την συμβατική υποχρέωσή του προς επιστροφή του δανείσματος, αναλαμβάνει και πρόσθετη και μάλιστα αυτοτελή υποχρέωση προς καταβολή του ποσού του δανείσματος και εκ της αποδοχής ισόποσης συναλλαγματικής²⁹.

²⁸ Για τη Β-συναλλαγή βλ. Σπ. Ψυχομάνη, ο.π., σελ. 285-288, Δ. Κλαβανίδου, ο.π., σελ. 66-70, Βασ. Βάθη, «Χρηματοδοτημένη πώληση και ενστάσεις του αγοραστή έναντι της τράπεζας», ΝοΒ 1986, σελ. 645 επ. και κυρίως για τη β-συναλλαγή σελ. 652 επ.

²⁹ Για την Γ-συναλλαγή βλ. Σπ. Ψυχομάνη, ο.π., σελ. 288, Δ. Κλαβανίδου, ο.π., σελ. 70-72.

Βέβαια στον τομέα της καταναλωτικής πίστης οι κίνδυνοι που συνεπάγεται για τον καταναλωτή η χρήση αξιογράφων στην περίπτωση αυτή ελαχιστοποιούνται με τον περιορισμό της αρχής του απροβλήτου των ενστάσεων του άρθρου 17 του Ν. 5325/1932 «περί συναλλαγματικής και γραμματίου εις διαταγήν», περιορισμός που επιτυγχάνεται με τη διάταξη του άρθρου 11 παρ. 2. Πρέπει να σημειωθεί όμως ότι ο περιορισμός αυτός δεν είναι δυνατό να τύχει εφαρμογής, αν η συναλλαγματική μεταβιβαστεί περαιτέρω με οπισθογράφηση από τον πιστωτικό φορέα σε τρίτο πρόσωπο³⁰.

³⁰ Βλ. Ιωάννη Μάρκου, Δίκαιο συναλλαγματικής, Αθήνα 1997, σελ. 143 επ.

**Γ. Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΠΟΥ
ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ ΥΠΟ ΕΞΕΤΑΣΗ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΔΑΝΕΙΩΝ
ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ**

Ακολουθεί η εξέταση των γενικών όρων που περιέχονται σε συμβάσεις τραπεζικών δανείων καταναλωτικής πίστης. Στην αρχή κάθε ενότητας παρατίθενται συγκεντρωμένοι οι όροι των δανείων που ρυθμίζουν το θέμα το οποίο αποτελεί το αντικείμενο εξέτασης της συγκεκριμένης ενότητας. Εν συνεχεία επιχειρείται ο έλεγχος του περιεχομένου των ανωτέρω γενικών όρων, ο οποίος διενεργείται βάσει των ειδικών διατάξεων για την καταναλωτική πίστη (ΚΥΑ 983/1991) και των άρθρων 2 παρ. 6 και 7 του Ν. 2251/1994. Οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα – και κυρίως εκείνες των Γενικών Αρχών, του Γενικού Ενοχικού και του Ειδικού Ενοχικού Δικαίου – παραμερίζονται από τις προαναφερθείσες διατάξεις ως ειδικότερες (στο μέτρο βεβαίως που αυτές παρέχουν την ίδια ή μικρότερη προστασία), ενώ τυγχάνουν εφαρμογής μόνο στο βαθμό που παραπέμπουν σ'αυτές οι ίδιες οι προαναφερθείσες διατάξεις ή στην περίπτωση που οι προαναφερθείσες διατάξεις αφήνουν αρρύθμιστες περιπτώσεις, οι οποίες αναγκαστικά πλέον ρυθμίζονται απ'τις διατάξεις τους Αστικού Κώδικα.

Ο έλεγχος που επιχειρείται να διενεργηθεί είναι ανάλογος με τον έλεγχο που διενεργείται απ'τα Δικαστήρια στα πλαίσια δίκης επί συλλογικής αγωγής και τούτο διότι οι υπό εξέταση συμβάσεις δεν έχουν ακόμη καταρτισθεί και ως εκ τούτου οι ΓΟΣ που περιέχουν δεν έχουν ακόμα αποτελέσει συμβατικό κείμενο κάποιας ατομικής σύμβασης. Αντιστοίχως και η ερμηνεία των ως άνω ΓΟΣ είναι επίσης προσανατολισμένη στην ερμηνεία των ΓΟΣ επί συλλογικής αγωγής, όπου τα μέσα και η μέθοδος ερμηνείας είναι αντικειμενικά, ο έλεγχος περιορίζεται αυστηρά στο κείμενο των όρων, προτιμάται δε η δυσμενέστερη ερμηνευτική εκδοχή, εφόσον αυτή οδηγεί σε απαγόρευση διατύπωσης και χρήσης του σχετικού όρου.

Οι όροι των υπό εξέταση τραπεζικών καταναλωτικών δανείων χωρίζονται στις ακόλουθες ενότητες:

1. Όροι που αφορούν τα έξοδα δανείου
2. Όροι που αφορούν τον μονομερή από την τράπεζα καθορισμό του ύψους του επιτοκίου
3. Όροι που ρυθμίζουν την προσαύξηση του επιτοκίου με την εισφορά του Ν. 128/1975
4. Όροι που ρυθμίζουν την ημερολογιακή βάση υπολογισμού των τόκων

5. Όροι που ρυθμίζουν την μονομερή απ' την τράπεζα αναπροσαρμογή του επιτοκίου
6. Όροι που ρυθμίζουν το Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ)
7. Όροι που ρυθμίζουν τον τρόπο καταλογισμού των καταβολών
8. Όροι που ρυθμίζουν την εξόφληση του δανείου
9. Όροι που ρυθμίζουν την πρόωρη εξόφληση του δανείου
10. Όροι που ρυθμίζουν το δικαίωμα της τράπεζας να συμψηφίζει μονομερώς τις απαιτήσεις της προς αντίθετες απαιτήσεις του πιστούχου καταναλωτή
11. Όροι που προβλέπουν την παραίτηση του εγγυητή από το ευεργέτημα της διζήσεως (ΑΚ 855) και από τα ευεργετήματα και τις ενστάσεις των άρθρων 862–868 ΑΚ
12. Όροι που προβλέπουν το δικαίωμα καταγγελίας της τράπεζας λόγω καθυστέρησης καταβολής των δόσεων
13. Όροι που προβλέπουν το δικαίωμα καταγγελίας της τράπεζας λόγω παράβασης οποιουδήποτε όρου της σύμβασης
14. Όροι που προβλέπουν το δικαίωμα καταγγελίας της τράπεζας για λόγους (άλλους πλην της καθυστέρησης καταβολής των δόσεων) που αφορούν το πρόσωπο του πιστούχου καταναλωτή (ή του εγγυητή)
15. Όροι που καθορίζουν τα κατά τόπο αρμόδια δικαστήρια
16. Όροι που ρυθμίζουν την αποδεικτική ισχύ του αποσπάσματος των τηρουμένων από την τράπεζα βιβλίων
17. Όροι που περιέχουν πλάσματα αναγνώρισης του ύψους του λογαριασμού απ' τον πιστούχο καταναλωτή και πλάσματα περιέλευσης του λογαριασμού στον πιστούχο καταναλωτή
18. Όροι που περιορίζουν την ευθύνη της τράπεζας αποκλείοντας την προβολή ενστάσεων του πιστούχου καταναλωτή κατά της τράπεζας από τη σχέση του με την επιχείρηση.

1. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΑ ΕΞΟΔΑ ΔΑΝΕΙΟΥ

Σε όλες τις υπό εξέταση συμβάσεις καταναλωτικών δανείων προβλέπονται μια σειρά από πρόσθετα έξοδα που επιβαρύνουν τον καταναλωτή. Τα έξοδα αυτά δεν αναγράφονται σε κανέναν όρο του κειμένου της σύμβασης (ούτε στο καθεαυτό έγγραφο της σύμβασης ούτε στα τυχόν παραρτήματα). Η μόνη έμμεση αναφορά στα έξοδα αυτά γίνεται στον όρο της σύμβασης, ο οποίος αναφέρεται στον υπολογισμό του Συνολικού Ετήσιου Πραγματικού Ποσοστού Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ)³¹. Τα έξοδα αυτά λοιπόν δεν περιλαμβάνονται στους έντυπους γενικούς όρους συναλλαγών των καταναλωτικών δανείων αλλά ο καταναλωτής ενημερώνεται για τα έξοδα αυτά προφορικά είτε μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας είτε μέσω κατ'ιδίαν επικοινωνίας με τον αρμόδιο υπάλληλο στο κατάστημα της τράπεζας. Μάλιστα η σωστή, πλήρης και έγκαιρη ενημέρωση του καταναλωτή εξαρτάται τις περισσότερες φορές απ'τη θέληση και την ευσυνειδησία του εκάστοτε αρμόδιου υπαλλήλου της τράπεζας. Τα έξοδα αυτά θα μπορούσαμε να τα κατατάξουμε στις εξής δύο κατηγορίες: α) έξοδα αξιολόγησης του αιτήματος του δανείου και β) διαχειριστικά και λειτουργικά έξοδα. Από τράπεζα σε τράπεζα οι «ονομασίες» των εξόδων παραλλάσσονται με αποτέλεσμα τα παραπάνω έξοδα να αποκαλούνται έξοδα φακέλου, έξοδα έγκρισης, έξοδα διαχείρισης, έξοδα εξέτασης του αιτήματος ή εφάπαξ αμοιβή προέγκρισης, εφάπαξ δαπάνες επικοινωνίας ή ακόμη πιο αόριστα δαπάνες ή εφάπαξ δαπάνες.

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, τα έξοδα αυτά δεν περιλαμβάνονται στους έντυπους γενικούς όρους συναλλαγών των συμβάσεων καταναλωτικών δανείων. Όμως, τα έξοδα αυτά α) έχουν εκ των προτέρων προβλεφθεί από την τράπεζα για απροσδιόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων, β) επιβάλλονται μονομερώς από την τράπεζα, γ) χωρίς να έχει ο καταναλωτής τη δυνατότητα διαπραγμάτευσης. Συνεπώς, η πρόβλεψη των παραπάνω εξόδων πρέπει να θεωρήσουμε ότι γίνεται με προφορικούς (μη έντυπους) γενικούς όρους συναλλαγών. Δηλαδή τα παραπάνω έξοδα θεωρούμε ότι περιέχονται σε προφορικούς ΓΟΣ, γιατί τα έξοδα αυτά πληρούν τις υπό α, β και γ προϋποθέσεις και, άρα, υπάγονται στην έννοια των ΓΟΣ χωρίς να ενδιαφέρει ο υλικός φορέας διατύπωσης με τον οποίο παρουσιάζονται τα έξοδα αυτά στον καταναλωτή³²⁻³³.

³¹ Για το ζήτημα του συνυπολογισμού των εξόδων εξέτασης του αιτήματος (έξοδα προέγκρισης) και των εξόδων χορήγησης του δανείου (διαχειριστικά και λειτουργικά έξοδα) στο Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ) βλ. παρακάτω σελ. 50 επ.

³² Βλ. Μεντή Γ., Γενικοί Όροι Συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, 2000, σελ. 19, όπου αναφέρεται: «Ως γενικοί όροι συναλλαγών ορίζονται κατ'άρθρο 2 παρ. 1 Ν 2251/1994 όροι που έχουν διατυπωθεί (και κατά κανόνα τυπωθεί) εκ των προτέρων (...)».

³³ Βλ. Καζάκο Α., Αστικό Δίκαιο, Οικονομία τη Αγοράς και Προστασία των Καταναλωτών, 1987, σελ. 149.

Οι παραπάνω προφορικοί (μη έντυποι) ΓΟΣ όχι μόνο δεν περιέχονται στο συμβατικό κείμενο αλλά και επιβάλλουν έξοδα πριν από την ανάληψη του δανείου (τα δε έξοδα εξέτασης του αιτήματος / προέγκρισης του δανείου τα καταβάλει ο υποψήφιος δανειολήπτης με την αίτηση του δανείου και πριν υπογράψει τη σύμβαση του δανείου με τον κίνδυνο μάλιστα η αίτησή του να μην εγκριθεί). Συνεπώς, οι παραπάνω προφορικοί ΓΟΣ που επιβάλλουν αυτά τα έξοδα αποτελούν αιφνιδιαστικές ή απροσδόκητες ρήτρες³⁴, γιατί είναι «κρυμμένες» και περιέχουν ένα ισχυρό στοιχείο παγίδευσης ή αιφνιδιασμού του πελάτη³⁵. Για το λόγο ότι οι παραπάνω προφορικοί ΓΟΣ αποτελούν αιφνιδιαστικές ή απροσδόκητες ρήτρες, δε θεωρούνται ότι έχουν ενταχθεί στη σύμβαση (*reputees non ecrites*). Όμως, για τις ανάγκες της εργασίας αυτής θα παρακάμψουμε τον έλεγχο ένταξης (όπως ακριβώς συμβαίνει και στις δίκες επί συλλογικής αγωγής) και θα θεωρήσουμε τους όρους αυτούς ενταγμένους στη σύμβαση προκειμένου να προχωρήσουμε στον έλεγχο καταχρηστικότητας των όρων αυτών.

Καταρχήν πρέπει να επισημάνουμε ότι όλα τα έξοδα που επιβάλλονται με τους παραπάνω προφορικούς ΓΟΣ δεν είναι τίποτα άλλο παρά προμήθειες για τη χορήγηση των καταναλωτικών δανείων. Τα εν λόγω έξοδα φέρουν τα χαρακτηριστικά της προμήθειας, γιατί: α) συνίστανται σε προκαθορισμένα ποσά (πχ 150 ευρώ), β) προκαταβάλλονται εφάπαξ απ'τους δανειολήπτες κατά τη σύναψη των συμβάσεων και μάλιστα πριν απ'τη χορήγηση σ'αυτούς του ποσού του δανείου και γ) είναι ανεξάρτητα απ'το συμφωνηθέν επιτόκιο και τις λοιπές επιβαλλόμενες στους τελευταίους επιβαρύνσεις για τη χορήγηση του δανείου. Όμως, σύμφωνα με τη ρητή διάταξη του άρθρου 1 της 1969/8.8.1991 ΠΔ/ΤΕ³⁶ «*απαγορεύεται η είσπραξη προμήθειας στα δάνεια, των οποίων το επιτόκιο ορίζεται ελεύθερα από τα πιστωτικά ιδρύματα*». Τέτοια δάνεια με επιτόκιο ελεύθερα καθοριζόμενο απ'τα πιστωτικά ιδρύματα είναι τα καταναλωτικά δάνεια. Αυτό προκύπτει απ'την υπ'αριθμ. 2286/28.1.1994 ΠΔ/ΤΕ, η οποία ορίζει ρητώς ότι τα επιτόκια των καταναλωτικών δανείων καθορίζονται ελεύθερα απ'τα πιστωτικά ιδρύματα. Συνεπώς, τα έξοδα που επιβάλλονται με τους παραπάνω προφορικούς ΓΟΣ συνιστούν προμήθειες και άρα η επιβολή τους είναι παράνομη (ΑΚ 174) ως αντικείμενη στο άρθρο 1 της

³⁴ Για την έννοια των απροσδόκητων ρητρών βλ. Καζάκο Α., Αστικό Δίκαιο, Οικονομία της Αγοράς, ο.π., σελ. 162-166, Μεντή Γ. Γενικοί Όροι Συναλλαγών, ο.π., σελ. 47-48, 103, 122, Κοτζαμπάση Αθ., Οι απαλλακτικές ρήτρες στους γενικούς όρους συναλλαγών, 2001, σελ. 90 επ.

³⁵ Βλ. Δέλλιο Γ., Προστασία των καταναλωτών και σύστημα του ιδιωτικού δικαίου, 2001, σελ. 83 επ.

³⁶ Που εκδόθηκε κατ'εξουσιοδότηση του ν. 1266/1982, όπως τροποποιήθηκε με την ΠΔ/ΤΕ 1979/25.9.1991 και την απόφαση της ΕΝΠΘ/ΤΕ 524/8.9.1993. Προς την ίδια κατεύθυνση και η νέα ΠΔ/ΤΕ 2501/31.10.20002 (ΦΕΚ Α' 227/18.11.2002), η οποία κατήργησε την ΠΔ/ΤΕ 1969/1991 και ισχύει από 1.1.2003. Στο κεφάλαιο ΣΤ της νέας πράξης που έχει τον τίτλο «*Προμήθειες χορηγήσεων*» ορίζεται ότι «*Δεν επιτρέπεται η είσπραξη οιασδήποτε προμήθειας στις πάσης φύσεως χορηγήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων*». Στη συνέχεια διατυπώνεται αρνητικά τι δεν αποτελεί προμήθεια: «*Στην έννοια της πάσης φύσεως προμήθειας του παρόντος κεφαλαίου δεν εμπίπτουν οι αμοιβές για τις παρεχόμενες ειδικές υπηρεσίες, εφάπαξ δαπάνες και τα έξοδα υπέρ τρίτων (π.χ. συμβολαιογραφικά, έξοδα εκτίμησης και ελέγχου τίτλων ακινήτου, έγγραφης υποθήκης κ.λ.π.)*».

υπ' αριθμ. 1969/8.8.1991 ΠΔ/ΤΕ. Είναι προφανές ότι οι τράπεζες σκόπιμα «μετανομάζουν» τις παραπάνω προμήθειες σε έξοδα και δαπάνες δανείου προκειμένου να αποφύγουν τον σκόπελο της υπ' αριθμ. 1969/8.8.1991 ΠΔ/ΤΕ που απαγορεύει τις προμήθειες στα δάνεια με ελεύθερα καθοριζόμενο επιτόκιο. Πρόκειται για μια συγκαλυμμένη προσπάθεια παραπλάνησης του καταναλωτή και καταστρατήγησης της υπ' αριθμ. 1969/8.8.1991 ΠΔ/ΤΕ.

Όμως, η επιβολή συγκαλυμμένης προμήθειας εις βάρος του καταναλωτή δεν αντίκειται μόνο στην ως άνω ΠΔ/ΤΕ αλλά και στις προστατευτικές για τον καταναλωτή ρυθμίσεις του Ν. 2251/1994. Ο Ν. 2251/1994 διαπνέεται απ' την αρχή της διαφάνειας³⁷ σύμφωνα με την οποία οι γενικοί όροι συναλλαγών πρέπει να είναι διατυπωμένοι με σαφήνεια, ώστε να είναι κατανοητοί όχι μόνο γλωσσικά (γραμματικά και συντακτικά) αλλά κυρίως να είναι κατανοητοί κατά περιεχόμενο, επιτρέποντας στον καταναλωτή εκ των προτέρων να διαγνώσει την εμβέλεια της δέσμευσης του. Δηλαδή η αρχή της διαφάνειας αφορά τόσο τη διατύπωση του ΓΟΣ όσο και το περιεχόμενο του.

Στην προκειμένη περίπτωση, οι ΓΟΣ που επιβάλλουν τις δαπάνες (προμήθειες) χαρακτηρίζονται από ασάφεια που αφορά όχι μόνο τη διατύπωση (η οποία είναι προφορική και όχι έγγραφη στο κείμενο της σύμβασης) αλλά και το περιεχόμενό τους. Συγκεκριμένα, οι ως άνω ΓΟΣ δεν αποσαφηνίζουν για ποιο λόγο επιβάλλονται στον καταναλωτή οι συγκεκριμένες δαπάνες ούτε εξειδικεύουν τα έξοδα στα οποία η τράπεζα πράγματι υποβάλλεται, ώστε να δικαιολογείται η μετακύλιση των εξόδων αυτών στους καταναλωτές. Η αδιαφάνεια των ανωτέρω ΓΟΣ έχει ως αποτέλεσμα να καθίσταται το τίμημα του δανείου χωρίς σπουδαίο λόγο αόριστο και να μην επιτρέπεται ο καθορισμός του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή. Συνεπώς, οι ως άνω ΓΟΣ είναι καταχρηστικοί κατ' άρθρο 2 παρ. 7 περ. ια' Ν. 2251/1994. Εξάλλου τα έξοδα (προμήθειες) που η τράπεζα επιβάλλει στους καταναλωτές εν είδει πρόσθετης αμοιβής θα έπρεπε να εμπεριέχονται μόνο στον τόκο, αφού αυτός αποτελεί την αμοιβή της τράπεζας για την παραχώρηση αγοραστικής δύναμης στον καταναλωτή. Πρόκειται για λειτουργικά έξοδα που εντάσσονται αποκλειστικά στη σφαίρα ευθύνης των τραπεζών και αφορούν τη λειτουργία και τη δομή τους. Άρα, τα λειτουργικά αυτά έξοδα δε δικαιολογείται να μετακυλίσουν στον καταναλωτή ως πρόσθετη (σε σχέση με τον τόκο) αμοιβή. Κάτι τέτοιο ισοδυναμεί με πολλαπλή χρέωση της ίδιας υπηρεσίας και προκαλεί σύγχυση στον καταναλωτή ως προς το πραγματικό κόστος της πιστωτικής σύμβασης. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται αδιαφάνεια, μη συγκρισιμότητα με αντίστοιχες παροχές άλλων τραπεζών και μη ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού. Ως εκ τούτου θα πρέπει να γίνει δεκτή η

³⁷ Πρόκειται για νεώτερη αρχή του δικαίου των ΓΟΣ, την οποία έχει διαπλάσει κυρίως η γερμανική θεωρία και νομολογία.

καταχρηστικότητα των παραπάνω ΓΟΣ κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ια' Ν 2251/1994.

Τις παραπάνω θέσεις διατυπώνουν οι υπ'αριθμ. 1119/2001 ΠΠρΑθ και 5253/2003 ΕφΑθ, οι οποίες έκριναν ότι η επιβολή σε στεγαστικό δάνειο εξόδων χρηματοδότησης ποσοστού 1% και η προμήθεια φακέλου αποτελούν προφορικούς (μη έντυπους) γενικούς όρους συναλλαγών που εισάγουν επιβαρύνσεις που εμπίπτουν στην έννοια της προμήθειας και ως εκ τούτου αντίκεινται στην ΠΔ/ΤΕ 1969/1991, η οποία απαγορεύει την είσπραξη προμήθειας σε δάνειο με ελεύθερα καθοριζόμενο επιτόκιο. Περαιτέρω, οι υπ'αριθμ. 1119/2002 ΠΠρΑθ και 5253/2003 ΕφΑθ δέχτηκαν ότι οι εν λόγω ΓΟΣ προσκρούουν στην αρχή της διαφάνειας και καθιστούν χωρίς σπουδαίο λόγο το τίμημα του δανείου αόριστο μη επιτρέποντας τον προσδιορισμό του τιμήματος με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή. Συνεπώς, οι όροι αυτοί είναι καταχρηστικοί με βάση το άρθρο 2 παρ. 7 περ. ια' Ν. 2251/1994. Επίσης, οι ως άνω αποφάσεις δέχτηκαν ότι οι όροι αυτοί προσκρούουν και στη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994, γιατί διαταράσσουν την ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών σε βάρος του καταναλωτή.

2. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΝ ΜΟΝΟΜΕΡΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΥΨΟΥΣ ΤΟΥ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ:

- i) 5.1 ...Το επιτόκιο του δανείου θα είναι κυμαινόμενο και ίσο πάντοτε με το εκάστοτε ισχύον Βασικό Επιτόκιο Καταναλωτικών Δανείων (Β.Ε.Κ.Δ.) της ΤΡΑΠΕΖΑΣ το οποίο σήμερα είναι (....%) πλέον περιθωρίου (....%), ήτοι συνολικό τελικό επιτόκιο (....%) σύμφωνα και με το άρθρο 15 της παρούσας.
- ii) 5.1 Το ετήσιο (συμβατικό) επιτόκιο συμφωνείται κατά το χρόνο χορήγησης του δανείου, είτε σταθερό είτε κυμαινόμενο, κατ'επιλογή του Δανειζομένου, η δε αναφορά και το ύψος του αναγράφονται στην Πρόσθετη Πράξη της παρούσας.
5. Ονομαστικό επιτόκιο: Το επιτόκιο του δανείου είναι σταθερό ή κυμαινόμενο (κατ'επιλογή του πελάτη) για ολόκληρη τη διάρκεια του δανείου. Σήμερα, το ονομαστικό σταθερό ή κυμαινόμενο ετήσιο επιτόκιο ανέρχεται σε 9,00% ή 9,25% αντίστοιχα και επιβαρύνεται με τη νόμιμη, κατά περίπτωση, εισφορά του Ν. 128/75, σήμερα 0,6% ετησίως, ήτοι τελικό επιτόκιο 9,60% ή 9,85% αντίστοιχα³⁸.
- iii) 4.1 Ο Οφειλέτης υποχρεούται να καταβάλει τόκο που υπολογίζεται από την ημέρα της εκταμειύσεως του δανείου, με βάση το ετήσιο συμβατικό επιτόκιο, το ύψος του οποίου σήμερα είναι το αναγραφόμενο στην αίτηση υπό τον τίτλο Ονομαστικό Επιτόκιο.
- iv) 3.1 Το Δάνειο είναι έντοκο με σταθερό ή κυμαινόμενο επιτόκιο κατ'επιλογή του Οφειλέτη.
- 3.2 Σε περίπτωση που στη Σύμβαση εφαρμόζεται σταθερό επιτόκιο, ο τόκος του Δανείου θα υπολογίζεται με βάση το ετήσιο συμβατικό σταθερό επιτόκιο που σημειώνεται στο Παράρτημα
- 3.3 Σε περίπτωση που στη Σύμβαση εφαρμόζεται κυμαινόμενο επιτόκιο, ο τόκος του Δανείου θα υπολογίζεται με βάση το ετήσιο συμβατικό κυμαινόμενο επιτόκιο, το οποίο σήμερα ανέρχεται στο ύψος που αναγράφεται στο Παράρτημα
- v) 2α. Το δάνειο συνομολογείται έντοκο. Το επιτόκιο με βάση το οποίο υπολογίζεται ο τόκος είναι κυμαινόμενο το οποίο θα απαρτίζεται από α) το Διατραπέζικό Επιτόκιο Euribor 360 ημερών πλέον β) περιθωρίου ανερχομένου σε% και γ) της εισφοράς του ν. 128/75, ανερχόμενης σήμερα σε%
- vi) 3α. Το Δάνειο είναι έντοκο από την ημερομηνία της λήψης του. Το ετήσιο (συμβατικό) επιτόκιο, κατά το χρόνο χορήγησης του δανείου, πλέον της εκάστοτε εισφοράς του Ν. 128/75, συμφωνείται στο Προσάρτημα της παρούσας.

³⁸ Η υπό αριθμό 5 παράγραφος είναι όρος από «Τυποποιημένο Δελτίο Πληροφοριών» που χορηγεί η συγκεκριμένη τράπεζα εν είδει προσφοράς (νομικά μη δεσμευτικής) στα πλαίσια προσυμβατικής ενημέρωσης του υποψήφιου δανειολήπτη.

- vii) 5. Για το δάνειο αυτό συνομολογείται τόκος. Το ισχύον σήμερα ετήσιο επιτόκιο (Συμβατικό επιτόκιο) καθορίζεται (αναγράφεται) στα «ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΑΝΕΙΟΥ»...
- viii) 4.01. Ο τόκος του Δανείου θα υπολογίζεται με βάση ετήσιο σταθερό ονοματικό επιτόκιο ίσο με το ποσοστό που αναφέρεται στο Παράρτημα
- ix) 4.01. Ο τόκος του Δανείου θα υπολογίζεται με βάση το σταθερό ετήσιο συμβατικό επιτόκιο που αναφέρεται στα Στοιχεία Δανείου

Από τους παραπάνω γενικούς όρους καταναλωτικών δανείων προκύπτει ότι το επιτόκιο, (είτε αυτό είναι σταθερό είτε κυμαινόμενο) καθορίζεται μονομερώς απ' την Τράπεζα. Ο καταναλωτής αποβλέπει στο επιτόκιο, γιατί το ύψος του επιτοκίου είναι ο κρίσιμος όρος που θα καθορίσει το αν η σύμβαση καταναλωτικού δανείου είναι συμφέρουσα για τον καταναλωτή ή όχι. Το επιτόκιο είναι εκείνος ο όρος του δανείου στον οποίο θα στηρίξει ο καταναλωτής την απόφαση του για συμβατική δέσμευση. Όμως, αν ο καταναλωτής κατά τη σύναψη της σύμβασης θεωρήσει το συμβατικό επιτόκιο υπερβολικό και προφανώς δυσανάλογο σε σχέση με την παροχή που θα λάβει, δεν είναι σε θέση να διαπραγματευτεί το ύψος του επιτοκίου με την τράπεζα. Είναι υποχρεωμένος να συνάψει τη σύμβαση αποδεχόμενος το ύψος του επιτοκίου που η τράπεζα μονομερώς θα του επιβάλλει, διαφορετικά δε θα μπορεί να καταρτίσει τη σύμβαση (take it or leave it). Γεννάται επομένως το εξής ερώτημα: Μπορούν οι όροι που καθορίζουν μονομερώς το ύψος του επιτοκίου (το σταθερό επιτόκιο ή το αρχικό επιτόκιο σε περίπτωση κυμαινόμενου επιτοκίου) να κριθούν καταχρηστικοί και άκυροι; Μπορεί δηλαδή ο δικαστής να ελέγξει τους όρους καθορισμού του ύψος του επιτοκίου; Μπορεί δηλαδή ο δικαστής να ελέγξει το ίδιο το επιτόκιο;

Η βούληση του νομοθέτη, όπως αυτή καταδεικνύεται απ' την εγκατάλειψη του συστήματος του διοικητικού καθορισμού³⁹ και απ' την ισχύουσα απελευθέρωση των τραπεζικών επιτοκίων⁴⁰, είναι να αφήσει το πεδίο του καθορισμού των τραπεζικών επιτοκίων στις δυνάμεις της αγοράς. Εξ άλλου το τραπεζικό επιτόκιο ως το συμβατικό αντάλλαγμα για την πίστωση καλείται να ενσωματώσει και να σταθμίσει την εκάστοτε διαμορφούμενη τιμή του κεφαλαίου

³⁹ Κλαβανίδου Δ., Καταναλωτικά Δάνεια – Δογματική θεώρηση και συναφή πρακτικά ζητήματα, Θεσσαλονίκη 1997, σ. 172-174.

⁴⁰ Βλ. Ψυχομάνη Σπ., Τραπεζικό Δίκαιο – Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, ε' έκδοση, 2001, σ. 113 επ., Μάζη Π. Ουσιαστικά και δικονομικά ζητήματα τόκου και ανατοκισμού, ΕπισκΕΔ Α/1996, 34 επ. και Ψυχομάνη Σπ., Τα Τραπεζικά Επιτόκια, ΝοΒ 1995, σελ. 3 επ. και ιδιαίτερα 14-24.

σε σχέση με τους παράγοντες εκείνους που υπαγορεύει η δυναμική της χρηματαγοράς⁴¹. Κατ'αυτόν τον τρόπο, η ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών μπορεί να οδηγήσει στη συμπίεση του κόστους του χρήματος στην αγορά και να επιδράσει στη μείωση των επιτοκίων υπέρ του πιστολήπτη. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι καταρχήν δεν είναι ενδεδειγμένος ο έλεγχος των επιτοκίων από το δικαστή όταν πρόκειται για σταθερό επιτόκιο ή για το αρχικό επακριβώς καθοριζόμενο επιτόκιο σε περίπτωση συνομολόγησης της διακύμανσης του στο μέλλον. Η διαμόρφωση των επιτοκίων θα πρέπει να αφήνεται ελεύθερη στη λειτουργία του ανταγωνισμού υπό την προϋπόθεση ότι ο ανταγωνισμός θα λειτουργεί ομαλά, θα διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα του και θα τίθενται εκποδών παράνομες και αθέμιτες πρακτικές.

Όμως, το παραπάνω συμπέρασμα προϋποθέτει ότι κατ'ουσίαν οι πιστωτικές συναλλαγές θα διεξάγονται υπό συνθήκες τέλει ανταγωνισμού. Δυστυχώς αυτό δεν είναι το συνήθως συμβαίνον. Στη τραπεζική πρακτική παρατηρούνται καταστάσεις που τείνουν στη στρέβλωση του ανταγωνισμού. Δεν είναι λίγες οι φορές που η διαμόρφωση του επιτοκίου δεν είναι σαφής και ευχερώς συγκρίσιμη με άλλες αντίστοιχες προσφορές ή ενδέχεται το επιτόκιο να είναι δυσανάλογα υψηλό ή το ύψος των επιτοκίων να μη διαφέρει ουσιωδώς από τράπεζα σε τράπεζα με αποτέλεσμα να μη παρέχονται στον υποψήφιο δανειολήπτη – καταναλωτή εναλλακτικές δυνατότητες χρηματοδότησης. Δεδομένης μάλιστα της δυσμενούς θέσης του υποψήφιου δανειολήπτη – καταναλωτή, ο οποίος δεν είναι σε θέση να διαπραγματευτεί το επιτόκιο και έχει άμεση ανάγκη παροχής αγοραστικής δύναμης, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι υπό συνθήκες μη ομαλής λειτουργίας του ανταγωνισμού (πράγμα που δυστυχώς είναι συνηθισμένο) επιβάλλεται η δικαστική παρέμβαση για τον έλεγχο του ύψους των επιτοκίων χάριν προστασίας του καταναλωτή.

Ποια είναι όμως τα κριτήρια που πρέπει να χρησιμοποιήσει ο δικαστής όταν θα παρέμβει για να καθορίσει το πρόσφορο ύψος του επιτοκίου;

Καταρχήν, το πρόσφορο ύψος του επιτοκίου θα πρέπει να προκύπτει από μια ηθικά αποδεκτή αναλογία μεταξύ παροχής της τράπεζας (παραχώρηση αγοραστικής δύναμης – κεφαλαίου) και της αντιπαροχής του πιστούχου καταναλωτή (τόκος). Η αναλογία αυτή θα καθορίζεται από οικονομικά κυρίως δεδομένα, όπως τα διαθέσιμα κεφάλαια στη χρηματαγορά, τα ανταγωνιστικά επιτόκια που παρέχονται στο πλαίσιο της ίδιας πιστωτικής συναλλαγής σε άλλα

⁴¹ Βλ. Μιχαλόπουλο Γ., Νόμιμος καθορισμός και ανατοκισμός εξωτραπεζικών και τραπεζικών τόκων, Οριοθέτηση της επιβάρυνσης της πιστωτικής σύμβασης με τόκους, Αθήνα – Κομοτηνή 1990, σελ. 95, επ. Ψυχομάνη Σπ. Τα τραπεζικά επιτόκια ΝοΒ 1995, σελ 5-25, ιδίως σελ. 5, Γκούσκου Α., Ύψος δικαιοπρακτικού τόκου τραπεζικών χορηγήσεων ιδίως στην καταναλωτική πίστη, ΧρΙΔ Β 2002, σελ. 385-387.

κράτη – μέλη της Ε.Ε. και άλλα στοιχεία που αποτελούν σαφείς ενδείξεις του πρόσφορου ύψους του επιτοκίου⁴².

Το πρόσφορο ύψος του επιτοκίου προσδιορίζεται και με τη βοήθεια του αξιολογικού κριτηρίου της καλής πίστης⁴³, η οποία επιβάλλει να ληφθούν υπόψη τα συμφέροντα των πιστούχων καταναλωτών, οι οποίοι καλύπτουν κατά κανόνα άμεσες και επείγουσες βιοτικές τους ανάγκες. Επιπροσθέτως, η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ τράπεζας και πιστούχου καταναλωτή καθώς και οι δικαιολογημένες προσδοκίες του καταναλωτή⁴⁴ λειτουργούν ως επιπλέον κριτήρια εξειδίκευσης της καλής πίστης κατά τη διαμόρφωση του πρόσφορου ύψους του επιτοκίου. Περαιτέρω θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι άλλοι όροι της σύμβασης καταναλωτικού δανείου, ιδίως η παροχή ασφάλειας, γιατί τα ασφάλιστρα μειώνουν τον πιστωτικό κίνδυνο που αναλαμβάνει η τράπεζα και ως εκ τούτου αυτό θα πρέπει να οδηγεί σε μείωση του επιτοκίου.

Πάντως, το αποφασιστικό κριτήριο που θα πρέπει να χρησιμοποιήσει ο δικαστής για να καθορίσει το πρόσφορο ύψος των τραπεζικών επιτοκίων είναι το διοικητικώς καθοριζόμενο μέγιστο εξωτραπεζικό επιτόκιο ενήμερης οφειλής. Το εξωτραπεζικό επιτόκιο λειτουργεί ως ένα ενδεικτικό ανώτατο όριο πέραν του οποίου το ύψος των τραπεζικών επιτοκίων θα θεωρείται ως *per se* άκυρο. Τα τραπεζικά επιτόκια μπορεί μν να διαμορφώνονται πλέον ελεύθερα απ' τις τράπεζες ως προς το ύψος τους (κατάργηση του συστήματος του διοικητικού καθορισμού των τραπεζικών επιτοκίων) αλλά αυτό δε σημαίνει ότι οι τράπεζες μπορούν να διαμορφώνουν υψηλά επιτόκια κατά τρόπο αυθαίρετο. Η ελευθερία καθορισμού των τραπεζικών επιτοκίων σκοπό έχει τη δημιουργία ανταγωνισμού και, μέσω αυτού, τη συμπίεση των τραπεζικών επιτοκίων προς τα κάτω, και μάλιστα σε ύψος κατώτερο αυτού των εξωτραπεζικών επιτοκίων. Τα εξωτραπεζικά επιτόκια, παρά τον περιορισμό τους στις εξωτραπεζικές συναλλαγές, δεν παύουν να έχουν γενικότερη κοινωνικοοικονομική σημασία και να αφορούν γι' αυτό το λόγο και τις τραπεζικές συμβάσεις λειτουργώντας έτσι ως ένας δείκτης καθορισμού του ανώτατου ύψους των τραπεζικών επιτοκίων⁴⁵.

⁴² Βλ. Ψυχομάνη, Τα Τραπεζικά Επιτόκια, ΝοΒ 1995, σελ. 19 και Κλαβανίδου, Καταναλωτικά Δάνεια – Δογματική θεώρηση και συναφή πρακτικά ζητήματα, σελ. 181 επ.

⁴³ Βλ. την κλασική μονογραφία του Παπαντωνίου, Η καλή πίστις εις το αστικόν δίκαιον, Αθήνα 1957, ιδίως για την καλή πίστη και την οικονομική ανισότητα των συμβαλλομένων βλ. σελ. 152 επ.

⁴⁴ Για την εξειδίκευση της καλής πίστης μέσω των αρχών της προστασίας των δικαιολογημένων προσδοκιών του καταναλωτή, βλ. Λελεντζή Αθ., Ο έλεγχος του περιεχομένου των Γενικών Όρων Συναλλαγών (άρθρο 2 παρ. 6 και 7 Ν. 2251/1994) κατά την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 50/2002, σελ. 274-301.

⁴⁵ Βλ. Ψυχομάνη, Οι Γενικοί Όροι στις τραπεζικές συμβάσεις, ΕΕμπΔ 1998, σελ. 887-896, ιδίως σελ. 893, τον ίδιο, Τα Τραπεζικά Επιτόκια ΝοΒ 1995, σελ. 5-25, ιδίως σελ. 19. Σύμφωνα και η Κλαβανίδου, Καταναλωτικά Δάνεια – Δογματική Θεώρηση και συναφή πρακτικά ζητήματα, σ. 181-182. Ωστόσο, βλ. και την επιφύλαξη του Ψυχομάνη, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητήσιμης νομιμότητας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 117, όπου αναφέρεται ότι: «Η θέση αυτή είναι ευκαιριακή. Ισχύει, δηλαδή, εφόσον έχουν τεθεί ανώτατα όρια εξωτραπεζικών επιτοκίων και τα τεθέντα όρια ανταποκρίνονται πράγματι στις ισχύουσες νομισματοπιστωτικές συνθήκες αποτελώντας κατά τις ρητές ή εικαζόμενες προθέσεις του νομοθέτη τα όρια της κοινωνικά και ηθικά ανεκτής τοκοληψίας. Είναι όμως προφανές πως τα θεμελιακά αυτά δεδομένα εύκολα ανατρέπονται, είτε με νεότερη νομοθετική παρέμβαση, είτε με σιωπηρή εγκατάλειψη του καθεστώτος προσδιορισμού ανωτάτων ορίων εξωτραπεζικών επιτοκίων».

Συνεπώς, ο δικαστής μπορεί να ελέγξει το ύψος των τραπεζικών επιτοκίων και να κρίνει ότι το ύψος τους δεν είναι πρόσφορο, εφόσον υπερβαίνει το ύψος των εξωτραπεζικών επιτοκίων. Όμως, ποια νομική βάση θα χρησιμοποιήσει ο δικαστής για να κρίνει το ύψος των τραπεζικών επιτοκίων;

Καταρχήν ο εφαρμοστής του δικαίου μπορεί να προβεί σε έλεγχο του ύψους των τραπεζικών επιτοκίων, τα οποία διαμορφώνονται μονομερώς απ' την τράπεζα, με τη βοήθεια της γενικής ρήτηρας του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994 (*«Γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι....»*). Το επιτόκιο μπορεί μν να ανήκει στα *essentialia negotii* της σύμβασης καταναλωτικού δανείου και να συνιστά βασικό όρο και βασικό περιεχόμενο της σύμβασης (ο τόκος στην πιστωτική σύμβαση είναι η αντιπαροχή του δανειολήπτη προς την τράπεζα, η οποία έχει προβεί στην παροχή προς αυτόν αγοραστικής δύναμης – κεφαλαίου), αλλά αυτό δε θέτει περιορισμούς στον έλεγχο των ΓΟΣ που αφορούν το ύψος του επιτοκίου σύμφωνα με τον Ν. 2251/1994. Πρόκειται για το γνωστό ζήτημα του ελεγκτού ή μη του βασικού περιεχομένου της σύμβασης, δηλ. της ίδιας της παροχής, της αντιπαροχής και της σχέσης παροχής – αντιπαροχής (ιδίως ως προς τη μεταξύ τους σχέση αναλογίας – δυσαναλογίας).

Ο όλος προβληματισμός ξεκινά με βάση το άρθρο 4 παρ. 2 της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, το οποίο ορίζει: *«Η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης ούτε το ανάλογο ή μη μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό»*⁴⁶. Από το γράμμα της διάταξης προκύπτει ότι μόνο σε περίπτωση αδιαφανούς όρου ο έλεγχος θα εκτείνεται και στη ρύθμιση της σχέσης παροχής και αντιπαροχής.

Ωστόσο, ο Ν. 2251/1994 δεν περιέλαβε αντίστοιχη προς την κοινοτική ρύθμιση, που να περιορίζει τον έλεγχο των γενικών όρων. Η παράλειψη μιας τέτοιας ρύθμισης καθιστά, επομένως επιτρεπτό τον έλεγχο των ΓΟΣ που ρυθμίζουν το τίμημα, με αποτέλεσμα να παρέχεται μεγαλύτερη προστασία των καταναλωτών σε σύγκριση με την κοινοτική Οδηγία. Άλλωστε, τόσο το Παράρτημα της Οδηγίας όσο και η ίδια η Οδηγία (άρθρο 8) δεν αποκλείουν την ευχέρεια των κρατών – μελών να θεσπίζουν ευνοϊκότερες υπέρ του καταναλωτή διατάξεις. Δηλαδή δίνουν την ευχέρεια στα κράτη - μέλη τους να μην συμπεριλάβουν στις νομοθετικές τους ρυθμίσεις την ως άνω εξαίρεση, ευχέρεια που αξιοποίησε ο έλληνας νομοθέτης⁴⁷.

⁴⁶ Ωστόσο, στις δύο προτάσεις Οδηγίες του 1990 και 1992, ο έλεγχος του περιεχομένου καταλάμβανε απεριόριστα και τους όρους που καθορίζουν την παροχή και την αντιπαροχή, άρα και τη σχέση της μεταξύ τους αναλογίας ή δυσαναλογίας, δηλαδή το εύλογο του τιμήματος (ΕΕ 1990, C 243).

⁴⁷ Βλ. Μεντή, Γενικοί Όροι Συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις. Ερμηνεία του άρθρου 2 παρ. 1-10 ν. 2251/1994, όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 2741/1999, Αθήνα 2000, σελ. 72. Αντίθετη

Συνεπώς, επιτρέπεται σύμφωνα με τον Ν. 2251/1994 ο έλεγχος ΓΟΣ που αφορούν την αντιπαροχή. Στα δάνεια καταναλωτικής πίστης χαρακτηρα αντιπαροχής έχει ο τόκος. Συνεπώς, το ύψος του επιτοκίου (του σταθερού επιτοκίου, του αρχικού επιτοκίου σε περίπτωση συνομολόγησης κυμαινόμενου επιτοκίου αλλά ακόμη και του μεταγενέστερου επιτοκίου που καθορίζεται δυνάμει ρήτρας αναπροσαρμογής – έστω διαφανούς) μπορεί να ελεγχθεί με βάση τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994. Έτσι, όταν το μονομερώς από την τράπεζα καθοριζόμενο ύψος του επιτοκίου διαμορφώνεται σε επίπεδα υψηλότερα απ' αυτά των εξωτραπεζικών επιτοκίων, τότε υπάρχει προφανής δυσαναλογία μεταξύ παροχής – αντιπαροχής που επιφέρει διατάραξη της ισορροπίας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων εις βάρος του πιστούχου καταναλωτή. Άρα, τέτοιος όρος καθορισμού του ύψους του επιτοκίου είναι καταχρηστικός και συνεπώς άκυρος κατ' άρθρο 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994.

Ο έλεγχος καταχρηστικότητας των όρων καθορισμού του ύψους του επιτοκίου μπορεί να γίνει όχι μόνο με τη ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994 αλλά και με τη γενική ρήτρα της ΑΚ 281. Βασιζόμενος στην ΑΚ 281 ο Άρειος Πάγος στην υπ' αριθμ. 1219/2001 απόφασή του έκρινε παράνομο κατά ΑΚ 281 τον μονομερή από την τράπεζα καθορισμό υψηλού τραπεζικού επιτοκίου που κυμαίνεται σε επίπεδα υψηλότερα απ' το διοικητικώς καθοριζόμενο μέγιστο εξωτραπεζικό επιτόκιο. Κατά την κρίση του ΑΠ η ελευθερία καθορισμού των τραπεζικών επιτοκίων σκοπό έχει τη δημιουργία ανταγωνισμού και, μέσω αυτού, την συμπίεση των τραπεζικών επιτοκίων σε ύψος κατώτερο αυτού των εξωτραπεζικών. Ο καθορισμός τραπεζικών επιτοκίων υψηλότερων των εξωτραπεζικών υπερβαίνει προφανώς τον κοινωνικό και οικονομικό σκοπό της ελεύθερης διαμόρφωσης των επιτοκίων και συνεπώς είναι άκυρος κατά την ΑΚ 281⁴⁸.

Η ΑΠ 1219/2001 φαίνεται να αποκλίνει ορθά από την μέχρι σήμερα πάγια θέση της νομολογίας ότι η ΑΚ 281 δεν εφαρμόζεται για την άσκηση

άποψη εκφράζει ο Δέλλιος, ο οποίος θεωρεί ότι ο δικαστικός έλεγχος των όρων καθορισμού της παροχής και του τιμήματος δεν είναι καταρχήν επιτρεπτός και μόνο κατ' εξαίρεση μπορεί να γίνει δεκτός, όπως σε περίπτωση αδιαφάνειας ή ανεπαρκούς διαφάνειας των όρων καθώς και σε περίπτωση «δεσπότης» του προμηθευτή στην αγορά, όπου και συγκαταλέγονται και οι περιορισμένες πλέον εμφανίσεις μονοπωλίων ή ολιγοπωλίων, βλ. Προστασία των Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, ο δικαστικός έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όριά του, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2001, σελ. 350 επ., ιδίως σελ. 358-362.

⁴⁸ Στο σημείο αυτό ο ΑΠ φαίνεται να υιοθετεί την σταθερή θέση του Ψυχομάνη, ο οποίος προκρίνει ως σημείο αναφοράς του ελέγχου των επιτοκίων το ύψος των εξωτραπεζικών, βλ. Ψυχομάνη, Οι Γενικοί όροι στις τραπεζικές συμβάσεις, ΕΕμπΔ 1998, σελ. 887-896, ιδίως σελ. 893, τον ίδιο, Τα Τραπεζικά Επιτόκια, ΝοΒ 1995 σελ. 5-25, ιδίως σελ. 19. Σύμφωνη και η Κλαβανίδου, Καταναλωτικά Δάνεια, σελ. 181-182. Αντίθετη άποψη έχει ο Μάζης, βλ. Ουσιαστικά και δικονομικά ζητήματα τόκου και ανατοκισμού, ΕπισκΕΔ Α/1996 σελ. 34-52, ιδίως υποσ. 6 σελ. 40, όπου και διατυπώνει την κριτική του στη παραπάνω θέση. Ο Μάζης ναι μεν δέχεται ως περιορισμό του ύψους των τραπεζικών επιτοκίων την ΑΚ 281, θεωρεί όμως ότι αυτά μπορούν να υπερβαίνουν τα εξωτραπεζικά επιτόκια. Παρόλα αυτά και οι δύο απόψεις δεν διαφέρουν πολύ κατά αποτέλεσμα, αφού και οι δύο καταλήγουν στην προστασία του πιστούχου καταναλωτή μέσω της ΑΚ 281.

γενικής ελευθερίας, αλλά μόνο για τον έλεγχο δικαιώματος, και υιοθετεί πλέον την ορθή άποψη ότι η ΑΚ 281 εφαρμόζεται και κατά τον έλεγχο της άσκησης των φυσικών ελευθεριών⁴⁹. Η κατάργηση διοικητικών περιορισμών ως προς τα τραπεζικά επιτόκια δεν σημαίνει τίποτα άλλο παρά ελευθερία (ευχέρεια) των τραπεζών να τα καθορίσουν αυτές σε όποιο ύψος αποφασίσουν, ύψος όμως που δεν θα πρέπει να υπερβαίνει σε καμιά περίπτωση τα όρια που απορρέουν από τον κοινωνικό και οικονομικό σκοπό της ελευθερίας που τους παρέχεται. Καταφάσκοντας την εφαρμογή της ΑΚ 281 ως προς το ύψος των επιτοκίων, ο ΑΠ δέχεται λοιπόν την εφαρμογή της ΑΚ 281 και στις φυσικές ελευθερίες⁵⁰. Τις ανωτέρω θέσεις της ΑΠ 1219/2001 υιοθέτησε και η υπ' αριθμ. 1119/2002 απόφαση του ΠΠρΑθ⁵¹.

Τέλος για τον έλεγχο ενδεχόμενου καταχρηστικού καθορισμού από την τράπεζα του ύψους του επιτοκίου θα μπορούσε να υποστηριχθεί σε ακραίες περιπτώσεις και η εφαρμογή της ΑΚ 179 (ημιεδ. 2)⁵² – υπό τον όρο ότι θα γινόταν δεκτή η αντικειμενικοποίηση του πραγματικού της καταπλεονέκτησης στο ημιεδ. 2 της ΑΚ 179, έτσι ώστε για την εφαρμογή της ΑΚ 179 II να μη θεωρείται πλέον απαραίτητη η συνδρομή του υποκειμενικού στοιχείου της εκμεταλλεύσεως⁵³.

Συγκεκριλαιώνοντας πρέπει να πούμε τα εξής: Όροι τραπεζικών καταναλωτικών δανείων που καθορίζουν μονομερώς το ύψος του επιτοκίου (είτε του σταθερού επιτοκίου είτε του αρχικού επιτοκίου, εφόσον πρόκειται για κυμαινόμενο επιτόκιο) μπορεί να είναι καταχρηστικοί και άκυροι, αν προβλέπουν επιτόκιο υψηλότερο απ' το διοικητικώς καθοριζόμενο μέγιστο εξωτραπεζικό επιτόκιο ενήμερης οφειλής. Οι όροι αυτοί ρυθμίζουν με μη εύλογο τρόπο τη βασική σχέση παροχής – αντιπαροχής, διαταράσσουν τη συμβατική ισορροπία και άρα, κρίνονται καταχρηστικοί και άκυροι σύμφωνα με την απαγορευτική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994, η οποία άλλωστε αποτελεί εξειδίκευση της γενικής ρήτρας της ΑΚ 281⁵⁴. Οι παραπάνω όροι

⁴⁹ Βλ. ενδεικτικά Ν. Παπαντωνίου, Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, Αθήνα 1983, παρ. 46 σελ. 216, Φ. Δωρή, Περιορισμοί της συμβατικής ελευθερίας στις ρήτρες αποκλειστικής διεθνούς δικαιοδοσίας, Αθήνα – Κομοτηνή 1991 σελ. 310 τον ίδιο, Η εξειδίκευση της καλής πίστης στο άρθρο 2 Ν. 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών και η σημασία της στο κοινό αστικό δίκαιο, ΝοΒ 48/2000 σελ. 763, τον ίδιο, σημείωμα στην Ολ ΑΠ 33/1987, ΝοΒ 36/1988, σελ. 326 επ., όπου και περαιτέρω ενημέρωση στην πλούσια επί του θέματος νομολογία και θεωρία, ακόμη Π. Παπανικολάου, Περί των ορίων της προστατευτικής παρεμβάσεως του δικαστή στη σύμβαση. Προς μια γενική θεωρία περί καταχρήσεως της συμβατικής ελευθερίας, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 85 επ. 142 επ., Μεντή, Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων (με αφορμή την υπ' αριθμ. 1219/2001 απόφαση του Αρείου Πάγου, δημοσιευμένη στο παρόν τεύχος, σελ. 516), ΧρΙΔ Α/2001 σελ. 568 καθώς και Λελεντζή, ό.π. σελ. 296-300.

⁵⁰ Έτσι και η ΑΠ 296/2001 ΧρΙΔ Α/2001, 435 επ, σχετικώς με γενικούς όρους σύμβασης κινητής τηλεφωνίας.

⁵¹ ΔΕΕ 4/2003, σελ. 429.

⁵² Αναλυτικά για τις προϋποθέσεις εφαρμογής και τις έννομες συνέπειες της ΑΚ 179 βλ. Κλαβανίδου, ό.π., σελ. 183-190.

⁵³ Την άποψη έχει υποστηρίξει ο Π. Παπανικολάου, Οι καταπλεονεκτικές δικαιοπραξίες, 1983, σελ. 81 επ. Πρβλ και Δωρή, Περιορισμοί της συμβατικής ελευθερίας στις ρήτρες αποκλειστικής διεθνούς δικαιοδοσίας, Αθήνα – Κομοτηνή 1988, σελ 281—285.

⁵⁴ Βλ. Λελεντζή Αθ. ό.π. σ. 296-300.

μπορούν να κριθούν καταχρηστικοί και με ευθεία εφαρμογή της ΑΚ 281 (έτσι έκρινε η ΑΠ 1219/2001) και σε ακραίες περιπτώσεις μπορούν να κριθούν άκυροι με εφαρμογή της ΑΚ 179 ημιεδ. 2. Με βάση, λοιπόν, τα παραπάνω ο καταναλωτής μπορεί να αρνηθεί να καταβάλει το υπερβάλλον ποσό των τόκων, επικαλούμενος ότι η συμφωνία για το επιτόκιο, στην έκταση που υπερβαίνει τα όρια που απορρέουν από το κοινωνικό και οικονομικό σκοπό του δικαιώματος ελεύθερης διαπραγμάτευσης, καταρτίστηκε με καταχρηστική άσκηση από μέρους της τράπεζας της συμβατικής ελευθερίας και για το λόγο αυτό είναι άκυρη.

3. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΡΥΘΜΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΣΦΟΡΑ ΤΟΥ Ν. 128/1975

- i) 5. Το δάνειο, με την επιφύλαξη της διάταξης της επόμενης παραγράφου, είναι έντοκο από την κατά το άρθρο 3.3 πιο πάνω ημερομηνία λήψης του. Το ετήσιο (συμβατικό) επιτόκιο, κατά το χρόνο χορήγησης του δανείου, πλέον της εκάστοτε εισφοράς του Ν. 128/75, ορίζονται στο άρθρο 15 της παρούσας...
6. Το Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ) με το οποίο επιβαρύνεται ο Δανειζόμενος, ορίζεται στο άρθρο 15 της παρούσας και για τον υπολογισμό του έχουν ληφθεί υπόψη το συμβατικό επιτόκιο, η εισφορά του Ν. 128/75...

15. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΑΝΕΙΟΥ

ΠΡΟΪΟΝ

ΠΟΣΟ ΔΑΝΕΙΟΥ

ΕΤΗΣΙΟ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟ ΕΠΙΤΟΚΙΟ

(συμπεριλαμβάνεται η Εισφορά του Ν. 128/75)

- ii) 5. Το επιτόκιο του δανείου θα είναι κυμαινόμενο και ίσο πάντοτε με το εκάστοτε ισχύον Βασικό Επιτόκιο Καταναλωτικών Δανείων (Β.Ε.Κ.Δ.) της Τράπεζας, το οποίο σήμερα είναι τοις εκατό (.....%) πλέον περιθωρίου τοις εκατό (.....%) και πλέον κόστους εισφοράς του Ν. 128/75 τοις εκατό (.....%), ήτοι συνολικό επιτόκιο τοις εκατό (.....%)
6. Το Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ), με το οποίο επιβαρύνεται ο Οφειλέτης ορίζεται στο άρθρο 15 της παρούσας. Για τον υπολογισμό του έχουν ληφθεί υπόψη το συμβατικό επιτόκιο, η εισφορά του Ν. 128/75...

15. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΑΝΕΙΟΥ

ΠΡΟΪΟΝ

ΠΟΣΟ ΔΑΝΕΙΟΥ ΣΕ ΕΥΡΩ (αριθμητικά και ολογράφως)

ΕΤΗΣΙΟ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟ ΕΠΙΤΟΚΙΟ

(συμπεριλαμβάνεται η εισφορά του Ν. 128/75)

- iii) 4.2 Ο Οφειλέτης αναλαμβάνει την υποχρέωση να καταβάλει την εκάστοτε ισχύουσα εισφορά του Ν. 128/75, όπως αναφέρεται στην αίτηση υπό τον τίτλο Στοιχεία Δανείου.
- 5.1 Η Ετήσια Πραγματική Επιβάρυνση (Ε.Π.Ε.) αποτελείται από τους τόκους, την εκάστοτε ισχύουσα εισφορά του Ν. 128/75 επί των εκάστοτε ανεξόφλητων οφειλών και τα έξοδα δανείου που αναγράφονται στην αίτηση υπό τον τίτλο Στοιχεία Δανείου.

- iv) 3.2 Σε περίπτωση που στη Σύμβαση εφαρμόζεται σταθερό επιτόκιο ... Στο επιτόκιο αυτό προστίθεται η εισφορά του άρθρου 1 Ν. 128/1975 όπως εκάστοτε ισχύει.
- 3.3. Σε περίπτωση που στη Σύμβαση εφαρμόζεται κυμαινόμενο επιτόκιο ... Στο επιτόκιο αυτό προστίθεται η εισφορά του άρθρου 1 του Ν. 128/1975 όπως εκάστοτε ισχύει.

- v) 2α. Το δάνειο συνομολογείται έντοκο. Το επιτόκιο με βάση το οποίο υπολογίζεται ο τόκος είναι κυμαινόμενο το οποίο θα απαρτίζεται από α) Το Διατραπέζικό Επιτόκιο EURIBOR 360 ημερών πλέον β) περιθωρίου

ανερχομένου σε% και γ) της εισφοράς του ν. 128/75, ανερχομένης σήμερα σε ...%...

2β. Σε περίπτωση αυξομείωσης ή κατάργησης της εισφοράς του Ν. 128/75 θα αυξομειώνεται αναλόγως και το επιτόκιο και θα αναπροσαρμόζεται η τοκοχρεολυτική δόση ...

vi) 3α. Το Δάνειο είναι έντοκο από την ημερομηνία της λήψης του. Το ετήσιο (συμβατικό) επιτόκιο, κατά το χρόνο χορήγησης του δανείου, πλέον της εκάστοτε εισφοράς του Ν. 128/75, συμφωνείται στο προσάρτημα της παρούσας ...

vii) 1. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΑΝΕΙΟΥ
Κωδικός Δανείου
Αρ. Αίτησης
Σκοπός Δανείου
Συμβατικό Επιτόκιο (%)
Επιτόκιο Υπερημερίας (%)
Το Συμβατικό επιτόκιο επιβαρύνεται με εισφορά του Ν. 128/75

Αρ. Σύμβασης	Ποσό Δανείου
ΣΕΠΕ %	Έξοδα έγκρισης Δανείου

5. Για το δάνειο αυτό συνομολογείται τόκος. Το ισχύον σήμερα ετήσιο επιτόκιο (Συμβατικό επιτόκιο) καθορίζεται (αναγράφεται) στα «ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΑΝΕΙΟΥ» προσαυξημένο με την εισφορά του άρθρου 1 παρ. 3 του Ν. 128/75 όπως εκάστοτε ισχύει, η οποία σήμερα ανέρχεται σε 0,6% διαμορφώνοντας έτσι το Συνολικό Συμβατικό Επιτόκιο.

Είναι προφανές ότι όλες ανεξαιρέτως οι τράπεζες προκειμένου να διαμορφώσουν το ετήσιο συμβατικό επιτόκιο στα δάνεια καταναλωτικής πίστης συνυπολογίζουν την εισφορά του Ν. 128/1975. Είναι όμως αυτό νόμιμο; Είναι δηλαδή νόμιμη η προσαύξηση του συμβατικού επιτοκίου με την εισφορά του Ν. 128/1975;

Ο Ν. 128/1975, που αφορά τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων αναφερομένων στη λειτουργία του χρηματοδοτικού συστήματος, στο άρθρο 1 παρ. 1 και 3 επιβάλλει εισφορά, που βαρύνει τα πάσης φύσεως πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα, (συμπεριλαμβανομένης και της τράπεζας της Ελλάδος) υπέρ του κοινού λογαριασμού για την επιστροφή σε εξαγωγικές επιχειρήσεις διαφόρων τόκων⁵⁵. Κατ'ουσίαν η εισφορά του Ν. 128/1975 δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα φορολογικό βάρος που λόγω της φύσης του μπορεί να βαρύνει μόνο τα πιστωτικά ιδρύματα και όχι τους δανειολήπτες.

⁵⁵ Ο λογαριασμός αυτός δημιουργήθηκε στην Τράπεζα της Ελλάδος κατ'εφαρμογή της από 19.3.1962 σύμβασης μεταξύ των Τραπεζών, η οποία εγκρίθηκε με την 1265/12/1962 απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής, τροποποιήθηκε δε και συμπληρώθηκε με την από 30.1.1969 διατραπεζική σύμβαση, που εγκρίθηκε με την 1520/17/18.2.1969 απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής.

Απ'τη σαφή γραμματική διατύπωση του Ν. 128/1975 συνάγεται ξεκάθαρα ότι η ανωτέρω εισφορά βαρύνει τα κάθε είδους πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα, και σε καμία περίπτωση τους δανειολήπτες – πελάτες αυτών. Πρόκειται για ηθελημένη νομοθετική ρύθμιση και όχι για γνήσιο κενό, που θα δικαιολογούσε με ανάλογη ερμηνεία του άρθρου 1 παρ. 1 και 3 Ν. 128/1975 τη μετακύλιση της εν λόγω εισφοράς στους δανειοδοτούμενους. Στις περιπτώσεις που ο νομοθέτης θέλησε τέτοια μετακύλιση, την όρισε ρητά. Για παράδειγμα στην περίπτωση του άρθρου 22 παρ. 2 του Ν. 2515/1997, το οποίο ρυθμίζει το ζήτημα της ίδιας εισφοράς στις περιπτώσεις των δανείων που χορηγούνται απ'τα πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού, ο νομοθέτης προβαίνει στην μετακύλιση της εισφοράς στους δανειοδοτούμενους ορίζοντας ρητά τα εξής: *«Η εισφορά αυτή [εννοεί του Ν. 128/1975] επιβάλλεται και επί των δανείων σε δραχμές και συνάλλαγμα και των ισοδυνάμου αποτελέσματος συμβάσεων από πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού προς φυσικά ή νομικά πρόσωπα που είναι υπόχρεα προς υποβολή φορολογικής δήλωσης. Στην περίπτωση αυτή, υπόχρεος για την απόδοση της εν λόγω εισφοράς είναι ο δανειοδοτούμενος»*. Άρα, απ'την ως άνω διάταξη του άρθρου 22 παρ. 2 Ν. 2515/1997 κατ'αντιδιαστολή⁵⁶ προκύπτει σαφέστατα ότι η εισφορά του Ν. 128/1975 βαρύνει αποκλειστικά και μόνο τα κάθε είδους πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα, και σε καμία περίπτωση τους δανειολήπτες – πελάτες αυτών. Οποιαδήποτε μετακύλιση της εν λόγω εισφοράς στους δανειοδοτούμενους είναι παράνομη και απαγορευμένη.

Συνεπώς, όλοι οι παραπάνω ΓΟΣ καταναλωτικών συμβάσεων που προβλέπουν προσαύξηση του ετήσιου συμβατικού επιτοκίου με την εισφορά του Ν. 128/75 αντίκεινται στον ίδιο τον Ν. 128/75 και άρα είναι παράνομοι και άκυροι (ΑΚ 174).

Όλα τα παραπάνω επιχειρήματα επικαλέστηκαν και η υπ'αριθμ. 1119/2002 ΠΠρΑθ καθώς και η υπ'αριθμ. 5253/2003 ΕφΑθ προκειμένου να κρίνουν παράνομο και ως τέτοιον άκυρο αντίστοιχο γενικό όρο συναλλαγών σε στεγαστικό δάνειο. Οι εν λόγω αποφάσεις αναφέρουν ότι ο ως άνω όρος είναι παράνομος και άκυρος, επειδή η εισφορά του Ν. 128/1975 βαρύνει τα κάθε είδους πιστωτικά ιδρύματα και σε καμία περίπτωση τους δανειολήπτες, όπως συνάγεται απ'τη σαφή γραμματική διατύπωση των σχετικών διατάξεων (άρθρο 1 παρ. 1 και 3 Ν. 128/1975 και άρθρο 22 παρ. 2 Ν. 2515/1997).

⁵⁶ Για το επιχείρημα εξ αντιδιαστολής ως ερμηνευτική μέθοδο βλ. Παπανικολάου, Μεθοδολογία του Ιδιωτικού Δικαίου και Ερμηνεία Δικαιοπραξιών, Αθήνα – Κομοτηνή 2000, σελ. 255.

4. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΡΥΘΜΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑΚΗ ΒΑΣΗ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΟΚΩΝ

- i) Οι τόκοι υπολογίζονται τοκαριθμικά επί του εκάστοτε οφειλόμενου κεφαλαίου του δανείου. Για τον υπολογισμό αυτό, ένας μήνας ισούται με περίοδο ίση με το $1/12$ του έτους, μια εβδομάδα με το $1/52$ του έτους και μια ημέρα με το $1/365$ του έτους.
- ii) Οι τόκοι υπολογίζονται με βάση έτος τριακοσίων εξήντα πέντε (365) ημερών, καθ'όλη τη διάρκεια της σύμβασης.
- iii) Οι τόκοι υπολογίζονται τοκαριθμικά με βάση έτος 365 ημερών ...
- iv) Ο τόκος του Δανείου θα υπολογίζεται πάντοτε στο ανεξόφλητο και οφειλόμενο κεφάλαιο του Δανείου με βάση το ετήσιο συμβατικό επιτόκιο που αναγράφεται στο Παράρτημα και υπολογίζεται με βάση έτος 365 ημερών ...
- v) Η ετήσια βάση υπολογισμού [των τόκων] είναι 365 ημέρες για όλα τα νομίσματα
- vi) Ο τόκος υπολογίζεται τοκαριθμικά με βάση έτος 365 ημερών
- vii) Ο υπολογισμός των τόκων θα γίνεται με βάση έτος 360 ημερών από ημέρα σε ημέρα
- viii) Ο υπολογισμός των τόκων θα γίνεται τοκαριθμικά επί του χρεωστικού υπολοίπου που εμφανίζεται στο λογαριασμό του πιστούχου με βάση έτος 365 ημερών
- ix) Για τον υπολογισμό των τόκων θα λαμβάνεται ως μήνας περίοδος ίση προς το $1/12$ του έτους ενώ η εβδομάδα θα είναι ίση προς $1/52$ του έτους και μια ημέρα ίση προς $1/360$ του έτους.

Όπως προκύπτει απ'τους παραπάνω όρους τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, οι τράπεζες προκειμένου να υπολογίσουν τους τόκους χρησιμοποιούν κατά κανόνα ως βάση υπολογισμού το ημερολογιακό έτος των τριακοσίων εξήντα πέντε (365) ημερών.

Υπάρχουν όμως και κάποιες τράπεζες που χρησιμοποιούν ως βάση υπολογισμού το εμπορικό έτος των τριακοσίων εξήντα (360) ημερών. Ανακύπτει λοιπόν το ερώτημα ποιος είναι ο ορθός και νόμιμος τρόπος υπολογισμού του ετήσιου επιτοκίου.

Την απάντηση μας τη δίνει καταρχήν η Κοινή Υπουργική Απόφαση 938/1991 *«για την καταναλωτική πίστη»* (όπως έχει τροποποιηθεί από την ΚΥΑ 5353/1994) η οποία στο Παράρτημά της προβλέπει ρητά ως βάση υπολογισμού τις 365 ημέρες⁵⁷. Αντίθετα, αν ο υπολογισμός των τόκων γίνει με βάση το εμπορικό έτος των 360 ημερών, τότε θα οδηγηθούμε στην άδικη για τον καταναλωτή πρακτική να διασπάται το έτος και για ένα μικρό χρονικό διάστημα (5 ή 6 ημέρες ετησίως, αναλόγως αν το έτος έχει 365 μέρες ή 366 αν είναι δίσεκτο) να δημιουργείται μια πρόσθετη επιβάρυνση για το δανειολήπτη - καταναλωτή.

Συνεπώς, ο όρος με τον οποίο ορίζεται ότι το επιτόκιο υπολογίζεται σε έτος 360 ημερών είναι αυθαίρετος και αδιαφανής, γιατί προκαλεί σύγχυση στον καταναλωτή σχετικά με το πραγματικό ύψος του ετήσιου επιτοκίου, το οποίο ο καταναλωτής αδυνατεί να υπολογίσει. Κατά τον τρόπο αυτό το τίμημα του δανείου καθίσταται χωρίς σπουδαίο λόγο αόριστο. Άρα, όροι καταναλωτικών συμβάσεων που ορίζουν ως βάση υπολογισμού του ετήσιου επιτοκίου τις 360 ημέρες είναι καταχρηστικοί και άκυροι κατ'άρθρο 2 παρ. 6 και 7 εδ. ια' του Ν. 2251/1994.

Όπως άλλωστε προκύπτει και απ'την παράθεση στην προηγούμενη σελίδα των όρων υπολογισμού του επιτοκίου (όπως αυτοί περιέχονται στα υπό εξέταση δάνεια καταναλωτικής πίστης), ο υπολογισμός του επιτοκίου με βάση τις 360 ημέρες δεν υιοθετείται καθολικά από τους ανταγωνιστές της σχετικής αγοράς της καταναλωτικής πίστης, με αποτέλεσμα ο όρος αυτός να δημιουργεί προσκόμματα στην ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού προκαλώντας σύγχυση στον καταναλωτή και δυσχέρειες συγκρισιμότητας.

Τελείως διαφορετικά έκριναν τον όρο υπολογισμού του επιτοκίου με βάση τις 360 ημέρες η υπ'αριθμ. 5253/2003 ΕφΑθ, η οποία επικύρωσε την πρωτόδικη υπ'αριθμ. 1119/2002 ΠΠρΑθ. Συγκεκριμένα, η υπ'αριθμ. 5253/2003 ΕφΑθ⁵⁸ έκρινε αντίστοιχο όρο σε δανειακή σύμβαση στεγαστικής πίστης ως νόμιμο και διαφανή, γιατί στον όρο αυτό γίνεται *«ρητή μνεία του ύψους του επιτοκίου, καθώς και ότι αυτό καθορίζεται ετησίως και καμία σύγχυση δεν προκαλείται στον καταναλωτή σχετικά... Και, σε κάθε περίπτωση, ο όρος δεν επιφέρει ουσιώδη απόκλιση απ' τις εναλλακτικά δικαιολογημένες προσδοκίες του καταναλωτή, ώστε να μπορεί να θεωρηθεί καταχρηστικός»*.

⁵⁷ Άρθρο 14 (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ) της ΚΥΑ 983/91: Κατά συνέπεια ένα μήνας ισούται προς το 1/12 του έτους, μια εβδομάδα ισούται προς το 1/52 του έτους και μια ημέρα ισούται προς το 1/365 του έτους.

⁵⁸ ΧρίΔ Δ/2004, σελ. 134 επ. ιδίως σελ. 137

Επιπλέον, η πρωτόδικη απόφαση με αριθμό 1119/2002 ΠΠρΑΘ⁵⁹ αναφέρει στο αιτιολογικό της ότι ο ανωτέρω τρόπος υπολογισμού των τόκων με βάση το έτος των 360 ημερών υιοθετείται «λόγω της αναγκαιότητας εναρμονισμού της τελευταίας [εναγόμενης τράπεζας] από την 1.1.2001, με τη γενικότερη ευρωπαϊκή πρακτική υπολογισμού των επιτοκίων, με την οποία θεωρείται ως βάση υπολογισμού για όλες τις τραπεζικές συναλλαγές το έτος των 360 ημερών». Η ίδια απόφαση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο ως άνω όρος δεν είναι αδιαφανής «... αφού η εναγομένη με το εν λόγω ΓΟΣ κάνει ρητή μνεία του ύψους του επιτοκίου των στεγαστικών δανείων, που αυτή χορηγεί, καθώς και ότι τούτο υπολογίζεται ετησίως, και σε καμία περίπτωση δε στερεί τον καταναλωτή απ'τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του εν λόγω περιεχομένου του [ΓΟΣ] και του επιβαλλόμενου σ'αυτόν [καταναλωτή] ύψους του ετήσιου επιτοκίου...».

⁵⁹ ΔΕΕ 4/2003, σελ. 422 επ, ιδίως 428-429

5. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΡΥΘΜΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΜΟΝΟΜΕΡΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ

- i) 5.3. Στις περιπτώσεις εκτοκισμού (παρ. 2.1), το ετήσιο ονομαστικό συμβατικό επιτόκιο, που συμφωνείται κυμαινόμενο, υπολογίζεται κάθε φορά από την Τράπεζα, η οποία και το μεταβάλλει, λαμβάνοντας υπόψη τους παρακάτω βασικούς παράγοντες που συμφωνούν σήμερα οι συμβαλλόμενοι:
Συγκεκριμένα για τη μεταβολή του κυμαινόμενου επιτοκίου λαμβάνονται κυρίως υπ' όψη: έναν ή περισσότερους από τους παρακάτω λόγους

α) το κόστος του χρήματος, όπως διαμορφώνεται και από τη διακύμανση των παρεμβατικών επιτοκίων που ανακοινώνονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το EURIBOR για χορηγήσεις ενός μήνα όπως αυτό εκάστοτε δημοσιοποιείται, β) την διακύμανση του πληθωρισμού, όπως αυτός ανακοινώνεται από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, ο οποίος επηρεάζει το λειτουργικό κόστος της Τράπεζας, γ) ο ειδικός και γενικός πιστωτικός κίνδυνος, όπως και ο λειτουργικός κίνδυνος, στην έννοια των οποίων περιλαμβάνεται το κόστος των επισφαλειών και των απαιτήσεων για την κεφαλαιακή επάρκεια, το κόστος του δανεισμού, κατ' εφαρμογή του σχετικού Συμφώνου της Βασιλείας, δ) οι συνθήκες της αγοράς και του ανταγωνισμού, παράγοντες μη αριθμητικά μετρήσιμοι και ε) η μεταβολή των οικονομικών δεικτών που επηρεάζουν το κόστος του χρήματος για την Τράπεζα στην Ελληνική ή / και Ευρωπαϊκή χρηματαγορά κλπ.

Η Τράπεζα συνδυάζοντας τους παραπάνω παράγοντες διατηρεί το δικαίωμα να μη μεταβάλλει (ισόποσα ή μη) το επιτόκιο σε κάθε μεταβολή των παραπάνω παραγόντων. Το επιτόκιο που ισχύει κατά το χρόνο της υπογραφής της παρούσας από τον Πελάτη όπως και ο τρόπος υπολογισμού του, αναφέρεται στην Πρόσθετη Πράξη. Κάθε μεταβολή του επιτοκίου (που δεν αποτελεί τροποποίηση της σύμβασης) γνωστοποιείται στον Πελάτη μέσω του Μηνιαίου Λογαριασμού του άρθρου 3 και ισχύει από την ημερομηνία έκδοσης του λογαριασμού αυτού, εκτός εάν ορίζεται διαφορετική ημερομηνία έναρξης της ισχύος. Ο Πελάτης δικαιούται να μην αποδεχθεί το νέο επιτόκιο κατά τους όρους του άρθρου 15 πιο κάτω, που εφαρμόζεται ανάλογα. Το εκάστοτε σε ισχύ επιτόκιο αναφέρεται σε κάθε Μηνιαίο Λογαριασμό».

15.1 Τροποποιήσεις των όρων της σύμβασης, εκτός αυτών των οποίων η δυνατότητα μεταβολής ρυθμίζεται ειδικά, είναι δυνατή μόνο με έγγραφο που υπογράφεται από τους συμβαλλόμενους.

15.2 Η Τράπεζα διατηρεί το δικαίωμα μονομερούς συμπλήρωσης ή και τροποποίησης των όρων της παρούσας, μόνο για σπουδαίο λόγο. Η τροποποίηση συντελείται μόνο μετά από προηγούμενη γνωστοποίηση του περιεχομένου της στον Δανειζόμενο, ο οποίος δικαιούται να μην αποδεχθεί την μεταβολή εντός αποκλειστικής προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την γνωστοποίηση με έγγραφο που αποστέλλει στην Τράπεζα και να εξοφλήσει εντός της ίδιας προθεσμίας κάθε οφειλή που έχει δημιουργηθεί από την χρήση του δανείου μέχρι εκείνη τη χρονική στιγμή. Παράλειψη από τον Δανειζόμενο να ανακοινώσει τις αντιρρήσεις του στην Τράπεζα εντός της ως άνω προθεσμίας ή ανεπιφύλακτη μερική ή ολική εξόφληση μηνιαίου λογαριασμού μετά τη γνωστοποίηση, συνιστά ανεπιφύλακτη αποδοχή εκ μέρους του της σχετικής τροποποίησης.

- ii) 5 ... Εφόσον το επιτόκιο συμφωνείται κυμαινόμενο η Τράπεζα διατηρεί το δικαίωμα να το μεταβάλλει οποτεδήποτε μέχρι την ολοσχερή εξόφληση του δανείου, σύμφωνα με τις εκάστοτε συνθήκες της αγοράς, η δε μεταβολή αυτή δεν αποτελεί τροποποίηση της σύμβασης. Εάν από την υπογραφή της παρούσας μέχρι την εκταμίευση του δανείου με σταθερό επιτόκιο υπάρξει μεταβολή επιτοκίου, αυτό που θα εφαρμοστεί κατά την έναρξη του εκτοκισμού θα είναι το, κατά την ημερομηνία της υπογραφής της παρούσας σύμβασης, εφαρμοζόμενο από την Τράπεζα σε παρόμοιες δανειακές συμβάσεις (δάνεια ίδιας κατηγορίας). Το εκάστοτε νέο επιτόκιο γνωστοποιείται στο Δανειζόμενο με τους μηνιαίους λογαριασμούς του άρθρου 8 πιο κάτω.

- iii) 5.2 Η ΤΡΑΠΕΖΑ μπορεί να μεταβάλει το Βασικό Επιτόκιο, εφόσον μεταβληθούν στοιχεία τα οποία προσδιορίζουν το κόστος του και είναι: Το επιτόκιο Euribor, ο δείκτης τιμών καταναλωτή, η πορεία του πληθωρισμού, το επιτόκιο καταθέσεων ταμειευτηρίου της Τράπεζας, καθώς και ο αναλαμβανόμενος από την ΤΡΑΠΕΖΑ πιστωτικός και λειτουργικός κίνδυνος.
Επιπλέον, άλλοι παράγοντες που λαμβάνει υπόψη της η ΤΡΑΠΕΖΑ ως προς τον καθορισμό του Βασικού Επιτοκίου είναι η πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ο ανταγωνισμός στην τραπεζική αγορά, καθώς και οι γενικότερες συγκυρίες στις εγχώριες και διεθνείς αγορές.
Η οποιαδήποτε μεταβολή των ανωτέρων παραγόντων μπορεί να προκαλέσει προς την ίδια κατεύθυνση μεταβολή του επιτοκίου σε ποσοστό μέχρι και το διπλάσιο της μεταβολής του κάθε δείκτη.
Η μεταβολή αυτή του επιτοκίου δεν αποτελεί τροποποίηση όρου της Σύμβασης κατά την έννοια του άρθρου 17.2 (Μονομερής τροποποίηση).
5.3 Σε περίπτωση μεταβολής (αύξησης ή μείωσης) του επιτοκίου κατά τα προαναφερθέντα, το νέο επιτόκιο συμφωνείται ότι θα ισχύει από τη μέρα λήψης της σχετικής απόφασης της ΤΡΑΠΕΖΑΣ, ο δε ΟΦΕΙΛΕΤΗΣ θα λάβει γνώση για τη μεταβολή αυτή από την ΤΡΑΠΕΖΑ, είτε μέσω γνωστοποίησης σε δύο Αθηναϊκές εφημερίδες, είτε μέσω του Ημερήσιου Δελτίου Επιτοκίων της ΤΡΑΠΕΖΑΣ, είτε μέσω του αντιγράφου λογαριασμού, είτε κατά την πληρωμή της δόσης του παρόντος δανείου. Αν ο ΟΦΕΙΛΕΤΗΣ διαφωνήσει, μέσα σε περίοδο 30 ημερών από τη γνωστοποίηση, με το νέο επιτόκιο και δεν επιτευχθεί συμφωνία δύναται να καταγγείλει τη Σύμβαση και να εξοφλήσει άμεσα το υπόλοιπο της οφειλής του σύμφωνα με τα όσα προβλέπονται στο σχετικό όρο για την πρόωρη εξόφληση. Στην περίπτωση αυτή, της μη καταβολής από τον ΟΦΕΙΛΕΤΗ του νέου επιτοκίου, η ΤΡΑΠΕΖΑ δύναται να απαιτήσει την άμεση εξόφληση του συνόλου του δανείου.
- iv) 7.1. Το δάνειο είναι έντοκο από την κατά το άρθρο 3 πιο πάνω ημερομηνία της λήψης του. Το επιτόκιο του δανείου θα είναι μεταβαλλόμενο και ίσο πάντοτε με το εκάστοτε ισχύον Βασικό Επιτόκιο Προσφοράς για Πράξεις Αναχρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο σήμερα είναι τοις εκατό (%) πλέον περιθωρίου τοις εκατό (%) και πλέον κόστους εισφοράς του Ν. 128/75 τοις εκατό (%), ήτοι συνολικό τελικό επιτόκιο τοις εκατό (%) σύμφωνα με το άρθρο 17 της παρούσας.
7.2 Η ΤΡΑΠΕΖΑ θα μεταβάλλει το επιτόκιο του δανείου μόνο όταν και όσο μεταβληθεί το Βασικό Επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ανάλογα με την πολιτική επιτοκίων που κατά την κρίση της διαμορφώνει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Αντίθετα, το συμφωνημένο κατά την ημερομηνία υπογραφής της Σύμβασης περιθώριο της ΤΡΑΠΕΖΑΣ παραμένει σταθερό για όλη τη διάρκεια του δανείου.
Η μεταβολή αυτή του επιτοκίου δεν αποτελεί τροποποίηση όρου της Σύμβασης κατά την έννοια του άρθρου 19.2 (Μονομερής τροποποίηση).
7.3. Σε περίπτωση μεταβολής (αύξησης ή μείωσης) του επιτοκίου κατά τα προαναφερθέντα, το νέο επιτόκιο συμφωνείται ότι θα ισχύει από την πρώτη μέρα του επόμενου ημερολογιακού μήνα σε σχέση με την μέρα μεταβολής του επιτοκίου, ο δε ΟΦΕΙΛΕΤΗΣ θα λάβει γνώση για τη μεταβολή αυτή από την ΤΡΑΠΕΖΑ, είτε μέσω γνωστοποίησης σε δύο Αθηναϊκές εφημερίδες, είτε μέσω του Ημερήσιου Δελτίου Επιτοκίων της ΤΡΑΠΕΖΑΣ, είτε μέσω του αντιγράφου λογαριασμού, είτε κατά την πληρωμή της δόσης του παρόντος δανείου. Αν ο ΟΦΕΙΛΕΤΗΣ διαφωνήσει, μέσα σε περίοδο 30 ημερών από τη γνωστοποίηση, με το νέο επιτόκιο και δεν επιτευχθεί συμφωνία δύναται να καταγγείλει τη Σύμβαση και να εξοφλήσει άμεσα το υπόλοιπο της οφειλής του σύμφωνα με τα όσα προβλέπονται στο σχετικό όρο για την πρόωρη εξόφληση. Στην περίπτωση αυτή, της μη καταβολής από τον ΟΦΕΙΛΕΤΗ του νέου επιτοκίου, η ΤΡΑΠΕΖΑ δύναται να απαιτήσει την άμεση εξόφληση του συνόλου του δανείου.
- v) 3.1. Το Δάνειο είναι έντοκο με σταθερό ή κυμαινόμενο επιτόκιο κατ'επιλογή του Οφειλέτη.
3.2. Σε περίπτωση που στη Σύμβαση εφαρμόζεται σταθερό επιτόκιο, ο τόκος του Δανείου θα υπολογίζεται πάντοτε στο ανεξόφλητο και οφειλόμενο κεφάλαιο του Δανείου με βάση το ετήσιο συμβατικό σταθερό επιτόκιο που σημειώνεται στο

Παράρτημα και υπολογίζεται με βάση έτος 365 ημερών. Στο επιτόκιο αυτό προστίθεται η εισφορά του άρθρου 1 Ν. 128/1975 όπως εκάστοτε ισχύει.

3.3. Σε περίπτωση που στη Σύμβαση εφαρμόζεται κυμαινόμενο επιτόκιο, ο τόκος του Δανείου θα υπολογίζεται πάντοτε στο ανεξόφλητο και οφειλόμενο κεφάλαιο του Δανείου με βάση το ετήσιο συμβατικό κυμαινόμενο επιτόκιο, το οποίο σήμερα ανέρχεται στο ύψος που αναγράφεται στο Παράρτημα και υπολογίζεται με βάση έτος 365 ημερών. Στο επιτόκιο αυτό προστίθεται η εισφορά του άρθρου 1 του Ν. 128/1975 όπως εκάστοτε ισχύει.

Η Τράπεζα δικαιούται να μεταβάλλει το ως άνω συμβατικό επιτόκιο σε χρονικά διαστήματα όχι μικρότερα του χρόνου περιοδικότητας των δόσεων κατά το άρθρο 5 πιο κάτω, λαμβάνοντας υπόψη τη διακύμανση των παρεμβατικών επιτοκίων που ανακοινώνονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και του EURIBOR για χορηγήσεις διάρκειας όση και ο χρόνος περιοδικότητας των δόσεων, όπως αυτό εκάστοτε ανακοινώνεται (που επηρεάζουν το κόστος του χρήματος της Τράπεζας), τη διακύμανση του πληθωρισμού (που επηρεάζει το λειτουργικό κόστος της Τράπεζας), τον αναλαμβανόμενο από την Τράπεζα ειδικό και συνολικό πιστωτικό κίνδυνο και το λειτουργικό κίνδυνο (στην έννοια των οποίων περιλαμβάνεται το κόστος που προκύπτει από τις επισφάλειες και τις απαιτήσεις για την κεφαλαιακή επάρκεια σύμφωνα με το σχετικό Σύμφωνο της Βασιλείας) και τις συνθήκες της αγοράς και του ανταγωνισμού.

Το εκάστοτε νέο επιτόκιο δημοσιεύεται στον ημερήσιο τύπο και τους Λογαριασμούς του άρθρου 6 πιο κάτω και ισχύει από την ημερομηνία έκδοσης του πρώτου μετά την ως άνω δημοσίευση Λογαριασμού. Ο Οφειλέτης οφείλει να ενημερώνεται και να παρακολουθεί τις δημοσιεύσεις των σχετικών ανακοινώσεων της Τράπεζας. Εάν ο οφειλέτης δεν αποδεχθεί τη μεταβολή, δικαιούται να υπαναχωρήσει από την παρούσα σύμβαση κατά τα αναφερόμενα στο άρθρο 11 παρακάτω.

11. Η Τράπεζα δικαιούται να τροποποιήσει τους όρους της παρούσας σύμβασης μόνο για σπουδαίο λόγο. Η τροποποίηση συντελείται μόνο μετά από προηγούμενη γνωστοποίηση του περιεχομένου της στον Οφειλέτη, ο οποίος σε περίπτωση μη αποδοχής της τροποποίησης, δικαιούται να υπαναχωρήσει από την παρούσα και αποπληρώσει ολοσχερώς το Δάνειο κατά κεφάλαιο, δεδουλευμένους τόκους (συμβατικούς ή υπερημερίας) και τυχόν έξοδα. Η παράλειψη από τον Οφειλέτη να ανακοινώσει τις αντιρρήσεις του στην Τράπεζα εντός χρονικού διαστήματος τριάντα (30) ημερών από την κατά τα ανωτέρω γνωστοποίηση ή η ανεπιφύλακτη μερική ή ολική εξόφληση Λογαριασμού μετά τη γνωστοποίηση συνιστά ανεπιφύλακτη αποδοχή εκ μέρους του της σχετικής τροποποίησης.

- vi) 2α. Το δάνειο συνομολογείται έντοκο. Το επιτόκιο με βάση το οποίο υπολογίζεται ο τόκος είναι κυμαινόμενο το οποίο θα απαρτίζεται από α) το Διατραπεζικό Επιτόκιο EURIBOR 360 ημερών πλέον β) περιθωρίου ανερχόμενου σε% και γ) της εισφοράς του ν. 128/75 ανερχόμενης σήμερα σε%.

Ως Διατραπεζικό Επιτόκιο EURIBOR 360 ημερών εννοείται το διατραπεζικό επιτόκιο EURIBOR 360 ημερών μηνιαίας διάρκειας, όπως αυτό καθορίζεται με βάση τον κανονισμό λειτουργίας EURIBOR 360 ημερών και δημοσιοποιείται εκάστοτε (σήμερα μέσω της ηλεκτρονικής οθόνης του Πρακτορείου REUTERS) την 11.00 μεσημβρινή ώρα Βρυξελλών δύο εργάσιμες ημέρες πριν την ημερομηνία υπολογισμού του ποσού της κάθε δόσης που ορίζεται παρακάτω (άρθρο 4.1), στρογγυλοποιούμενο στην πλησιέστερη εκατοστιαία μονάδα.

β. Σε περίπτωση αυξομείωσης ή κατάργησης της εισφοράς του Ν. 128/75 θα αυξομειώνεται αναλόγως και το επιτόκιο και θα αναπροσαρμόζεται η τοκοχρεολυτική δόση. Επίσης το επιτόκιο θα προσαυξάνεται και με κάθε άλλη τυχόν επιβαλλόμενη από το Νόμο επιβάρυνση...

- vii) 3α.εφόσον το επιτόκιο συμφωνείται κυμαινόμενο η Τράπεζα διατηρεί το δικαίωμα να το μεταβάλλει οποτεδήποτε μέχρι την ολοσχερή εξόφληση του δανείου. Η μεταβολή ανακοινώνεται δια του τύπου με τη δημοσίευση σε δύο Αθηναϊκές εφημερίδες ή με οποιοδήποτε άλλο πρόσφορο μέσο, δεν αποτελεί δε τροποποίηση της σύμβασης. Οι παράγοντες που θα προσδιορίζουν τη μεταβολή

του επιτοκίου και του ενσωματωμένου σ' αυτό περιθωρίου (spread) είναι: το παρεμβατικό επιτόκιο της Ε.Κ.Τ., ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, το κόστος κτήσης χρήματος και κεφαλαίων από τις αντίστοιχες αγορές, το λειτουργικό κόστος της Τράπεζας και ο αναλαμβανόμενος κάθε φορά κίνδυνος. Η οποιαδήποτε μεταβολή των παραπάνω παραγόντων θα μπορεί να προκαλέσει μεταβολή του επιτοκίου και του ενσωματωμένου σ' αυτό περιθωρίου προς την ίδια κατεύθυνση σε ποσοστό μέχρι και το διπλάσιο της μεταβολής του κάθε παράγοντα. Αν ο οφειλέτης διαφωνήσει με το νέο επιτόκιο, υποχρεούται να το γνωστοποιήσει έγγραφα στην Τράπεζα μέσα σε προθεσμία τριάντα (30) ημερών, που θα αρχίζει από την ημερομηνία της γνωστοποίησης και να εξοφλήσει άμεσα το υπόλοιπο του λογαριασμού του, με το επιτόκιο που ίσχυε πριν την εφαρμογή του νέου επιτοκίου.

- viii) 5. ... Η Τράπεζα μπορεί να μεταβάλλει το επιτόκιο εφόσον μεταβληθούν στοιχεία τα οποία προσδιορίζουν το κόστος του και είναι: Το επιτόκιο κύριας αναχρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το Επιτόκιο Euribor, ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή. Η οποιαδήποτε μεταβολή των ανωτέρων παραγόντων μπορεί να προκαλέσει, προς την ίδια κατεύθυνση μεταβολή του επιτοκίου μέχρι και το διπλάσιο της μεταβολής ενός εκ των παραγόντων κόστους. Κάθε μεταβολή του επιτοκίου, καθώς και η ημερομηνία έναρξης ισχύος του νέου επιτοκίου, γνωστοποιείται στον πιστούχο με δημοσίευση στον ημερήσιο τύπο, με επιστολή ή με άλλο έγγραφο της Τράπεζας απευθυνόμενο προς αυτόν. Εάν ο πιστούχος δεν αποδέχεται την μεταβολή το επιτοκίου δικαιούται μέσα σε τριάντα (30) ημέρες από την γνωστοποίηση του νέου επιτοκίου να καταγγείλει τη σύμβαση εγγράφως, άλλως θα θεωρείται ότι έχει αποδεχθεί το νέο επιτόκιο, σύμφωνα και με τα οριζόμενα στον όρο 13 της παρούσας.
13. Η Τράπεζα διατηρεί το δικαίωμα να τροποποιεί τους όρους της παρούσας μόνο ένεκα σπουδαίου λόγου. Η τροποποίηση συντελείται μόνο μετά από προηγούμενη γνωστοποίηση του περιεχομένου της στον πιστούχο, καθώς και του χρόνου έναρξης της, με δημοσίευση στον ημερήσιο τύπο, με επιστολή ή με άλλο έγγραφο της Τράπεζας απευθυνόμενο προς αυτόν. Η γνωστοποίηση αυτή αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της παρούσας σύμβασης. Εάν ο πιστούχος δεν αποδέχεται την τροποποίηση αυτή δικαιούται να καταγγείλει τη σύμβαση εγγράφως, σε διάστημα 30 ημερών από την γνωστοποίηση της τροποποίησης και είναι υποχρεωμένος να εξοφλήσει αμέσως το σύνολο της οφειλής του. Εννοείται ότι εάν ο πιστούχος μέσα στην ως άνω προθεσμία (30 ημερών από την γνωστοποίηση της τροποποίησης) δεν καταγγείλει την σύμβαση, τεκμαίρεται ότι αποδέχεται ανεπιφύλακτα και στο σύνολό της την σχετική τροποποίηση. Στην περίπτωση που ο πιστούχος, χωρίς να ασκήσει το κατά τα ανωτέρω δικαίωμά του για καταγγελία της σύμβασης, γνωρίσει εγγράφως στην Τράπεζα την αντίθεσή του για την τροποποίηση, η Τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει τη σύμβαση.

Πριν προχωρήσουμε στην εξέταση του κύρους των παραπάνω γενικών όρων καταναλωτικών δανείων που προβλέπουν τη μονομερή αναπροσαρμογή του (κυμαινόμενου) επιτοκίου, θα ήταν πολύ χρήσιμο να ασχοληθούμε πρώτα με το πώς έχει κριθεί το ζήτημα της μονομερούς αναπροσαρμογής του επιτοκίου απ' την πρόσφατη νομολογία.

Η ΑΠ 1219/2001 είναι η απόφαση εκείνη που ξεκαθάρισε υπό ποιους όρους μπορούν οι τράπεζες να μεταβάλουν μονομερώς το επιτόκιο. Το σκεπτικό της υιοθετήθηκε και απ' τις μεταγενέστερες υπ' αριθμ. 1119/2002

ΠΠρΑθ και 5253/2003 ΕφΑθ αποφάσεις. Συγκεκριμένα η ΑΠ 1219/2001 έκρινε όρο σύμβασης πιστωτικής κάρτας, ο οποίος ήταν διατυπωμένος ως εξής: *«Ο λογαριασμός θα χρεώνεται με συμβατικό τόκο στις περιπτώσεις τμηματικών εξοφλήσεων (καταβολών σε δόσεις) ο οποίος καθορίζεται εκάστοτε από την τράπεζα και σήμερα είναι%. Ο σχετικός τόκος μπορεί να μεταβάλλεται απ'την τράπεζα, οπότε ο κάτοχος θα ενημερώνεται για το ύψος του με το μηναίο λογαριασμό που θα αποστέλλεται σ'αυτόν»*.

Όπως προκύπτει απ'τη διατύπωση του παραπάνω όρου, η τράπεζα επιφυλάσσει στον εαυτό της το (μονομερές) δικαίωμα να μεταβάλει το επιτόκιο ελεύθερα και χωρίς προϋποθέσεις επιβάλλοντάς το στον καταναλωτή. Όμως, η ελεύθερη και χωρίς προϋποθέσεις μεταβολή του επιτοκίου απ'την τράπεζα γεννά εις βάρος του καταναλωτή προβλήματα ασάφειας και αδιαφάνειας. Ο όρος αυτός, έτσι όπως είναι διατυπωμένος, αφήνει πολλά ερωτηματικά στον πιστούχο καταναλωτή, με αποτέλεσμα ο τελευταίος να μη γνωρίζει για ποιους λόγους και με ποια κριτήρια μπορεί να γίνει η αναπροσαρμογή του επιτοκίου ούτε να γνωρίζει τον χρόνο μεταβολής και τη συχνότητα αναπροσαρμογής του επιτοκίου. Συνεπώς, ο πιστούχος καταναλωτής δεν είναι σε θέση να σχηματίσει εκ των προτέρων σαφή και πλήρη εικόνα για την οποιαδήποτε επερχόμενη μεταβολή στο επιτόκιο και, άρα, στο συνολικό κόστος της πίστωσης.

Είναι προφανές ότι ο επίμαχος όρος δεν είναι σύμφωνος με τις επιταγές της διαφάνειας. Η αρχή της διαφάνειας (Transparenzgebot, principle of clarity), η οποία καθιερώθηκε στο γερμανικό δίκαιο, επιβάλλει οι ΓΟΣ να είναι διατυπωμένοι κατά τρόπο ξεκάθαρο και σαφή, ώστε να είναι κατανοητοί απ'τον καταναλωτή όχι μόνο ως προς τη διατύπωση τους αλλά κυρίως ως προς το περιεχόμενό τους. Ο καταναλωτής πρέπει να αντιλαμβάνεται τις συνέπειες της συμβατικής του δέσμευσης, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του και πρωτίστως το μέγεθος της αντιπαροχής του.

Ορθά επομένως ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι ο ως άνω γενικός όρος μονομερούς αναπροσαρμογής του επιτοκίου χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό αοριστίας και αδιαφάνειας, αφού δεν αναφέρει με ποια εύλογα κριτήρια είναι δυνατή η αναπροσαρμογή του επιτοκίου. Για το λόγο αυτό ο παραπάνω όρος κρίθηκε απ'τον Άρειο Πάγο αδιαφανής και, άρα, καταχρηστικός και άκυρος σύμφωνα με την περ. ια' του άρθρου 2 παρ. 7 Ν. 2251/1994, το οποίο αποτυπώνεται ξεκάθαρα η αρχή της διαφάνειας (*«Σε κάθε περίπτωση καταχρηστικοί είναι ιδίως οι όροι που χωρίς σπουδαίο λόγο αφήνουν το τίμημα αόριστο και δεν επιτρέπουν τον προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή»*). Η καταχρηστικότητα του παραπάνω όρου θεμελιώνεται επίσης και στην περίπτωση ε' του αρθρ. 2 παρ. 7 Ν. 2251/1994 (*«Σε κάθε περίπτωση καταχρηστική είναι ιδίως οι όροι που επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης ή λύσεις της σύμβασης χωρίς ορισμένο*

ειδικό και σπουδαίο λόγο») στο οποίο επίσης αποτυπώνεται η αρχή της διαφάνειας⁶⁰. Μάλιστα σε κάποια σημεία της η Α.Π. 1219/2001 κάνει σωρευτική επίκληση των παρ. 6 και 7 του αρθρ. 2 Ν. 2251/1994 αναφέροντας ότι «*Ρήτρες αναπροσαρμογής τόκων οι οποίες χορηγούν στην τράπεζα δικαίωμα μονομερούς προσδιορισμού του ύψους του τόκου ελέγχονται για καταχρηστικότητα μέσω του αρθρ. 2 παρ. 6 του Ν. 2251/1994 και παρ. 7 περ. ε' και ια' του ίδιου νόμου*». Την ως άνω σωρευτική επίκληση κάνει και η υπ' αριθμ. 1119/2002 ΠΠρΑθ, ενώ η εφετειακή 5253/2003 κάνει επίκληση μόνο του αρθρ. 2 παρ. 7 περ. ε' και ια'⁶¹.

Η ανάγκη να εμπεριέχονται εγγράφως στη σύμβαση κριτήρια βάσει των οποίων θα αναπροσαρμόζεται το επιτόκιο προκύπτει και από το αρθρ. 9 παρ. 2 της ΚΥΑ 983/1991 «για την καταναλωτική πίστη» που αποδίδει αυτούσια την αντίστοιχη κοινοτική ρύθμιση του αρθρ. 4 παρ. 2 της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ, και καθιστά υποχρεωτικό περιεχόμενο της σύμβασης τους όρους με τους οποίους μπορεί να τροποποιηθεί το ΣΕΠΠΕ. Στο βαθμό που η μεταβολή του επιτοκίου συνεπάγεται την αντίστοιχη μεταβολή του ΣΕΠΠΕ γίνεται αντιληπτό ότι απαιτείται η αναφορά των όρων τροποποίησης του.

Συνεπώς, γενικός όρος που παρέχει στην τράπεζα την δυνατότητα μονομερούς αναπροσαρμογής του επιτοκίου για να είναι έγκυρος και σύμφωνος με την αρχή της διαφάνειας πρέπει να προβλέπει αφενός μεν σπουδαίο λόγο αναπροσαρμογής, αφετέρου δε να προσδιορίζει ρητά ειδικά καθορισμένα και εύλογα κριτήρια αναπροσαρμογής κατ' επιταγή των περ. ε' και ια' του αρθρ. 2 παρ. 7 Ν. 2251/1994. Σπουδαίος λόγος αναπροσαρμογής μπορεί να θεωρηθεί το κόστος του χρήματος⁶² καθώς, άλλωστε, είναι και το μοναδικό στην πραγματικότητα που μπορεί να μεταβάλεται με την πάροδο του χρόνου και να δικαιολογεί την εξαιρετικά επιβαλλόμενη μεταβολή. Το κέρδος που προσδοκά η Τράπεζα από την σύναψη της καταναλωτικής σύμβασης βρίσκεται σε άμεση

⁶⁰ Στο σημείο αυτό τίθεται το ζήτημα του κατά ποσό ο μηχανισμός ελέγχου που θέτουν οι διατάξεις των ΑΚ 371-372 (και ειδικότερα το κριτήριο της «δίκαιης κρίσης» της ΑΚ 371 εδ. α) μπορεί να αποτελέσει μεθοδολογικά το κατάλληλο μέσο για την προστασία του καταναλωτή κατά το μονομερή καθορισμό του επιτοκίου απ' τις τράπεζες. Επί πλέον, ανακύπτει το ζήτημα του πεδίου εφαρμογής και της σχέσης του αρθρ. 2 παρ. 7 περ. ε' και ια' Ν. 2251/1994 και της ΑΚ 371.

Το κριτήριο της «δίκαιης κρίσης» είναι γενικό και αφηρημένο, γι' αυτό και η εφαρμογή του καθίσταται πρακτικά δύσκολη. Κατά συνέπεια δύσκολα θα μπορούσε να αποτελέσει κατάλληλο μέσο για την προστασία του πιστούχου καταναλωτή. Εξάλλου η ΑΚ 371 είναι στο νόμο καταστρωμένη για τον τύπο μιας ατομικής σύμβασης και δεν μπορεί να διασφαλίσει τα συμφέροντα του καταναλωτή σε συμβάσεις στις οποίες οι όροι μεταξύ των συμβαλλομένων μερών δεν καθίστανται αντικείμενο διαπραγμάτευσης, όπως συμβαίνει με τους ΓΟΣ.

Όσον αφορά την σχέση μεταξύ του άρθρου 2 παρ. 7 περ. ε' και ια' Ν. 2251/1994 και της ΑΚ 371, η κρατούσα γνώμη στη θεωρία (Δωρής, Μεντής, Λελεντζή) και στη νομολογία (Α.Π. 1030/2001, ΔΕΕ 11/2001, σελ. 1127) ορθά δέχεται ότι οι διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 7 περ. ε' και ια' ως *lex specialis* ξεπερνούν την ερμηνευτική εμβέλεια των διατάξεων των Α.Κ. 371-372 προς όφελος του καταναλωτή.

⁶¹ Για την κριτική της σωρευτικής επίκλησης των διατάξεων των παρ. 6 και 7 του αρθρ. 2 του Ν. 2251/1994 κατά τη διενέργεια ελέγχου του περιεχομένου των συμβατικών όρων βλ. τις πολύ εύστοχες επισημάνσεις του Φ. Δωρή στη Σημείωση της ΕφΑθ 3811/1998, ΝοΒ 1998 (σελ. 1266-1272), σελ. 1273-1274, τον ίδιο ΝοΒ 48/2000, σελ. 748 επ., και Λελεντζή, ό.π σελ. 278 επ.

⁶² Για την έννοια του κόστους του χρήματος βλ. Βενιέρη Ι., Πρόωρη εξόφληση του δανείου, Αθήνα – Κομοτηνή 2003, σελ. 51 επ.

συνάρτηση με το κόστος που θα έχει για την ίδια το χρήμα που θα έχει διαθέσει ως δάνειο. Η μεταβολή των συνθηκών χρηματοδότησης, επομένως, συνιστά την αιτία για την ανοχή αοριστίας στο επιτόκιο και την αναγνώριση της δυνατότητας στην τράπεζα να το αναπροσαρμόζει⁶³.

Ωστόσο η αναφορά στο κόστος του χρήματος ως σπουδαίο λόγο για την αναπροσαρμογή του επιτοκίου δεν θα πρέπει να γίνεται αφηρημένα και αόριστα (πχ η αναπροσαρμογή του επιτοκίου θα εξαρτάται απ' τις διακυμάνσεις του κόστους χρήματος της τράπεζας ή από τις κρατούσες κάθε φορά νομισματοπιστωτικές συνθήκες ή από τις συνθήκες της χρηματαγοράς κλπ), γιατί μια τέτοια διατύπωση δεν παρέχει σε καμία περίπτωση τα εχέγγυα ορθότητας της αναπροσαρμογής αφήνοντας στον καταναλωτή ασαφή εικόνα ως προς το μελλοντικό ύψος του επιτοκίου. Για να διασφαλιστεί, λοιπόν, το κύρος του όρου αναπροσαρμογής του επιτοκίου θα πρέπει να προβλέπονται σ' αυτόν - όπως αναφέραμε και παραπάνω - ειδικά καθορισμένα και εύλογα κριτήρια που θα συγκεκριμενοποιούν τις ενδεχόμενες μεταβολές στο επιτόκιο⁶⁴.

Τα παραπάνω ειδικά καθορισμένα και εύλογα κριτήρια θα πρέπει καταρχήν να αναζητηθούν έξω από την αποκλειστική σφαίρα επιρροής της Τράπεζας. Κατάλληλα κριτήρια που θα μπορούσαν ενδεχομένως να προταθούν είναι τα επιτόκια καταθέσεων αποταμιευτικού χαρακτήρα, το διατραπεζικό επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας⁶⁵ ή το διατραπεζικό επιτόκιο της Διεθνούς Χρηματαγοράς. Επειδή, όμως, τα πιστωτικά ιδρύματα συγκεντρώνουν, ως επί το πλείστον, τα μέσα αναχρηματοδότησης από άλλες κυρίως τράπεζες πρωταρχική σημασία προσλαμβάνει το διατραπεζικό επιτόκιο στην αγορά χρήματος. Ένα σημαντικό κριτήριο – δείκτη για τις πραγματικές διακυμάνσεις επιτοκίων στην αγορά χρήματος μπορεί, λοιπόν, να αποτελέσει ο μηνιαίος μέρος όρος του Euribor⁶⁶. Από τα διάφορα προθεσμιακά επιτόκια μιας εβδομάδας, ενός μηνός, τριών μηνών, έξι μηνών, εννέα μηνών και ενός έτους, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως το πλέον πρόσφορο επιτόκιο αναφοράς αυτό το τριών μηνών, αν γίνει δεκτό ότι τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια είναι αυτά,

⁶³ Για μια αναλυτική προσέγγιση στο ζήτημα της αναπροσαρμογής του επιτοκίου βλ. Σπυράκο Δ., Κριτήρια αναπροσαρμογής του επιτοκίου στις συμβάσεις δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο, ΔΕΕ 11/2002 σελ. 1109-1114. Ειδικότερα για το κόστος του χρήματος ως αιτία αναπροσαρμογής, βλ. σελ. 1110.

⁶⁴ Ο Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας (ΚΤΔ) προβλέπει την υποχρέωση (βλ. παρ. 35 εδ. ιβ') του πιστωτικού ιδρύματος στις περιπτώσεις πιστοδοτικών συμβάσεων με κυμαινόμενο επιτόκιο, να παρέχει σαφείς πληροφορίες για τους παράγοντες διακύμανσης του επιτοκίου.

⁶⁵ Βλ. και την νέα ΠΔ/ΤΕ 2501/31.10.2002 που ισχύει από 1.1.2003, όπου στο κεφ. Α ενότ. 2 α περ. iv ανάμεσα στο ελάχιστο περιεχόμενο της ενημέρωσης που θα πρέπει να παρέχεται στους πιστούχους καταναλωτές σε περιπτώσεις δανείων με κυμαινόμενο επιτόκιο απαιτείται να αναφέρονται «το γενικό επιτόκιο αναφοράς σαφώς προσδιοριζόμενο με βάση τα ισχύοντα επιτόκια των χρηματαγορών, τις περιόδους ισχύος του, καθώς και πληροφόρηση σχετικά με βασικούς παράγοντες, η ενδεχόμενη μεταβολή των οποίων θα επηρεάσει το συνολικό κόστος του αντίστοιχου δανείου (όπως π.χ. παρεμβατικά επιτόκια της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας)».

⁶⁶ Πρόκειται για το επιτόκιο στο οποίο προσφέρονται διατραπεζικές προθεσμιακές καταθέσεις σε ευρώ εντός της ζώνης του ευρώ από μια τράπεζα «πρώτης τάξεως» σε μια άλλη στις 11:00 Βρυξελλών, αναλυτικά για τη δημιουργία του επιτοκίου και τον Κώδικα Δεοντολογίας που το διέπει βλ. Εμφ. Ζερβάκη, Επιτόκια Αναφοράς EURIBOR και EONIA, ΔΕΕΤ 1999, αριθμ. 17 σελ. 112 επ. Η Επιλογή του EURIBOR ως δείκτη αναφοράς προκρίνεται και σε αλλοδαπά δίκαια.

άλλωστε, που αναχρηματοδοτούν τα δάνεια με κυμαινόμενο επιτόκιο, καθώς τα τελευταία μπορούν να απορροφούν την πλέον επίκαιρη μεταβολή στην αγορά του χρήματος.

Ελλείψει των ανωτέρω ειδικών και εύλογων κριτηρίων ο όρος μονομερούς αναπροσαρμογής του επιτοκίου καθίσταται καταχρηστικός και άκυρος. Η καταχρηστικότητα (και ακυρότητα) του όρου θα θεμελιωθεί στις περ. ε' και ια' του άρθρου 2 παρ. 7 Ν. 2251/1994 που επιβάλλουν την τήρηση της διαφάνειας. Όμως η ρήτρα αναπροσαρμογής του επιτοκίου μπορεί να πάσχει και για άλλο λόγο και η καταχρηστικότητα της να θεμελιώνεται σε άλλη διάταξη, όπως στην περ. ιη' του άρθρου 2 παρ. 7 του ίδιου νόμου. Η διάταξη αυτή ορίζει ότι: *«Σε κάθε περίπτωση, καταχρηστικοί είναι ιδίως οι όροι που ... εμποδίζουν τον καταναλωτή να υπαναχωρήσει (από τη σύμβαση), όταν η αύξηση του τιμήματος σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης είναι υπερβολική γι' αυτόν»*. Σύμφωνα με τη γραμματική διατύπωση της παραπάνω διάταξης είναι καταχρηστικοί (και άρα άκυροι) όροι που εμποδίζουν τον καταναλωτή να υπαναχωρήσει απ' τη σύμβαση λόγω υπερβολικής αύξησης του τιμήματος. Η ερμηνεία όμως της διάταξης αυτής σύμφωνα με το σκοπό της που είναι η προστασία του καταναλωτή από άδικους και αδιαφανείς όρους, επιβάλλει να δεχθούμε την καταχρηστικότητα της ρήτρας αύξησης του τιμήματος όχι μόνον όταν εμποδίζει τον καταναλωτή να υπαναχωρήσει αλλά και όταν η ρήτρα αυτή δε χορηγεί ρητά στον καταναλωτή δικαίωμα υπαναχώρησης. Η ερμηνεία αυτή είναι σύμφωνη και με την Οδηγία 93/13/ΕΟΚ (σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές) η οποία προβλέπει μεν δυνατότητα του προμηθευτή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (δηλαδή της τράπεζας) να επιφυλάσσεται του δικαιώματος τροποποίησης του επιτοκίου που οφείλεται απ' τον καταναλωτή, επιβάλλει όμως τις εξής υποχρεώσεις: α) να ορίζεται βάσιμος λόγος για αυτήν την τροποποίηση, β) να πληροφορείται αμέσως ο καταναλωτής και γ) να παρέχεται στον καταναλωτή η δυνατότητα να καταγγείλει τη σύμβαση. Συνεπώς, όρος που επιτρέπει στην τράπεζα να αυξάνει μονομερώς το επιτόκιο (έστω και αν η αύξηση του επιτοκίου γίνεται με ειδικά και εύλογα κριτήρια σύμφωνα με την αρχή της διαφάνειας) πρέπει να παρέχει ρητά στον πιστούχο καταναλωτή δικαίωμα άμεσης καταγγελίας της σύμβασης, ώστε να αποφύγει την ενδεχόμενη οικονομική επιβάρυνση που θα προκύψει απ' το νέο αυξημένο επιτόκιο, διαφορετικά ο όρος αυτός θα είναι καταχρηστικός και άκυρος κατ' άρθρο 2 παρ. 7 περ. ιη' Ν. 2251/1994. Όπως ορθά παρατηρεί ο ΑΠ με την υπ' αριθμ. 1219/2001 απόφαση του, *«η ανάγκη να είναι ορισμένη και εύλογη η ρήτρα αναπροσαρμογής είναι ανεξάρτητη απ' το τυχόν παρεχόμενο στον οφειλέτη – πελάτη της τράπεζας δικαίωμα υπαναχωρήσεως ή καταγγελίας από τη σύμβαση δανείου»*.

Σε άμεση συνάρτηση με το δικαίωμα του πιστούχου καταναλωτή να καταγγείλει τη σύμβαση λόγω της αύξησης του επιτοκίου τελεί και μια ακόμη

προϋπόθεση κύρους του όρου αναπροσαρμογής του επιτοκίου: για να είναι διαφανής η ρήτρα αναπροσαρμογής του επιτοκίου θα πρέπει να αναφέρει με σαφήνεια και τη συχνότητα μεταβολής του επιτοκίου, δηλαδή το κάθε πότε μπορεί η τράπεζα να αναπροσαρμόζει το επιτόκιο. Και τούτο, διότι ο καταναλωτής έχει ανάγκη να γνωρίζει τον ακριβή χρόνο της τυχόν αναπροσαρμογής του επιτοκίου προκειμένου να μπορεί εγκαίρως να καταγγείλει τη σύμβαση χωρίς να χρεωθεί το αυξημένο επιτόκιο. Την αναφορά της συχνότητας μεταβολής του επιτοκίου επιβάλλει και η από 11.9.2002 Πρόταση Οδηγίας (COM 2002 443)⁶⁷, η οποία στο άρθρο 14 παρ. 3 ορίζει ότι: *«Το μεταβλητό χρεωστικό επιτόκιο μπορεί να μεταβληθεί μόνο μετά την λήξη των περιόδων που έχουν συμφωνηθεί και προβλέπονται στην σύμβαση πίστωσης...»*.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε ότι οποιαδήποτε μεταβολή του επιτοκίου αναπτύσσει αποτελέσματα έναντι του πιστούχου καταναλωτή μετά την παρέλευση προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από τη γνωστοποίηση σε αυτόν της εν λόγω μεταβολής. Αυτό συνάγεται ξεκάθαρα απ' την πρόσφατη ΠΔ/ΤΕ 2501/31.10.2002, Κεφ. Γ, Ενότητα 1, εδ. ε', η οποία ορίζει ρητά τα εξής: *«Στην περίπτωση μονομερούς τροποποίησης των όρων των συμβάσεων, όπου αυτή επιτρέπεται, (οι πιστωτικοί φορείς) γνωστοποιούν στους αντισυμβαλλόμενους τους τις σχετικές μεταβολές των αρχικών όρων είτε με γενική είτε με εξατομικευμένη ενημέρωση και προαναγγέλλουν και στις δυο περιπτώσεις την ημερομηνία έναρξης εφαρμογής των νέων όρων. Παρέχεται προθεσμία τουλάχιστον 30 ημερών για την αποδοχή των όρων ή την καταγγελία της σύμβασης, βάσει των σχετικών όρων της σύμβασης που θα πρέπει να έχουν διατυπωθεί με τρόπο σαφή και κατανοητό»*. Πάντως, ασχέτως της προθεσμίας των τριάντα (30) ημερών, η ρήτρα αναπροσαρμογής του επιτοκίου πρέπει οπωσδήποτε να αναφέρει τη συχνότητα μεταβολής του επιτοκίου, γιατί διαφορετικά αποδυναμώνει το τυχόν δικαίωμα καταγγελίας του καταναλωτή. Συνεπώς, ρήτρα αναπροσαρμογής του επιτοκίου που παρέχει μεν δικαίωμα καταγγελίας στον καταναλωτή αλλά δεν ορίζει με σαφήνεια την επιτρεπτή συχνότητα αναπροσαρμογής του επιτοκίου πάσχει από αδιαφάνεια και εμποδίζει τον καταναλωτή να καταγγείλει εγκαίρως τη σύμβαση. Άρα, η ρήτρα αυτή είναι καταχρηστική και άκυρη κατ' άρθρο 2 παρ. 7 περ. ια' και ιη' Ν. 2251/1994.

Όπως προβλέπεται και στην Πρόταση Οδηγίας - αλλά και όπως ισχύει σήμερα σε έννομες τάξεις άλλων κρατών μελών - το χρονικό διάστημα αναπροσαρμογής θα πρέπει να συμφωνείται σταθερό και να προβλέπεται στη σύμβαση. Ως τέτοιο προκρίνεται το χρονικό διάστημα του ενός μηνός, γιατί μπορεί να διασφαλίζει την αντιστοιχία του επιτοκίου προς τις πραγματικές

⁶⁷ Προς αναθεώρηση της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ.

συνθήκες στην αγορά χρήματος, ενώ σε κάθε περίπτωση αυτό δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τους τρεις μήνες.

Επιπλέον για να είναι έγκυροι οι όροι αναπροσαρμογής των επιτοκίων πρέπει να προβλέπουν όχι μόνο δικαίωμα της τράπεζας προς αύξηση των επιτοκίων σε περίπτωση μεταβολής των σχετικών συνθηκών της αγοράς του χρήματος αλλά και υποχρέωσή της για μείωση των επιτοκίων, όταν οι συνθήκες της αγοράς δικαιολογούν τέτοια μείωση. Η άποψη αυτή, η οποία υποστηρίζεται από τμήμα της γερμανικής νομολογίας και θεωρίας, είναι ορθή και για το ελληνικό δίκαιο, δεδομένου ότι ένας τέτοιος μονομερής όρος αύξησης του επιτοκίου (μη συνοδευόμενος από αντίστοιχο όρο μείωσης) ισοδυναμεί με ανατροπή της συμβατικής ισορροπίας κατ'άρθρο 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994.

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι **όρος μονομερούς απ'την τράπεζα αναπροσαρμογής του επιτοκίου είναι έγκυρος μόνο αν συντρέχουν σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις:**

- α) ο όρος πρέπει να περιέχει σπουδαίο και βάσιμο λόγο αναπροσαρμογής του επιτοκίου (πχ το κόστος του χρήματος)**
- β) ο όρος πρέπει να περιέχει ειδικά και εύλογα κριτήρια που να δικαιολογούν τη διακύμανση του επιτοκίου και τα οποία πρέπει να βρίσκονται έξω απ'την αποκλειστική σφαίρα επιρροής της τράπεζας (πχ το διατραπεζικό επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το διατραπεζικό επιτόκιο EURIBOR κτλ)**
- γ) ο όρος πρέπει να ορίζει τη συχνότητα μεταβολής του επιτοκίου**
- δ) ο όρος πρέπει να παρέχει ρητά στον πιστούχο καταναλωτή δικαίωμα καταγγελίας της σύμβασης σε περίπτωση που ο τελευταίος δε συμφωνεί με το από την τράπεζα ανακαθορισμένο νέο υψηλότερο επιτόκιο.**

Αν μια απ'τις παραπάνω προϋποθέσεις ελλείπει, τότε ο όρος αναπροσαρμογής του επιτοκίου θα είναι καταχρηστικός και άκυρος. Συγκεκριμένα, αν ο όρος δεν περιέχει σπουδαίο και βάσιμο λόγο αναπροσαρμογής ή/και δεν περιέχει ειδικά και εύλογα κριτήρια αναπροσαρμογής, θα είναι καταχρηστικός και άκυρος κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ε' και ια'. Αν ο όρος δεν ορίζει τη συχνότητα μεταβολής του επιτοκίου, θα είναι καταχρηστικός και άκυρος κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ια' και ιη'. Αν ο όρος δεν παρέχει ρητά στον πιστούχο καταναλωτή δικαίωμα καταγγελίας, θα είναι καταχρηστικός και άκυρος κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ιη'.

Όπως προκύπτει απ'τα υπό εξέταση καταναλωτικά δάνεια, στις περισσότερες ρήτρες αναπροσαρμογής επιτοκίου (που περιέχονται στα παραπάνω δάνεια) προβλέπεται σπουδαίος και βάσιμος λόγος αναπροσαρμογής, καθώς και ειδικά και εύλογα κριτήρια. Έτσι, οι περισσότερες ρήτρες αναπροσαρμογής κάνουν λόγο για το κόστος του χρήματος και χρησιμοποιούν ως κριτήρια αναπροσαρμογής το επιτόκιο EURIBOR, το

παρεμβατικό επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, τον δείκτη τιμών καταναλωτή αλλά και την πορεία του πληθωρισμού. Μόνο η υπό αριθμό ii ρήτρα δε χρησιμοποιεί κριτήρια αναπροσαρμογής και ορίζει τελείως αόριστα ότι «εφόσον το επιτόκιο συμφωνείται κυμαινόμενο η τράπεζα διατηρεί το δικαίωμα να το μεταβάλει οποτεδήποτε μέχρι την ολοσχερή εξόφληση του δανείου, σύμφωνα με τις εκάστοτε συνθήκες της αγοράς...» Η γενική αναφορά στις εκάστοτε συνθήκες της αγοράς δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση ειδικό και εύλογο κριτήριο αναπροσαρμογής. Συνεπώς, η συγκεκριμένη ρήτρα αναπροσαρμογής είναι αόριστη και αδιαφανής και άρα καταχρηστική κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ε' και ια' Ν. 2251/1994.

Στην υπό αριθμό iii ρήτρα περιλαμβάνεται ως κριτήριο αναπροσαρμογής το επιτόκιο καταθέσεων ταμειευτηρίου της τράπεζας. Όμως, το κριτήριο αυτό δε βρίσκεται έξω απ'την αποκλειστική σφαίρα επιρροής της τράπεζας και είναι αμφίβολο αν αποτελεί εύλογο κριτήριο. Τέτοια κριτήρια δεν εξασφαλίζουν την απαιτούμενη διαφάνεια στην αναπροσαρμογή του επιτοκίου και θα ήταν καλό να αποφεύγονται. Πάντως, το κύρος της συγκεκριμένης ρήτρας διασώζεται απ'την αναφορά στο επιτόκιο EURIBOR και σε άλλα ειδικά και εύλογα κριτήρια αναπροσαρμογής (δείκτης τιμών καταναλωτών, πληθωρισμός, πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας κτλ).

Απ'όλα τα υπό εξέταση καταναλωτικά δάνεια εκείνα τα οποία παρέχουν τη μεγαλύτερη σαφήνεια και διαφάνεια ως προς τη διαμόρφωση και αναπροσαρμογή του επιτοκίου είναι τα υπό αριθμό iv και vi. Στα δάνεια αυτά το επιτόκιο υπολογίζεται ως εξής:

- στο υπό αριθμό iv καταναλωτικό δάνειο το επιτόκιο είναι ίσο με το εκάστοτε ισχύον Βασικό Επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (το οποίο είναι μεταβαλλόμενο) συν περιθώριο ...%, το οποίο συμφωνείται σταθερό για όλη τη διάρκεια του δανείου. Συνεπώς, μεταβολή του επιτοκίου θα επέρχεται μόνο όταν και όσο μεταβληθεί το Βασικό Επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.
- στο υπό αριθμό vi καταναλωτικό δάνειο το επιτόκιο είναι ίσο με το Διατραπεζικό Επιτόκιο EURIBOR 360 ημερών μηνιαίας διάρκειας συν περιθώριο ...%. Συνεπώς, το επιτόκιο αναπροσαρμόζεται μόνο με βάση το Διατραπεζικό Επιτόκιο EURIBOR 360 ημερών.

Τα δύο παραπάνω καταναλωτικά δάνεια, εξαρτώντας το ύψος του επιτοκίου τους απ'το Βασικό Επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας το πρώτο και απ'το Διατραπεζικό Επιτόκιο Euribor 360 ημερών το δεύτερο, εξασφαλίζουν σε υψηλό βαθμό το αίτημα διαφάνειας ως προς τη διαμόρφωση του ύψους του επιτοκίου και προκρίνονται – κατά τη γνώμη του γράφοντος – σαν ενδεδειγμένες λύσεις στο ακανθώδες ζήτημα του καθορισμού του ύψους του επιτοκίου στις συμβάσεις καταναλωτικών δανείων.

Σε αρκετά απ'τα υπό εξέταση καταναλωτικά δάνεια οι ρήτρες αναπροσαρμογής του επιτοκίου προβλέπουν ότι «η οποιαδήποτε μεταβολή των ανωτέρω παραγόντων (επιτόκιο Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, επιτόκιο Euribor κλπ) μπορεί να προκαλέσει προς την ίδια κατεύθυνση μεταβολή του επιτοκίου σε ποσοστό μέχρι και το διπλάσιο της μεταβολής του κάθε δείκτη». Έτσι για παράδειγμα, αν αυξηθεί το επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας κατά 1%, τότε η τράπεζα μπορεί να αυξήσει το επιτόκιο του καταναλωτικού δανείου ως και 2%. Ο όρος αυτός που προβλέπει περιθώριο διπλάσιας ποσοστιαίας μεταβολής του επιτοκίου γεννά πολλές αμφιβολίες ως προς την ορθότητα και το κύρος του, καθότι φαίνεται να πάσχει από αδιαφάνεια, αφού δεν εξηγεί για ποιους λόγους τυχόν μεταβολή πχ του επιτοκίου Euribor μπορεί να οδηγήσει σε διπλάσια μεταβολή του επιτοκίου του καταναλωτικού δανείου. Αν θεωρηθεί επιτρεπτή η μεταβολή του επιτοκίου κατά το διπλάσιο της αντίστοιχης μεταβολής του δείκτη Euribor κτλ, τότε η αναφορά στα ειδικά και εύλογα κριτήρια που έχουν τεθεί στη ρήτρα αναπροσαρμογής δεν έχει κανένα νόημα, αφού η διαφάνεια που εξυπηρετούν τα παραπάνω εύλογα κριτήρια καταστρατηγείται κατ'αποτέλεσμα από τις υπεραυξήσεις του επιτοκίου. Η αναφορά των ειδικών και εύλογων κριτηρίων αναπροσαρμογής του επιτοκίου σκοπό έχει να εξυπηρετήσει τη διαφάνεια. Διαφάνεια όμως απαιτείται να υπάρχει όχι μόνο ως προς τους λόγους αναπροσαρμογής του επιτοκίου αλλά και ως προς την έκταση της αναπροσαρμογής του. Η έκταση αναπροσαρμογής του επιτοκίου δεν μπορεί να είναι αυθαίρετη, γι'αυτό και η Πρόταση Οδηγίας στο άρθρο 14 παρ. 3 ορίζει ρητά ότι: *«Το μεταβλητό χρεωστικό επιτόκιο μπορεί να μεταβληθεί... στην ίδια αναλογία με τον δείκτη ή το επιτόκιο αναφοράς που έχει συμφωνηθεί»*.

Συνεπώς, όταν η τράπεζα παρέχει στον εαυτό της το δικαίωμα να προβαίνει σε αύξηση του επιτοκίου, η οποία είναι μεν συνδεδεμένη με συγκεκριμένα επιτόκια αναφοράς (πχ το επιτόκιο Euribor) αλλά δεν είναι ως προς την έκτασή της αντίστοιχη με την αύξηση των συγκεκριμένων επιτοκίων αναφοράς αλλά μπορεί να εκτείνεται αναιτιολογήτως μέχρι και το διπλάσιο της μεταβολής του δείκτη, τότε η αναπροσαρμογή του επιτοκίου είναι αυθαίρετη και αόριστη. Άρα, τίθεται ζήτημα καταχρηστικότητας της ρήτρας αναπροσαρμογής κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ε' και ια' Ν. 2251/1994. Αν μάλιστα η αναπροσαρμογή του επιτοκίου είναι τέτοια, ώστε το νέο αυξημένο επιτόκιο υπερβαίνει το ύψος (του διοικητικώς καθοριζόμενου μέγιστου ύψους) των εξωτραπεζικών επιτοκίων ενήμερης οφειλής, τότε η αναπροσαρμογή αυτή θα κριθεί οπωσδήποτε καταχρηστική κατ'άρθρο 2 παρ. 6 Ν 2251/1994 ή κατ'άρθρο 281 ΑΚ.

Όσον αφορά το δικαίωμα καταγγελίας του πιστούχου καταναλωτή σε περίπτωση που αυτός δε συμφωνεί με τυχόν αναπροσαρμογή του επιτοκίου, παρατηρούμε ότι στα περισσότερα απ'τα υπό εξέταση δάνεια παρέχεται ρητά το δικαίωμα αυτό. Μόνο τα υπό αριθμό ii και vi καταναλωτικά δάνεια δεν

παρέχουν ρητά τέτοιο δικαίωμα και δεν δίνουν έτσι τη δυνατότητα στον καταναλωτή να αποδεσμευτεί απ'τη σύμβαση, ώστε να αποφύγει την οικονομική επιβάρυνση που θα συνεπάγεται το νέο αυξημένο επιτόκιο. Συνεπώς, οι ρήτρες αναπροσαρμογής επιτοκίου των υπό αριθμό ii και vi καταναλωτικών δανείων, εφόσον δεν προβλέπουν ρητά δικαίωμα καταγγελίας υπέρ του καταναλωτή και τον εμποδίζουν να αποδεσμευτεί, είναι καταχρηστικές και άκυρες κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ιη' Ν. 2251/1994.

Όσον αφορά τη συχνότητα μεταβολής του επιτοκίου παρατηρούμε ότι με εξαίρεση το υπό αριθμό v καταναλωτικό δάνειο, όλα τα υπόλοιπα καταναλωτικά δάνεια δεν περιέχουν στις ρήτρες αναπροσαρμογής επιτοκίου καμία πρόβλεψη για τη συχνότητα μεταβολής του επιτοκίου. Η ασάφεια αυτή ως προς τον ακριβή χρόνο της αναπροσαρμογής του επιτοκίου έρχεται σε αντίθεση με τις επιταγές της διαφάνειας δυσχεραίνοντας τη θέση του πιστούχου καταναλωτή, ο οποίος μη γνωρίζοντας τον ακριβή χρόνο αναπροσαρμογής του επιτοκίου εμποδίζεται να καταγγείλει εγκαίρως τη σύμβαση προκειμένου να μη χρεωθεί το νέο αυξημένο επιτόκιο. Συνεπώς, όλες οι παραπάνω ρήτρες αναπροσαρμογής του επιτοκίου (με εξαίρεση τη ρήτρα αναπροσαρμογής της υπό αριθμό v σύμβασης) είναι καταχρηστικές και άκυρες κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ια' και ιη' Ν. 2251/1994.

Πάντως, ακόμη και αν η ρήτρα αναπροσαρμογής του επιτοκίου είναι έγκυρη και δεν πάσχει από καταχρηστικότητα σύμφωνα με τα παραπάνω (δηλαδή αναφέρει σπουδαίο και βάσιμο λόγο αναπροσαρμογής του επιτοκίου, περιέχει ειδικά και εύλογα κριτήρια που να δικαιολογούν τη διακύμανση του επιτοκίου, ορίζει τη συχνότητα μεταβολής του επιτοκίου, παρέχει ρητά στον πιστούχο καταναλωτή δικαίωμα καταγγελίας της σύμβασης σε περίπτωση διαφωνίας του με το επιτόκιο), θα πρέπει πάντοτε να γίνεται έλεγχος ως προς το ύψος του νέου (αναπροσαρμοσμένου) υψηλότερου επιτοκίου. Συγκεκριμένα θα πρέπει η αναπροσαρμογή του επιτοκίου να είναι τέτοια, ώστε το νέο αυξημένο επιτόκιο να μην υπερβαίνει το ύψος (του διοικητικώς καθοριζόμενου μέγιστου ύψους) των εξωτραπεζικών επιτοκίων ενήμερης οφειλής. Διαφορετικά η αναπροσαρμογή αυτή θα κριθεί οπωσδήποτε καταχρηστική κατ'άρθρο 2 παρ. 6 Ν 2251/1994 ή κατ'άρθρο 281 ΑΚ⁶⁸.

⁶⁸ Βλ. τα όσα αναπτύχθηκαν παραπάνω για τον μονομερή καθορισμό του ύψους του επιτοκίου, σελ 23 επ.

6. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΡΥΘΜΙΖΟΥΝ ΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΤΗΣΙΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗΣ (ΣΕΠΠΕ)

- i) 6. Το Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ), με το οποίο επιβαρύνεται ο Δανειζόμενος, ορίζεται στην Πρόσθετη Πράξη της παρούσας και περιλαμβάνεται παράδειγμα υπολογισμού των δόσεων του Δανειζόμενου. Για τον υπολογισμό του έχουν ληφθεί υπόψη το συμβατικό επιτόκιο, τα τυχόν έξοδα χορήγησης του δανείου, έκδοσης και αποστολής των μηνιαίων λογαριασμών του άρθρου 8 πιο κάτω, όπως επίσης και τα έξοδα εκταμίευσης του ποσού του δανείου και είσπραξης των δόσεων, όχι όμως τα έξοδα για την παροχή υπέρ της Τράπεζας εγγυήσεων ή άλλων ασφαλειών, όπως επίσης και τα τυχόν υπέρ του Δημοσίου τέλη ή φόροι για τη σύμβαση αυτή, που επιβαρύνουν το Δανειζόμενο, ο οποίος οφείλει να εξοφλήσει το σύνολο αυτών πριν από τη χορήγηση του δανείου. Το ΣΕΠΠΕ μεταβάλλεται κάθε φορά που μεταβάλλονται οι επιβαρύνσεις και το επιτόκιο.
- ii) 6. Το Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ), με το οποίο επιβαρύνεται ο ΟΦΕΙΛΕΤΗΣ ορίζεται στο άρθρο 15 της παρούσας. Για τον υπολογισμό του έχουν ληφθεί υπόψη το συμβατικό επιτόκιο, η εισφορά του Ν. 128/75, τα τυχόν έξοδα εξέτασης του αιτήματος και χορήγησης του δανείου, έκδοσης και αποστολής των αντιγράφων λογαριασμών, όπως επίσης και τα έξοδα εκταμίευσης του ποσού του δανείου και είσπραξης των δόσεων, όχι όμως τα έξοδα για την παροχή υπέρ της ΤΡΑΠΕΖΑΣ εγγυήσεων ή άλλων ασφαλειών, όπως επίσης και τα τυχόν πάγια υπέρ του Δημοσίου τέλη για τη Σύμβαση αυτή, που επιβαρύνουν τον ΟΦΕΙΛΕΤΗ, ο οποίος οφείλει να εξοφλήσει το σύνολο αυτών πριν από τη χορήγηση του δανείου. Το ΣΕΠΠΕ είναι δυνατόν να μεταβληθεί ανάλογα με τις τυχόν μεταβολές του συμβατικού επιτοκίου του άρθρου 5 πιο πάνω ή / και των λοιπών επιβαρύνσεων του ΟΦΕΙΛΕΤΗ. Σε κάθε περίπτωση καθυστέρησης καταβολής λήγουσας δόσης τα περί ΣΕΠΠΕ του άρθρου αυτού παύουν να ισχύουν.
- iii) 3.1 Η ετήσια πραγματική επιβάρυνση (του λοιπού Ε.Π.Ε.) του οφειλέτη αποτελείται από τους τόκους, την εκάστοτε εισφορά του Ν. 128/1975 σήμερα 0,6% επί των εκάστοτε ανεξοφλητών οφειλών, πλέον εξόδων δανείου, όπως αναγράφονται στην αίτηση...
3.2 Συμφωνείται ότι η τράπεζα θα μπορεί να μεταβάλλει την ετήσια πραγματική επιβάρυνση (ΕΠΕ), σε περίπτωση μεταβολής οποιουδήποτε εκ των στοιχείων που την αποτελούν.
- iv) 4.3. Το συνολικό κόστος του Δανείου για τον Οφειλέτη απεικονίζεται και εκφράζεται ποσοστιαία σε ετήσια βάση με τη Συνολική Ετήσια Πραγματική Ποσοστιαία Επιβάρυνση («ΣΕΠΠΕ») που αναγράφεται στο Παράρτημα. Η ΣΕΠΠΕ του Δανείου εξισώνει τις παρούσες αξίες του συνόλου των υποχρεώσεων, μελλοντικών ή τρεχουσών που έχουν αναληφθεί με την παρούσα από τον Οφειλέτη, με την προϋπόθεση ότι η παρούσα δεν έχει λυθεί και ο Οφειλέτης εκπληρώνει κανονικά τις υποχρεώσεις του.
- v) 4... Το Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (Σ.Ε.Π.Π.Ε.), ανέρχεται σήμερα όπως πιο πάνω αναφέρεται και είναι το επιτόκιο που σε ετήσια βάση εξισώνει τις παρούσες αξίες του συνόλου των υποχρεώσεων (δανείων, εξοφλήσεων, επιβαρύνσεων), μελλοντικών ή τρεχουσών, που έχουν αναληφθεί από την Τράπεζα και τον Πιστούχο και υπολογίζεται σύμφωνα με το μαθηματικό τύπο που περιέχεται στο άρθρο 14 της Υπουργικής Απόφασης με αριθμό Φ1-983 της 7-21/3/91 (Δικαιοσύνης – Εμπορίου – Οικονομίας), καθώς και το άρθρο 4 της ίδιας Υπουργικής

Απόφασης, όπως αυτή έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα, της οποίας έλαβαν γνώση ο Πιστούχος και ο Εγγυητής.

- vi) 16. Το Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ) υπολογιζόμενο με βάση τις διατάξεις της υπ' αριθμ. Φ1-983/91 κοινής Υπουργικής Απόφασης των Υπουργών Εμπορίου, Δικαιοσύνης και Αναπλ. Εθν. Οικονομίας (ΦΕΚ 172/21.3.1991 τεύχος Β), όπως αυτή τροποποιήθηκε με την υπ' αριθμ. Ζ1-178/2001 κοινή ΥΑ των Υπουργών Εθν. Οικονομίας, Δικαιοσύνης και Υφυπουργού Ανάπτυξης (ΦΕΚ 255/9.3.2001, τεύχος Β), ανέρχεται σε % ετησίως επί του συνολικού ποσού του δανείου και για τον υπολογισμό του έχουν ληφθεί υπόψη το συμβατικό επιτόκιο, η εισφορά του Νόμου 128/75 και τα πάσης φύσεως έξοδα για την χορήγηση του δανείου. Το Ετήσιο Πραγματικό Επιτόκιο είναι δυνατό να μεταβληθεί ανάλογα με τις τυχόν μεταβολές των επιβαρύνσεων του Οφειλέτη (π.χ. εισφοράς Ν. 128), οι οποίες θα ανακοινώνονται σ' αυτόν και στην περίπτωση επιβαρύνσεων του δανείου με τους πάσης φύσεως τόκους υπερημερίας και έξοδα.
- vii) 8. Η Συνολική Ετήσια Πραγματική Επιβάρυνση του πιστούχου από τη χρήση του παρόντος δανείου, δίδεται υπό τη μορφή ποσοστού επί τοις εκατό από το Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Επιτόκιο (ΣΕΠΕ) όπως αυτό ορίζεται από την κοινή Υπουργική απόφαση Φ1-983/91 (ΦΕΚ 172 ιβ 21-3-91) ή οποιαδήποτε μελλοντική τροποποίησή της. Το ύψος του ΣΕΠΕ αναγράφεται στα «ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΑΝΕΙΟΥ». Για τον προσδιορισμό του ΣΕΠΕ λαμβάνονται υπόψη το συμβατικό επιτόκιο, η εισφορά Ν. 128/75, οι τυχόν κατά Νόμο ισχύουσες επιβαρύνσεις, τα έξοδα έγκρισης δανείου καταναλωτικής πίστης. Τα ποσά των δόσεων του δανείου και το ΣΕΠΕ είναι δυνατόν να μεταβληθούν οποτεδήποτε από την Τράπεζα εάν μεταβληθεί ένα τουλάχιστον εκ των στοιχείων κόστους (συμβατικό επιτόκιο, εισφορά Ν. 128/75) κλπ) κατά τον όρο 13 της παρούσας. Ο υπολογισμός του ΣΕΠΕ έχει γίνει με την προϋπόθεση ότι η παρούσα σύμβαση παραμένει σε ισχύ και ο πιστούχος εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του σύμφωνα με τους όρους και μέσα στις προθεσμίες που έχουν συμφωνηθεί.
- viii) 5. ΣΕΠΠΕ: Το Συνολικό Ετήσιο Ποσοστό Πραγματικής Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ) είναι το ποσοστό το οποίο εξισώνει σε ετήσια βάση της παρούσες αξίες του συνόλου των υποχρεώσεων που έχουν αναληφθεί με την παρούσα από τον Πιστούχο και ο υπολογισμός του έχει γίνει με την προϋπόθεση ότι η παρούσα Σύμβαση δεν έχει διαλυθεί και ο Πιστούχος εκπληρώνει κανονικά και εμπρόθεσμα τις υποχρεώσεις του.

Σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 2 περ. δ της ΚΥΑ, που αποδίδει αυτούσια την αντίστοιχη κοινοτική ρύθμιση του άρθρου 1 περ. δ της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ⁶⁹ «Συνολικό κόστος της πίστωσης για τον καταναλωτή είναι το σύνολο όλων των επιβαρύνσεων, συμπεριλαμβανομένων των τόκων και των λοιπών εξόδων, τις οποίες καλείται να πληρώσει ο καταναλωτής για την πίστωση που του δίνεται». Το συνολικό κόστος της πίστωσης εκφράζεται υπό

⁶⁹ Όπως τροποποιήθηκε στο σημείο αυτό από την Οδηγία 88/90/ΕΟΚ.

τη μορφή μιας ετήσιας ποσόστωσης, το Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ). Πρόκειται σύμφωνα με το άρθρο 3 της ΚΥΑ για «το επιτόκιο που σε ετήσια βάση εξισώνει τις παρούσες αξίες του συνόλου των υποχρεώσεων (δανείων, εξοφλήσεων και επιβαρύνσεων) μελλοντικών ή τρεχουσών, που έχουν αναληφθεί από τον πιστωτικό φορέα και τον πιστοδοτούμενο καταναλωτή όπως υπολογίζεται σύμφωνα με το μαθηματικό τύπο που περιέχεται στο άρθρο 14». Συνεπώς, το ΣΕΠΠΕ αποτελεί το δείκτη εκείνο που συνοψίζει όλες τις οικονομικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται στον πιστούχο καταναλωτή, γι' αυτό και αποτελεί ίσως το μοναδικό κρίσιμο στοιχείο το οποίο μπορεί να λάβει υπόψη του ο πιστούχος καταναλωτής για να κρίνει αν το συγκεκριμένο καταναλωτικό δάνειο είναι συμφέρον γι' αυτόν ή όχι. Το ΣΕΠΠΕ ως δείκτης του συνολικού κόστους της πίστωσης παρέχει τη δυνατότητα στον καταναλωτή να συγκρίνει ευχερώς, κατά τρόπο αντικειμενικό, εναλλακτικές προσφορές του ανταγωνισμού στο πλαίσιο όμοιων πιστωτικών συναλλαγών και να επιλέξει την πιο συμφέρουσα.

Όσον αφορά τις υπό εξέταση συμβάσεις καταναλωτικών δανείων όλες περιλαμβάνουν στο ελάχιστο υποχρεωτικό περιεχόμενο της σύμβασης το ΣΕΠΠΕ, εκτός από μια σύμβαση, η οποία δεν κάνει καμία αναφορά στο ΣΕΠΠΕ ούτε έστω υπό τη μορφή παραπομπής στο προσάρτημα της σύμβασης (το οποίο αποτελεί ενιαίο σύνολο με τη σύμβαση). Όμως, η αναγκαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 9 της ΚΥΑ 983/1991 ορίζει ότι θα πρέπει να περιλαμβάνεται στο ελάχιστο υποχρεωτικό περιεχόμενο της σύμβασης το ΣΕΠΠΕ καθώς και οι προϋποθέσεις τροποποίησης του. Ενδεχόμενη παράλειψη αναφοράς του ΣΕΠΠΕ στο κείμενο της σύμβασης, συνεπάγεται, ακυρότητα της σύμβασης, σχετική όμως υπέρ του καταναλωτή, ο οποίος σε κάθε περίπτωση δύναται να ζητήσει αποζημίωση για την ζημία που ενδεχομένως υπέστη από την παραβίαση της υποχρέωσης πληροφόρησης εκ μέρους του πιστωτικού φορέα, επειδή μη γνωρίζοντας το ΣΕΠΠΕ οδηγήθηκε σε επιλογή ασύμφορης πίστωσης. Συνεπώς η ανωτέρω σύμβαση είναι άκυρη (σχετική ακυρότητα υπέρ του καταναλωτή) σύμφωνα με το άρθρο 9 της ΚΥΑ 983/1991.

Επιπλέον, στους υπό iv, v και viii όρους των υπό εξέταση συμβάσεων καταναλωτικών δανείων δε γίνεται ακριβής αναφορά των συγκεκριμένων επιβαρύνσεων που συνδιαμορφώνουν το ύψος του ΣΕΠΠΕ. Οι συγκεκριμένοι όροι αρκούνται στην αόριστη διατύπωση ότι το ΣΕΠΠΕ είναι το ποσοστό το οποίο εξισώνει σε ετήσια βάση τις παρούσες αξίες του συνόλου των υποχρεώσεων που έχουν αναληφθεί απ' τον πιστούχο καταναλωτή. Όμως, δικαιολογητικός λόγος της πρόβλεψης του ΣΕΠΠΕ είναι η ανάγκη διαφάνειας που πρέπει να διέπει τις πιστωτικές συμβάσεις ιδίως ως προς τον καθορισμό των πάσης φύσεως επιβαρύνσεων του καταναλωτή, οι οποίες συνδιαμορφώνουν το ΣΕΠΠΕ. Το ΣΕΠΠΕ λειτουργεί όχι μόνο ως δείκτης που βοηθά τον καταναλωτή να σχηματίσει πλήρη εικόνα για τη συνολική

διαμόρφωση και έκταση των οικονομικών υποχρεώσεων που αναλαμβάνει, αλλά και ως μηχανισμός αναφοράς των επιβαρύνσεων που επιβάλλονται στον καταναλωτή, έτσι ώστε να μπορεί να γίνει έλεγχος ως προς το αν οι επιβαρύνσεις αυτές του επιβλήθηκαν νόμιμα ή όχι. Η αρχή της διαφάνειας, η οποία διαπνέει ολόκληρο το αξιολογικό σύστημα της ΚΥΑ 983/1991, επιτάσσει τον ακριβή καθορισμό όλων των επιβαρύνσεων που συνδιαμορφώνουν το ύψος του ΣΕΠΠΕ. Συνεπώς, οι υπό iv, v και viii όροι των υπό εξέταση συμβάσεων καταναλωτικών δανείων λόγω της αόριστης διατύπωσης ως προς το ποιες επιβαρύνσεις συνδιαμορφώνουν το ΣΕΠΠΕ πάσχουν από αδιαφάνεια και καταστρατηγούν έμμεσα τη διάταξη του άρθρου 9 της ΚΥΑ 983/1991 και άρα είναι παράνομοι (ΑΚ 174). Θα μπορούσε επίσης να υποστηριχθεί ότι λόγω της αδιαφάνειας τους οι όροι αυτοί είναι καταχρηστικοί κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ια' Ν. 2251/2004, γιατί δεν καθορίζουν το ύψος του ΣΕΠΠΕ με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή.

Αντιθέτως, οι υπό i, ii, iii, vi και vii όροι αναφέρουν ποιες είναι οι συγκεκριμένες επιβαρύνσεις που συνδιαμορφώνουν το ύψος του ΣΕΠΠΕ. Στις επιβαρύνσεις περιλαμβάνουν (εκτός απ'το συμβατικό επιτόκιο) την εισφορά του Ν. 128/1975, τα έξοδα εξέτασης του αιτήματος και χορήγησης του δανείου, τα έξοδα έκδοσης και αποστολής των μηνιαίων λογαριασμών, καθώς και τα έξοδα εκταμίευσης του ποσού του δανείου και είσπραξης των δόσεων.

Όπως έχουμε αναφέρει και παραπάνω⁷⁰, η εισφορά του Ν. 128/1975 αποτελεί φορολογικό βάρος των πιστωτικών φορέων και πρέπει να επιβαρύνει αποκλειστικά και μόνο τους πιστωτικούς φορείς. Συνεπώς, η μετακύλιση της εισφοράς αυτής σε βάρος του καταναλωτή είναι παράνομη, γιατί αντίκειται στον Ν. 128/1975. Άρα, η εισφορά του Ν. 128/1975 δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη για τον καθορισμό του ύψους του ΣΕΠΠΕ με την ίδια λογική που δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη για τον καθορισμό του ύψους του επιτοκίου.

Τα έξοδα εξέτασης του αιτήματος και χορήγησης του δανείου καθώς και τα έξοδα εκταμίευσης του ποσού του δανείου είναι προκαθορισμένα ποσά που καταβάλλονται απ'τον καταναλωτή εφάπαξ και μάλιστα πριν από την ανάληψη του ποσού του δανείου. Συνεπώς, τα έξοδα αυτά συνιστούν προμήθειες τις οποίες όμως απαγορεύει η ΠΔ/ΤΕ 1969/8.8.1991 με τη διάταξη του άρθρου 1 που ορίζει: «Απαγορεύεται η είσπραξη προμήθειας στα δάνεια των οποίων το επιτόκιο ορίζεται ελεύθερα απ'τα πιστωτικά ιδρύματα⁷¹». Εφόσον λοιπόν τα έξοδα αυτά απαγορεύεται να επιβληθούν στον καταναλωτή, αντιστοίχως απαγορεύεται να ληφθούν υπόψη για τον καθορισμό του ύψους του ΣΕΠΠΕ.

Το ίδιο ισχύει και για τα έξοδα έκδοσης και αποστολής των μηνιαίων λογαριασμών καθώς και για τα έξοδα είσπραξης των δόσεων. Πρόκειται για έξοδα τα οποία θα έπρεπε να εμπεριέχονται στο συμβατικό αντάλλαγμα των

⁷⁰ Βλ. παραπάνω σελ. 31 επ.

⁷¹ Βλ. παραπάνω σελ. 19 επ.

τόκων, γιατί είναι λειτουργικά έξοδα συνυφασμένα με την κύρια παροχή της τράπεζας. Δεν αποτελούν πρόσθετη επικουρική παροχή ανεξάρτητη απ' την κύρια παροχή της τράπεζας. Συνεπώς, τα έξοδα αυτά δεν μπορούν να μετακυληθούν στον καταναλωτή και, άρα, δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη για το καθορισμό του ύψους του ΣΕΠΠΕ.

Όσον αφορά το ζήτημα της τροποποίησης του ΣΕΠΠΕ αναφέραμε προηγουμένως ότι η αναγκαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 9 της ΚΥΑ 983/1991 ορίζει ότι στο ελάχιστο υποχρεωτικό περιεχόμενο της σύμβασης πρέπει να περιλαμβάνονται *«οι προϋποθέσεις τυχόν τροποποίησης του ΕΠΕ»*. Η ratio της νομοθετικής αυτή επιταγής σκοπό έχει την διαρκή πληροφόρηση του καταναλωτή, προκειμένου να μπορεί να ελέγξει τον τρόπο με τον οποίο εξελίσσεται η οφειλή του. Σύμφωνα, λοιπόν, με τη νομοθετική αυτή επιταγή θα πρέπει να εξειδικεύονται στη σύμβαση αφενός μεν τα κριτήρια που θα επιτρέπουν την μεταβολή αυτή όπως επιτάσσει, άλλωστε, και η αρχή της διαφάνειας – που διαπνέει ολόκληρη την ΚΥΑ 983/1991 – αφετέρου δε να αναφέρεται ο σπουδαίος λόγος για την ανάγκη μεταβολής του ΣΕΠΠΕ, γεγονός που υποδηλώνεται από τον ίδιο τον νομοθέτη και αποδίδεται με τον όρο *«τυχόν»*, όρος που φανερώνει την εξαιρετικότητα της ανάγκης μεταβολής.

Όμως, οι υπό iv, v και viii όροι των υπό εξέταση συμβάσεων καταναλωτικών δανείων δεν κάνουν καν λόγο για την περίπτωση τυχόν τροποποίησης του ΣΕΠΠΕ και τις προϋποθέσεις τροποποίησης του, οπότε παραβιάζουν άνευ ετέρου την αναγκαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 9 της ΚΥΑ 983/1991. Αντιθέτως, οι υπό i, ii, iii, vi και vii όροι κάνουν μεν λόγο για δυνατότητα μεταβολής του ΣΕΠΠΕ αλλά ως κριτήρια μεταβολής ορίζουν όχι μόνο τη μεταβολή του επιτοκίου αλλά και τη μεταβολή των λοιπών επιβαρύνσεων. Όπως αναφέραμε και παραπάνω, λοιπές επιβαρύνσεις όπως η εισφορά του Ν. 128/1975, τα έξοδα εξέτασης του αιτήματος και χορήγησης του δανείου, τα έξοδα έκδοσης και αποστολής των μηνιαίων λογαριασμών, καθώς και τα έξοδα εκταμίευσης του ποσού του δανείου και είσπραξης των δόσεων δεν πρέπει να μετακυλίσουν στον καταναλωτή και, άρα, δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ούτε για τον καθορισμό του ύψους του ΣΕΠΠΕ αλλά ούτε και για τυχόν τροποποίηση του ΣΕΠΠΕ. Συνεπώς, τροποποίηση του ΣΕΠΠΕ είναι δυνατή και επιτρεπτή μόνο στο βαθμό που πραγματοποιείται αντίστοιχη μεταβολή του επιτοκίου (εφόσον αυτό έχει συμφωνηθεί κυμαινόμενο), γιατί το επιτόκιο αποτελεί το μοναδικό δείκτη που απορροφά και αντανακλά τις μεταβολές του κόστους της χρηματαγοράς.

Την παραπάνω θέση ακολουθεί και η από 11.9.2002 Πρόταση Οδηγίας (COM 2002 443), η οποία αναφέρει στην αιτιολογική της έκθεση ότι: *«Αποκλειστικά και μόνον αυτό το επιτόκιο (χρεωστικό) μπορεί να μεταβάλεται, πέρα από οποιαδήποτε άλλη επιβάρυνση, εφόσον η μεταβλητότητα των «στοιχείων κόστους» είναι αδιανόητη... Το ενδεχόμενο κόστος*

αναχρηματοδότησης της εργασίας που βαρύνει τον πιστωτικό φορέα είναι ήδη ενσωματωμένο σε αυτό το επιτόκιο επιβάρυνσης, και συνεπώς, από την ίδια του τη φύση, δεν υπόκειται πλέον σε καμία διακύμανση».

7. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΡΥΘΜΙΖΟΥΝ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΒΟΛΩΝ

- i) 9.8. Κάθε ποσό που καταβάλλεται σε μερική ή ολική εξόφληση του δανείου καταλογίζεται πρώτα σε εξόφληση των εξόδων, δικαστικών και άλλων, ύστερα των καθυστερούμενων τόκων υπερημερίας, κατόπιν των λοιπών τόκων και τέλος του κεφαλαίου, όπως ορίζει η διάταξη του άρθρου 423 ΑΚ, του Δανειζόμενου και του Εγγυητή σε κάθε περίπτωση παραιτουμένων από το δικαίωμα να ζητήσουν άλλο τρόπο καταλογισμού των ποσών, που κάθε φορά θα καταβάλλονται στην Τράπεζα.
- ii) 10.4. Για το δάνειο αυτό η ΤΡΑΠΕΖΑ θα τηρεί λογαριασμό στα βιβλία της, στον οποίο θα καταχωρούνται στη στήλη χρέωσης οι αναλήψεις του δανείου, οι συμβατικοί και υπερημερίας τόκοι και τα έξοδα της ΤΡΑΠΕΖΑΣ, που γίνονται εξαιτίας του δανείου (δικαστικά και άλλα), και στη στήλη της πίστωσης οι καταβολές του ΟΦΕΙΛΕΤΗ, οι οποίες καταλογίζονται κατά σειρά, στα έξοδα, στους τόκους (συμβατικούς και υπερημερίας) και τέλος στο κεφάλαιο.
- iii) 8. Κάθε ποσό, που καταβάλλεται σε μερική ή ολική εξόφληση του δανείου, καταλογίζεται σε εξόφληση των πάσης φύσεως εξόδων, δικαστικών και άλλων, έπειτα των εξ ανατοκισμού τόκων, των πάσης φύσεως τόκων υπερημερίας και των συμβατικών τόκων και τέλος του κεφαλαίου, του οφειλέτη και του εγγυητή σε κάθε περίπτωση παραιτουμένων από το δικαίωμα να ζητούν τη μεταβολή του τρόπου καταλογισμού των ποσών που κάθε φορά θα καταβάλλουν στην Τράπεζα.
- iv) 9. Κάθε καταβολή προς την Τράπεζα έναντι του Δανείου καταλογίζεται κατά σειρά: α) στα τυχόν δικαστικά έξοδα που έγιναν, β) στα υπόλοιπα οφειλόμενα έξοδα και επιβαρύνσεις, γ) στους τόκους υπερημερίας, δ) στους υπόλοιπους τόκους, ε) στο κεφάλαιο.
- v) 10α. Για το δάνειο αυτό η Τράπεζα θα τηρεί έναν ή περισσότερους λογαριασμούς στα επίσημα βιβλία της ... στους οποίους θα καταχωρούνται ... στη στήλη της πίστωσης οι καταβολές του οφειλέτη, οι οποίες θα καταλογίζονται κατά σειρά, στα έξοδα, στους πάσης φύσεως τόκους υπερημερίας και συμβατικούς και τελευταία στο κεφάλαιο ...
β. Και μετά την καταγγελία του δανείου και κήρυξη αυτού ληξιπρόθεσμου και απαιτητού, το οφειλόμενο στην τράπεζα ποσό για την επιδίκασή του, θα αποδεικνύεται από τα παραπάνω αποσπάσματα των βιβλίων της Τράπεζας, στα οποία θα καταχωρούνται εις μεν τη στήλη της χρέωσης, το κατά τον χρόνο της καταγγελίας οφειλόμενο ποσό, οι τόκοι υπερημερίας και οι τόκοι τούτων, καθώς και δικαστικά έξοδα που έγιναν εξαιτίας του δανείου, εις δε τη στήλη της πίστωσης οι γενόμενες από τον οφειλέτη καταβολές που θα καταλογίζονται κατά τη σειρά του άρθρου 423 ΑΚ...
- vi) 12. Οι καταβολές, που θα πραγματοποιούνται από τον «Οφειλέτη» έναντι του λογαριασμού του ή έναντι κάποιας καθυστερούμενης δόσης, θα λογίζεται, ότι εξοφλούν κατά σειρά προτεραιότητας, τα έξοδα, τους τόκους υπερημερίας, τους λοιπούς τόκους και τελευταία το κεφάλαιο

- vii)** 2.04. Κάθε καταβολή από τον Πιστούχο προς την Τράπεζα έναντι του Χρέους, για οποιοδήποτε λόγο και αν γίνεται, θα καταλογίζεται με την ακόλουθη σειρά: (α) στα έξοδα με τους σχετικούς τόκους τους και ειδικότερα κατά σειρά: τα έξοδα αναγκαστικής εκτελέσεως (ακόμα και αν οι σχετικοί πλειστηριασμοί ματαιώθηκαν ή αναβλήθηκαν), τα λοιπά δικαστικά έξοδα, τις αμοιβές δικηγόρων και τα άλλα οφειλόμενα έξοδα, (β) στις αποζημιώσεις λόγω Φόρων με τους σχετικούς τόκους, (γ) στους τόκους κατά την ακόλουθη σειρά: τόκους επί τόκων, τόκους υπερημερίας, συμβατικούς τόκους, κεφαλαιοποιούμενους τόκους, και (δ) στο κεφάλαιο.
- viii)** 9... Σε κάθε περίπτωση καθυστερημένης καταβολής προς την Τράπεζα, αυτή θα καταλογίζεται κατά σειρά:
- i) Στα γενόμενα δικαστικά και λοιπά έξοδα με τους τόκους αυτών.
 - ii) Στους τόκους υπερημερίας.
 - iii) Στους τόκους τόκων.
 - iv) Στους συμβατικούς τόκους.
 - v) Στο κεφάλαιο.

Σύμφωνα με το σύστημα της σύνθετης τοκοχρεολυσίας ένα μέρος της δόσης που καλείται ο καταναλωτής να καταβάλει αναλογεί στο κεφάλαιο, κάποιο άλλο στους τόκους και ένα τελευταίο μέρος σε έξοδα. Όμως το ποσό κάθε δόσης που καταβάλει ο καταναλωτής καταλογίζεται πρώτα στα έξοδα, μετά στους τόκους και τέλος στο κεφάλαιο. Αυτόν τον τρόπο καταλογισμού των καταβολών υιοθετούν όλες ανεξαιρέτως οι τράπεζες στα καταναλωτικά δάνεια, όπως άλλωστε προκύπτει και απ'τους όρους (i έως viii) που παραθέσαμε προηγουμένως. Είναι όμως αυτός ο τρόπος καταλογισμού των καταβολών δίκαιος για τον καταναλωτή;

Η υπ' αριθμ. 1119/2002 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών⁷² (η οποία επικυρώθηκε απ' την υπ' αριθμ. 5253/2003 απόφαση του Εφετείου Αθηνών) έκρινε έγκυρο αντίστοιχο όρο που καθόριζε τον καταλογισμό των καταβολών σε στεγαστικό δάνειο. Η ως άνω απόφαση έκρινε ότι ο καταλογισμός των καταβολών πρώτα στα έξοδα, μετά στους τόκους και τέλος στο κεφάλαιο δεν επιφέρει διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών εις βάρος των καταναλωτών (άρθρο 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994), γιατί ο ως άνω όρος εναρμονίζεται με την ΑΚ 423, η οποία αποτελεί κανόνα ενδοτικού δικαίου που εισάγει ειδικό ερμηνευτικό κανόνα, ο οποίος φέρει καθοδηγητικό χαρακτήρα⁷³⁻⁷⁴. Η ΑΚ ορίζει τα εξής: «Αν

⁷² Βλ. ΔΕΕ 4/2003, σελ. 430-431.

⁷³ Η υπ' αριθμ. 1119/2002 ΠΠρΑθ έκρινε επίσης ότι ο ως άνω όρος καταλογισμού των καταβολών σε έξοδα, τόκους και κεφάλαιο δεν προβαίνει στην κατανομή του βάρους απόδειξης μεταξύ των συμβαλλομένων μερών για την απόδειξη του εκάστοτε οφειλόμενου ποσού του δανείου και συνεπώς δεν αντίκειται στη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 7 εδ. κζ Ν. 2251/94. Επιπλέον, η σχολιαζόμενη απόφαση έκρινε ότι ο καταλογισμός των τοκοχρεολυτικών δόσεων σε τόκους προμηθειών και τόκους τόκων προμηθειών

το χρέος αποτελείται από κεφάλαιο, τόκους και έξοδα, η παροχή καταλογίζεται πρώτα στα έξοδα, έπειτα στους τόκους και τελευταία στο κεφάλαιο. Ο δανειστής μπορεί να αρνηθεί την αποδοχή της παροχής αν ο οφειλέτης όρισε αλλιώς τον καταλογισμό».

Όμως, ο ενδοτικού δικαίου κανόνας της ΑΚ 423 προϋποθέτει συναλλαγή μεταξύ ουσιαστικά ισότιμων συμβαλλομένων. Στις καταναλωτικές συναλλαγές κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Ως γνωστό η συμβαλλόμενη τράπεζα έχει διαπραγματευτική ισχύ, ενώ ο πιστούχος καταναλωτής βρίσκεται αφενός σε διαπραγματευτική μειονεξία, αφετέρου σε άμεση οικονομική ανάγκη που καθιστά τη διαπραγματευτική θέση του ακόμη δυσχερέστερη. Η ιδιαίτερη φύση των καταναλωτικών συναλλαγών επιβάλλει προσεκτικότερες σταθμίσεις που ως στόχο θα έχουν την ενίσχυση του καταναλωτή και την εξισορρόπηση του διαπραγματευτικού ελλείμματος.

Αν δεχτούμε ότι οι καταβολές καταλογίζονται πρώτα στα έξοδα, ύστερα στους τόκους⁷⁵ και τέλος στο κεφάλαιο, αυτό στην πράξη ισοδυναμεί με πρόωρη καταβολή του κέρδους της τράπεζας χωρίς την αντίστοιχη για τον πιστούχο καταναλωτή μείωση του κεφαλαίου, αφού αυτό κατά κανόνα θα υπολογίζεται τελευταίο. Επομένως, αν υιοθετηθεί ο παραπάνω τρόπος καταλογισμού των καταβολών (καταλογισμός των καταβολών σε έξοδα, τόκους και κεφάλαιο), επιτυγχάνεται η καθυστέρηση της εκκαθάρισης και της περάτωσης της συμβατικής σχέσης, πράγμα που ευνοεί οικονομικά την τράπεζα και πλήττει τον ασθενέστερο πιστούχο καταναλωτή.

Όμως, ο καταλογισμός των καταβολών κατά τον τρόπο που προβλέπει η ΑΚ 423 δεν μπορεί να γίνει δεκτός από την έννομη τάξη στα πλαίσια των καταναλωτικών συναλλαγών. Έτσι, οι καταβολές θα πρέπει να καταλογίζονται πρώτα στο κεφάλαιο, έπειτα στους τόκους και τέλος στα έξοδα, όταν βεβαίως τα τελευταία είναι από τη φύση τους δικαιολογημένα. Η άποψη αυτή βρίσκει τη δογματική της θεμελίωση στην γραμματική και τελολογική πρόβλεψη της αναγκαστικού δικαίου διάταξης του άρθρου 9 παρ. 2 περ. γ της Κοινής Υπουργικής Απόφασης 983/1991 «για την καταναλωτική πίστη» (όπως έχει τροποποιηθεί απ' την ΚΥΑ 5353/1994). Σύμφωνα με το γράμμα της παραπάνω διάταξης ορίζεται ότι θα πρέπει να αναφέρεται στη σύμβαση «η περιγραφή του ποσού, του αριθμού και της συχνότητας ή των ημερομηνιών των δόσεων, τις οποίες πρέπει να καταβάλει ο καταναλωτής για την εξόφληση της πίστωσης

αντίκειται στην απορρέουσα από τη ΠΔ/ΤΕ 1969/8.8.1991 απαγόρευση είσπραξης προμηθειών στα δάνεια, στα οποία το επιτόκιο ορίζεται ελεύθερα απ' τα πιστωτικά ιδρύματα.

⁷⁴ Για την καθοδηγητική λειτουργία του ενδοτικού δικαίου βλ. Καζάκο Α., Αστικό Δίκαιο, Οικονομία της Αγοράς και Προστασία των Καταναλωτών, 1987, σελ. 173-177. Την καθοδηγητική λειτουργία του ενδοτικού δικαίου επικαλούνται στο αιτιολογικό τους και οι ΑΠ 296/2001, ΧρΙΔ Α/2001, σελ. 435 και ΑΠ 1219/2001, ΧρΙΔ Α/2001, σελ. 516.

⁷⁵ Μεγάλο μέρος των οποίων καταβάλλεται πριν συντρέξει ο πραγματικός χρόνος στον οποίο αντιστοιχούν ως συμβατικό αντάλλαγμα για την αποστέρηση του κεφαλαίου, έτσι ώστε να πρόκειται κατ'ουσίαν για μη δεδουλευμένους τόκους.

αφ'ένός, καθώς και για την πληρωμή των τόκων και των λοιπών εξόδων αφ'ετέρου...». Είναι προφανές ότι ο νομοθέτης προτάσσει τον εξής διαχωρισμό: οι δόσεις που θα καταβάλει ο καταναλωτής θα καταλογίζονται πρώτα στην εξόφληση της πίστωσης (όπου εδώ ως πίστωση θα πρέπει να νοηθεί το κεφάλαιο προς πίστωση), στη συνέχεια θα καταλογίζονται στην πληρωμή των τόκων και τέλος στην πληρωμή των λοιπών εξόδων. Η σειρά λοιπόν με την οποία παρατίθενται οι λέξεις πίστωση (δηλαδή κεφάλαιο), τόκοι, έξοδα είναι δηλωτική και του αντίστοιχου τρόπου με τον οποίο πρέπει να καταλογίζονται οι καταβολές. Είναι λοιπόν φανερό ότι ο νομοθέτης θέλει να αποκλίνει από την ενδοτικού δικαίου διάταξη του άρθρου 423 ΑΚ και εισάγει μια πιο δίκαιη για τον καταναλωτή ρύθμιση ως *jus cogens*.

Συνεπώς όλοι οι όροι καταναλωτικών δανείων που ακολουθούν σύστημα καταλογισμού των καταβολών άλλο απ'αυτό που επιβάλλει η αναγκαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 9 παρ. 2 περ. γ της ΚΥΑ 983/1991 αντιβαίνουν την ως άνω διάταξη και γι'αυτό πρέπει να θεωρηθούν παράνομοι και άρα άκυροι.

8. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΡΥΘΜΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΞΟΦΛΗΣΗ ΤΟΥ ΔΑΝΕΙΟΥ

- i) 7.1 Εφόσον έχει συμφωνηθεί σταθερό επιτόκιο, το δάνειο εξοφλείται σε διαδοχικές ισόποσες μηνιαίες τοκοχρεολυτικές δόσεις. Στην Πρόσθετη Πράξη της παρούσας ορίζονται η διάρκεια του δανείου, ο αριθμός των δόσεων και το ποσό κάθε μιας από αυτές, καθώς και οι ημερομηνίες εξόφλησης (δήλη ημέρα) τόσο της πρώτης δόσης όσο και των επόμενων στη σειρά δόσεων μέχρι την ολοσχερή εξόφληση του δανείου.
7.2. Εφόσον έχει συμφωνηθεί κυμαινόμενο επιτόκιο, το δάνειο εξοφλείται σε διαδοχικές μηνιαίες τοκοχρεολυτικές δόσεις. Στην Πρόσθετη Πράξη της παρούσας ορίζονται η διάρκεια του δανείου, ο αριθμός των δόσεων, το ποσό κάθε δόσης, το οποίο υπολογίζεται σύμφωνα με το κατά την ημερομηνία της χορήγησης του δανείου ισχύον επιτόκιο και ισχύει μέχρι τη μεταβολή του αναγραφόμενου στην Πρόσθετη Πράξη επιτοκίου, καθώς και οι ημερομηνίες εξόφλησης (δήλη ημέρα) τόσο της πρώτης δόσης όσο και των επόμενων στη σειρά δόσεων μέχρι την ολοσχερή εξόφληση του δανείου. Σε περίπτωση μεταβολής του επιτοκίου κατά το άρθρο 5.3. πιο πάνω, το ποσό των δόσεων του δανείου αναπροσαρμόζεται ανάλογα, γνωστοποιείται στον δανειζόμενο μέσω των μηνιαίων λογαριασμών του άρθρου 8 πιο κάτω και ισχύει για την υπόλοιπη διάρκεια του δανείου, μέχρι την επόμενη μεταβολή του επιτοκίου.
- ii) 7.1 Το δάνειο εξοφλείται σε διαδοχικές ισόποσες, μηνιαίες τοκοχρεολυτικές δόσεις οι οποίες θα αναπροσαρμόζονται από την ΤΡΑΠΕΖΑ με κάθε μεταβολή του επιτοκίου ως ανωτέρω. Στο άρθρο 15 της παρούσας ορίζονται η διάρκεια, ο αριθμός των δόσεων και το ποσό κάθε μιας από αυτές.
- iii) 5.5. Σε περίπτωση που στη σύμβαση εφαρμόζεται σταθερό επιτόκιο, το ακριβές ύψος κάθε δόσης αναγράφεται στο Πρόγραμμα Αποπληρωμής του Δανείου, το οποίο υπογεγραμμένο από τον Οφειλέτη προσαρτάται στην παρούσα σύμβαση και αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της.
5.6. Σε περίπτωση που στη σύμβαση εφαρμόζεται κυμαινόμενο επιτόκιο, ο Οφειλέτης λαμβάνει γνώση του εκάστοτε ποσού της προς καταβολή δόσης με τους λογαριασμούς του άρθρου 6 πιο κάτω και σε κάθε περίπτωση από οποιοδήποτε κατάστημα της Τράπεζας.
- iv) 4α. Η εξόφληση του δανείου θα γίνεται με μηνιαίες τοκοχρεολυτικές δόσεις, η πρώτη από τις οποίες θα καταβληθεί από την ημερομηνία εκταμίευσης. Το ποσό της κάθε μιας από τις δόσεις (τόκος και χρεολύσιο) θα υπολογίζεται την ημερομηνία κατά την οποία είναι καταβλητέα η προηγούμενη δόση με βάση το ανεξόφλητο, κατά τον χρόνο υπολογισμού, κεφάλαιο του δανείου, με τη μέθοδο του προοδευτικού τοκοχρεολυσίου. Ο τόκος, ειδικότερα, της κάθε μιας από τις δόσεις αυτές, θα υπολογίζεται επί του εκάστοτε ανεξόφλητου κεφαλαίου του δανείου με το επιτόκιο που προσδιορίζεται παραπάνω.
Η Τράπεζα θα ενημερώνει τον οφειλέτη, για το ακριβές ποσό της δόσεως που προκύπτει βάσει του παραπάνω υπολογισμού κάθε μήνα με αποστολή σχετικής ενημερωτικής επιστολής...
- v) 9. Η αποπληρωμή του δανείου θα γίνει από τον πιστούχο σε ισόποσες μηνιαίες τοκοχρεολυτικές δόσεις που προσδιορίζονται αριθμητικά και ποσοτικά στα «ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΑΝΕΙΟΥ» και είναι καταβλητέες κατά την ημέρα εκείνη κάθε μήνα που αντιστοιχεί στην ημερομηνία εκταμίευσης του δανείου, με έναρξη της αποπληρωμής την πρώτη τέτοια ημερομηνία που επέρχεται ένα μήνα μετά την εκταμίευση του δανείου. Το ποσό και οι ημερομηνίες καταβολής των δόσεων θα προσδιορίζονται και στις υπογραφόμενες από τους συμβαλλόμενους και επισυναπτόμενες στη σύμβαση μηχανογραφημένες καρτέλες δόσεων και υπολοίπων (Πίνακας Απόσβεσης Δανείου)...

Στο άρθρο 9 της ΚΥΑ 983/1991 ρυθμίζεται το ελάχιστο υποχρεωτικό περιεχόμενο και τα λοιπά ουσιώδη στοιχεία που θα πρέπει να περιλαμβάνει η έγγραφη σύμβαση της καταναλωτικής πίστης. Συγκεκριμένα, στην περ. γ της παρ. 2 ορίζεται ότι στην έγγραφη σύμβαση θα πρέπει να αναφέρεται η «.....γ) περιγραφή του ποσού, του αριθμού και της συχνότητας ή των ημερομηνιών των δόσεων, τις οποίες πρέπει να καταβάλει ο καταναλωτής για την εξόφληση της πίστωσης αφ' ενός, καθώς και για πληρωμή των τόκων και των λοιπών εξόδων αφ' ετέρου, καθώς και το συνολικό ποσό αυτών των δόσεων, όταν αυτό είναι δυνατό ή τη μέθοδο προσδιορισμού οποιουδήποτε από τα στοιχεία αυτά, εφόσον δεν είναι γνωστά κατά τα χρόνο σύναψης της σύμβασης».

Όπως παρατηρούμε, οι περισσότεροι απ'τους ανωτέρω (υπό i έως ν) όρους δεν αναφέρουν στο κύριο έγγραφο της σύμβασης τα παραπάνω υποχρεωτικά στοιχεία (ποσό κάθε δόσεων, συνολικός αριθμός δόσεων, ημερομηνίες δόσεων, συνολικό ποσό δόσεων) αλλά παραπέμπουν για κάποια μόνο απ'τα στοιχεία αυτά στις πρόσθετες πράξεις – παραρτήματα (τα οποία αντιμετωπίζονται ως ενιαίο σύνολο με το κύριο έγγραφο της σύμβασης⁷⁶). Αυτό που μας κάνει εντύπωση είναι ότι σε καμία από τις υπό εξέταση συμβάσεις καταναλωτικών δανείων δε γίνεται αναφορά για το συνολικό ποσό των δόσεων. Ακόμη και σε δάνεια που έχουν συμφωνηθεί με σταθερό επιτόκιο (για τα οποία ο υπολογισμός του συνολικού ποσού των δόσεων είναι ευκολότερος και ασφαλέστερος) δε γίνεται πουθενά λόγος για το συνολικό ποσό των δόσεων του δανείου. Όμως, το στοιχείο αυτό είναι πολύ σημαντικό (γι'αυτό άλλωστε και περιλαμβάνεται στο ελάχιστο υποχρεωτικό περιεχόμενο της σύμβασης σύμφωνα με την αναγκαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 9 παρ. 2 περ. γ ΚΥΑ 983/1991), γιατί δίνει τη δυνατότητα στον καταναλωτή να αποκτή από την πρώτη στιγμή άμεση, σαφή και επαρκή γνώση του τι υποχρεούται συνολικά να καταβάλει. Οι υπό εξέταση συμβάσεις καταναλωτικών δανείων λειτουργούν παραπλανητικά όταν αρκούνται στην απλή αναφορά του συνολικού αριθμού των δόσεων και στο ποσό κάθε δόσης, γιατί προκαλούν σύγχυση στον πιστούχο καταναλωτή και τον υποχρεώνουν να καταφύγει από μόνος του σε μαθηματικούς υπολογισμούς για την εύρεση του συνολικού ποσού που θα κληθεί να καταβάλει. Συνεπώς, οι υπό i έως ν όροι στο βαθμό που δε συμμορφώνονται με την αναγκαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 9 παρ. 2 περ. γ ΚΥΑ 983/1991, θα πρέπει να θεωρηθούν παράνομοι και άκυροι (ΑΚ 174).

⁷⁶ Το ενιαίο της σύμβασης έχει γίνει δεκτό και από την πρόσφατη ΑΠ 1030/2001, που έκρινε ως καταχρηστικούς σειρά όρων που εμπεριέχονται σε σύμβαση ασφάλισης ζωής, η οποία ρητά διαλαμβάνει τα εξής: «... το παράρτημα που περιέχει τον όρο αυτό αποτελεί ένα ενιαίο σύνολο με το ασφαλιστήριο ζωής και ισχύει εφόσον ισχύει και αυτό...», βλ. ΔΕΕ 11/2001, σελ. 1128.

9. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΡΥΘΜΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΩΡΗ ΕΞΟΦΛΗΣΗ ΤΟΥ ΔΑΝΕΙΟΥ

- i) 9.7. Η παρούσα σύμβαση δανείου είναι ορισμένης διάρκειας (παρ. 7.1) το δε δάνειο εξοφλείται με σαφώς προκαθορισμένο τρόπο. Παρά ταύτα ο Δανειζόμενος δικαιούται να τροποποιήσει μονομερώς είτε τον τρόπο εξόφλησης του δανείου είτε την διάρκεια του, εξοφλώντας πρόωρα μερικά ή ολικά το δάνειο, πάντα στις περιπτώσεις αυτές μέσω καταστήματος της Τράπεζας, κατά τους όρους των επόμενων παραγράφων και υπό τον όρο ότι δεν υφίσταται ληξιπρόθεσμη οφειλή του προς την Τράπεζα από την σύμβαση αυτή.
- 1) Σε περίπτωση που ο Αγοραστής – Οφειλέτης επιθυμεί να εξοφλήσει πρόωρα μέρος του οφειλόμενου κεφαλαίου, επιβαρύνεται με ποσό ίσο με 1% επί του πρόωρα καταβαλλόμενου ποσού, εφόσον το δάνειο εκτοκίζεται με σταθερό επιτόκιο. Το εν λόγω συμφωνούμενο κόστος της Τράπεζας που αναγνωρίζει ως εύλογο ο Αγοραστής – Οφειλέτης είναι ίσο με τη διαφορά της απόδοσης μεταξύ του μεσοπρόθεσμου ομολόγου από το overnight επιτόκιο του Euribor και αφορά τη δέσμευση των κεφαλαίων της και την κάλυψη του κόστους για το χρονικό διάστημα μέχρι την επανεπένδυση. Το πρόωρα καταβαλλόμενο ποσό δεν μπορεί να είναι μικρότερο των εκατόν ΕΥΡΩ (€ 100).
- Μετά την ως άνω μερική εξόφληση το ύψος της προς καταβολή δόσης αναπροσαρμόζεται και γνωστοποιείται στον Δανειζόμενο με τον επόμενο μηνιαίο λογαριασμό (εφαρμοζομένων των διατάξεων της παρ. 8.2), χωρίς να μεταβάλλεται η διάρκεια της παρούσας.
- 2) Μετά την εκταμίευση του δανείου, ο Αγοραστής – Οφειλέτης δικαιούται, τροποποιώντας τους σχετικού όρους της παρούσας, να ζητήσει, με έγγραφη προειδοποίηση της Τράπεζας 30 ημερών, την πρόωρη εξόφληση του συνόλου της υπόλοιπης οφειλής του, οπότε αφενός δικαιούται ανάλογης μείωσης του συνολικού κόστους του δανείου, την οποία υπολογίζει κατά νόμο η Τράπεζα και αφετέρου επιβαρύνεται με μέρος του εντεύθεν κόστους της Τράπεζας, καταβάλλοντας ποσό ίσο με 1% επί του πρόωρα καταβαλλόμενου κεφαλαίου, εφόσον το δάνειο εκτοκίζεται με σταθερό επιτόκιο. Το εν λόγω συμφωνούμενο κόστος της Τράπεζας που αναγνωρίζει ως εύλογο ο Αγοραστής – Οφειλέτης είναι ίσο με τη διαφορά της απόδοσης μεταξύ του μεσοπρόθεσμου ομολόγου από το overnight επιτόκιο του Euribor και αφορά τη δέσμευση των κεφαλαίων της και την κάλυψη του κόστους για το χρονικό διάστημα μέχρι την επανεπένδυση.
- ii) 9.1. Ο ΟΦΕΙΛΕΤΗΣ θα δύναται να προπληρώσει μερικώς ή ολικώς το κεφάλαιο του δανείου, εφόσον δεν υπάρχει καθυστέρηση οφειλής στις ημερομηνίες καταβολής δόσεων και μέσω καταστήματος του δικτύου της ΤΡΑΠΕΖΑΣ και εφόσον το επιτόκιο του δανείου είναι κυμαινόμενο, ο ΟΦΕΙΛΕΤΗΣ δεν υποχρεούται στην καταβολή ανταλλάγματος στην ΤΡΑΠΕΖΑ λόγω πρόωρης εξόφλησης. Το πρόωρα καταβαλλόμενο ποσό δεν μπορεί να είναι μικρότερο της μιας δόσης.
- 9.2. Δίνεται η δυνατότητα στον ΟΦΕΙΛΕΤΗ, τροποποιώντας τους σχετικούς όρους της παρούσας, να εξοφλήσει με έγγραφη προειδοποίηση της ΤΡΑΠΕΖΑΣ 30 ημερών, το σύνολο της υπόλοιπης οφειλής του, πριν αυτή καταστεί ληξιπρόθεσμη και απαιτητή, οπότε δικαιούται ανάλογης μείωσης του συνολικού κόστους του δανείου, την οποία υπολογίζει κατά νόμο η ΤΡΑΠΕΖΑ. Στην περίπτωση μερικής πρόωρου καταβολής μπορεί να συμφωνηθεί αν θα περιορισθεί ο χρόνος εξόφλησης του υπολοίπου του δανείου και ο αριθμός των δόσεων του δανείου ή θα μειωθεί ανάλογα η δόση.
- iii) 9.8. Σε περίπτωση που ο Δανειολήπτης επιθυμεί να εξοφλήσει πρόωρα μέρος του οφειλόμενου κεφαλαίου, η εξόφληση αυτή θα πρέπει να γίνει μέσω Καταστήματος του Δικτύου της Τράπεζας και, εφόσον το ισχύον συμβατικό επιτόκιο είναι σταθερό, ο Δανειολήπτης υποχρεούται σε αποζημίωση της Τράπεζας, λόγω πρόωρης εξόφλησης, καταβάλλοντας ποσό ίσο με το 1% επί του πρόωρα εξοφλούμενου κεφαλαίου. Το πρόωρο καταβαλλόμενο ποσό

δεν μπορεί να είναι μικρότερο των ευρώ ογδόντα οκτώ και τεσσάρων εκατοστών (€ 88,04). Η νέα μειωμένη δόση θα ανακοινώνεται στο Δανειζόμενο με το επόμενο εκκαθαριστικό σημείωμα (μηνιαίο λογαριασμό).

9.9. Δίνεται η δυνατότητα στο Δανειζόμενο, τροποποιώντας τους σχετικούς όρους της παρούσας, να εξοφλήσει με έγγραφη προειδοποίηση της Τράπεζας 30 ημερών, το σύνολο της υπόλοιπης οφειλής του, πριν αυτή καταστεί ληξιπρόθεσμη και απαιτητή, οπότε αφενός μεν δικαιούται ανάλογης μείωσης του συνολικού κόστους του δανείου, την οποία υπολογίζει κατά νόμο η Τράπεζα και αφετέρου, εφόσον το ισχύον συμβατικό επιτόκιο είναι σταθερό υποχρεούται σε αποζημίωση της Τράπεζας, λόγω πρόωρης εξόφλησης, καταβάλλοντας ποσό ίσο με το 1% επί του πρόωρα εξοφλούμενου κεφαλαίου.

- iv) 5.7. Ρητά συμφωνείται και συνομολογείται ότι:
- (α) Πρόωρη ολοσχερής αποπληρωμή του Δανείου είναι δυνατή οποτεδήποτε, σε οποιοδήποτε κατάσταση της Τράπεζας με την προϋπόθεση ότι δεν υφίστανται ληξιπρόθεσμες οφειλές και ότι ο Οφειλέτης θα καταβάλει στην Τράπεζα το ανεξόφλητο κεφάλαιο, τους δεδουλευμένους τόκους, όπως έχουν διαμορφωθεί κατά την ημερομηνία προεξόφλησης και το σύνολο των τυχόν οφειλομένων εξόδων.
- (β) Μερική αποπληρωμή του Δανείου είναι δυνατή μόνον εφόσον δεν υφίστανται ληξιπρόθεσμες οφειλές. Στην περίπτωση αυτή ο Οφειλέτης πρέπει να υποβάλει στην Τράπεζα σχετική αίτηση και εξουσιοδότηση για τη χρέωση του Καταθετικού Λογαριασμού του με το ποσό της πρόωρης αποπληρωμής.
- Το ως άνω αίτημα/εξουσιοδότηση ικανοποιείται από την Τράπεζα εντός 10 ημερών από την υποβολή του, κατά τη διάρκεια των οποίων ο Οφειλέτης υποχρεούται να διατηρεί στον Καταθετικό Λογαριασμό το ποσό που δήλωσε ότι θα καταβάλει πρόωρα. Σε περίπτωση κατά την οποία δεν βρεθεί το προς καταβολή ποσό την ημερομηνία χρέωσης του ως άνω λογαριασμού, το αίτημα δεν ικανοποιείται και το Δάνειο εξυπηρετείται εφεξής ως εάν δεν είχε υποβληθεί αίτημα πρόωρης εξόφλησης. Με την ολοκλήρωση της μερικής αποπληρωμής, οι συνέπειες επέρχονται κατά το λόγο του καταβαλλόμενου ποσού προς το ανεξόφλητο υπόλοιπο του Δανείου, οι δε εναπομένουσες ανεξόφλητες δόσεις του Δανείου αναπροσαρμόζονται με βάση το άληκτο κεφάλαιο (όπως αυτό θα διαμορφωθεί μετά την μερική προεξόφληση) χωρίς μεταβολή της διάρκειας του Δανείου. Το ύψος της νέας δόσης γνωστοποιείται στον Οφειλέτη με έγγραφο που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της παρούσας.
- v) 7. Ο Οφειλέτης δικαιούται οποτεδήποτε να ζητήσει εγγράφως από την Τράπεζα την πρόωρη εξόφληση του συνόλου του εναπομένουτος ανεξόφλητου ποσού του δανείου του πριν αυτή καταστεί ληξιπρόθεσμη καταβάλλοντας ως επιβάρυνση ποσό ίσο με το 2% επί του πρόωρα καταβαλλόμενου κεφαλαίου. Στην περίπτωση υπάρξεως ληξιπρόθεσμων οφειλών ο Οφειλέτης εξοφλεί πρώτα τις ληξιπρόθεσμες οφειλές και στη συνέχεια το σύνολο του εναπομένουτος ανεξόφλητου ποσού από έξοδα, τόκους και κεφάλαιο⁷⁷.
- vi) 5. ... Σε περίπτωση εξόφλησης του δανείου πριν αυτό καταστεί ληξιπρόθεσμο, ο Πιστούχος υποχρεούται να προειδοποιήσει γι' αυτό την Τράπεζα εγγράφως πριν από 30 (τριάντα) τουλάχιστον ημέρες.
- vii) 7α. Ο Οφειλέτης δικαιούται με έγγραφη αίτησή του προς την Τράπεζα να ζητήσει την ολοσχερή εξόφληση της οφειλής του και πριν αυτή καταστεί ληξιπρόθεσμη σε ημερομηνία που θα καθορίζει στην αίτηση και η οποία

⁷⁷ Πρόκειται για όρο καταναλωτικού δανείου με συνομολογημένο σταθερό επιτόκιο.

πρέπει από την ημερομηνία υποβολής της να απέχει τουλάχιστον 30 εργάσιμες ημέρες.

β. Στην περίπτωση αυτή ο Οφειλέτης δικαιούται μείωση του συνολικού κόστους του δανείου που θα είναι ίση με την διαφορά ανάμεσα στο υπόλοιπο οφειλόμενο ποσό κατά την ημέρα εξόφλησης και την παρούσα αξία του υπολοίπου οφειλόμενου ποσού κατά την ίδια ημέρα, υπολογιζόμενη κατά τη μέθοδο του ανατοκισμού με βάση εκείνο το επιτόκιο, με το οποίο εκείνη την ημέρα επιβαρύνει η Τράπεζα τη σύναψη νέων συμβάσεων καταναλωτικών δανείων.

γ. Με τους ίδιους όρους όπως πιο πάνω ο Οφειλέτης μπορεί να προβεί σε μερική εξόφληση του κεφαλαίου του δανείου του, με την προϋπόθεση ότι θα εξοφλήσει και τυχόν υφιστάμενη ληξιπρόθεσμη προηγούμενη οφειλή του.

- viii) 11. Ο πιστούχος δικαιούται να καταβάλλει ολικά ή μερικά το ανεξόφλητο κεφάλαιο του Δανείου, με την προϋπόθεση ότι: α) Έχει ολοσχερώς εξοφλήσει τις τυχόν ληξιπρόθεσμες οφειλές του σύμφωνα με την παρούσα σύμβαση β) Έχει δηλώσει εγγράφως και κοινοποιήσει νομίμως προς την Τράπεζα την πρόθεσή του να εκπληρώσει συμβατικές του υποχρεώσεις πριν καταστούν ληξιπρόθεσμες, 15 εργάσιμες ημέρες πριν από την λήξη της δόσης την οποία προτίθεται να πληρώσει γ) Η πληρωμή θα γίνεται μόνο σε ημερομηνία πληρωμής δόσης σύμφωνα με την παρούσα. Σε περίπτωση που ο πιστούχος εκπληρώσει το σύνολο ή μέρος των συμβατικών του υποχρεώσεων πριν να καταστούν ληξιπρόθεσμες, κατά τα ανωτέρω, δικαιούται μείωση επί του συνολικού κόστους της πίστωσης. Η μείωση αυτή θα είναι ίση με τη διαφορά ανάμεσα στο υπόλοιπο οφειλόμενο ποσό κατά την ημέρα της εξόφλησης και την παρούσα αξία του υπολοίπου οφειλόμενου ποσού κατά την ίδια μέρα, υπολογιζόμενη με τη μέθοδο του ανατοκισμού. Ο υπολογισμός της παρούσας αξίας θα γίνεται με βάση το ισχύον επιτόκιο με το οποίο εκείνη την ημέρα επιβαρύνει η Τράπεζα τη σύναψη νέων συμβάσεων της κατηγορίας αυτής.

- ix) 3. Προπληρωμές: Ο Πιστούχος θα έχει το δικαίωμα να προπληρώνει ολικά μόνο το ανεξόφλητο και μη ληξιπρόθεσμο κεφάλαιο του Δανείου, χωρίς καμία επιβάρυνσή του, με την προϋπόθεση ότι: (α) η προπληρωμή θα γίνεται σε ημερομηνία καταβολής Δόσης σύμφωνα με την παρούσα, (β) θα έχει ειδοποιήσει εγγράφως την Τράπεζα τουλάχιστον πριν από τριάντα (30) ημέρες και (γ) θα έχει ολοσχερώς εξοφλήσει τις τυχόν ληξιπρόθεσμες οφειλές του σύμφωνα με την παρούσα⁷⁸.

Σύμφωνα με τον ερμηνευτικό κανόνα της ΑΚ 324 είναι δυνατή η προεκπλήρωση της οφειλόμενης παροχής, ο οφειλέτης, όμως «δεν έχει δικαίωμα να αφαιρέσει προεξοφλητικό τόκο». Αντιθέτως, υποχρεούται να καταβάλει όλους τους τόκους που συμφωνήθηκαν μέχρι την λήξη του δανείου⁷⁹.

Η προσφυγή σε μια τέτοια λύση στις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης θα ήταν ιδιαίτερα ανεπιεικής για τον καταναλωτή δεδομένης της διαπραγματευτικής του αδυναμίας έναντι της αντισυμβαλλόμενης τράπεζας. Ο έλληνας νομοθέτης προκειμένου να ενισχύσει τη θέση του καταναλωτή

⁷⁸ Πρόκειται για όρο καταναλωτικού δανείου με συνολολογημένο σταθερό επιτόκιο.

⁷⁹ Μοναδική περίπτωση που επιτρέπεται από τον ΑΚ η αφαίρεση του προεξοφλητικού τόκου αποτελεί αυτή του άρθρου 1227 επί ενεχύρου, που αναφέρεται όμως σε άτοκη απαίτηση. Βλ. την ερμηνεία των άρθρων 323-324 ΑΚ στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, ακόμη Κλαβανίδου, Καταναλωτικά Δάνεια, Δογματική Θεώρηση και συναφή πρακτικά ζητήματα, σελ. 123 επ.

αποκλίνει απ'τη ρύθμιση της ΑΚ 324 και παρέχει στον καταναλωτή πρόσθετα δικαιώματα.

Συγκεκριμένα, στο άρθρο 10 παρ. 2 και 3 της ΚΥΑ 983/1991 προβλέπεται αφενός το δικαίωμα (ή πιο σωστά η ευχέρεια⁸⁰) του πιστούχου καταναλωτή να προπληρώσει – μερικά ή ολικά – την οφειλή του πριν καταστεί ληξιπρόθεσμη και απαιτητή, και αφετέρου η αντίστοιχη υποχρέωση του πιστωτικού φορέα να δεχτεί, δίχως άλλο, την άσκηση του εν λόγω δικαιώματος με τις απορρέουσες από το νόμο έννομες συνέπειες. Στην περίπτωση αυτή ο καταναλωτής, διατηρεί πάντα αξίωση για *«μείωση επί του συνολικού κόστους της πίστωσης»*. Μέθοδος υπολογισμού της μείωσης ορίζεται η μέθοδος του ανατοκισμού⁸¹. Όμως, ο καταναλωτής μπορεί να προβεί στην πρόωρη εξόφληση μόνο *«μετά την παρέλευση 30 εργασίμων ημερών από την ημερομηνία της κοινοποίησης»*. Αυτή η προθεσμία των 30 εργασίμων ημερών φαίνεται να μειώνει την αποτελεσματικότητα της ρύθμισης για τον εξής λόγο: Ο υπολογισμός της μείωσης του συνολικού κόστους της πίστωσης δε θα γίνεται με βάση το επιτόκιο της περιόδου αποστολής της κοινοποίησης της δήλωσης του πιστούχου καταναλωτή περί πρόωρης εξόφλησης, αλλά *«με βάση το επιτόκιο με το οποίο εκείνη τη μέρα [της εξόφλησης] επιβαρύνει ο πιστωτικός φορέας τη σύναψη νέων πιστωτικών συμβάσεων»*. (άρθρο 10 παρ. 2 in f. ΚΥΑ 983/91). Συνεπώς, στην περίπτωση που το επιτόκιο έχει συμφωνηθεί κυμαινόμενο και ο καταναλωτής έχει βασίσει την απόφασή του για πρόωρη εξόφληση στο επιτόκιο της περιόδου που ισχύει κατά την αποστολή της κοινοποίησής του, ο χρονικός φραγμός των 30 ημερών που τίθεται από την ΚΥΑ – και που ωστόσο δεν προβλεπόταν από την Οδηγία – μπορεί να λειτουργήσει εις βάρος του αν τα επιτόκιο σημειώσουν αυξητική πορεία στο μεσοδιάστημα αυτό.

Στην ελληνική τραπεζική πρακτική είναι πολύ συνηθισμένη η πρόβλεψη αποζημίωσης του πιστωτικού φορέα σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης του δανείου. Η τραπεζική αυτή πρακτική εφαρμόζεται τόσο στην καταναλωτική πίστη όσο και στη στεγαστική πίστη. Η αποζημίωση αυτή αποτελεί το αντιστάθμισμα που θέτει η τράπεζα προκειμένου να εξισορροπήσει λογιστικά τις όποιες ζημίες υπέστη απ'την πρόωρη λύση της δανειακής σύμβασης. Το ύψος της παραπάνω αποζημίωσης ορίζεται σε προκαθορισμένο ποσοστό (συνήθως 1 έως 5%) επί του πρόωρα καταβαλλόμενου κεφαλαίου. Σκοπός της αποζημιωτικής αυτής επιβάρυνσης είναι η κάλυψη της ζημίας της τράπεζας που

⁸⁰ Το δικαίωμα πρόωρης εξόφλησης των υποχρεώσεων του καταναλωτή δεν θα πρέπει να νοηθεί ως *stricto sensu* δικαίωμά του, αλλά ως ευχέρεια που του παρέχεται στα πλαίσια του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος. Για τους λόγους της πρόωρης λήξης της σύμβασης βλ. Βενιέρη, Πρόωρη εξόφληση δανείου, σελ. 5 επ.

⁸¹ Ο έλληνας νομοθέτης εισήγαγε ως μέθοδο υπολογισμού της μείωσης του συνολικού κόστους της πίστωσης τη μέθοδο του ανατοκισμού προκειμένου να ανταποκριθεί στην «εύλογη» μείωση που επιδιώκει η αντίστοιχη κοινοτική ρύθμιση.

υφίσταται απ' την πρόωρη λύση της σύμβασης. Όμως, είναι πάντα δεδομένο ότι σε κάθε περίπτωση πρόωρης λύσης της σύμβασης προκύπτει ζημία της τράπεζας και συνακόλουθα αξίωση της τράπεζας για αποζημίωση;

Στο σημείο αυτό είναι αναγκαίο να διακρίνουμε ανάμεσα στις περιπτώσεις που το επιτόκιο συνομολογείται σταθερό και στις περιπτώσεις που το επιτόκιο συνομολογείται κυμαινόμενο⁸². Η πιστώτρια τράπεζα που έχει επιλέξει σταθερό επιτόκιο για τη χορήγηση του δανείου ενδέχεται να υποστεί ζημίες αν ο πιστούχος καταναλωτής εκπληρώσει πρόωρα την οφειλή του. Αυτό θα συμβεί στην περίπτωση που το κεφάλαιο του πρόωρα εξοφλημένου δανείου το διαθέτει η τράπεζα με επιτόκιο χαμηλότερο σε σχέση με το σταθερό επιτόκιο που είχε συμφωνηθεί για το δάνειο που τελικά εξοφλήθηκε πρόωρα. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να συμβεί στην περίπτωση που κατά τη χρονική στιγμή της προεξόφλησης το ύψος των επιτοκίων θα είναι χαμηλότερο σε σχέση με αυτό που έχει συμφωνηθεί στη σύμβαση, με αποτέλεσμα η τράπεζα να μην μπορεί να χορηγήσει δάνειο με επιτόκιο ίδιου ύψους. Στην περίπτωση αυτή δικαιολογείται η καταβολή αποζημίωσης στην τελευταία για τη ζημία που υφίσταται, υπό την προϋπόθεση η ζημία να αποδεικνύεται και να εξειδικεύεται με συγκεκριμένο, σαφή και αντικειμενικά υπολογίσιμο τρόπο.

Διαφορετική είναι η αντιμετώπιση στις περιπτώσεις που το επιτόκιο συμφωνείται κυμαινόμενο. Στην περίπτωση αυτή δεν επέρχεται καμία μεταβολή στην οικονομική κατάσταση της τράπεζας με την άσκηση του δικαιώματος εκ μέρους του καταναλωτή της πρόωρης εξόφλησης. Πιο συγκεκριμένα, η τράπεζα πριν την πρόωρη επιστροφή στερείται το κεφάλαιό της και ως αντάλλαγμα απολαμβάνει επιτόκιο που αναπροσαρμόζεται στις διακυμάνσεις της αγοράς, χωρίς ωστόσο να μπορεί να προβλέψει τη διακύμανση αυτή – συνεπώς και το κέρδος της – μέχρι την κανονική λήξη του δανείου. Το κεφάλαιο λοιπόν που της επιστρέφεται μπορεί να το διαθέσει η τράπεζα άμεσα και ταχύτατα με τους ίδιους όρους και τις ίδιες απολαβές χωρίς να υφίσταται καμία ζημία.

Η παραπάνω αξιολόγηση λαμβάνεται υπόψη από τον κοινοτικό νομοθέτη, ο οποίος στην παρ. 2 του άρθρου 16 της από 11.9.2002 Πρότασης Οδηγίας⁸³ προβλέπει ότι «Ο πιστωτικός φορέας δεν μπορεί να αξιώσει αποζημίωση σε περίπτωση ολικής πρόωρης εξόφλησης, εκτός και αν πρόκειται για αντικειμενική, δίκαιη και υπολογιζόμενη βάση των μαθηματικών αρχών αποζημίωση». Η εν λόγω ρύθμιση σαφώς παρέχει μεγαλύτερα εχέγγυα προστασίας των συμφερόντων του καταναλωτή και σ' έναν πρώτο βαθμό θέτει

⁸² Για τα παρακάτω, βλ. Βενιέρη, ό.π., σελ. 69 επ.

Στη Γερμανία γίνεται ομοίως διαχωρισμός από τον νομοθέτη μεταξύ δανείων ορισμένου χρόνου με σταθερό επιτόκιο και ορισμένου χρόνου με κυμαινόμενο επιτόκιο. Στα δάνεια με κυμαινόμενο επιτόκιο η πρόωρη εξόφληση είναι επιτρεπτή χωρίς περιορισμούς ή πρόσθετη επιβάρυνση με μόνη προϋπόθεση την τρίμηνη προθεσμία πριν την επέλευση των αποτελεσμάτων της καταγγελίας. Αντιθέτως στα δάνεια σταθερού επιτοκίου προβλέπονται αποτρεπτικοί ή και απαγορευτικοί όροι και αποζημίωση τα τράπεζας, βλ. Βενιέρη, ό.π., σελ. 9.

⁸³ COM 2002 443, προς αναθεώρηση της Οδηγίας 87/102/EOK.

τον κανόνα ότι απαγορεύεται καταρχήν η καταβολή αποζημίωσης υπέρ της τράπεζας σε περίπτωση ολικής πρόωρης εξόφλησης της δανειακής σύμβασης.

Όσον αφορά τις υπό κρίση συμβάσεις καταναλωτικών δανείων παρατηρούμε ότι οι περισσότερες απ' αυτές ακολουθούν πιστά τα όσα ορίζονται στην αναγκαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 10 παρ. 2 και 3 της ΚΥΑ 983/1991 και εναρμονίζονται με τις παραπάνω αξιολογήσεις περί αποζημίωσης αποκλείοντας την καταβολή αποζημίωσης στις περιπτώσεις πρόωρης εξόφλησης δανείου με συνομολογημένο κυμαινόμενο επιτόκιο, ενώ επιτρέπουν την καταβολή αποζημίωσης (υπό προϋποθέσεις) μόνο όταν τα δάνεια έχουν συνομολογηθεί με σταθερό επιτόκιο. Μάλιστα η υπό αριθμό ix σύμβαση, παρόλο που το επιτόκιο της έχει συμφωνηθεί σταθερό, ορίζει ότι ο πιστούχος καταναλωτής έχει δικαίωμα πρόωρης (ολικής ή μερικής) εξόφλησης του δανείου χωρίς καμία επιβάρυνσή του. Απ' τη ρύθμιση αυτή συνάγουμε το συμπέρασμα ότι η πρόωρη εξόφληση δανείου με συνομολογημένο σταθερό επιτόκιο δεν συνεπάγεται απαραίτητα ζημία της τράπεζας. Άρα, η πρόωρη εξόφληση δανείου με συνομολογημένο σταθερό επιτόκιο δεν παρέχει στην τράπεζα άνευ ετέρου αξίωση για αποζημίωση.

Στην υπό αριθμό ν σύμβαση καταναλωτικού δανείου της οποίας το επιτόκιο έχει συνομολογηθεί σταθερό, προβλέπεται ότι σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης του δανείου ο πιστούχος καταναλωτής θα καταβάλει ως επιβάρυνση ποσό ίσο με το 2% επί του πρόωρα καταβαλλόμενου κεφαλαίου. Η πρόβλεψη επιβάρυνσης (αποζημίωσης) σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης δανείου με συνομολογημένο σταθερό επιτόκιο είναι καταρχήν επιτρεπτή, γιατί – όπως αναφέραμε και λίγο παραπάνω – είναι δυνατό στην περίπτωση αυτή η τράπεζα να έχει υποστεί ζημία. Όμως, η καταβολή αποζημίωσης δικαιολογείται μόνο εφόσον η ζημία αποδεικνύεται και εξειδικεύεται με συγκεκριμένο, σαφή και αντικειμενικά υπολογίσιμο τρόπο. Εν προκειμένω, ο υπό αριθμό ν όρος της σύμβασης καταναλωτικού δανείου προβλέπει επιβάρυνση (αποζημίωση) χωρίς όμως να αποδεικνύει και να εξειδικεύει τη ζημία με συγκεκριμένο, σαφή και αντικειμενικά υπολογίσιμο τρόπο. Ο όρος της εν λόγω σύμβασης αρκείται σ' ένα τελείως αόριστο και αναιτιολόγητα προκαθορισμένο (2% επί του πρόωρα καταβαλλόμενου κεφαλαίου) ύψος αποζημίωσης χωρίς να κάνει καμία αναφορά ούτε στη ζημία – και στον τρόπο με τον οποίο προκλήθηκε αυτή στην τράπεζα – αλλά ούτε και στους λόγους για τους οποίους η αποζημίωση προκαθορίστηκε στο ανωτέρω ύψος. Συνεπώς, ο παραπάνω όρος είναι αόριστος και αδιαφανής και, άρα, καταχρηστικός, γιατί αντίκειται στο άρθρο 2 παρ. 7 περ. ια' Ν. 2251/1994.

Για τους ίδιους λόγους καταχρηστικός είναι και ο όρος της υπό αριθμό iii σύμβασης καταναλωτικού δανείου, ο οποίος ορίζει ότι σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης του δανείου και εφόσον το ισχύον συμβατικό επιτόκιο είναι σταθερό, ο πιστούχος καταναλωτής υποχρεούται σε αποζημίωση της τράπεζας το ύψος

της οποίας προκαθορίζεται σε ποσό ίσο με το 1% επί του πρόωρα εξοφλούμενου κεφαλαίου. Και στην περίπτωση αυτή ο όρος πάσχει από αδιαφάνεια, γιατί αρκείται σ'έναν τελείως αόριστο προκαθορισμό του ύψους της αποζημίωσης χωρίς να εξειδικεύει τη ζημία με συγκεκριμένο, σαφή και αντικειμενικά υπολογίσιμο τρόπο. Άρα, ο όρος αυτός αντίκειται στο άρθρο 2 παρ. 7 εδ. ια' Ν. 2251/1994 και είναι καταχρηστικός.

Όσον αφορά τον όρο της υπό αριθμό i σύμβασης καταναλωτικής πίστης έχουμε να πούμε τα εξής: ο όρος αυτός προβλέπει ότι σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης του δανείου ο πιστούχος καταναλωτής *«επιβαρύνεται με ποσό ίσο με 1% επί του πρόωρα καταβαλλόμενου ποσού, εφόσον το δάνειο εκτοκίζεται με σταθερό επιτόκιο. Το εν λόγω συμφωνούμενο κόστος της τράπεζας που αναγνωρίζει ως εύλογο ο Αγοραστής – Οφειλέτης είναι ίσο με τη διαφορά της απόδοσης μεταξύ του μεσοπρόθεσμου ομολόγου από το overnight επιτόκιο του Euribor και αφορά τη δέσμευση των κεφαλαίων της και την κάλυψη του κόστους για το χρονικό διάστημα μέχρι την επανεπένδυση. Το πρόωρα καταβαλλόμενο ποσό δεν μπορεί να είναι μικρότερο των εκατό ΕΥΡΩ (€ 100)»*. Εδώ γίνεται λόγος για αποζημίωση που συμφωνείται ότι θα είναι εύλογη και που το ύψος της δεν είναι αόριστα προκαθορισμένο αλλά είναι ίσο με τη διαφορά απόδοσης μεταξύ του μεσοπρόθεσμου ομολόγου από το overnight επιτόκιο του Euribor. Προφανώς, ο όρος αυτός κάνει λόγο για εύλογη αποζημίωση επηρεασμένος απ'το άρθρο 8 της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ που ορίζει ότι σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης *«ο καταναλωτής δικαιούται εύλογη μείωση του συνολικού κόστους της πίστωσης»*. Μπορεί όμως ο όρος αυτός να χρησιμοποιεί συγκεκριμένα κριτήρια και δείκτες προκειμένου να καθορίσει το ύψος της εύλογης αποζημίωσης, εντούτοις εμμένει σ'ένα προκαθορισμένο και αμετάβλητο ύψος αποζημίωσης (1% επί του πρόωρα καταβαλλόμενου ποσού) χωρίς να εξειδικεύει τη ζημία με συγκεκριμένο, σαφή και αντικειμενικά υπολογίσιμο τρόπο. Συνεπώς, ο όρος αυτός – παρά την επίκληση συγκεκριμένων δεικτών όπως το overnight επιτόκιο του Euribor – εξακολουθεί να είναι αόριστος, αδιαφανής και, άρα, καταχρηστικός κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ια' Ν. 2251/1994.

Αντίστοιχος όρος στεγαστικού δανείου⁸⁴ με κυμαινόμενο επιτόκιο κρίθηκε απ'την υπ'αριθμ. 1119/2002 ΠΠρΑθ⁸⁵ άκυρος ως καταχρηστικός με βάση τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 αλλά και με βάση το άρθρο 2 παρ. 7 περ. ια' Ν. 2251/1994. Η ως άνω απόφαση αναφέρει τα εξής:

⁸⁴ Πρόκειται για όρο ο οποίος βρισκόταν στο προσάρτημα σύμβασης του στεγαστικού δανείου και είχε την εξής διατύπωση: «Ο οφειλέτης θα δύναται να προπληρώσει μερικώς ή ολικώς το κεφάλαιο του δανείου, εφόσον δεν υπάρχει καθυστέρηση οφειλής, με την προϋπόθεση να καταβάλει στην τράπεζα αποζημίωση ως εξής: ... β) Εάν η πρόωρη προεξόφληση γίνει μετά τον πρώτο χρόνο και εφόσον ο οφειλέτης έχει επιλέξει κυμαινόμενο επιτόκιο σύμφωνα με τον όρο 7 της παρούσας θα καταβάλει ποσό ίσο με το 2,5% του κεφαλαίου του δανείου που καταβάλλεται πρόωρα...».

⁸⁵ Βλ. ΔΕΕ 4/2003, σελ. 438-439.

«Ειδικότερα, με τον εν λόγω προσβαλλόμενο ΓΟΣ της επίδικης δανειακής σύμβασης, γίνεται επίκληση αποζημίωσης την οποία δικαιούται να εισπράττει η προμηθεύτρια τράπεζα, σε περίπτωση πρόωρης προεξόφλησης του δανείου, και μάλιστα αποζημίωσης προκαθορισμένου ύψους 2,5% επί του ποσού του κεφαλαίου του δανείου, χωρίς συγχρόνως να γίνεται επίκληση της ζημίας η οποία προκαλείται στην τελευταία (τράπεζα) από την εν λόγω προεξόφληση (...) δεν εξειδικεύεται σε τι επακριβώς συνίσταται και πώς προκύπτει το ανωτέρω αιτούμενο ποσό, ήτοι δεν εξειδικεύεται με ποιο τρόπο προκαλείται ζημία στην τελευταία (τράπεζα)... και με ποια εύλογα και συγκεκριμένα κριτήρια η εν λόγω προκληθείσα ζημία ανέρχεται στο συγκεκριμένο ποσό του 2,5% επί του εκάστοτε ποσού του δανείου λαμβανομένου υπόψη κυρίως του ότι τα χρήματα που αποκτά η εναγομένη τράπεζα από την πρόωρη εξόφληση του δανείου τα χρησιμοποιεί και τα εκμεταλλεύεται άμεσα για τη χορήγηση άλλων δανείων, επίσης με κυμαινόμενο επιτόκιο ... Κατ'ακολουθίαν τούτου, λοιπόν, ο εν λόγω προσβαλλόμενος ΓΟΣ είναι άνευ ετέρου καταχρηστικός, αφού σαφώς προσκρούει στη διάταξη του εδάφιου ια' της παρ. 7 του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994... Ο εν λόγω ΓΟΣ είναι καταχρηστικός και ως αντιβαίνων στην γενική διάταξη του άρθρου 2 παρ. 6 του Ν. 2251/1994...». Ομοίως καταχρηστικό και άκυρο βάσει του άρθρου 2 παρ. 7 εδ. ια' Ν. 2251/1994 (όχι όμως και βάσει της γενικής ρήτρας του άρθρου 2 παρ. 6) έκρινε τον παραπάνω όρο και η δευτεροβάθμια υπ' αριθμ. 5253/2003 ΕφΑθ⁸⁶, η οποία εκδόθηκε επί της πρωτοβάθμιας υπ' αριθμ. 1119/2002 ΠΠρΑθ.

⁸⁶ Βλ. ΧρΙΔ Δ/2004, σελ. 137.

**10. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΡΥΘΜΙΖΟΥΝ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΝΑ
ΣΥΜΨΗΦΙΖΕΙ ΜΟΝΟΜΕΡΩΣ ΤΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΘΕΤΕΣ
ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΙΣΤΟΥΧΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ**

- i) 10. Ο Οφειλέτης και ο Εγγυητής εξουσιοδοτούν από τώρα ανέκκλητα την Τράπεζα να χρεώνει με κάθε ληξιπρόθεσμη και απαιτητή οφειλή από την παρούσα, οποιονδήποτε άλλο λογαριασμό τους, ανεξάρτητα από το νόμισμα στο οποίο τηρείται και το κατάστημα της Τράπεζας όπου έχει ανοιχτεί. Επίσης, η Τράπεζα έχει για κάθε ληξιπρόθεσμη και απαιτητή οφειλή από την παρούσα σύμβαση δικαίωμα συμψηφισμού προς οποιαδήποτε άλλη ανταπαίτηση του Οφειλέτη ή/και Εγγυητή, έστω και αν προέρχεται από εμβάσματα ή καταθέσεις και σε διαφορετικό νόμισμα.
- ii) 12. Ο Πιστούχος και ο Εγγυητής εξουσιοδοτούν την Τράπεζα να παρακρατεί κατά την κρίση της και να συμψηφίζει προς την οφειλή του Πιστούχου και του Εγγυητή από την παρούσα σύμβαση, οποιαδήποτε ανταπαίτησή τους από οποιαδήποτε αιτία και αν απορρέει, οποτεδήποτε και αν γεννήθηκε, ακόμα και μελλοντική.
- iii) 5. Ο Πιστούχος και ο Εγγυητής για τη διευκόλυνση της κανονικής και εμπρόθεσμης αποπληρωμής του χρέους εξουσιοδοτούν από τώρα ανέκκλητα την Τράπεζα να χρεώνει, προβαίνοντας σε ανάληψη οποιονδήποτε λογαριασμό τους, ανεξάρτητα από το νόμισμα, στο οποίο τηρείται και το Κατάστημα της Τράπεζας, όπου έχει ανοίξει. Η Τράπεζα έχει επιπρόσθετα απεριόριστο δικαίωμα συμψηφισμού του χρέους, σε περίπτωση που δεν καταβληθεί εμπρόθεσμα, προς οποιαδήποτε, ληξιπρόθεσμη ή μη ανταπαίτηση του πιστούχου ή του εγγυητή, από οποιονδήποτε λογαριασμό τους στην Τράπεζα.
- iv) 11.01. Για τη διευκόλυνση της κανονικής και εμπρόθεσμης αποπληρωμής του Χρέους, ο Πιστούχος και ο Εγγυητής εξουσιοδοτούν από τώρα ανέκκλητα την Τράπεζα να χρεώνει με το Χρέος οποιονδήποτε λογαριασμό ή κατάθεσή τους, ανεξάρτητα από το είδος, τη μορφή τους ή το νόμισμα στο οποίο τηρούνται και το κατάστημα της Τράπεζας όπου έχουν ανοίξει. Η Τράπεζα έχει, επιπρόσθετα, δικαίωμα συμψηφισμού του Χρέους, σε περίπτωση που δεν καταβληθεί εμπρόθεσμα, προς οποιαδήποτε, ληξιπρόθεσμη ή μη, ανταπαίτηση του Πιστούχου ή του Εγγυητή χωρίς προειδοποίηση, ακόμα και αν η συμψηφιζόμενη ανταπαίτηση εκφράζεται σε διαφορετικό νόμισμα. Ωστόσο, η Τράπεζα δεν θα είναι υποχρεωμένη να ενασκήσει οποιοδήποτε δικαίωμά της συμψηφισμού, είτε συμβατικού είτε νόμιμου.
- v) 9. Ο Πιστούχος και ο Εγγυητής, για τη διευκόλυνση της κανονικής και εμπρόθεσμης αποπληρωμής του Χρέους, εξουσιοδοτούν από τώρα ανέκκλητα την Τράπεζα να χρεώνει με το Χρέος οποιονδήποτε λογαριασμό ή κατάθεση τους, ανεξάρτητα από το είδος, την μορφή τους ή το νόμισμα στο οποίο τηρούνται. Η Τράπεζα έχει, επιπρόσθετα, απεριόριστο δικαίωμα συμψηφισμού του Χρέους, σε περίπτωση που δεν καταβληθεί εμπρόθεσμα, προς οποιαδήποτε, ληξιπρόθεσμη ή μη, ανταπαίτηση του Πιστούχου ή του Εγγυητή χωρίς προηγούμενη ειδοποίηση και ανεξάρτητα από το τυχόν διαφορετικό νόμισμα της ανταπαίτησης.

- vi) 10.5. Η ΤΡΑΠΕΖΑ έχει δικαίωμα να συμψηφίζει με το ποσό της απαίτησής της κάθε ποσό που οφείλεται στον ΟΦΕΙΛΕΤΗ και στον ΕΓΓΥΗΤΗ για οποιαδήποτε αιτία (ενδεικτικά καταθέσεις κάθε φύσης, εμβάσματα, και εντολές τρίτων, γραμματίων που παρεδόθησαν σ' αυτήν προς είσπραξη κ.α).

Οι ως άνω όροι συμβάσεων καταναλωτικών δανείων αποσκοπούν στο να διευρύνουν το δικαίωμα συμψηφισμού της τράπεζας δια της παροχής σ' αυτήν του δικαιώματος να συμψηφίζει κατά την απόλυτη κρίση της οιοσδήποτε απαιτήσεις του καταναλωτή, από οποιαδήποτε αιτία κι αν απορρέουν, οπότεδήποτε και αν γεννήθηκαν, ληξιπρόθεσμες ή μη, με την ανταπαίτησή της προς εξόφληση των τοκοχρεολυτικών δόσεων. Με τους παραπάνω όρους εισάγεται απόκλιση απ' τις ενδοτικού δικαίου ρυθμίσεις των άρθρων 440-452 ΑΚ. Συγκεκριμένα, τα άρθρα 440-452 ΑΚ ρυθμίζουν τον μονομερή ή αναγκαστικό συμψηφισμό, ενώ οι ως άνω (υπό i έως vi) όροι ρυθμίζουν τον συμψηφισμό συμβατικά. Βέβαια ο συμψηφισμός τον οποίο ρυθμίζουν οι ως άνω όροι συμφωνείται μεν συμβατικά αλλά αποσκοπεί στο να ρυθμίσει μονομερώς το δικαίωμα της τράπεζας να συμψηφίζει τις απαιτήσεις της προς αντίθετες απαιτήσεις του πιστούχου καταναλωτή.

Ως προς τις προϋποθέσεις της αμοιβαιότητας, του ληξιπρόθεσμου και του ομοειδούς των απαιτήσεων ισχύουν τα εξής: Εφόσον η απαίτηση που αντιτάσσεται σε συμψηφισμό είναι η απαίτηση της τράπεζας και οι απαιτήσεις που υφίστανται τον συμψηφισμό οι απαιτήσεις του καταναλωτή, οι υπό i έως vi όροι δεν φαίνεται να αποκλίνουν από την ενδοτικού δικαίου ρύθμιση του άρθρου 440 ΑΚ ως προς τις προϋποθέσεις της αμοιβαιότητας⁸⁷, του ληξιπρόθεσμου⁸⁸ και του ομοειδούς⁸⁹ των απαιτήσεων, αφού αυτές κρίνονται με βάση την ανταπαίτηση και τάσσονται προς όφελος του δανειστή της απαίτησης που υφίσταται τον συμψηφισμό («κύριας» ή «παθητικής απαίτησης»)⁹⁰. Επίσης, οι παραπάνω (υπό i έως vi) όροι δε φαίνεται να αποκλίνουν ούτε από την

⁸⁷ Βλ. Μιχ. Σταθόπουλο, Γεν. Ενοχ., Αθήνα 1998, σελ. 544, ο οποίος αναφέρει ότι «δεδομένου ότι ο συμψηφισμός είναι, μεταξύ άλλων, μέσο που ο ένας οφειλέτης διαθέτει για να αντικρούσει την (κύρια) απαίτηση του δανειστή του (προκαλώντας απόσβεσή της εν όλω ή εν μέρει) το πρόβλημα της αμοιβαιότητας εντοπίζεται πρακτικά κυρίως στα υποκείμενα της ανταπαίτησης που προβάλλεται σε συμψηφισμό. Αυτής (της ανταπαίτησης) πρέπει να είναι ο δανειστής ο οφειλέτης (της κύριας απαίτησης) και όχι τρίτος». Οφειλέτης δε της ανταπαίτησης πρέπει να είναι δανειστής της κύριας απαίτησης και όχι τρίτος. Για τις εξαιρέσεις από τον κανόνα της αμοιβαιότητας των απαιτήσεων, βλ. επίσης Σταθόπουλο, ο.π., σελ. 345, υπό στοιχεία βββ.

⁸⁸ Κατά το γράμμα της Α.Κ 440 οι υπό συμψηφισμό απαιτήσεις πρέπει να είναι ληξιπρόθεσμες, κατά τον σκοπό όμως της διάταξης αρκεί να είναι ληξιπρόθεσμη η ανταπαίτηση, την οποία ο οφειλέτης (δανειστής της ανταπαίτησης) αντιτάσσει σε συμψηφισμό (βλ. Μιχ. Σταθόπουλο, ο.π., σελ. 546).

⁸⁹ Το ομοιδές των απαιτήσεων κρίνεται από την απαίτηση του δανειστή και ως εκ τούτου κάθε ανταπαίτηση, η παροχή της οποίας έχει τα ίδια γνωρίσματα συμψηφίζεται μ' αυτή άσχετα αν είναι γένους ή είδους (βλ. Πολυζωγόπουλο στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, άρθρο 440 ΑΚ, σελ 537 αριθμ. 27).

⁹⁰ Βλ. Μιχ. Σταθόπουλο, ο.π., σελ. 546 παρ. 24, Πολυζωγόπουλο στον Α.Κ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, άρθρο 440 Α.Κ, σελ 535-536, αριθμ. 23-26, Απ. Γεωργιάδη, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, Αθήνα 1999, σελ. 496 αριθμ. 15-18, Αστ. Γεωργιάδη, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, Αθήνα – Κομοτηνή 1999, σελ. 274.

προϋπόθεση της εγκυρότητας των απαιτήσεων που συμψηφίζονται⁹¹, εκτός αν θεωρηθεί ότι στο δυνατό νόημα του γράμματος των παραπάνω όρων «οποιαδήποτε ... ανταπαίτηση του πιστούχου» εμπεριέχεται και απαίτηση άκυρη, ακυρώσιμη ή ανύπαρκτη, πράγμα όμως που προφανώς δε δύναται να ισχύει.

Αφού λοιπόν οι παραπάνω (υπό i έως vi) όροι δε φαίνεται να αποκλίνουν από την ενδοτικού δικαίου ρύθμιση του άρθρου 440 ΑΚ ως προς τις προϋποθέσεις της αμοιβαιότητας, του ληξιπρόθεσμου, του ομοειδούς και του έγκυρου των απαιτήσεων, τότε σε τι συνίσταται το διευρυμένο δικαίωμα συμψηφισμού της τράπεζας το οποίο προβλέπουν οι παραπάνω όροι; Πρώτον, στο ότι ο συμψηφισμός επέρχεται αυτόματα κατά την κρίση της Τράπεζας «χωρίς προηγούμενη ειδοποίηση» του πιστούχου καταναλωτή και όχι με άσκηση διαπλαστικής μονομερούς δικαιοπραξίας κατ'άρθρο 441 ΑΚ. Δεύτερον, στο ότι η τράπεζα έχει το δικαίωμα να συμψηφίζει την απαίτηση της με οποιεσδήποτε (όχι μόνο με μια άλλα και με περισσότερες) απαιτήσεις του καταναλωτή χωρίς να παρέχεται στον καταναλωτή το δικαίωμα εναντίωσης του άρθρου 452 ΑΚ ως προς την επιλογή των απαιτήσεων που η τράπεζα θέλησε να συμψηφίσει.

Όμως, οι όροι εκείνοι που κάνουν λόγο για απεριόριστο δικαίωμα συμψηφισμού της τράπεζας χωρίς προηγούμενη ειδοποίηση του πιστούχου καταναλωτή είναι καταχρηστικοί. Ειδικότερα η απόκλιση των υπό i έως vi όρων από τη διάταξη του άρθρου 441 Α.Κ δια της συμβατικής παροχής στην τράπεζα του δικαιώματος να συμψηφίζει τις απαιτήσεις της με οποιεσδήποτε απαιτήσεις του κατόχου κατά την κρίση της και μάλιστα οποτεδήποτε χωρίς να τον ενημερώνει, προσκρούει στην αρχή της διαφάνειας και προκαλεί ουσιώδη διατάραξη των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων εις βάρος του καταναλωτή, αφού αυτός μη γνωρίζοντας πότε λαμβάνει χώρα συμψηφισμός των απαιτήσεων του δεν γνωρίζει τι οφείλει. Πράγματι, οι παραπάνω όροι δεν καθιστούν σαφές ούτε το χρονικό σημείο επελεύσεως του συμψηφισμού⁹² ούτε κι αν ο συμφωνηθείς συμψηφισμός αναπτύσσει τα αναδρομικά αποτελέσματα του μονομερούς συμψηφισμού (αν δηλαδή ο συμψηφισμός έχει αναδρομική ενέργεια απόσβεσης των εκατέρωθεν απαιτήσεων από τότε που αυτές συνυπήρξαν). Κατ'αυτό τον τρόπο δημιουργείται ανασφάλεια ως προς το πότε συντελέστηκε ο συμψηφισμός αλλά και από ποιο χρονικό σημείο επέρχεται απόσβεση των εκατέρωθεν απαιτήσεων, γεγονός που μπορεί να έχει δυσμενείς συνέπειες για τον καταναλωτή. Μάλιστα, απ'το κείμενο των παραπάνω όρων δεν προκύπτει υποχρέωση της τράπεζας να καταστήσει σαφές εκ των προτέρων ποιες

⁹¹ Για την εγκυρότητα των απαιτήσεων που συμψηφίζονται βλ. Μιχ. Σταθόπουλο, ο.π., σελ. 546 επ.

⁹² Στο μονομερή συμψηφισμό ο συμψηφισμός επέρχεται δια της προτάσεως και από της προτάσεως, που συνεπώς αποτελεί άσκηση διαπλαστικού δικαιώματος.

συγκεκριμένες απαιτήσεις της συμψηφίζει αλλά ούτε και ποιες απαιτήσεις του πιστούχου καταναλωτή θα υποστούν τον συμψηφισμό. Επίσης, απ' το κείμενο των παραπάνω όρων δεν προκύπτει ούτε σαφής βούληση για το αν ο συμψηφισμός αναπτύσσει αναδρομική ενέργεια⁹³. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να τίθενται σε κίνδυνο οι δικαιολογημένες προσδοκίες του καταναλωτή, όπως εκφράζονται στη διάταξη του άρθρου 441 ΑΚ. Συνεπώς οι υπό ι έως νι όροι εμπίπτουν στην απαγορευτική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994 και, άρα, είναι καταχρηστικοί και άκυροι.

Επιπλέον, οι παραπάνω όροι είναι καταχρηστικοί και συνεπώς άκυροι και για τον λόγο ότι αποκλίνουν χωρίς σοβαρό λόγο και από την ενδοτικού δικαίου διάταξη του άρθρου 452 Α.Κ που αφορά τον συμψηφισμό σε περίπτωση περισσότερων χρεών. Συγκεκριμένα, οι παραπάνω όροι παρέχουν το δικαίωμα στην τράπεζα να συμψηφίζει την απαίτησή της με οποιεσδήποτε απαιτήσεις του καταναλωτή κατά την κρίση της χωρίς όμως να παρέχουν δικαίωμα εναντίωσης του καταναλωτή ως προς την επιλογή των απαιτήσεων που η τράπεζα επέλεξε να συμψηφίζει προς την δικής της απαίτηση (εναντίωση που σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 452 Α.Κ θα είχε ως αποτέλεσμα την εφαρμογή των άρθρων 422, 423 Α.Κ.). Η μη παροχή του δικαιώματος εναντίωσης του άρθρου 452 Α.Κ συνιστά απόκλιση από την ως άνω διάταξη καθοδηγητικού χαρακτήρα που αποσκοπεί στην προστασία του δανειστή (πιστούχου καταναλωτή), ο οποίος υφίσταται τον συμψηφισμό των απαιτήσεών του. Η απόκλιση απ' την καθοδηγητικού χαρακτήρα διάταξη της Α.Κ 452 λόγω της μη χορήγησης του δικαιώματος εναντίωσης επιφέρει σημαντική διατάραξη στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών σε βάρος του καταναλωτή. Συνεπώς, οι υπό ι έως νι όροι, οι οποίοι δεν παρέχουν στον καταναλωτή δικαίωμα εναντίωσης, είναι καταχρηστικοί και άκυροι κατ' άρθρο 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994.

⁹³ Για τις συνέπειες της αναδρομικής ενέργειας του συμψηφισμού βλ. Πολυζωγόπουλο, ο.π., σελ. 541 αριθμ. 8-10.

11. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΠΡΟΒΛΕΠΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΓΓΥΗΤΗ ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΕΡΓΕΤΗΜΑ ΤΗΣ ΔΙΖΗΣΗΣ (ΑΚ 855) ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΕΥΕΡΓΕΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ 862 – 868 ΑΚ

- i) 9.1 Ο Εγγυητής δηλώνει ρητά και ανεπιφύλακτα α) ... β) ότι παραιτείται από το δικαίωμά του να αρνηθεί καταβολή μέχρι να επιχειρηθεί άκαρπη αναγκαστική εκτέλεση κατά του Οφειλέτη (ένσταση δίζησης άρθρ. 855 Α.Κ) γ) ότι δεν μπορεί να προτείνει κατά της Τράπεζας τις μη προσωποπαγείς ενστάσεις του Οφειλέτη, εάν αυτός παραιτήθηκε οποτεδήποτε και με οποιονδήποτε τρόπο από αυτές, εκτός εάν η παραίτηση οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια δ) ... ε) ...
- ii) 10.2. Ο Εγγυητής δηλώνει ρητά και ανεπιφύλακτα ότι παραιτείται από το δικαίωμά του να αρνηθεί καταβολή μέχρις ότου επιχειρηθεί άκαρπη αναγκαστική εκτέλεση κατά του οφειλέτη (ένσταση δίζησης: ΑΚ 855) εγγυώμενος κατά τα παραπάνω ως πρωτοφειλέτης. Ο Εγγυητής δεν μπορεί να προτείνει εναντίον της Τράπεζας τις μη προσωποπαγείς ενστάσεις του πρωτοφειλέτη εάν αυτός παραιτήθηκε από αυτές.
10.4. Η κατά το άρθρο αυτό εγγύηση παρέχεται για χρονικό διάστημα ίσο με τη συμβατική διάρκεια του δανείου πλέον δώδεκα (12) μηνών που αρχίζουν από το τέλος του μήνα κατά τη διάρκεια του οποίου καταγγέλθηκε για οποιοδήποτε λόγο η παρούσα σύμβαση. Η Τράπεζα υποχρεούται εντός του παραπάνω χρονικού διαστήματος να επιδιώξει δικαστικά την ρευστοποίηση της απαίτησής της και να συνεχίσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση τη διαδικασία, οπότε η διάρκεια ισχύος της εγγύησης παρατείνεται. Σε διαφορετική περίπτωση ο εγγυητής ελευθερώνεται με την παρέλευση του παραπάνω χρονικού διαστήματος.
- iii) 11.2. Ο ΕΓΓΥΗΤΗΣ δηλώνει ότι παραιτείται από το ευεργέτημα της διζήσεως (άρθρο 855 Α.Κ), ευθυνόμενος σαν αυτοφειλέτης (δηλαδή δεν έχει το δικαίωμα να αρνηθεί την καταβολή ακόμη και αν η ΤΡΑΠΕΖΑ δεν έχει στραφεί κατά του πρωτοφειλέτη), καθώς και από τις ενστάσεις των άρθρων 862, 863 και 864 Α.Κ με την προϋπόθεση ότι το πταίσμα (862), η παραίτηση από τις ασφάλειες (863) ή η απόσβεση της κυρίας οφειλής (864) δεν οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια της ΤΡΑΠΕΖΑΣ.
Ο ΕΓΓΥΗΤΗΣ παραιτείται από τις ενστάσεις των άρθρων 866, 867 και 868 Α.Κ, συμφωνείται όμως ότι ελευθερώνεται από τη δοθείσα εγγύησή του εάν η ΤΡΑΠΕΖΑ δεν επιδιώξει δικαστικά την απαίτησή της εντός ενός (1) έτους αφ'ότου έγινε απαιτητή η κύρια οφειλή (866, 867 Α.Κ) ή ζητήθηκε η καταγγελία από τον ΕΓΓΥΗΤΗ (868 Α.Κ). Στην τελευταία αυτή περίπτωση (άρθρο 868 Α.Κ) η καταγγελία μπορεί να ζητηθεί μόνο εφόσον υπάρχουν λόγοι καταγγελίας από την ΤΡΑΠΕΖΑ κατά τους όρους της παρούσης.
... Ο ΕΓΓΥΗΤΗΣ δεν ελευθερώνεται έστω και αν για οποιονδήποτε λόγο, που είτε βαρύνει την ΤΡΑΠΕΖΑ είτε όχι, έγινε αδύνατη η ικανοποίηση της ΤΡΑΠΕΖΑΣ από τον ΟΦΕΙΛΕΤΗ, ούτε εάν η ΤΡΑΠΕΖΑ για οποιονδήποτε λόγο παραιτηθεί ασφαλειών υπέρ της απαίτησής της και παρέχει από τώρα ανέκκλητα στην ΤΡΑΠΕΖΑ τη συναίνεσή του να παραιτείται αυτή οποτεδήποτε από τις τυχόν εμπράγματα ή προσωπικές ασφάλειες που έλαβε ή θα λάβει για την εξασφάλιση του δανείου.
- iv) 15... Ο «Εγγυητής» ευθύνεται «εις ολόκληρον» ως πρωτοφειλέτης και μάλιστα ανεξάρτητα από το νομότυπο της υποχρέωσης του Οφειλέτη και ιδίως ανεξάρτητα από τυχόν ελαττώματα ως προς τις εκπροσωπήσεις του. Παραιτείται δε από τώρα ρητά και ανεπιφύλακτα των ενστάσεων, που απορρέουν από τα άρθρα 853, 854, 855 και 862, 863, 866, 867 και 868 του Α.Κ, καθώς και κάθε άλλης ένστασής του κατά της «Τράπεζας». Επίσης

παρατείνεται από τις τυχόν προσωποπαγείς ή μη ενστάσεις του πρωτοφειλέτη κατά της «Τράπεζας», καθώς και από το ευεργέτημα της διζήσεως και υποχρεούται να καταβάλλει αμέσως και ανεπιφύλακτα το κατάλοιπο της παραπάνω σύμβασης δανείου μαζί με τους τόκους, συμβατικούς και υπερημερίας και τα έξοδα γενικά. Συμφωνείται όμως, ότι ελευθερώνεται από τη δοθείσα εγγύησή του, εάν η Τράπεζα εντός ενός (1) έτους, αφότου έγινε απαιτητή η πίστωση (Α.Κ 867) ή ζητήθηκε η καταγγελία από τον εγγυητή (Α.Κ 868), δεν επιδιώξει δικαστικά την απαίτηση της και από τον πρωτοφειλέτη.

- v) 7.01 Ο/Οι Εγγυητής/ές (εφόσον υπάρχει/χουν) ... συμφωνεί/ούν ότι: (α) θα ενέχεται/όνται ως αυτοφειλέτης/τες και παρατείνεται/ούνται ανεπιφύλακτα από το ευεργέτημα της διζήσης, υπό την έννοια ότι δεν έχει/ουν δικαίωμα να αρνηθεί/ούν τη καταβολή της οφειλής ζητώντας από την Τράπεζα πρώτα να επιδιώξει δικαστικά την είσπραξή της ή να επιχειρήσει αναγκαστική εκτέλεση εναντίον του Πιστούχου (ΑΚ 855), (β) δεν ελευθερώνεται/ονται από την εγγύηση παρά μόνο εάν η ικανοποίηση της Τράπεζας δεν απέβη δυνατή λόγω δόλου ή βαρείας αμέλειάς της (ΑΚ 862), (γ) ... , (δ) ... , (ε) ... , (στ) η Τράπεζα δεν είναι υποχρεωμένη να επιδιώξει δικαστικά την είσπραξη του Χρέους εντός ορισμένης προθεσμίας (ΑΚ 866, 867, 868)...
- vi) Ο Εγγυητής ... συμφωνεί ότι:
α) θα ενέχεται ως αυτοφειλέτης του Χρέους και παρατείνεται ανεπιφύλακτα από το ευεργέτημα της διζήσης υπό την έννοια ότι ο Εγγυητής δεν θα έχει δικαίωμα να αρνηθεί την οφειλή του επειδή η Τράπεζα δεν θα έχει επιχειρήσει αναγκαστική εκτέλεση κατά του Πιστούχου (ΑΚ 855),
β) δεν ελευθερώνεται από την εγγύηση παρά μόνο εάν η ικανοποίηση της Τράπεζας δεν απέβη δυνατή λόγω υπαιτιότητας της (ΑΚ 862),
γ) Η Τράπεζα δεν είναι υποχρεωμένη να επιδιώξει δικαστικά την είσπραξη του Χρέους εντός ορισμένης προθεσμίας (ΑΚ 866, 867, 868),
δ) ...
- vii) 11.1. ... Ο Εγγυητής: α) παρατείνεται της ένστασης της «διζήσεως», όπως και του δικαιώματος να προτείνει (κατά το 853 ΑΚ) κατά της Τράπεζας ενστάσεις του Δανειζόμενου, β) ... , γ) δεν ελευθερώνεται έστω και αν για οποιονδήποτε λόγο, που είτε βαρύνει την Τράπεζα είτε όχι, έγινε αδύνατη η ικανοποίηση της Τράπεζας από τον Δανειζόμενο, ούτε εάν η Τράπεζα για οποιονδήποτε λόγο παραιτηθεί ασφαλειών υπέρ της απαίτησής της και δ) παρέχει από τώρα ανέκκλητα στην Τράπεζα τη συναίνεσή του να παρατείνεται αυτή οποτεδήποτε από τις τυχόν εμπράγματα ή προσωπικές ασφάλειες που έλαβε ή θα λάβει για την εξασφάλιση του δανείου. Τυχόν απόσβεση της κύριας οφειλής, χωρίς ικανοποίηση της Τράπεζας (864 ΑΚ) ή τυχόν καθυστέρηση σχετικά με την ανάληψη, και συνέχιση από την Τράπεζα της δικαστικής επιδίωξης της απαίτησής της (866 – 868 ΑΚ) συμφωνείται ότι δεν θα αποτελούν λόγο ελευθέρωσης του Εγγυητή...
- viii) 17. Ο εκ τρίτου συμβαλλόμενος εγγυητής δηλώνει ότι εγγυάται προς την Τράπεζα υπέρ του Οφειλέτου την τήρηση των όρων της παρούσας σύμβασης και την ολοσχερή εξόφληση κάθε οφειλόμενου ποσού από τον Οφειλέτη κατά κεφάλαιο, τόκους, πάσης φύσεως έξοδα κλπ παραιτούμενος από το δικαίωμα της διζήσεως και από όλα τα δικαιώματα και τις ενστάσεις που απορρέουν από τα άρθρα 852, 853, 855 και 862 έως 868 του Α.Κ ευθυνόμενος ως πρωτοφειλέτης και εις ολόκληρο με αυτόν...
- ix) 13. Ο Εγγυητής δηλώνει ότι εγγυάται προς την Τράπεζα υπέρ του Οφειλέτη την τήρηση των όρων της παρούσας συμβάσεως και την από αυτόν

ολοσχερή εξόφληση κάθε οφειλόμενου ποσού, κατά κεφάλαιο, τόκους και πάσης φύσεως έξοδα, παραιτούμενος από τις ενστάσεις διαιρέσεως και διζήσεως και από όλα τα δικαιώματα και τις ενστάσεις που απορρέουν από τα άρθρα 852, 853, 855, 858, 862, 863, 866, 867 και 868 του Αστικού Κώδικα, ευθυνόμενος ως πρωτοφειλέτης...

- x) 14. Ο Εγγυητής ... Δηλώνει ότι παραιτείται από το δικαίωμα της διζήσεως και από τα δικαιώματα και τις ενστάσεις που απορρέουν από τα άρθρα 853, 854, 855, 858, 862, 863, 864, 866, 867, 868 και 869 του Αστικού Κώδικα και συννομολογεί από τώρα ότι κάθε αναγνώριση από τον Πιστούχο ποσών που οφείλονται στην Τράπεζα βάσει της παρούσας και άλλων εγγράφων θα δεσμεύουν και αυτόν...
- xi) 24α. Ο εγγυητής ενέχεται ως αυτοφειλέτης και παραιτείται ανεπιφύλακτα από την ένσταση της διζήσης (άρθρο 855 ΑΚ) δηλαδή ο εγγυητής δεν έχει το δικαίωμα να αρνηθεί την καταβολή της οφειλής ακόμη και αν η Τράπεζα δεν έχει στραφεί κατά του πρωτοφειλέτη, όπως επίσης και από τις ενστάσεις και τα δικαιώματα που απορρέουν από τα άρθρα 862, 863 και 864 Α.Κ, δηλαδή ο εγγυητής δεν θα ελευθερώνεται εφόσον από πταίσμα της Τράπεζας γίνει αδύνατη η ικανοποίησή της από τον Πιστούχο (άρθρο 862 Α.Κ), εφόσον η Τράπεζα παραιτηθεί από ασφάλειες που υπάρχουν ή θα υπάρχουν αποκλειστικά για την απαίτησή της για την οποία δίδεται η παρούσα εγγύηση με αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο εγγυητής (άρθρο 863 Α.Κ) και όταν η κύρια οφειλή αποσβεστεί (άρθρο 864 Α.Κ). Ομοίως ο εγγυητής παραιτείται από τις ενστάσεις και τα δικαιώματα που απορρέουν από: 1) το άρθρο 866 Α.Κ σύμφωνα με το οποίο «Εκείνος που εγγυήθηκε για ορισμένο μόνο χρόνο ελευθερώνεται από την εγγύηση, αν ο δανειστής δεν επιδιώξει δικαστικώς την απαίτησή του μέσα σε ένα μήνα από την πάροδο αυτού του χρόνου και δεν συνεχίσει τη σχετική διαδικασία χωρίς υπαίτια καθυστέρηση», 2) το άρθρο 867 Α.Κ σύμφωνα με το οποίο «Εκείνος που εγγυήθηκε για αόριστο χρόνο μπορεί, όταν γίνει απαιτητή η κύρια οφειλή, να αξιώσει από το δανειστή να επιδιώξει δικαστικώς την απαίτησή του μέσα σε ένα μήνα και να συνεχίσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση τη διαδικασία. Αν ο δανειστής δεν συμμορφωθεί με την αξίωση του εγγυητή, ο εγγυητής ελευθερώνεται» και 3) το άρθρο 868 Α.Κ σύμφωνα με το οποίο «Αν στην περίπτωση του προηγούμενου άρθρου απαιτείται καταγγελία του δανειστή για να γίνει απαιτητή η κύρια οφειλή, ο εγγυητής μπορεί, αφού περάσει ένα έτος από την εγγυήθηκε, να αξιώσει από το δανειστή να καταγγείλει και να επιδιώξει δικαστικώς την απαίτησή του μέσα σε ένα μήνα, και να συνεχίσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση τη διαδικασία. Αν ο δανειστής δεν συμμορφωθεί με την αξίωση του εγγυητή, ο εγγυητής ελευθερώνεται»...
- β) ...
- γ) Η Τράπεζα δεν έχει καμία ευθύνη προς τον εγγυητή για ενδεχόμενα πταίσματα των υπαλλήλων στελεχών ή οργάνων της. Ειδικότερα ο εγγυητής σε καμία περίπτωση δεν θα ελευθερώνεται εάν από οποιαδήποτε ενέργεια παράλειψη ή πταίσμα των υπαλλήλων, στελεχών ή οργάνων της Τράπεζας, έγινε ολική ή μερική αδύνατη η αποπληρωμή προς την Τράπεζα των ποσών που της οφείλονται από τον πιστούχο σύμφωνα με τους όρους της παρούσας.
- δ) ...
- ε) Ο εγγυητής δεν απελευθερώνεται αν η Τράπεζα παραιτήθηκε εμπράγματος ή προσωπικών ασφαλειών υπέρ αυτής, για τις απαιτήσεις της από την παρούσα σύμβαση και πρόσθετα παρέχει την ανέκκλητη συναίνεση του στην Τράπεζα, να παραιτείται οποτεδήποτε των εμπράγματων ή προσωπικών αυτών ασφαλειών.

Όπως προκύπτει απ'τους παραπάνω (υπό i έως xi) όρους, συμφωνείται η εκ των προτέρων παραίτηση του εγγυητή απ'το ευεργέτημα της δίζησης (Α.Κ 855) και απ'τις ενστάσεις των άρθρων 862-868 Α.Κ. Όσον αφορά την παραίτηση απ'το ευεργέτημα της δίζησης τίθεται το εξής ερώτημα: όρος με τον οποίο συμφωνείται η παραίτηση απ'το ευεργέτημα της δίζησης τηρεί την απαιτούμενη υποχρέωση σαφήνειας και διαφάνειας, όταν αρκείται στην διατύπωση «*παραιτούμενος απ'το δικαίωμα διζήσεως*» ή «*παραιτείται της ένστασης της διζήσεως*» περιοριζόμενος σε απλή αναφορά του αριθμού του άρθρου (Α.Κ 855) ή μήπως ο όρος αυτός είναι αδιαφανής και, άρα, καταχρηστικός κατά τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994;

Σύμφωνα με την πρόσφατη υπ'αριθμ. 1119/2002 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών (η οποία επικυρώθηκε απ'την δευτεροβάθμια υπ'αριθμ. 5253/2003 ΕφΑθ) όροι με τους οποίους συμφωνείται παραίτηση του εγγυητή απ'την ένσταση διζήσεως και οι οποίοι περιέχουν την απλή διατύπωση «*ο εγγυητής παραιτείται της ένστασης διζήσεως*» κάνοντας μόνο αναφορά του αριθμού του άρθρου (Α.Κ 855) δεν είναι αδιαφανείς και, άρα, δεν είναι καταχρηστικοί, γιατί ο εγγυητής με την αποδοχή αυτού του όρου (ένσταση διζήσεως) είναι σε θέση να αντιληφθεί ότι παραιτείται από ένα ευεργέτημα που του παρέχει ο νόμος. Η Τράπεζα δεν του στερεί τη δυνατότητα να λάβει γνώση της ύπαρξης αυτού του όρου, γιατί διατυπώνει τον όρο αυτό σε εμφανές μέρος της σύμβασης με ευανάγνωστα γράμματα και σε γλώσσα απλή και κατανοητή. Σε καμία περίπτωση η τράπεζα δεν υποχρεούται σε περαιτέρω ανάλυση και ερμηνεία της ένστασης διζήσεως, η οποία σαφώς είναι νομική έννοια και, ως εκ τούτου, ο εγγυητής είναι αυτός που θα φροντίσει (και οφείλει να φροντίσει) να ενημερωθεί για το ακριβές περιεχόμενο του όρου αυτού απ'τον νομικό του παραστάτη.

Το παραπάνω σκεπτικό της υπ'αριθμ. 1119/2002 ΠΠρΑθ καταρχήν ορθά επισημαίνει ότι η τράπεζα δεν υποχρεούται σε λεπτομερειακή ανάλυση και επεξήγηση της νομικής έννοιας της ένστασης διζήσεως, γιατί αυτό αποτελεί έργο δικηγόρου προς τον οποίο οφείλει να απευθυνθεί ο εγγυητής προκειμένου να ενημερωθεί για την παραπάνω νομική έννοια. Όμως, το ότι η τράπεζα δεν υποχρεούται να προβεί σε ερμηνεία νομικών εννοιών δεν την απαλλάσσει από την υποχρέωση να διατυπώνει τους συμβατικούς όρους σύμφωνα με τις επιταγές της διαφάνειας. Οι επιταγές της διαφάνειας θα τηρούνταν – έστω και κατά το ελάχιστο δυνατό – εφόσον η τράπεζα δεν αρκείτο απλώς σε αριθμητική αναφορά του άρθρου (π.χ ο εγγυητής παραιτείται απ'την ένσταση του άρθρου 855 ΑΚ) αλλά προέβαινε σε παράθεση του κειμένου του αντίστοιχου άρθρου εντός του κειμένου της σύμβασης. Σε περίπτωση που η τράπεζα δεν προβεί σε παράθεση του κειμένου του αντίστοιχου άρθρου του ΑΚ και αρκестεί σε απλή αριθμητική αναφορά του άρθρου, τότε παραβιάζει την αρχή της διαφάνειας και διαταράσσει τη συμβατική ισορροπία μεταξύ δικαιωμάτων και υποχρεώσεων σε

βάρος του εγγυητή – καταναλωτή. Η απλή αριθμητική αναφορά ενός άρθρου δεν επιτρέπει στον εγγυητή να αντιληφθεί ούτε το περιεχόμενο του όρου της σύμβασης ούτε και τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει αποδεχόμενος αυτόν τον όρο αλλά ούτε και την έκταση του περιορισμού των δικαιωμάτων του. Συνεπώς, όρος που αρκείται σε απλή αναφορά του αριθμού ενός άρθρου του ΑΚ χωρίς να παραθέτει τα όσα ορίζει το άρθρο αυτό είναι ασαφής, αδιαφανής και, άρα, άκυρος ως καταχρηστικός κατά τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994.

Απ'τους παραπάνω (υπό i έως xi) όρους συμβάσεων καταναλωτικών δανείων προκύπτει ότι οι υπό i, ii, iii, v, vi και xi αναφέρουν τον όρο «ένσταση διζήσεως» παραθέτοντας στη συνέχεια όχι μόνο τον αριθμό του άρθρου (ΑΚ 855) αλλά και το κείμενο του άρθρου, διατυπωμένο μάλιστα κατά τρόπο όσο το δυνατόν κατανοητό και εξαπλουστευμένο (βλ. τους υπό i, ii, v και vi όρους). Αντιθέτως οι υπό iv, vii, viii, ix και x όροι κάνουν απλή αναφορά του όρου «ένσταση διζήσεως» παραπέμποντας μόνο στο αντίστοιχο άρθρο του Αστικού Κώδικα (ΑΚ 855) χωρίς να αναφέρουν τα όσα ορίζει το άρθρο 855 ΑΚ. Συνεπώς, οι υπό iv, vii, viii, ix και x όροι δεν αποσαφηνίζουν ούτε στο ελάχιστο δυνατό τον όρο «ένσταση διζήσεως» και, άρα, πάσχουν από αδιαφάνεια. Συνεπώς, οι παραπάνω όροι κρίνονται ως καταχρηστικοί κατά τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994.

Επίσης, παρατηρούμε ότι όλοι οι παραπάνω όροι καταναλωτικών δανείων (με εξαίρεση τον υπό i όρο) προβλέπουν την παραίτηση του εγγυητή απ'τα ευεργετήματα και τις ενστάσεις των άρθρων 862-868 ΑΚ. Με τις διατάξεις των άρθρων 862-864 ΑΚ παρέχεται στον εγγυητή το ευεργέτημα της ελευθέρωσης από την εγγύηση στην περίπτωση που: α) ματαιώνεται η ικανοποίηση του δανειστή από τον οφειλέτη με υπαίτια πράξη του δανειστή (ΑΚ 862), β) ο δανειστής παραιτείται από ασφάλειες με αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο εγγυητής (ΑΚ 863), γ) επέρχεται για οποιοδήποτε λόγο απόσβεση της οφειλής χωρίς πταίσμα του εγγυητή (ΑΚ 864). Οι παραπάνω διατάξεις των άρθρων 862-864 ΑΚ, που παρέχουν στον εγγυητή το ευεργέτημα της ελευθέρωσης, είναι διατάξεις ενδοτικού δικαίου και συνεπώς επιτρέπουν την αντίθετη συμφωνία των μερών. Όμως, τυχόν αντίθετη συμφωνία πρέπει να είναι προϊόν ελεύθερης διαπραγματεύσεως μεταξύ ισότιμων συναλλασσομένων μερών, πράγμα που δεν συμβαίνει εν προκειμένω, γιατί η τράπεζα επιτυγχάνει την παραπάνω αντίθετη συμφωνία λόγω της διαπραγματευτικής της υπεροχής. Επιπλέον, οι παραπάνω (ΑΚ 862-864) διατάξεις έχουν τεθεί προς προστασία του εγγυητή από υπαίτιες και εν γένει αυθαίρετες ενέργειες του δανειστή, καθώς και από τον κίνδυνο της απροσδόκητης εξέλιξης της συναλλακτικής σχέσης σε βάρος του εγγυητή αντίθετα απ'τις εύλογες προβλέψεις και τις προσδοκίες του τελευταίου. Συνεπώς, οι παραπάνω διατάξεις (ΑΚ 862-864) σαφώς και είναι καθοδηγητικού

χαρακτήρα και έχουν τεθεί για να επιφέρουν μια δίκαιη εξισορρόπηση των εκατέρωθεν τυπικών συμφερόντων των συμβαλλομένων μερών.

Συνεπώς, οι παραπάνω (υπό ii έως xi) όροι, που προβλέπουν την παραίτηση του εγγυητή απ'το ευεργέτημα ελευθέρωσης των ΑΚ 862-864, αποκλίνουν απ'τις διατάξεις αυτές (ΑΚ 862–864), οι οποίες έχουν καθοδηγητικό χαρακτήρα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η τράπεζα να περιορίζει υπέρμετρα την ευθύνη της έχοντας τη δυνατότητα να ζημιώσει οποτεδήποτε τον εγγυητή, ο οποίος – ενόψει και της παραίτησής του απ'την ένσταση διζήσεως – αποδυναμώνεται από κάθε προστασία απέναντι σε οποιαδήποτε υπαίτια ή ανυπαίτια αυθαίρετη ενέργεια της τράπεζας. Επιπροσθέτως πρέπει να αναφέρουμε ότι η τράπεζα είναι ήδη πλήρως εξασφαλισμένη με τις λοιπές ασφάλειες (ασφάλιση με εκχώρηση της ασφαλιστικής αποζημίωσης στην τράπεζα, ύπαρξη εγγυητή κλπ), οπότε η παραίτηση απ'το ευεργέτημα ελευθέρωσης των ΑΚ 862-864 αποτελεί κατ'ουσίαν πρόσθετη ασφάλεια της τράπεζας, η οποία όμως βρίσκεται εκτός των ορίων της θεμιτής παροχής ασφαλειών προς την τράπεζα, γιατί οδηγεί σε αναιτιολόγητη και χωρίς σπουδαίο λόγο υπερεξασφάλιση της τράπεζας. Άρα, οι παραπάνω (υπό ii έως xi) όροι που προβλέπουν την παραίτηση του εγγυητή απ'το ευεργέτημα ελευθέρωσης των ΑΚ 862-864 αποκλίνουν χωρίς επαρκή και εύλογη αιτία απ'τις καθοδηγητικού χαρακτήρα διατάξεις των ΑΚ 862-864, και άρα, είναι καταχρηστικοί και άκυροι κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ιγ' Ν. 2251/1994⁹⁴, γιατί περιορίζουν υπέρμετρα την ευθύνη της τράπεζας εις βάρος του εγγυητή, αλλά και κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. κστ' του ίδιου νόμου, γιατί η παραίτηση του εγγυητή απ'το δικαίωμα ελευθέρωσης συνιστά υπέρμετρη εγγύηση σε βάρος του εγγυητή που οδηγεί σε υπερεξασφάλιση της τράπεζας.

Όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως για τις ΑΚ 862-864 ισχύουν και για τις διατάξεις των ΑΚ 866-868. Η ΑΚ 866 ορίζει ότι ο εγγυητής που εγγυήθηκε για ορισμένο χρόνο ελευθερώνεται από την εγγύηση, αν ο δανειστής δεν επιδίωξε δικαστικώς την απαίτησή του μέσα σε ένα μήνα από την πάροδο αυτού του χρόνου και αν δεν συνεχίσει την σχετική διαδικασία χωρίς υπαίτια καθυστέρηση. Σύμφωνα με την ΑΚ 867 ο εγγυητής που εγγυήθηκε για αόριστο χρόνο μπορεί, όταν γίνει απαιτητή η κύρια οφειλή, να αξιώσει από το δανειστή να επιδιώξει δικαστικώς την απαίτησή του μέσα σε ένα μήνα και να συνεχίσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση τη διαδικασία, αλλιώς, αν ο δανειστής δεν συμμορφωθεί, ο εγγυητής ελευθερώνεται. Τέλος, σύμφωνα με την ΑΚ 868, αν απαιτείται

⁹⁴ Οι διατάξεις του Ν. 2251/1994 προστατεύουν τον εγγυητή, ενόψει του ότι και ο εγγυητής εμπίπτει στην έννοια του καταναλωτή, αφού προσέρχεται στην τράπεζα σαν πελάτης και είναι αποδέκτης των υπηρεσιών της. Ειδικότερα, ο εγγυητής, ο οποίος συναλλάσσεται με την τράπεζα, έχει την ίδια ανάγκη προστασίας με τον δανειολήπτη (πιστούχο) καταναλωτή απέναντι στους προδιατυπωμένους όρους των συμβάσεων που συνάπτει με την τράπεζα, γιατί η τελευταία εκμεταλλεύομενη τη διαπραγματευτική της υπεροχή απέναντι στον εγγυητή, του επιβάλλει τη δική της συμβατική τάξη. Βλ. Σταθόπουλος – Χιωτέλλης – Αυγουστιανάκης, Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο, 1995, σελ. 47, Μεντής, Γενικοί Όροι Συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, 2000, σελ. 14 επ, Καράκωστας, Η προστασία του καταναλωτή, 1997, σελ. 76 επ.

καταγγελία του δανειστή για να γίνει απαιτητή η κύρια οφειλή, ο εγγυητής μπορεί, αφού περάσει ένα έτος αφότου εγγυήθηκε, να αξιώσει από το δανειστή να καταγγείλει και να επιδιώξει δικαστικώς την απαίτησή του μέσα σε ένα μήνα και να συνεχίσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση τη διαδικασία, αλλιώς, αν ο δανειστής δεν συμμορφωθεί, ο εγγυητής ελευθερώνεται.

Οι διατάξεις των άρθρων 866-868 ΑΚ ρυθμίζουν ειδικούς αποσβεστικούς λόγους της εγγύησης παρέχοντας και αυτές στον εγγυητή το ευεργέτημα της ελευθέρωσης. Πρόκειται για διατάξεις ενδοτικού δικαίου οι οποίες έχουν τεθεί προς προστασία του εγγυητή (όπως ακριβώς και οι ΑΚ 862-864) υπαγορευόμενες απ' την ιδέα της μη διαιώνισης της εγγυητικής ευθύνης του εγγυητή. Συνεπώς πρόκειται για διατάξεις ενδοτικού δικαίου που έχουν καθοδηγητική λειτουργία κατανέμοντας τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, τους κινδύνους και τα εν γένει συμφέροντα των μερών κατά ισότιμο και δίκαιο τρόπο. Όμως, οι παραπάνω (υπό ii έως xi) όροι αποκλίνουν απ' τις ενδοτικού δικαίου διατάξεις με καθοδηγητικό χαρακτήρα των άρθρων 866-868 ΑΚ με αποτέλεσμα να περιορίζουν υπέρμετρα την ευθύνη της τράπεζας για την εξασφάλιση της ικανοποίησης της απαίτησης της απ' τον πιστούχο καταναλωτή. Συνακόλουθα, οι υπό ii έως xi όροι περιορίζουν υπέρμετρα τα παρεχόμενα με τα άρθρα 866-868 ΑΚ δικαιώματα του εγγυητή χωρίς εύλογη και σοβαρή αιτία και χωρίς την ανάγκη προστασίας αντιστοίχων δικαιωμάτων της τράπεζας, τα οποία, όπως προαναφέρθηκε, είναι ήδη πλήρως διασφαλισμένα. Συνεπώς, οι υπό ii έως xi όροι, οι οποίοι αποκλίνουν απ' τα άρθρα 862-864 ΑΚ προσκρούουν – κατά τα προεκτεθέντα – στο άρθρο 2 παρ. 7 περ. ιγ' και κστ' Ν. 2251/1994 και, άρα, είναι καταχρηστικοί και άκυροι.

Πρέπει εδώ να επισημάνουμε ότι μόνο ο υπό i όρος δεν είναι καταχρηστικός, γιατί α) επεξηγεί την νομική έννοια της παραίτησης απ' την «ένσταση διζήσεως» χωρίς να αρκείται σε αναφορά του όρου «ένσταση διζήσεως» και σε απλή παραπομπή στην ΑΚ 855 και β) δεν προβλέπει παραίτηση του εγγυητή απ' τα ευεργέτηματα και τις ενστάσεις των άρθρων 862-868 ΑΚ. Επιπλέον, οι υπό iii και v όροι αναφέρουν ότι ο εγγυητής ελευθερώνεται από την εγγύηση κατ' άρθρο 862, εφόσον από δόλο ή βαρεία αμέλεια της τράπεζας έγινε αδύνατη η ικανοποίηση της. Δηλ. οι υπό iii και v όροι κάνουν λόγο για παραίτηση απ' το ευεργέτημα ελευθέρωσης του εγγυητή μόνο στην περίπτωση που η ικανοποίηση της τράπεζας δεν απέβη δυνατή λόγω ελαφράς αμέλειας της. Υπό την ίδια προϋπόθεση της ελαφράς αμέλειας προβλέπεται απ' τον υπό iii όρο παραίτηση του εγγυητή απ' το ευεργέτημα ελευθέρωσης των άρθρων 863 και 864 ΑΚ. Προφανώς, οι υπό iii και v όροι προβαίνουν στην ανωτέρω ρύθμιση προκειμένου να εναρμονιστούν με την ΑΚ 332 παρ. 1, η οποία ορίζει ότι: «*Άκυρη είναι κάθε από πριν συμφωνία που αποκλείει ή περιορίζει την ευθύνη από δόλο ή βαριά αμέλεια*». Όμως, το άρθρο 332 ΑΚ τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 του Ν. 3043/2002, ο οποίος αποτελεί

προσαρμογή στην Οδηγία 1999/44/ΕΚ. Το νέο τροποποιημένο άρθρο 332 παρ. 2 εδ. β' ΑΚ προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι είναι «άκυρη η εκ των προτέρων συμφωνία απαλλαγής και για ελαφρά ακόμη αμέλεια, εάν η απαλλακτική ρήτρα περιέχεται σε όρο σύμβασης που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης». Άρα, οι προδιατυπωμένοι έντυποι όροι των πιστωτικών συμβάσεων για παραίτηση του εγγυητή από το δικαίωμα ελευθέρωσής της ΑΚ 862 καθίστανται στο εξής ολοκληρωτικά άνευ αντικειμένου βάσει της ΑΚ 332 παρ. 2 εδ. β', εφόσον δεν χρησιμεύουν ούτε στις περιπτώσεις απαλλαγής από ελαφρά αμέλεια της τράπεζας ως προς την ικανοποίησή της από τον πρωτοφειλέτη. Συνεπώς, οι υπό iii και v όροι, οι οποίοι επιτρέπουν τον αποκλεισμό της ευθύνης της τράπεζας λόγω ελαφράς αμέλειας κρίνονται άκυρες κατά το νέο τροποποιημένο άρθρο 332 παρ. 2 εδ. β' ΑΚ. Επιπροσθέτως, οι υπό iii και v όροι εξακολουθούν να αποκλίνουν απ' τις διατάξεις των ΑΚ 862 επ., οι οποίες έχουν καθοδηγητικό χαρακτήρα και, άρα, εξακολουθούν να είναι καταχρηστικοί και άκυροι κατ' άρθρο 2 παρ. 7 περ. ιγ' και κστ' Ν. 2251/1994.

Αντιστοίχως, οι υπό ii, iv, vi, vii έως xi όροι, οι οποίοι αποκλείουν το δικαίωμα ελευθέρωσης του εγγυητή στην περίπτωση που η ικανοποίηση της τράπεζας απ' τον πιστούχο καταναλωτή έγινε αδύνατη από δικό της πταίσμα (δόλο, βαριά αμέλεια, ελαφρά αμέλεια) είναι άκυροι ως προς τον αποκλεισμό της ευθύνης της τράπεζας (και το συνακόλουθο αποκλεισμό του δικαιώματος ελευθέρωσης) λόγω δόλου ή βαρείας αμέλειας της τράπεζας, γιατί αντίκειται στην ΑΚ 332 παρ. 1. Ως προς τον αποκλεισμό της ευθύνης (και του δικαιώματος ελευθέρωσης) λόγω ελαφράς αμέλειας της τράπεζας, οι όροι αυτοί είναι άκυροι ως αντικείμενοι στο νέο τροποποιημένο άρθρο 332 παρ. 2 εδ. β' ΑΚ. Κατά τ' άλλα οι υπό ii, iv, vi, vii έως xi όροι παραμένουν άκυροι ως καταχρηστικοί κατ' άρθρο 2 παρ. 7 περ. ιγ' κι κστ' Ν. 2251/1994.

Τέλος, οι υπό iii και iv όροι δεν κάνουν λόγο για παραίτηση του εγγυητή απ' το ευεργέτημα ελευθέρωσης των άρθρων 866-868 ΑΚ αλλά διατηρούν το ευεργέτημα ελευθέρωσης τροποποιώντας την προθεσμία του ενός μηνός που τάσσουν τα παραπάνω άρθρα σε προθεσμία ενός έτους. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι υπό iii και iv όροι προσπαθούν να παρατείνουν την εγγυητική ευθύνη του εγγυητή χωρίς όμως να τη διαιωνίσουν. Στην περίπτωση αυτή ορθότερο είναι να υποστηρίξουμε ότι ως προς τη συγκεκριμένη ρύθμιση οι υπό iii και iv όροι δεν είναι καταχρηστικοί, γιατί η απόκλισή τους απ' τις καθοδηγητικού χαρακτήρα διατάξεις των άρθρων 866-868 ΑΚ δεν είναι τόσο σημαντική, ώστε να ματαιώνεται ο σκοπός θέσπισής τους, που δεν είναι άλλος απ' την αποφυγή της διαιώνισης της εγγυητικής ευθύνης. Εν προκειμένω η προθεσμία του ενός έτους δεν παρατείνει υπερβολικά την εγγυητική ευθύνη του εγγυητή, γι' αυτό και οι υπό iii και iv όροι ως προς τη συγκεκριμένη αυτή ρύθμιση πρέπει να κριθούν μη καταχρηστικοί και, άρα, έγκυροι.

Τις ανωτέρω θέσεις περί καταχρηστικότητας διατύπωσε στο σκεπτικό της και η υπ' αριθμ. 1119/2002 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών. Η απόφαση αυτή (εκτός απ' τα όσα εκθέσαμε παραπάνω για τις κρίσεις που διατύπωσε περί μη καταχρηστικότητας όρου που κάνει απλή αναφορά στην ένσταση διζήσεως χωρίς να την επεξηγεί) έκρινε ότι όρος που περιέχει συμφωνία παραίτησης του εγγυητή από τα ευεργετήματα ελευθέρωσης των άρθρων 862-868 ΑΚ – εκτός του ότι αντίκειται στο άρθρο 332 παρ. 1 ΑΚ – αποκλίνει ουσιωδώς από τον καθοδηγητικό χαρακτήρα των ως άνω διατάξεων ενδοτικού δικαίου, δεδομένου μάλιστα ότι η τράπεζα είναι ήδη εξασφαλισμένη. Συνεπώς, η υπ' αριθμ. 1119/2002 ΠΠρΑθ έκρινε ότι ο όρος αυτός είναι καταχρηστικός, γιατί προσκρούει στις διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 6,7 περ. ιγ' και κστ' του Ν. 2251/1994.

Τις κρίσεις αυτές της υπ' αριθμ. 1119/2002 ΠΠρΑθ επικύρωσε και η δευτεροβάθμια υπ' αριθμ. 5253/2003 ΕφΑθ, η οποία θεμελιώνει την καταχρηστικότητα του ως άνω όρου στο άρθρο 2 παρ. 6 και 7 περ. ιγ' Ν. 2251/1994 όχι όμως και στην περ. κστ'.

12. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΠΡΟΒΛΕΠΟΥΝ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΛΟΓΩ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗΣ ΚΑΤΑΒΟΛΗΣ ΤΩΝ ΔΟΣΕΩΝ

- i) 9.3. Καθυστέρηση ολοσχερούς εξόφλησης από τον Δανειζόμενο τριών (3) συνεχόμενων μηνιαίων δόσεων, παρέχει το δικαίωμα στην Τράπεζα, να μεταφέρει την απαίτηση σε οριστική καθυστέρηση, να καταγγείλει την παρούσα σύμβαση και να κλείσει το λογαριασμό, να θεωρήσει το σύνολο της οφειλής ληξιπρόθεσμο και απαιτητό με όλες τις εξ αυτού, έννομες συνέπειες, εφαρμοζόμενων ανάλογα των διατάξεων του προηγούμενου άρθρου, να ανακοινώσει την καταγγελία σε πληροφοριακό αρχείο δεδομένων οικονομικής συμπεριφοράς και να αναθέσει την είσπραξη των οφειλομένων σε τρίτα προς την Τράπεζα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, γνωστοποιώντας για το σκοπό αυτό όσα προσωπικά στοιχεία του Δανειζόμενου ή / και του εγγυητή κρίνεται απαραίτητο. Το σύνολο των πραγματικών εξόδων και αμοιβών Δικηγόρων, Δικαστικών Επιμελητών κλπ. για την εξώδικη και δικαστική επιδίωξη της είσπραξης των ληξιπρόθεσμων οφειλών, όπως αυτά εκάστοτε ορίζονται από το Νόμο, αποφάσεις Δικηγορικών Συλλόγων κλπ. βαρύνουν αποκλειστικά τον Δανειζόμενο.
- ii) 9.4. Η καθυστέρηση (στην έννοια της οποίας εντάσσεται και η κατά την παράγραφο 9.1 πιο πάνω αδυναμία χρέωσης του λογαριασμού) από τον Δανειζόμενο της καταβολής έστω και μιας δόσης του δανείου τον καθιστά υπερήμερο, χωρίς καμία άλλη ενέργεια ή όχληση εκ μέρους της Τράπεζας (εφ' όσον παρήλθε άπρακτη η δήλη ημέρα για την καταβολή), οπότε η ληξιπρόθεσμη οφειλή, κατά κεφάλαιο, τόκους και έξοδα, επιβαρύνεται με τον εκάστοτε ανώτερο τόκο υπερημερίας (σήμερα 2,5 μονάδες μεγαλύτερο από το εκάστοτε συμβατικό επιτόκιο), πλέον εισφοράς του Ν. 128/75 και δίνει στην Τράπεζα το δικαίωμα να καταγγείλει τη σύμβαση αυτή, κατά το άρθρο 13 πιο κάτω, από την επομένη της ημερομηνίας λήξης της ανεξόφλητης δόσης και να κηρύξει ληξιπρόθεσμο, εκκαθαρισμένο και απαιτητό ολόκληρο το ποσό της οφειλής κατά κεφάλαιο, τόκους, λοιπές επιβαρύνσεις και έξοδα, που εκτοκίζονται από την πιο πάνω ημερομηνία με το εκάστοτε ανώτατο επιτόκιο υπερημερίας κατά τα προαναφερόμενα.
- iii) 10.1. Σε περίπτωση καθυστέρησης (στην έννοια της οποίας εντάσσεται και η κατά το άρθρο 8 πιο πάνω αδυναμία χρέωσης του λογαριασμού) πληρωμής οποιασδήποτε μηνιαίας δόσης για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του τριμήνου, ανεξάρτητα αν προήλθε από υπαιτιότητα ή μη του ΟΦΕΙΛΕΤΗ, δίδεται το δικαίωμα στην ΤΡΑΠΕΖΑ να καταγγείλει την παρούσα Σύμβαση και να αναζητήσει με κάθε νόμιμο τρόπο το σύνολο του ανεξόφλητου ποσού του δανείου μαζί με τους αναλογούντες τόκους υπερημερίας και ανατοκισμού μέχρι την ημερομηνία εξόφλησής του πλέον τυχόν εξόδων που επιβαρύνουν τον ΟΦΕΙΛΕΤΗ, χωρίς καμία άλλη ενέργεια ή όχληση εκ μέρους της ΤΡΑΠΕΖΑΣ.
- iv) 17. Η Τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει την παρούσα σε περίπτωση καθυστερήσεως καταβολής οποιουδήποτε ποσού αλλά και σε περίπτωση παραβάσεως από τον Οφειλέτη οποιουδήποτε από τους όρους της παρούσης που θεωρούνται όλοι ουσιώδεις και να κηρύξει αμέσως το δάνειο ληξιπρόθεσμο και απαιτητό, αξιούσα την εξόφληση ολοκλήρου του ανεξόφλητου ποσού του κεφαλαίου, των τόκων και λοιπών επιβαρύνσεων. Σε καμμία περίπτωση η παράλειψη ή καθυστέρηση της Τράπεζας να ασκήσει νόμιμα ή συμβατικά δικαιώματά της, δεν θα μπορεί να ερμηνευθεί ως παραίτηση από τα δικαιώματα αυτά.

- v) 7.1. Η Τράπεζα έχει δικαίωμα να καταγγείλει εγγράφως τη σύμβαση Δανείου, εάν συντρέχει έστω και ένα από τα ακόλουθα γεγονότα:
α) Η επί ενενήντα (90) ημέρες καθυστέρηση εξόφλησης οποιασδήποτε δόσης του Δανείου, στην έννοια της οποίας εμπίπτει και οποιοδήποτε άλλο ποσό οφείλεται ληξιπρόθεσμα με βάση την παρούσα σύμβαση.
- vi) 8. Σε περίπτωση καθυστέρησης καταβολής από τον Οφειλέτη εν όλω ή εν μέρει δύο (2) δόσεων του δανείου κατά την οριζόμενη για την εξόφλησή τους τακτή ημερομηνία, ή ύπαρξης σπουδαίου λόγου (ενδεικτικά δε σε περίπτωση που ο Οφειλέτης δεν εκπληρώνει προσηκόντως τους όρους της Σύμβασης που όλοι συνομολογούνται ουσιώδης, ύπαρξη ληξιπρόθεσμης οφειλής προς την Τράπεζα συνιστάμενης σε καθυστέρηση 2 συνεχών δόσεων άλλου δανείου, αποδεδειγμένη αφερεγγυότητά του κλπ.), η Τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει την παρούσα σύμβαση και να επιδιώξει την εξόφληση του συνόλου του ανεξόφλητου δανείου, πλέον τόκων, τόκων επί τόκων και εξόδων και την ικανοποίηση και είσπραξη της απαίτησής της με κάθε νόμιμο τρόπο που ήθελε επιλέξει. Στην περίπτωση αυτή παύουν να ισχύουν τα περί Ετησίου Πραγματικού Επιτοκίου αναφερόμενα στο άρθρο 16 και το σύνολο της οφειλής κατά κεφάλαιο, τόκους, τόκους τόκων ανατοκίζομενους ανά εξάμηνο (ακόμη και μετά την επιδίκαση της απαιτήσεως) και έξοδα, εκτοκίζονται με επιτόκιο υπερημερίας, το οποίο είναι σήμερα 2,5 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο του συμβατικού.
- vii) 7. Η Τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει τη σύμβαση του Δανείου πριν ή μετά την ανάληψη ολόκληρου ή/και μέρους του Δανείου και να το κηρύξει αμέσως ληξιπρόθεσμο και απαιτητό αξιώνοντας την εξόφληση ολόκληρου του ανεξόφλητου ποσού κεφαλαίου μαζί με τόκους και λοιπές επιβαρύνσεις και στις πιο κάτω ενδεικτικές αλλά όχι περιοριστικές περιπτώσεις: ζ) Συμπλήρωσης χρονικού διαστήματος ενενήντα (90) ημερών από την περιέλευση του πιστούχου σε υπερημερία.
- viii) 6β. Σε περίπτωση κατά την οποία το δάνειο δεν θα εξοφληθεί κατά το χρόνο που συμφωνήθηκε και καθυστερήσει η πληρωμή κάποιας δόσης πέραν των τριών (3) μηνών, το δάνειο καθίσταται πλέον ληξιπρόθεσμο και απαιτητό και η «Τράπεζα» δύναται να καταγγείλει τη σύμβαση, με ενημέρωση του οφειλέτη και του εγγυητή και να επιδιώξει την είσπραξη ολόκληρου του ποσού κατά το κεφάλαιο, τους τόκους, την προμήθεια, όπου αυτή προβλέπεται και κάθε άλλη δαπάνη.
- ix) 14. Η Τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει την παρούσα σύμβαση και να κηρύξει αμέσως το δάνειο ληξιπρόθεσμο και απαιτητό, αξιώνοντας την εξόφληση ολόκληρου του ποσού κατά έξοδα, τόκους και κεφάλαιο χωρίς προηγούμενη όχληση ή ειδοποίηση του πιστούχου:
i. ...
ii. ...
iii. Εάν καθυστερείται δόση ή μέρος δόσης για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του τριμήνου ή οποιοδήποτε ποσό από τόκους, προμήθειες, αποζημιώσεις, φόρους, ζημίες και έξοδα.
- x) 8. Η Τράπεζα θα έχει το δικαίωμα χωρίς προειδοποίηση να καταγγείλει εγγράφως, ολικά ή μερικά, την παρούσα Σύμβαση εάν ποσό του Χρέους ίσο ή μεγαλύτερο δύο (2) Δόσεων δεν καταβληθεί εμπρόθεσμα στην Τράπεζα ... Με την καταγγελία, το σύνολο του Χρέους θα καθίσταται αμέσως ληξιπρόθεσμο και απαιτητό και θα φέρει τόκο μέχρι την ημέρα της πραγματικής αποπληρωμής του με το επιτόκιο που αναφέρεται στο άρθρο 4.

Σύμφωνα με τους παραπάνω (υπό i έως x) όρους η τράπεζα έχει το δικαίωμα να καταγγείλει τη σύμβαση του δανείου σε περίπτωση που ο πιστούχος καταναλωτής καθυστερήσει την εξόφληση μίας ή περισσότερων δόσεων. Οι όροι αυτοί αποτελούν ρήτρες έκπτωσης και είναι πολύ συνηθισμένες σε πιστωτικές εν γένει συμβάσεις που εξοφλούνται με δόσεις. Πάντως, ακόμη και αν οι παραπάνω όροι δεν προβλέπονται στις συμβάσεις, η τράπεζα θα μπορούσε να διακόψει τη διαρκή σχέση της σύμβασης καταναλωτικού δανείου λόγω καθυστέρησης εξόφλησης των δόσεων σύμφωνα με την ΑΚ 288. Την ιδέα αυτή εκφράζει και η ΑΚ 386.

Γεννάται όμως το εξής ερώτημα: είναι συναλλακτικά ορθό και σύμφωνο με την καλή πίστη να μπορεί η τράπεζα να καταγγείλει τη σύμβαση του δανείου επειδή ο πιστούχος καταναλωτής καθυστέρησε να εξοφλήσει έστω και μια δόση; Όροι που προβλέπουν το παραπάνω δικαίωμα καταγγελίας είναι νόμιμοι ή μήπως πάσχουν από ενδεχόμενη καταχρηστικότητα; Οι επιταγές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών επιβάλλουν να γίνεται η καταγγελία της σύμβασης από την τράπεζα μόνο σε περίπτωση σοβαρής και παρατεταμένης καθυστέρησης καταβολής των δόσεων. Τέτοια σοβαρή και παρατεταμένη καθυστέρηση δεν μπορεί να θεωρηθεί η καθυστέρηση καταβολής μιας δόσης του δανείου. Ο γερμανικός νόμος για την καταναλωτική πίστη (VerbKtG) απαιτεί την καθυστέρηση δύο διαδοχικών δόσεων προκειμένου ο όρος καταγγελίας της σύμβασης απ' την τράπεζα να είναι έγκυρος⁹⁵⁻⁹⁶.

Επιπλέον, ο νόμος αυτός ορίζει ότι οι (δύο διαδοχικές) καθυστερούμενες δόσεις πρέπει επιπλέον να είναι ίσες τουλάχιστον με το 10% του κεφαλαίου, αλλιώς με το 5% αν η διάρκεια της πίστωσης υπερβαίνει τα τρία χρόνια. Συνεπώς, σοβαρή καθυστέρηση καταβολής των δόσεων πρέπει να θεωρηθεί η καθυστέρηση καταβολής τουλάχιστον δύο δόσεων, οι οποίες πρέπει να είναι διαδοχικές μεταξύ τους. Η καθυστέρηση καταβολής μιας και μόνο δόσης δεν συνιστά σε καμία περίπτωση σοβαρή καθυστέρηση. Άρα, όροι που προβλέπουν δικαίωμα καταγγελίας της τράπεζας λόγω καθυστέρησης καταβολής έστω και μιας δόσης είναι καταχρηστικοί κατ' άρθρο 2 παρ. 7 περ. λ' Ν. 2251/1994, γιατί η καταγγελία του δανείου λόγω καθυστέρησης καταβολής μιας μόνο δόσης συνιστά υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση για τον καταναλωτή. Επιπλέον, τέτοιοι όροι κρίνονται καταχρηστικοί και άκυροι και βάσει του άρθρου 2 παρ. 7 περ. ε' Ν. 2251/1994, γιατί οι όροι αυτοί επιφυλάσσουν στην τράπεζα δικαίωμα μονομερούς λύσης της σύμβασης χωρίς

⁹⁵ Αλλά και υπό το καθεστώς προ του νόμου για την καταναλωτική πίστη (VerbKtG) η γερμανική νομολογία είχε θεωρήσει άκυρο κατά τη γενική ρήτρα του γερμAGBG (§ 9) τον όρο καταγγελίας του δανείου σε περίπτωση καθυστέρησης μιας δόσης, απαιτούσε δε την καθυστέρηση δύο διαδοχικών δόσεων για την κατάφαση του κύρους του όρου καταγγελίας (BGH WM 1985, 1305, 1307).

⁹⁶ Πρότυπη σχετική ρύθμιση περιέχει στον γερμΑΚ η παράγραφος 554, η οποία θεμελιώνει δικαίωμα καταγγελίας της μίσθωσης σε περίπτωση καθυστέρησης δύο διαδοχικών μισθωμάτων.

σπουδαίο λόγο, αφού – όπως προαναφέραμε – η καθυστέρηση καταβολής μίας δόσης δε συνιστά σπουδαίο λόγο για τη λύση της σύμβασης⁹⁷.

Απ'τους παραπάνω (υπό i έως x) όρους των υπό κρίση συμβάσεων καταναλωτικών δάνειων μόνο ο υπό i όρος είναι αναμφίβολα έγκυρος, γιατί παρέχει στην τράπεζα δικαίωμα καταγγελίας λόγω καθυστέρησης ολοσχερούς εξόφλησης τριών διαδοχικών μηναίων δόσεων. Οι υπό vi και x όροι παρέχουν δικαίωμα καταγγελίας λόγω καθυστέρησης καταβολής δύο δόσεων (και όχι μίας δόσης) αλλά δε διευκρινίζει αν οι δύο δόσεις είναι διαδοχικές ή όχι. Αν υιοθετήσουμε δυσμενή για τον καταναλωτή ερμηνεία (δηλ. την ερμηνεία που ακολουθείται στις δίκες επί συλλογικής αγωγής), θα θεωρήσουμε ότι η τράπεζα μπορεί να καταγγείλει τη σύμβαση ακόμη και όταν οι καθυστερήσεις δεν είναι διαδοχικές (π.χ. οι δύο καθυστερήσεις είναι διάσπαρτες στο χρονικό διάστημα ενός έτους). Δυσμενώς, λοιπόν, ερμηνευόμενοι οι υπό vi και x όροι επιτρέπουν την καταγγελία της σύμβασης χωρίς επαρκή δικαιολόγηση προκαλώντας δυσμενή οικονομικά αποτελέσματα για τον καταναλωτή και, άρα, επιφέρουν διατάραξη της ισορροπίας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών κατά του καταναλωτή. Συνεπώς, οι υπό vi και x δυσμενώς ερμηνευόμενοι όροι είναι αντίθετοι με την καλή πίστη και, άρα, κρίνονται καταχρηστικοί και άκυροι κατά τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994.

Άνευ ετέρου καταχρηστικοί και άκυροι κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ε' και λ' είναι οι υπό ii και iv όροι, οι οποίοι παρέχουν στην τράπεζα δικαίωμα καταγγελίας λόγω καθυστέρησης καταβολής έστω και μιας δόσης του δανείου. Μάλιστα, ο υπό iv όρος κάνει λόγο για καταγγελία λόγω καθυστέρησης καταβολής όχι μόνο των δόσεων του δανείου αλλά οποιουδήποτε ποσού (π.χ τόκους, προμήθειες, έξοδα κλπ), οπότε η καταχρηστικότητα του όρου αυτού είναι ακόμη εντονότερη, αφού δίνει το δικαίωμα στην τράπεζα να καταγγείλει τη σύμβαση, επειδή ο καταναλωτής δεν κατέβαλε π.χ τα έξοδα προέγκρισης του δανείου.

Οι υπόλοιποι (υπό iii, v, vii έως ix) όροι αναφέρουν ότι η τράπεζα έχει το δικαίωμα να καταγγείλει τη σύμβαση, εάν ο πιστούχος καταναλωτής έχει καθυστερήσει να εξοφλήσει οποιαδήποτε μηνιαία δόση (έστω και μια) για διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών. Προφανώς το σκεπτικό που εκφράζουν οι ανωτέρω (υπό iii, v, vii έως ix) όροι είναι ότι η καθυστέρηση καταβολής έστω και μιας δόσης για διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών αποτελεί σοβαρή, παρατεταμένη καθυστέρηση, η οποία δικαιολογεί την καταγγελία της σύμβασης απ'την τράπεζα. Πράγματι όταν ο καταναλωτής δεν έχει εξοφλήσει μια δόση επί τρεις μήνες αυτό σημαίνει ότι η τράπεζα έχει βάσιμο φόβο ότι δε θα εξοφληθούν και οι επόμενες δόσεις, οπότε θα πρέπει να προβεί σε καταγγελία της

⁹⁷ Βλ. Κλαβανίδου, Καταναλωτικά Δάνεια – Δογματική Θεώρηση και Συναφή Πρακτικά Ζητήματα, 1997, σελ. 196, Μεντή, Γενικοί Όροι Συναλλαγών, 2000, σελ. 89 επ, Βελέντζας ΕΕμπΔ 1997, σελ. 403 επ.

σύμβασης. Η θέση αυτή είναι ορθή υπό την προϋπόθεση ότι ο πιστούχος καταναλωτής δεν έχει καταβάλει όχι μόνο τη δόση που είναι ανεξόφλητη επί τρεις μήνες αλλά και τις μεταγενέστερες δόσεις. Αν όμως ο πιστούχος καταναλωτής δεν έχει εξοφλήσει επί τρεις μήνες π.χ τη δόση μηνός Μαρτίου αλλά κατά τ'άλλα είναι συνεπής προς τις υποχρεώσεις του και έχει εξοφλήσει τις δόσεις μηνός Απριλίου, Μαΐου, κλπ⁹⁸, τότε η – έστω και επί μακρόν-καθυστέρηση μιας και μόνης δόσης δεν είναι σύμφωνα με την καλή πίστη σπουδαίος λόγος που να δικαιολογεί την καταγγελία της σύμβασης. Άρα, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις οι παραπάνω (υπό iii, v, vii έως ix) όροι θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ανεπιεική για τον καταναλωτή αποτελέσματα και, άρα, να κριθούν καταχρηστικοί και άκυροι κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ε' και λ' Ν. 2251/1994. Η καταχρηστικότητα είναι ακόμη πιο έντονη για τους υπό vii⁹⁹, viii και ix όρους, οι οποίοι προβλέπουν δικαίωμα καταγγελία της σύμβασης, απ'την τράπεζα στην περίπτωση που επί τρεις μήνες είναι ανεξόφλητη όχι μόνο δόση του δανείου αλλά οποιαδήποτε άλλη δαπάνη (π.χ τόκοι, προμήθειες, έξοδα).

Όλοι οι παραπάνω (υπό i έως x) όροι αναφέρουν ότι σε περίπτωση καταγγελίας της σύμβασης καθίσταται ληξιπρόθεσμο και απαιτητό ολόκληρο το ανεξόφλητο ποσό του κεφαλαίου, των τόκων και των λοιπών επιβαρύνσεων και εξόδων. Δηλαδή οφείλεται όχι μόνο το μετά την καταγγελία τμήμα του κεφαλαίου που δεν έχει εξοφληθεί αλλά και οι τόκοι που θα βάρυναν το παραπάνω τμήμα του κεφαλαίου εάν η σύμβαση δεν είχε καταγγελθεί. Όμως, κατ'αυτόν τον τρόπο η τράπεζα ζητάει τόκους για κεφάλαιο, το οποίο δεν παρέχει πλέον στον πιστούχο καταναλωτή. Είναι αυτονόητο ότι μετά την καταγγελία του δανείου οφείλεται μόνο το υπολοιπόμενο μη καταβληθέν κεφάλαιο (άλλως το σύνολο των άληκτων δόσεων του δανείου χωρίς τους τόκους) και όχι το σύνολο των εναπομεινασών τοκοχρεολυτικών δόσεων που περιλαμβάνουν κεφάλαιο και τόκους. Συνεπώς, όλοι οι παραπάνω (υπό i έως x) όροι, οι οποίοι καθιστούν ληξιπρόθεσμο και απαιτητό όχι μόνο το ανεξόφλητο ποσό του κεφαλαίου αλλά και τους τόκους, είναι καταχρηστικοί και άκυροι κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. λ' Ν. 2251/1994 (άλλως και επικουρικώς κατά τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 του ίδιου νόμου), γιατί το ποσό των μελλοντικών τόκων δεν οφείλεται απ'τον πιστούχο καταναλωτή, οπότε αν του επιβληθεί, θα αποτελεί υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνσή του¹⁰⁰.

⁹⁸ Αυτό θα μπορούσε να συμβεί αν ο πιστούχος καταναλωτής από παραδρομή αμελούσε να εξοφλήσει μια εκ των δόσεων του δανείου και κατά τ'άλλα ήταν επιμελής ως προς την εξόφληση των μεταγενέστερων δόσεων.

⁹⁹ Ο υπό vii όρος κάνει λόγο για «περιέλευση του πιστούχου σε υπερημερία» χωρίς να διακρίνει εάν πρόκειται για υπερημερία ως προς την καταβολή της δόσης του δανείου ή ως προς την καταβολή οποιαδήποτε άλλης δαπάνης για το δάνειο.

¹⁰⁰ Βλ. Κλαβανίδου, ό.π, σελ. 198-200 με περαιτέρω παραπομπές, η οποία θεωρεί ότι η αναζήτηση των μελλοντικών (μετά την καταγγελία) τόκων ισοδυναμεί με ποινική ρήτρα, η οποία όμως θα είναι άκυρη σύμφωνα με την ΑΚ 808.

Επιπλέον, όλοι οι παραπάνω (υπό i έως x) όροι παρέχουν στην τράπεζα δικαίωμα καταγγελίας χωρίς προηγούμενη όχληση ή ειδοποίηση του πιστούχου καταναλωτή. Αυτό σημαίνει ότι όλοι οι παραπάνω όροι αποκλίνουν από την ΑΚ 383, σύμφωνα με την οποία σε περίπτωση υπερημερίας ο δανειστής παρέχει στον οφειλέτη εύλογη προθεσμία εκπλήρωσης, δικαιούται δε να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση μετά την άπρακτη πάροδο της προθεσμίας αυτής (πρβλ και ΑΚ 340, η οποία απαιτεί όχληση για την επέλευση της υπερημερίας). Εφαρμογή της ΑΚ 383 στις υπό κρίση συμβάσεις καταναλωτικών δανείων θα σήμαινε ότι η τράπεζα για να καταγγείλει τη σύμβαση δανείου θα έπρεπε πρώτα να ειδοποιήσει τον οφειλέτη – πιστούχο καταναλωτή τάσσοντάς του εύλογη προθεσμία πληρωμής των οφειλομένων δόσεων. Όμως, οι υπό κρίση όροι δεν προβλέπουν τέτοια ειδοποίηση και, άρα, αποκλίνουν απ'την ΑΚ 383, η οποία είναι διάταξη ενδοτικού δικαίου με καθοδηγητικό χαρακτήρα. Η απόκλιση απ'τη διάταξη αυτή στερεί τον καταναλωτή από μια «τελευταία ευκαιρία» να φανεί συνεπής στις συμβατικές του υποχρεώσεις με αποτέλεσμα να προκαλείται διατάραξη στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών εις βάρος του καταναλωτή. Συνεπώς, όλοι οι παραπάνω (υπό i έως x) όροι είναι καταχρηστικοί και άκυροι με βάση τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994.

Περαιτέρω, η εναρμόνιση των παραπάνω (υπό i έως x) όρων με την ΑΚ 383 είναι επιβεβλημένη και για έναν ακόμη λόγο: η ΥΑ 983/1991 για την καταναλωτική πίστη ορίζει ότι σε περίπτωση υπερημερίας του οφειλέτη ως προς την καταβολή δόσεων του καταναλωτικού δανείου, τα δικαιώματα της τράπεζας ρυθμίζονται απ'τις διατάξεις του ΑΚ (άρθρο 10 παρ. 1). Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να εφαρμόζεται και η ΑΚ 383 σύμφωνα με την οποία η τράπεζα πρέπει να τάσσει στον προμηθευτή εύλογη προθεσμία προς εκπλήρωση της σύμβασης. Αντιθέτως, όλοι οι παραπάνω όροι αποκλίνουν απ'την ΑΚ 383 και προβλέπουν αυτοδίκαιη έκπτωση του καταναλωτή χωρίς προηγούμενη όχληση ή ειδοποίηση του. Όμως η απόκλιση απ'την ΑΚ 383 συνιστά απόκλιση και απ'την αναγκαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 10 παρ. 1 της ΚΥΑ 983/1991. Συνεπώς, όλοι οι παραπάνω (υπό i έως x) όροι είναι παράνομοι και άκυροι, γιατί παραβιάζουν το άρθρο 10 παρ. 1 της ΚΥΑ 983/1991.

Όσον αφορά την ελληνική νομολογία στο ζήτημα της καταγγελίας της σύμβασης απ'την τράπεζα σε περίπτωση καθυστέρησης καταβολής των δόσεων, έχουμε να σημειώσουμε τα εξής: η παλαιότερη ελληνική νομολογία¹⁰¹ είχε δεχθεί ότι αρκεί και η καθυστέρηση και μιας μόνο δόσης για να καταστεί ληξιπρόθεσμο όλο το ποσό του δανείου. Αντίθετα, ο ΑΠ με την υπ'αριθμ. 1219/2001 απόφασή του έκρινε ότι είναι σοβαρή η καθυστέρηση τεσσάρων δόσεων, ενώ αντίθετα θεώρησε μη σοβαρή την καθυστέρηση μιας μόνο δόσης,

¹⁰¹ ΑΠ 392/1987, ΝοΒ, 1988, σελ. 748 επ, ΕφΑθ 4123/85, ΑρχΝ 1986, σελ. 409.

θεώρησε δηλαδή ότι καταρχήν η καθυστέρηση μιας δόσης δε θεμελιώνει τη διακοπή της πίστωσης. Κατά τον ΑΠ ρήτρες αυτόματης έκπτωσης του καταναλωτή απ' τη σύμβαση λόγω μη καταβολής μιας μόνο δόσης κρίνονται καταχρηστικές και άκυρες τόσο κατά το άρθρο 2 παρ. 7 περ. λ' Ν. 2251/1994, γιατί η κήρυξη ολόκληρου του δανείου ληξιπρόθεσμου λόγω καθυστέρησης καταβολής μιας μόνο δόσης συνιστά υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση για τον καταναλωτή, όσο και κατά τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 του ίδιου νόμου, γιατί η καταγγελία του δανείου λόγω καθυστέρησης μιας μόνο δόσης προκαλεί ουσιώδη διατάραξη της ισορροπίας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων κατά του καταναλωτή χωρίς καμία επαρκή δικαιολόγηση. Επιπλέον η ΑΠ 1219/2001 έθιξε μεν, άφησε όμως ανοικτό το ζήτημα συμβατού του υπό κρίση όρου καταγγελίας της σύμβασης (λόγω καθυστέρησης καταβολής των δόσεων) με το άρθρο 10 παρ. 1 της ΥΑ 983/1991, που ορίζει ότι σε περίπτωση υπερημερίας του οφειλέτη ως προς την καταβολή δόσεων του καταναλωτικού δανείου, τα δικαιώματα της τράπεζας ρυθμίζονται απ' τις διατάξεις του ΑΚ.

Με τις παραπάνω θέσεις του ΑΠ συντάχθηκε και η υπ' αριθμ. 5253/2003 απόφαση του Εφετείου Αθηνών, η οποία επικύρωσε την πρωτοβάθμια υπ' αριθμ. 1129/2002 ΠΠρΑθ. Σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 5253/2003 ΕφΑθ, όρος που προβλέπει το δικαίωμα της τράπεζας να καταγγείλει τη σύμβαση δανείου σε περίπτωση καθυστέρησης πληρωμής οποιασδήποτε δόσης είναι καταχρηστικός λόγω αντίθεσης τόσο με τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 7 περ. λ' Ν. 2251/1994 όσο και με τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 6 του ίδιου νόμου.

13. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΠΡΟΒΛΕΠΟΥΝ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΛΟΓΩ ΠΑΡΑΒΑΣΗΣ ΟΠΟΙΟΥΔΗΠΟΤΕ ΟΡΟΥ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

- i) 14. Με την επιφύλαξη του άρθρου 9 της παρούσας, σε περίπτωση παράβασης οποιουδήποτε από τους όρους της σύμβασης αυτής που συμφωνείται ρητά ότι είναι όλοι ουσιώδεις, η Τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει τη σύμβαση αυτή, να κηρύξει αμέσως το δάνειο ληξιπρόθεσμο και απαιτητό και να αξιώσει την εξόφληση ολόκληρου του ανεξόφλητου ποσού του κεφαλαίου, των τόκων και λοιπών επιβαρύνσεων.
Η καταγγελία της παρούσας από την Τράπεζα ισχύει μετά την πάροδο άπρακτης προθεσμίας δέκα πέντε (15) ημερών που έχει τεθεί για την άρση της παραβίασης και αρχίζει με την έγγραφη σχετική ειδοποίηση προς τον δανειολήπτη.
- ii) 16.1. Σε περίπτωση παράβασης οποιουδήποτε από τους όρους της Σύμβασης αυτής, που συμφωνείται ρητά ότι είναι όλοι ουσιώδεις, η ΤΡΑΠΕΖΑ δικαιούται να καταγγείλει τη Σύμβαση αυτή, να κηρύξει αμέσως το δάνειο ληξιπρόθεσμο και απαιτητό και να αξιώσει την εξόφληση ολόκληρου του ανεξόφλητου ποσού του κεφαλαίου, των τόκων και λοιπών επιβαρύνσεων. Η καταγγελία της παρούσας από την ΤΡΑΠΕΖΑ γίνεται με μονομερή δήλωση της ΤΡΑΠΕΖΑΣ.
- iii) 14. Η τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει την παρούσα σε περίπτωση καθυστέρησης καταβολής οποιουδήποτε ποσού αλλά και σε περίπτωση παραβάσεως από τον οφειλέτη οποιουδήποτε από τους όρους της παρούσας που θεωρούνται όλοι ουσιώδεις και να κηρύξει αμέσως το δάνειο ληξιπρόθεσμο και απαιτητό, αξιούσα την εξόφληση ολόκληρου του ανεξόφλητου ποσού του κεφαλαίου, των τόκων και λοιπών επιβαρύνσεων. Σε καμία περίπτωση η παράλειψη ή η καθυστέρηση της τράπεζας να ασκήσει νόμιμα ή συμβατικά δικαιώματά της, δεν θα μπορεί να ερμηνευθεί ως παραίτηση από τα δικαιώματα αυτά.
- iv) 7.1 Η Τράπεζα έχει δικαίωμα να καταγγείλει εγγράφως τη σύμβαση Δανείου, εάν συντρέχει έστω και ένα από τα ακόλουθα γεγονότα:
α)
β) Η Παράβαση εκ μέρους του Οφειλέτη οποιουδήποτε όρου της παρούσας, που όλοι συμφωνούνται ουσιώδεις.
- v) 10. Η Τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει τη σύμβαση του Δανείου πριν ή μετά την ανάληψη ολοκλήρου ή/και μέρους του Δανείου και να το κηρύξει αμέσως ληξιπρόθεσμο και απαιτητό αξιώνοντας την εξόφληση ολοκλήρου του ανεξόφλητου ποσού κεφαλαίου μαζί με τόκους και λοιπές επιβαρύνσεις και στις πιο κάτω ενδεικτικές αλλά όχι περιοριστικές περιπτώσεις: α) Παράβασης οποιουδήποτε όρου της παρούσας σύμβασης...
15. Οι όροι της παρούσας, τους οποίους συνομολόγησαν και συναποδέχθηκαν οι συμβαλλόμενοι εδώ, είναι όλοι ουσιώδεις, μπορούν δε να τροποποιηθούν μόνο με έγγραφα...
- vi) 6. Σε περίπτωση ... ύπαρξης σπουδαίου λόγου (ενδεικτικά δε σε περίπτωση που ο οφειλέτης δεν εκπληρώνει προσηκόντως τους όρους της Σύμβασης που όλοι συνομολογούνται ουσιώδεις ...), η Τράπεζα δικαιούται να

καταγγείλει την παρούσα σύμβαση και να επιδιώξει την εξόφληση του συνόλου του ανεξόφλητου δανείου, πλέον τόκων, τόκων επί τόκων και εξόδων και την ικανοποίηση και είσπραξη της απαίτησής της με κάθε νόμιμο τρόπο που ήθελε επιλέξει...

- vii) 9β. Η «Τράπεζα» έχει ακόμα το δικαίωμα να καταγγέλλει την παρούσα σύμβαση και να καθιστά ολόκληρο το δάνειο ληξιπρόθεσμο και απαιτητό, ανεξάρτητα από την καθυστέρηση ή όχι στην καταβολή των δόσεων και στις εξής περιπτώσεις:
1) Εάν ο «Οφειλέτης» παραβεί οποιονδήποτε από τους όρους του παρόντος δανείου, που όλοι του θεωρούνται ουσιώδεις...
- viii) 14. Η Τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει την παρούσα σύμβαση και να κηρύξει αμέσως το δάνειο ληξιπρόθεσμο και απαιτητό, αξιώνοντας την εξόφληση ολόκληρου του ποσού κατά έξοδα, τόκους και κεφάλαιο χωρίς προηγούμενη όχληση ή ειδοποίηση του πιστούχου:
i) Σε περίπτωση που ο πιστούχος παραβεί οποιονδήποτε όρο και προϋπόθεση των οικείων αποφάσεων των Νομισματικών Αρχών και της Τράπεζας της Ελλάδος και της παρούσας σύμβασης, οι οποίοι συμφωνείται ρητά ότι είναι όλοι ουσιώδεις...
- ix) 7. Η Τράπεζα θα έχει το δικαίωμα χωρίς προειδοποίηση να καταγγείλει εγγράφως, ολικά ή μερικά, την παρούσα Σύμβαση... (γ) εάν ο Πιστούχος ή ο Εγγυητής παραβούν ή καταστούν υπερήμεροι στην εκπλήρωση οποιασδήποτε άλλης σπουδαίας συμβατικής υποχρέωσής τους. ...
13.02. Οι όροι της παρούσας Σύμβασης συνομολογούνται όλοι ως ουσιώδεις και τροποποιούνται μόνο εγγράφως.
- x) 8. Η Τράπεζα θα έχει το δικαίωμα χωρίς προειδοποίηση να καταγγείλει εγγράφως, ολικά ή μερικά, την παρούσα Σύμβαση... (δ) εάν συντρέχει σπουδαίος λόγος.
14. Οι όροι της παρούσας Σύμβασης συνομολογούνται όλοι ως ουσιώδεις και τροποποιούνται μόνο εγγράφως...

Όπως προκύπτει απ'τους παραπάνω εκτεθέντες όρους, σ'όλες ανεξαιρέτως τις υπό κρίση συμβάσεις καταναλωτικών δανείων προβλέπεται ότι η τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει τη σύμβαση σε περίπτωση παράβασης οποιουδήποτε από τους όρους της σύμβασης αυτής που συμφωνείται ρητά ότι είναι όλοι ουσιώδεις. Επί της ουσίας οι παραπάνω όροι αποτελούν ρήτρες έκπτωσης του καταναλωτή, αφού επιφυλάσσουν στην τράπεζα το δικαίωμα μονομερούς λύσης της σύμβασης. Όμως, η μονομερής λύση της σύμβασης απ'την τράπεζα γίνεται χωρίς ορισμένο ειδικό και σπουδαίο λόγο. Η συμβατική πρόβλεψη ότι όλοι οι όροι είναι ουσιώδεις δεν αποτελεί επαρκή αναφορά ειδικού και σπουδαίου λόγου. Αν δεχτούμε το αντίθετο, τότε η εκ του νόμου

(άρθρο 2 παρ. 7 περ. ε' Ν. 2251/1994) απαίτηση ύπαρξης ειδικού και σπουδαίου λόγου υποκαθίσταται από γενικό συμβατικό όρο, που προβλέπει ότι όλοι οι συμβατικοί όροι είναι ουσιώδεις. Συνεπώς, όλοι οι παραπάνω όροι που προβλέπουν δικαίωμα καταγγελίας της τράπεζας σε περίπτωση παράβασης οιασδήποτε όρων της σύμβασης, οι οποίοι συμφωνούνται ότι είναι όλοι ουσιώδεις, είναι καταχρηστικοί και άκυροι κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ε' Ν. 2251/1994, διότι ο χαρακτηρισμός από γενικό όρο συναλλαγών όλων των όρων ως ουσιωδών δεν στοιχειοθετεί «*ορισμένο ειδικό και σπουδαίο λόγο*».

Αντίστοιχος όρος σύμβασης στεγαστικού δανείου κρίθηκε ως μη καταχρηστικός απ'την υπ'αριθμ. 5253/2003 ΕφΑθ¹⁰², η οποία επικύρωσε την πρωτόδικη υπ'αριθμ. 1119/2002 ΠΠρΑθ¹⁰³. Η υπ'αριθμ. 5253/2003 ΕφΑθ επαναλαμβάνοντας τα όσα εκτέθηκαν στο σκεπτικό της πρωτόδικης απόφασης, αναφέρει τα εξής: «... ο όρος που θεωρεί όλους τους όρους της σύμβασης ουσιώδεις για την καταγγελία της σύμβασης δεν αντίκειται στο άρθρο 2 παρ. 7 εδ. ε' που απαγορεύει στον προμηθευτή το δικαίωμα μονομερούς λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο ειδικό και σπουδαίο λόγο, ούτε διαταράσσει την ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών εις βάρος του καταναλωτή... Ο όρος αυτός δεν επιφυλάσσει στην τράπεζα το δικαίωμα μονομερούς λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο και σπουδαίο λόγο. Δεδομένου ότι αυτός αναφέρει ως λόγο λύσης της σύμβασης την παράβαση εκ μέρους του οφειλέτη των όρων που συνομολογήθηκαν. Υπάρχει, έτσι, ειδικός και ορισμένος λόγος. Περαιτέρω, όλοι οι όροι της σύμβασης, εφόσον δεν είναι παράνομοι και καταχρηστικοί, είναι και ουσιώδεις, αφού με αυτούς ο καταναλωτής αναλαμβάνει κάποιες συμβατικές υποχρεώσεις απέναντι στην τράπεζα, οι οποίες είναι αναγκαίες για τη λειτουργία της σύμβασης και την προσήκουσα εξέλιξη της συμβατικής σχέσης των μερών. Προβλέπεται έτσι, και ο σπουδαίος λόγος, για την παράβαση του οποίου επιφυλάσσεται στην τράπεζα το δικαίωμα για μονομερή λύση της σύμβασης. Η τήρηση του όρου, εξάλλου, δεν επιφυλάσσει δυσμενείς συνέπειες στον καταναλωτή χωρίς εύλογο λόγο και παρά τις αντίθετες προβλέψεις και προσδοκίες του, συνεπώς δεν έχει ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών εις βάρος του καταναλωτή». Κατά τη γνώμη του γράφοντος, η κρίση των ανωτέρω δικαστηρίων περί μη καταχρηστικότητας του επίμαχου όρου είναι εσφαλμένη και στηρίζεται σε ελλιπή αιτιολογία. Αν δεχτούμε ότι είναι μη καταχρηστικός ο συμβατικός όρος που «ονομάζει» σπουδαίους και ειδικούς όλους ανεξαιρέτως τους ΓΟΣ μιας σύμβασης, τότε ουσιαστικά οδηγούμαστε σε καταστρατήγηση του άρθρου 2 παρ. 7 περ. ε' Ν. 2251/1994. Αν γίνει δεκτό ότι η συμβατική πρόβλεψη ότι όλοι οι όροι είναι ουσιώδεις αποτελεί επαρκή αναφορά ειδικού και σπουδαίου λόγου, τότε ματαιώνεται το ρυθμιστικό πεδίο της διάταξης

¹⁰² Βλ. ΧρΙΔ Δ/2004, σελ. 137-138.

¹⁰³ Βλ. ΔΕΕ 4/2003, σελ. 432-433.

του άρθρου 2 παρ. 7 περ. ε' Ν. 2251/1994. Συνεπώς, η συλλογιστική των αποφάσεων είναι μάλλον ατυχής, αφού καταστρατηγεί την παραπάνω διάταξη.

**14. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΠΡΟΒΛΕΠΟΥΝ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑΣ ΤΗΣ
ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ (ΑΛΛΟΥΣ ΠΛΗΝ ΤΗΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗΣ
ΚΑΤΑΒΟΛΗΣ ΤΩΝ ΔΟΣΕΩΝ) ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ
ΠΙΣΤΟΥΧΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ (Η΄ ΤΟΥ ΕΓΓΥΗΤΗ)**

- i) 9.4. Η Τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει την παρούσα σύμβαση άμεσα χωρίς ειδοποίηση του πελάτη σε κάθε περίπτωση σοβαρής επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης, της πιστοληπτικής ικανότητας, της φερεγγυότητας ή της δικαιοπρακτικής ικανότητας του Πελάτη, όπως και σε περίπτωση πτώχευσης, απαγόρευσης φυλάκισής ή θανάτου του.
- ii) 7.1. Η Τράπεζα έχει δικαίωμα να καταγγείλει εγγράφως τη σύμβαση Δανείου, εάν συντρέχει έστω και ένα απ' τα ακόλουθα γεγονότα:
(α) ...
(β) ...
(γ) ο θάνατος ή η κήρυξη του Οφειλέτη σε πτώχευση ή σε δικαστική συμπαράσταση.
(δ) Η παράβαση από τον Οφειλέτη πράξεων και αποφάσεων των Νομισματικών Αρχών αναφορικά με το Δάνειο ή η ανακρίβεια οποιασδήποτε δήλωσής του ή απόκρυψη στοιχείων που ζητήθηκαν στο έντυπο της Αίτησης του Δανείου.
7.2. Η Τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει την παρούσα σύμβαση και σε κάθε περίπτωση σοβαρής επιδείνωσης της πιστοληπτικής ικανότητας ή και της φερεγγυότητας ή της δικαιοπρακτικής ικανότητας του Οφειλέτη, όπως σε περίπτωση φυλάκισης του.
- iii) 7. Η Τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει τη σύμβαση του Δανείου πριν ή μετά την ανάληψη ολόκληρου ή/και μέρους του Δανείου και να το κηρύξει αμέσως ληξιπρόθεσμο και απαιτητό αξιώνοντας την εξόφληση ολόκληρου του ανεξόφλητου ποσού κεφαλαίου μαζί με τόκους και λοιπές επιβαρύνσεις και στις πιο κάτω ενδεικτικές αλλά όχι περιοριστικές περιπτώσεις: α) ..., β) ...
γ) Παράλειψης ή άρνησης του Πιστούχου να προσκομίσει τα έγγραφα και να παράσχει τις ασφάλειες – εξασφαλίσεις και τις πληροφορίες που θα ζητήσει η Τράπεζα ή υποβολής ανακριβών εγγράφων και πληροφοριών, δ) Μείωσης ή απώλειας των ασφαλειών που δόθηκαν για εξασφάλιση της Τράπεζας ή της οικονομικής επιφάνειας ή δραστηριότητας του Πιστούχου ή νομικής ή πραγματικής επιβάρυνσης της περιουσίας του Πιστούχου, σε τέτοιο βαθμό, ώστε εύλογα να κινδυνεύει η απαίτηση της Τράπεζας, ε) Παύσης πληρωμής ή πτώχευσης του Πιστούχου ή θέσης αυτού σε αναγκαστική διαχείριση ή υπαγωγής αυτού στη διοίκηση και διαχείριση των πιστωτών και θέσης σε ειδική εκκαθάριση, υποβολής από τον Πιστόχο ή κατ'αυτού αίτησης πτώχευσης ή λήψης άλλου μέτρου που τείνει στην προστασία των δανειστών απέναντι σε αναξιόχρεους οφειλέτες ή περιέλευσης του Πιστούχου σε αδυναμία εξόφλησης ληξιπρόθεσμων οφειλών του έναντι τρίτων από οποιαδήποτε αιτία, στ) Απώλειας ή περιορισμού της ικανότητας για δικαιοπραξία ή της εξουσίας διάθεσης της περιουσίας ή θανάτου του Πιστούχου, ζ) ..., η) ...
- iv) 9. β) Η «Τράπεζα» έχει ακόμα το δικαίωμα να καταγγείλει την παρούσα σύμβαση και να καθιστά ολόκληρο το δάνειο ληξιπρόθεσμο και απαιτητό, ανεξάρτητα από την καθυστέρηση ή όχι στην καταβολή των δόσεων και στις εξής περιπτώσεις:
- Εάν επισπεύδεται πλειστηριασμός από τρίτο, των περιουσιακών στοιχείων, που κατά το προηγούμενο άρθρο παραχωρήθηκαν σε εμπράγματα ασφάλεια, εκτός και αν ο «Οφειλέτης» προσφέρει ικανοποιητικές, κατά την

κρίση της «Τράπεζας» εμπράγματα ασφαλείες σε άλλα περιουσιακά στοιχεία του ή άλλου, που συναινεί γι' αυτό.

- Εάν ο «Οφειλέτης» γίνει σε τέτοιο βαθμό αφερέγγυος, ώστε να υπάρχει κατά την ανεξέλεγκτη κρίση της «Τράπεζας» κίνδυνος απώλειας της παρούσας απαίτησής της.

- Εάν ο «Οφειλέτης» κηρυχθεί σε κατάσταση πτώχευσης.

- v) 14. Η Τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει την παρούσα σύμβαση και να κηρύξει αμέσως το δάνειο ληξιπρόθεσμο και απαιτητό, αξιώνοντας την εξόφληση ολόκληρου του ποσού κατά έξοδα, τόκους και κεφάλαια χωρίς προηγούμενη όχληση ή ειδοποίηση του πιστούχου:
- i. ...
 - ii. ...
 - iii. ...
 - iv. ...
- v. Εάν κατασχεθεί η περιουσία του πιστούχου.
- vi. Σε περίπτωση θανάτου, παύσης πληρωμών, πτώχευσης ή θέσης σε δικαστική συμπαράσταση του οφειλέτη ή του εγγυητή.
- vii. Σε περίπτωση ανακρίβειας της δήλωσης του καθώς και των λοιπών δικαιολογητικών.
- vi) 7. Η Τράπεζα θα έχει το δικαίωμα χωρίς προειδοποίηση να καταγγείλει εγγράφως, ολικά ή μερικά, την παρούσα Σύμβαση
- (α) ...
 - (β) εάν οι πληροφορίες και τα στοιχεία του πιστούχου ή του Εγγυητή που γνωστοποιήθηκαν στην Τράπεζα με την αίτηση χορήγησης του δανείου αποδειχθούν αναληθή ή ανακριβή.
 - (γ) ...
- Με την καταγγελία το σύνολο του χρέους θα καθίσταται αμέσως ληξιπρόθεσμο και απαιτητό και θα φέρει τόκο μέχρι την ημέρα της πραγματικής αποπληρωμής του με το επιτόκιο που αναφέρεται στο άρθρο 4.03.
- vii) 8. Η Τράπεζα θα έχει το δικαίωμα χωρίς προειδοποίηση να καταγγείλει εγγράφως, ολικά ή μερικά, την παρούσα Σύμβαση.
- (α) ...
 - (β) εάν οι πληροφορίες και τα στοιχεία του Πιστούχου ή του Εγγυητή που αναγράφονται στην αίτηση για χορήγηση του Δανείου αποδειχθούν αναληθή ή ανακριβή.
 - (γ) ...
 - (δ) ...

Οι παραπάνω (υπό i έως vii) όροι είναι όλοι καταχρηστικοί και συνεπώς άκυροι κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. ε, άλλως και επικουρικώς κατ'άρθρο 2 παρ. 6 του Ν. 2251/1994, διότι όλοι ανεξαιρέτως οι προβλεπόμενοι σ'αυτούς λόγοι ενδέχεται σε πολλές πιθανές περιπτώσεις διαφορετικής πλοκής του πραγματικού να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο τα συμφέροντα του καταναλωτικού κοινού. Ειδικότερα οι πληροφορίες για τα στοιχεία του πιστούχου ή του εγγυητή που αναγράφονται στην αίτηση του δανείου και αποδεικνύονται αναληθείς

μπορεί να αφορούν επουσιώδη στοιχεία που είναι δυνατό να διορθωθούν εύκολα και ενδεχομένως δεν επηρεάζουν δεσμενώς τη μελλοντική εξέλιξη της σύμβασης πίστωσης. Επίσης ο θάνατος του καταναλωτή μπορεί να μην επηρεάζει την εξέλιξη της συμβατικής σχέσης, όταν ο κληρονόμος ή οι κληρονόμοι, που υπεισέρχονται αυτοδικαίως στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κληρονομούμενου, αναλαμβάνουν πρόθυμα ως καθολικοί διάδοχοι την πληρωμή των τοκοχρεολυτικών δόσεων. Η θέση δε του πιστούχου καταναλωτή σε δικαστική συμπαράσταση σε τίποτα δεν επηρεάζει την εξέλιξη της συμβατικής σχέσης, αφού την ελλείπουσα δικαιοπρακτική ικανότητα του συμπαραστατούμενου αναπληρώνει ο δικαστικός συμπαραστάτης ως προς τις πράξεις για τις οποίες ο πρώτος θεωρείται πλήρως ή μερικώς ανίκανος. Τέλος η παροχή ανακριβών δηλώσεων του πελάτη σε σχέση με την οικονομική του κατάσταση μπορεί να μην επηρεάζει την φερεγγυότητά του, αφού αυτός μπορεί και παρά τις ανακριβείς δηλώσεις να βρίσκεται σε καλή οικονομική κατάσταση και να μπορεί ευχερώς να αποπληρώσει το χρέος του. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση που ως λόγος καταγγελίας της σύμβασης προβάλλεται η παράλειψη του πιστούχου καταναλωτή να συμμορφωθεί με αξίωση της τράπεζας για την παροχή εγγύησης, όταν ο τελευταίος έχει ήδη παράσχει ικανές ασφάλειες για την εξόφληση της οφειλής του.

15. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΚΑΘΟΡΙΖΟΥΝ ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΠΟΝ ΑΡΜΟΔΙΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

- i) 17. Κατά τόπον αρμόδια Δικαστήρια για την επίλυση κάθε διαφοράς που πηγάζει άμεσα ή έμμεσα από την εφαρμογή της παρούσας σύμβασης, ορίζονται τα δικαστήρια της πρωτεύουσας του Νομού στον οποίο έχει την κατοικία του ο Δανειζόμενος, εφαρμοστέο δε δίκαιο είναι το Ελληνικό.
- ii) 16.1 . Η σύμβαση αυτή διέπεται από το Ελληνικό Δίκαιο και κύρια από το Ν.Δ. της 17 Ιουλίου 1923 «περί ειδικών διατάξεων επί Ανωνύμων Εταιρειών», όπως κάθε φορά ισχύει. Αρμόδια δικαστήρια είναι τα Ελληνικά. Ο Δανειζόμενος υποβάλλεται για όλες τις δικαστικές ενέργειες που μπορεί να προκύψουν από το δάνειο αυτό στην κατά τόπο αρμοδιότητα είτε των κατά τον Κ.Πολ.Δικ. αρμοδίων δικαστηρίων είτε, κατ'επιλογή της Τράπεζας, των δικαστηρίων της Αθήνας.
- iii) 18. Για κάθε διαφορά που πιθανόν ήθελε προκύψει από την παρούσα Σύμβαση, και τα μέρη δεν μπόρεσαν να επιλύσουν συναινετικά με καλή πίστη και σύμφωνα με τα χρηστά συναλλακτικά ήθη, εντός τριάντα (30) ημερών από την έγγραφη γνωστοποίηση της διαφοράς στον αντισυμβαλλόμενο, αρμόδια για την επίλυση αυτής είναι τα Δικαστήρια του τόπου κατάρτισης της Σύμβασης.
- iv) 18. Η παρούσα σύμβαση διέπεται από το Ελληνικό Δίκαιο και ιδίως από τις διατάξεις του ν.δ. της 17-7/13.8.1923 «περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιρειών» και οι συμβαλλόμενοι συμφωνούν ότι για οποιαδήποτε τυχόν διαφορά, από την παρούσα σύμβαση, αρμόδια κατά τόπο ορίζονται και τα Δικαστήρια των Αθηνών.
- v) 15.1. Η παρούσα σύμβαση διέπεται από το Ελληνικό Δίκαιο και ειδικότερα από το Ν.Δ. της 17-7/13.8.1923 «περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιριών», όπως ισχύει σήμερα.
15.2. Για κάθε αγωγή, αμφισβήτηση ή διαφορά σε σχέση με τη παρούσα σύμβαση αρμόδια θα είναι τα δικαστήρια της πρωτεύουσας του Νομού στον οποίο έχει την κατοικία του ο Οφειλέτης.
- vi) 14. Η σύμβαση αυτή διέπεται από το Ελληνικό Δίκαιο και από τις διατάξεις του Ν.Δ. 17 Ιουλίου/13 Αυγούστου 1923 «Περί Ειδικών Διατάξεων επί Ανωνύμων Εταιριών» οποιαδήποτε δε διαφορά μεταξύ των συμβαλλομένων που απορρέει από την σύμβαση αυτή υπάγεται στην δικαιοδοσία και αρμοδιότητα και των Δικαστηρίων της Αθήνας.
- vii) 17. Αρμόδια κατά τόπο για την επίλυση οποιασδήποτε διαφοράς προκύψει από τη σύμβαση αυτή ορίζονται από όλους τους παραπάνω συμβαλλόμενους τα καθ'ύλην αρμόδια Δικαστήρια του τόπου κατάρτισης της σύμβασης αυτής παράλληλα με τα καθ'ύλην αρμόδια Δικαστήρια της Αθήνας, τα οποία πάντοτε είναι αρμόδια («κατά παρέκταση» άρθρ. 42, 43, 44 Κ.Πολ.Δικ.) και στα οποία υπάγονται τα μέρη, που παραιτούνται ρητά και ανεπιφύλακτα από τώρα από κάθε σχετική ένσταση. Η σύμβαση αυτή διέπεται από τις διατάξεις του Ελληνικού Δικαίου.

- viii) 22. Αρμόδια κατά τόπο για την επίλυση κάθε διαφοράς που θα προκύψει από την παρούσα σύμβαση ορίζονται και τα Δικαστήρια του πλησιέστερου προς την κατοικία του πιστούχου τόπου, στον οποίο έχει υποκατάστημα η Τράπεζα. Εφαρμοστέο Δίκαιο είναι το Ελληνικό.
- ix) 13.05. Για κάθε αγωγή, αμφισβήτηση ή διαφορά σε σχέση με τη παρούσα σύμβαση αρμόδια θα είναι τα δικαστήρια της πόλης των Αθηνών στην συντρέχουσα δωσιδικία των οποίων υποβάλλονται με την παρούσα τα μέρη, χωρίς να αποκλείεται η υπαγωγή τους σε άλλα κατά νόμο αρμόδια δικαστήρια.
- x) 18.01. Κάθε αγωγή, διαφορά ή αμφισβήτηση αναφορικά με την σύναψη, ερμηνεία ή εκπλήρωση της παρούσας ή των εγγυήσεων/εξασφαλίσεων και κάθε διαφορά περί την αναγκαστική εκτέλεση θα υπάγεται, κατά πρώτο λόγο, στη συντρέχουσα δωσιδικία των δικαστηρίων των Αθηνών. 18.02. Η παρούσα σύμβαση διέπεται από τις διατάξεις του Ελληνικού Δικαίου και ειδικότερα από τις διατάξεις του Ν.Δ. της 17.7/13.8.1923 «περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιρειών».

Σύμφωνα με το άρθρο 22 ΚΠολΔ γενικώς κατά τόπο αρμόδιο «είναι το δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου έχει ο εναγόμενος την κατοικία του». Συνεπώς, ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας καθιερώνει ως κανόνα την προστατευτική για τον εναγόμενο αρχή του actor rei forum sequi debet προκρίνοντας τη συγκέντρωση των αγωγών στα δικαστήρια της κατοικίας του εναγομένου¹⁰⁴.

Το άρθρο 22 ΚΠολΔ έχει σαφές αξιολογικό περιεχόμενο υπέρ του εναγομένου και αποτελεί διάταξη με καθοδηγητική λειτουργία. Η αγωγή ασκείται καταρχήν στα δικαστήρια του τόπου κατοικίας του εναγομένου, διότι τα συμφέροντα του εναγομένου, ο οποίος αμύνεται υφιστάμενος τη δίκη που άλλος θέτει σε κίνηση, θεωρούνται περισσότερο άξια προστασίας.

Όμως, τα άρθρα 42-44 επιτρέπουν την παρέκταση της αρμοδιότητας, δηλαδή τη μεταβολή της κατά τόπο αρμοδιότητας δυνάμει συμφωνίας των διαδίκων. Η κατά παρέκταση αρμοδιότητα θα έχει το χαρακτήρα είτε αποκλειστικής αρμοδιότητας, η οποία θα παραμερίζει κάθε άλλη δωσιδικία (π.χ. τη γενική δωσιδικία του άρθρου 22 ΚΠολΔ) είτε συντρέχουσας αρμοδιότητας, οπότε η κατά παρέκταση αρμοδιότητα θα συνυπάρχει μαζί με τις εκάστοτε νόμιμες δωσιδικίες, παρέχοντας έτσι στον ενάγοντα μια πρόσθετη δυνατότητα δικαστηριακής επιλογής¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Βλ. Κ.Δ. Κεραμέα, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσ/νικη 1986, σελ. 49 επ.

¹⁰⁵ Βλ. Κ.Δ. Κεραμέα, ό.π., σελ. 77-81.

Όμως, όταν ο εναγόμενος είναι καταναλωτής, η θεμελιώδης δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου αποκτά ακόμη μεγαλύτερη αξιολογική βαρύτητα. Ο εναγόμενος καταναλωτής συνήθως δεν έχει ιδιαίτερη επαφή με δικαστήρια και καλείται να αντιμετωπίσει ένα δικαστικό αγώνα του οποίου τα έξοδα είναι πολλές φορές δυσανάλογα μεγάλα σε σχέση με το ύψος της διαφοράς, ιδίως όταν η δίκη διεξάγεται σε τόπο μακριά απ' την κατοικία του¹⁰⁶. Για τους λόγους αυτούς σε πολλές έννομες τάξεις η δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου καταναλωτή δεν μπορεί να παρακαμφθεί με σύμβαση (π.χ. η παρ. 38 γερμ ΚΠολΔ, το άρθρο 48 του νέου γαλλ ΚΠολΔ και τα άρθρα 13-15 Συμβρυξ για τη διεθνή δικαιοδοσία του τόπου κατοικίας του καταναλωτή).

Στο ελληνικό δίκαιο η θεωρία έχει ήδη υποστηρίξει εδώ και δεκαετίες την ακυρότητα τέτοιων ρητρών παρέκτασης με επίκληση των ΑΚ 178-179, 281 και ΚΠολΔ 116. Ο Ν. 2251/1994 δεν περιέχει ρητή ρύθμιση για το αν οι ρήτρες παρέκτασης της αρμοδιότητας είναι καταχρηστικές¹⁰⁷. Η μόνη σχετική ρύθμιση που περιέχει είναι αυτή του άρθρου 2 παρ. 7 περ. λα' σύμφωνα με την οποία: *«Σε κάθε περίπτωση, καταχρηστικοί είναι ιδίως οι όροι που... αποκλείουν την υπαγωγή των διαφορών από σύμβαση στο φυσικό τους δικαστή με την πρόβλεψη αποκλειστικής αλλοδαπής δικαιοδοσίας ή διαιτησίας»*. Ορθότερο είναι να δεχτούμε ότι ρήτρες παρέκτασης της αρμοδιότητας είναι καταχρηστικές με βάση τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994, γιατί χωρίς να έχει προηγηθεί ατομική διαπραγμάτευση οι ρήτρες αυτές υποχρεώνουν τον καταναλωτή στην αποκλειστική κατά τόπο αρμοδιότητα δικαστηρίου, το οποίο μπορεί να είναι απομακρυσμένο απ' τον τόπο της κατοικίας του, καθιστώντας οικονομικά και πρακτικά δυσχερή την παράσταση του καταναλωτή ενώπιον του δικαστηρίου τούτου. Συνεπώς, οι ρήτρες αυτές είναι κατ' άρθρο 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994 καταχρηστικές, γιατί δημιουργούν σημαντική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή.

Όπως προκύπτει απ' τους προεκτεθέντες (υπό i έως x) όρους των υπό εξέταση καταναλωτικών συμβάσεων, οι οποίοι καθορίζουν τα κατά τόπο αρμόδια δικαστήρια για την επίλυση των διαφορών που θα προκύψουν από τη σύμβαση, μόνο οι υπό i και ν όροι ορίζουν ως κατά τόπο αρμόδια τα δικαστήρια της πρωτεύουσας του νομού στον οποίο έχει την κατοικία του ο πιστούχος καταναλωτής. Οι υπό iii και vii όροι ορίζουν ως κατά τόπο αρμόδια τα δικαστήρια του τόπου κατάρτισης της σύμβασης. Οι όροι αυτοί βασίζονται στη λογική ότι ο τόπος κατάρτισης της σύμβασης είναι κατά κανόνα το πλησιέστερο προς την κατοικία του πιστούχου καταναλωτή υποκατάστημα της τράπεζας.

¹⁰⁶ Βλ. Κ.Δ. Κεραμέα, Δικονομικές δυνατότητες προστασίας των καταναλωτών, Αρμενόπουλος 1980, 857 ΕΠ.

¹⁰⁷ Αντιθέτως ο προγενέστερος Ν. 1961/1991 είχε περιλάβει τις ρήτρες παρέκτασης αρμοδιότητας στον ενδεικτικό κατάλογο καταχρηστικών ρητρών.

Όμως, δεν αποκλείεται ο πιστούχος καταναλωτής να ήταν π.χ κάτοικος Πατρών και να σύναψε τη σύμβαση δανείου σε υποκατάστημα της τράπεζας στην Πάτρα αλλά στη συνέχεια να άλλαξε πόλη και να είναι πλέον κάτοικος Αλεξανδρούπολης κατά το χρόνο άσκησης της αγωγής. Σύμφωνα λοιπόν με τους υπό iii και vii όρους, ο πιστούχος καταναλωτής, αν και είναι πλέον κάτοικος Αλεξανδρούπολης, θα εναχθεί στα δικαστήρια των Πατρών. Συνεπώς οι υπό iii και vii όροι μπορούν - έστω και υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις - να διαταράξουν την ισορροπία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή και, άρα, είναι καταχρηστικοί κατ'άρθρο 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994.

Ο υπό viii όρος ορίζει ως κατά τόπο αρμόδια τα δικαστήρια του πλησιέστερου προς την κατοικία του πιστούχου τόπου στον οποίο έχει υποκατάστημα η τράπεζα. Ο όρο αυτός, αν και αποκλίνει απ'τη γενική δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου, εκ πρώτης φαίνεται να εισάγει ευνοϊκή ρύθμιση για τον καταναλωτή. Όμως, η συγκεκριμένη τράπεζα δεν έχει μεγάλο δίκτυο υποκαταστημάτων με αποτέλεσμα ο πιστούχος καταναλωτής που είναι κάτοικος απομακρυσμένης περιοχής (π.χ κάτοικος Καστοριάς) να πρέπει να διεξάγει δικαστικό αγώνα ενδεχομένως πολύ μακριά απ'την κατοικία του (π.χ στη Θεσ/νικη όπου βρίσκεται το πλησιέστερο υποκατάστημα της τράπεζας). Συνεπώς, ο υπό viii όρος μπορεί να κριθεί καταχρηστικός κατ'άρθρο 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994.

Οι υπό ii, iv, vi, vii, ix και x όροι ορίζουν ως κατά τόπο αρμόδια τα δικαστήρια των Αθηνών, όχι όμως κατ'αποκλειστική αρμοδιότητα αλλά κατά συντρέχουσα αρμοδιότητα μη αποκλεισμένης της υπαγωγής των διαφορών στα δικαστήρια της κατά ΚΠολΔ νόμιμης δωσιδικίας. Όμως, η υπαγωγή των διαφορών στην κατά τόπο αρμοδιότητα των δικαστηρίων των Αθηνών, έστω και με τη μορφή συντρέχουσας αρμοδιότητας, καθιστά τους ως άνω όρους άνευ ετέρου καταχρηστικούς, γιατί η επιλογή κατά τόπο αρμοδίου δικαστηρίου εναπόκειται αποκλειστικά στην ευχέρεια της ενάγουσας τράπεζας (άρθρο 41 ΚΠολΔ). Συνεπώς η τράπεζα έχει την ευχέρεια να ενάγει στα δικαστήρια της Αθήνας πιστούχο καταναλωτή, ο οποίος είναι π.χ κάτοικος Ρόδου. Άρα, οι υπό ii, iv, vi, vii ix και x όροι είναι αναμφίβολα καταχρηστικοί κατ'άρθρο 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994.

Όσον αφορά τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων έχουμε να πούμε τα εξής:

Ρήτρες παρέκτασης της κατά τόπο αρμοδιότητας έχουν απασχολήσει πολλές φορές τα ελληνικά δικαστήρια κατά το παρελθόν και προ της ισχύος του Ν. 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή, κυρίως επί ενστάσεων περί καταχρηστικής άσκησης της παρεχόμενης στην ενάγουσα τράπεζα δικονομικής δυνατότητας κατ'άρθρο 281 ΑΚ, άλλως 106 ΚΠολΔ, αλλά και 178-179 ΑΚ. Τα δικαστήρια όμως ήταν πολύ δισταχτικά και τις περισσότερες φορές απέρριπταν

τους σχετικούς ισχυρισμούς με τα σκεπτικό είτε ότι το δικαίωμα της συμφωνίας παρεκτάσεως δεν υπόκειται στον περιορισμό του άρθρου 281 ΑΚ¹⁰⁸, είτε ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 178 του ΑΚ¹⁰⁹. Με το ίδιο σκεπτικό τέτοιες ρήτρες κρίνονταν έγκυρες από τα Δικαστήρια¹¹⁰ και υπό την ισχύ του Ν. 2251/1994 με το επιχείρημα ότι απ'το άρθρο 2 παρ. 7 περ. λα΄ Ν. 2251/1994 προκύπτει εξ αντιδιαστολής ότι μόνο η ρήτρα περί αποκλειστικής υπαγωγής της διαφοράς σε αλλοδαπή δικαιοδοσία ή διαιτησία μπορεί να θεωρηθεί καταχρηστική.

Μεταστροφή της νομολογίας των ελληνικών δικαστηρίων σημειώθηκε πρόσφατα με την υπ'αριθμ. 1219/2001 ΑΠ, η οποία ορθά έκρινε ότι η περιεχόμενη σε σύμβαση πιστωτικής κάρτας ρήτρα παρέκτασης της αρμοδιότητας, η οποία χωρίς να έχει αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης (όπως απαιτείται απ'το άρθρο 42 ΚΠολΔ) απονέμει αποκλειστική αρμοδιότητα στα δικαστήρια της Αθήνας, όπου βρίσκεται η έδρα της τράπεζας, είναι καταχρηστική και άκυρη κατ'άρθρο 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994. Κατά τον ΑΠ η ρήτρα αυτή επιτρέπει στην τράπεζα να συγκεντρώνει κατά τρόπο λιγότερο δαπανηρό το σύνολο των διαφορών που αφορούν τη δραστηριότητά της στα δικαστήρια της Αθήνας, όπου έχει την έδρα της, ενώ αντίθετα καθιστά δυσχερή την παράσταση του καταναλωτή ενώπιον δικαστηρίου ενδεχομένως απομακρυσμένου απ'τον τόπο της κατοικίας του, γιατί τα έξοδα που απαιτούνται είναι αυξημένα λόγω της απόστασης. Συνεπώς, η ρήτρα αυτή δημιουργεί, παρά τις αρχές της καλής πίστης, ανισορροπία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων εις βάρος του καταναλωτή και για το λόγο αυτό είναι καταχρηστική κατ'άρθρο 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994. Τέλος, ο ΑΠ επισημαίνει ότι απ'τη μη αναφορά της περίπτωσης παρέκτασης αρμοδιότητας στον ενδεικτικό κατάλογο καταχρηστικών ρητρών του άρθρου 2 παρ. 7 δε συνάγεται βούληση του νομοθέτη ότι δεν επιθυμεί στην περίπτωση αυτή απόλυτη καταχρηστικότητα του όρου. Αντιθέτως, ο σχετικός όρος μπορεί να κριθεί καταχρηστικός με τη συνδρομή των προϋποθέσεων της παρ. 6 του άρθρου 2 Ν. 2251/1994.

Αφορμή για την παραπάνω μεταστροφή της ελληνικής νομολογίας στο θέμα των καταχρηστικών ρητρών παρέκτασης της αρμοδιότητας αποτέλεσαν οι υπ'αριθμ. Υποθ. C 240-244/1998 αποφάσεις του Δ.Ε.Κ. της 27.6.2000¹¹¹. Ειδικότερα το Δ.Ε.Κ. κατά τη συνεκδίκαση των υποθέσεων αυτών, κατόπιν

¹⁰⁸ Βλ. ΕφΠειρ. 216/1995, ΕλλΔνη 1996, σελ 1615-1616, ΕφΠειρ 687/1992, Πειρ Νομολ 1992, σελ. 496.

¹⁰⁹ Βλ. όμως και ΕφΘεσ 148/1990, Αρμενοπουλος ΜΔ (1990) σελ. 865, η οποία έκρινε ότι ρήτρα παρεκτάσεως αρμοδιότητας σε ασφαλιστήριο συμβόλαιο είναι άκυρη αν αντίκειται στο άρθρο 116 ΚΠολΔ βλ. και ΠΠρΘεσ 867/1987 Αρμ ΜΒ (1988) σελ. 1137 και το ενημερωτικό σημείωμα που τη συνοδεύει, όπου και περαιτέρω παραπομπές.

¹¹⁰ Βλ. το σκεπτικό της ΕφΘεσ 6291/2000, ΝοΒ 49 (2001) σελ. 644 επ. και ιδίως σελ. 649.

¹¹¹ Oceano Grupo Editorial S.A και Rocio Murciano Quintero (C-240/1998) και μεταξύ Salvat Editores S.A και Jose M. Sanchez Alcon Prades (C-241/1998) και Jose Luis Copano Badillo (C-242/1998), Mohammed Berroane (C-243/1998), Emilio Vipras Feliu (C-244/1998), ΔΕΕ/2000, σελ. 1115 επ. με σημείωση Γεωργίου Αρνοκούρου.

προδικαστικού ερωτήματος που του υπέβαλε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο της Barcelona, κλήθηκε να αποφανθεί αν όρος σε σύμβαση καταναλωτικής πώλησης που υποβάλει τον καταναλωτή σε αρμοδιότητα δικαστηρίου το οποίο είναι μακριά από τον τόπο κατοικίας και δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης είναι καταχρηστικός σύμφωνα με την οδηγία 93/13 ΕΟΚ (σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές). Το ΔΕΚ έκρινε ότι ο όρος αυτός είναι καταχρηστικός, εφόσον αντίθετα προς την αρχή της καλής πίστης δημιουργεί σημαντική ανισορροπία μεταξύ των συμβατικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών προς βλάβη των συμφερόντων του καταναλωτή, η καταχρηστικότητα δε αυτή δύναται να λαμβάνεται αυτεπαγγέλτως υπόψιν από το δικαστήριο. Ειδικότερα την κρίση αυτή στήριξε στη σκέψη ότι ο ως άνω ΓΟΣ, που υποβάλει τον καταναλωτή σε αρμοδιότητα δικαστηρίου το οποίο είναι πιθανό να βρίσκεται μακριά από την κατοικία του, τον υποχρεώνει σε έξοδα και προσπάθεια συχνά δυσανάλογη με το αντικείμενο της διαφοράς με συνέπεια η εκπροσώπηση του στο δικαστήριο να καθίσταται δυσχερέστερη, ενώ αντιθέτως ο πωλητής ωφελείται σημαντικά από τη συγκέντρωση των δικαστικών του διαφορών στον τόπο προτίμησης του και η εκπροσώπησή του στο δικαστήριο καθίσταται ευχερέστερη.

16. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΡΥΘΜΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΗ ΙΣΧΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΤΗΡΟΥΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

- i) 8.1 ...Οι κατά τα παραπάνω Μηνιαίοι Λογαριασμοί εξάγονται από τα εμπορικά βιβλία της Τράπεζας, που τηρούνται με μηχανογραφικό σύστημα, ώστε ο Δανειζόμενος και ο τυχόν εγγυητής αναγνωρίζουν ότι αποτελούν πλήρη απόδειξη της οφειλής, επιτρεπόμενης ανταπόδειξης.
- ii) 12.4. Για το δάνειο αυτό η ΤΡΑΠΕΖΑ θα τηρεί λογαριασμό στα βιβλία της, στον οποίο θα καταχωρούνται στη στήλη χρέωσης οι αναλήψεις του δανείου, οι συμβατικοί και υπερημερίας τόκοι και τα έξοδα της ΤΡΑΠΕΖΑΣ, που γίνονται εξαιτίας του δανείου (δικαστικά και άλλα), και στη στήλη της πίστωσης οι καταβολές του ΟΦΕΙΛΕΤΗ, οι οποίες καταλογίζονται κατά σειρά, στα έξοδα, στους τόκους (συμβατικούς και υπερημερίας) και τέλος στο κεφάλαιο. Απόσπασμα που θα εξαχθεί από τα βιβλία της ΤΡΑΠΕΖΑΣ από την ίδια και θα εμφανίζει τον παραπάνω λογιστικό λογαριασμό και το υπόλοιπο που θα οφείλεται, συμφωνείται ότι θα αποτελεί πλήρη απόδειξη της απαίτησης της ΤΡΑΠΕΖΑΣ κατά του ΟΦΕΙΛΕΤΗ, προκύπτουσα από ιδιωτικό έγγραφο κατά την έννοια, ιδίως των άρθρων 623 επ. Κ.Πολ.Δικ. πρόσφορο για την έκδοση διαταγής πληρωμής, επιτρεπόμενης της ανταποδείξεως.
- iii) 8. ... Το απόσπασμα που εξάγεται από τα βιβλία της Τράπεζας από την ίδια ή από άλλο εξουσιοδοτημένο πρόσωπο και εμφανίζει τον/τους ως άνω λογιστικό/ούς λογαριασμό/ούς και το υπόλοιπο που οφείλεται συμφωνείται ότι θα αποτελεί πλήρη απόδειξη της απαιτήσεώς της κατά του Οφειλέτη και του Εγγυητού και έγγραφο κατάλληλο για την έκδοση διαταγής πληρωμής.
- iv) 8.2 Ο Οφειλέτης αναγνωρίζει ότι τα αποσπάσματα ή αντίγραφα τα οποία εξάγονται από τα εμπορικά βιβλία της Τράπεζας, όπως ενδεικτικά οι Λογαριασμοί, αποδεικνύουν πλήρως την οφειλή και γενικά τις χρεώσεις και πιστώσεις του Δανειακού Λογαριασμού, επιτρεπόμενης ανταπόδειξης.
- v) 10. Οι εγγραφές στα βιβλία της Τράπεζας σχετικά με τον τηρούμενο δανειακό λογαριασμό και τα αποσπάσματα που θα εκδίδονται, αποτελούν, κατά μαχητό τεκμήριο, πλήρη απόδειξη του καταλοίπου του λογαριασμού και των απαιτήσεων της Τράπεζας και της αντίστοιχης οφειλής του Πιστούχου.
- vi) 4α ... Η Τράπεζα θα ενημερώνει τον οφειλέτη για το ακριβές ποσό της δόσεως που προκύπτει βάσει του παραπάνω υπολογισμού κάθε μήνα με αποστολή σχετικής ενημερωτικής επιστολής, συμφωνείται δε ρητά ότι το ποσό της οφειλόμενης δόσης θα αποδεικνύεται από τα αντίγραφα ή αποσπάσματα από τα βιβλία της τράπεζας που εμφανίζουν την κίνησή του ή των λογαριασμών του δανείου, επιτρεπόμενης όμως ανταπόδειξης.
- vii) 7. Η οφειλή του Πιστούχου προς την «Τράπεζα», που προκύπτει από το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού του δανείου, αποδεικνύεται μόνο από απόσπασμα των βιβλίων της, το οποίο η ίδια εκδίδει και στο οποίο εμφανίζεται η κίνηση του λογαριασμού, από την έναρξη ή από την τελευταία αναγνώριση και εφεξής. Κάθε άλλο αποδεικτικό μέσο και αυτός ο όρκος αποκλείονται ρητά.

Ο Οφειλέτης αναγνωρίζει από τώρα ότι το απόσπασμα αυτό αποτελεί πλήρη απόδειξη της απαίτησης της «Τράπεζας» κατ'αυτού, επιτρεπομένης της ανταπόδειξης.

- viii) 12. Για το Δάνειο αυτό η Τράπεζα θα τηρεί λογαριασμό στα βιβλία της, στον οποίο θα καταχωρούνται στην στήλη της χρέωσης οι αναλήψεις του Δανείου, οι τόκοι (συμβατικοί και υπερημερίας), οι φόροι, οι ζημίες και τα έξοδα που γίνονται εξαιτίας του δανείου (δικαστικά και άλλα) και στην στήλη της πίστωσης οι καταβολές του «ΠΙΣΤΟΥΧΟΥ», οι οποίες θα καταλογίζονται όπως παραπάνω (όρος 9). Απόσπασμα που θα έχει εξαχθεί από τα βιβλία της Τράπεζας από την ίδια και θα εμφανίζει τον παραπάνω λογιστικό λογαριασμό και το υπόλοιπο που θα οφείλεται, συμφωνείται ότι θα αποτελεί πλήρη απόδειξη της απαιτήσεως της Τράπεζας κατά του πιστούχου και κατά του εγγυητή, επιτρεπομένης ανταποδείξεως.
- ix) 9. Ο Πιστούχος συμφωνεί ότι τα ποσά του Χρέους και οι αποπληρωμές του δύνανται να χρεωπιστώνονται σε έναν ή περισσότερους δανειακούς λογαριασμούς του Πιστούχου στα βιβλία της Τράπεζας και θα μπορούν να αποδειχθούν με αποσπάσματα ή αντίγραφα από τα εμπορικά βιβλία της Τράπεζας. Τα παραπάνω αποσπάσματα ή αντίγραφα θα τα εκδίδει εξουσιοδοτημένος εκπρόσωπος της Τράπεζας και ο Πιστούχος και ο/οι Εγγυητής/ές αναγνωρίζουν ότι θα αποτελούν πλήρη απόδειξη των απαιτήσεων της Τράπεζας, κατά της οποίας όμως θα επιτρέπεται ανταπόδειξη.
- x) 8. ... Το χρέος θα μπορεί να αποδειχθεί με αποσπάσματα ή αντίγραφα από τα εμπορικά βιβλία της Τράπεζας, εκδιδόμενα από εξουσιοδοτημένο εκπρόσωπό της ή και δικηγόρο και ο Πιστούχος και ο Εγγυητής αναγνωρίζουν ότι θα αποτελούν πλήρη απόδειξη των απαιτήσεων της Τράπεζας, κατά της οποίας όμως θα επιτρέπεται ανταπόδειξη.

Όλοι οι παραπάνω (υπό i έως x) όροι αποτελούν δικονομικές συμφωνίες, οι οποίες ορίζουν ότι το απόσπασμα από τα βιβλία της τράπεζας στο οποίο θα εμφανίζεται ο λογιστικός λογαριασμός χρεώσεων και πιστώσεων θα αποτελεί πλήρη απόδειξη της απαίτησης της τράπεζας κατά του καταναλωτή επιτρεπομένης ανταπόδειξης. Ως προς την αποδεικτική δύναμη των αποσπασμάτων των βιβλίων που τηρούν οι τράπεζες¹¹² έχουμε να πούμε τα εξής: τα αποσπάσματα αυτά αποτελούν ιδιωτικό έγγραφο (μαρτυρίας) κατά τους όρους των διατάξεων των άρθρων 444 εδ. 1 και 448 παρ. 1 ΚΠολΔ, όταν υπάρχει σχετική συμφωνία μεταξύ των μερών. Η συμφωνία αυτή αποτελεί

¹¹² Για τα όσα έχουν αναπτυχθεί στη θεωρία σχετικά με την αποδεικτική δύναμη των αποσπασμάτων των βιβλίων της τράπεζας βλ. ενδεικτικά Δημήτριο Ν. Μανιώτη, Αποτίμηση της αποδεικτικής δυνάμεως μέσω καταγραφής των τραπεζικών συναλλαγών με τους πελάτες τους, Αρμ. 1999, σελ. 1025 επ., Γιάννης Κ. Καράκωστα, Γενικοί Όροι των Τραπεζικών Συναλλαγών, 2001, σελ. 73, Γεώργιο Ν. Παπαϊωάννου, Νομικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή από τη χρήση των τραπεζικών καρτών, ΧρΠΔ Β/2002, σελ. 103 επ.

οικονομική σύμβαση, η οποία δεν προσκρούει στη δημόσια τάξη¹¹³. Όταν υπάρχει η ανωτέρω συμφωνία, τα αποσπάσματα φέρουν την αποδεικτική ισχύ του πρωτοτύπου ως επίσημα αντίγραφα αυτού (άρθρο 449 ΚΠολΔ). Η ακρίβεια του αποσπάσματος αυτού πρέπει να βεβαιώνεται από δημόσια αρχή ή δικηγόρο¹¹⁴. Συνεπώς, με τις παραπάνω οικονομικές συμφωνίες η τράπεζα προσδίδει στα αποσπάσματα των εμπορικών της βιβλίων που τηρούνται με μηχανογραφικό σύστημα, αλλά και στα εκκαθαριστικά σημειώματα (μηνιαίοι λογαριασμοί) που αποστέλλονται στον πελάτη, πλήρη αποδεικτική ισχύ¹¹⁵.

Όμως, η πλήρης αποδεικτική ισχύς που προσδίδουν οι παραπάνω οικονομικές συμφωνίες στα αποσπάσματα των εμπορικών βιβλίων της τράπεζας δεν είναι απεριόριστη. Σύμφωνα με πάγια νομολογία, οι παραπάνω συμφωνίες όταν αποκλείουν το δικαίωμα αμφισβήτησης του περιεχομένου των αποσπασμάτων των βιβλίων της τράπεζας είναι άκυρες, γιατί ενέχουν υπέρμετρη δέσμευση της βούλησης του οφειλέτη και παραβιάζουν έτσι τη διάταξη του άρθρου 372 ΑΚ. Σύμφωνα λοιπόν με την παραπάνω πάγια νομολογία¹¹⁶, οι οικονομικές συμφωνίες με τις οποίες προσδίδεται πλήρης αποδεικτική ισχύς στα αποσπάσματα των βιβλίων της τράπεζας δεν μπορούν να αποκλείσουν το δικαίωμα αμφισβήτησης του περιεχομένου τους αλλά απλώς αντιστρέφουν το βάρος απόδειξης, με αποτέλεσμα ο καταναλωτής να μπορεί να αμφισβητήσει με σαφείς και ορισμένους ισχυρισμούς τις χρεώσεις ή το κατάλοιπο κλπ των αποσπασμάτων των βιβλίων της τράπεζας.

Οι ως άνω (υπό i έως x) όροι δεν απαγορεύουν μεν την ανταπόδειξη (οπότε ως προς το σημείο αυτό δεν είναι άκυροι κατά ΑΚ 372, γιατί δεν ενέχουν υπέρμετρη δέσμευση της βούλησης του πιστούχου καταναλωτή) αλλά αντιθέτως επιτρέπουν την ανταπόδειξη υπό την έννοια ότι αντιστρέφουν το βάρος απόδειξης μετακυλίνοντας το στον πιστούχο καταναλωτή. Όμως, με τη ρύθμιση αυτή οι παραπάνω όροι επιτυγχάνουν την εις βάρος του πιστούχου καταναλωτή αποδεικτική διευκόλυνση της τράπεζας, η οποία δε χρειάζεται να αποδείξει με παραστατικά (αποδείξεις) τις εκάστοτε χρεοπιστώσεις του λογαριασμού, αλλά αρκείται μόνο στο να αποδείξει το κατάλοιπο του εν λόγω λογαριασμού, προσκομίζοντας απόσπασμα του λογαριασμού του πιστούχου καταναλωτή, το οποίο αποτελεί πλήρη απόδειξη. Κατά τον τρόπο αυτό, όμως, δίδεται η δυνατότητα στην τράπεζα να καταχωρεί στο λογαριασμό του πιστούχου καταναλωτή, εκτός των άλλων, και έξοδα της τράπεζας που γίνονται εξαιτίας του δανείου (δικαστικά έξοδα κλπ), έστω και αυθαίρετα, δίχως να

¹¹³ Βλ. σχετική νομολογία σε Βασ. Αντ. Βαθρακοκόλη, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνευτική – Νομολογιακή Ανάλυση, τόμος Β', 1994, σελ. 926, υποσημ. 25.

¹¹⁴ Βλ. ΑΠ 845/1992, ΕΛΛΔικ 35 (1994) σελ. 354.

¹¹⁵ Χωρίς παρόμοια συμφωνία τα αποσπάσματα στερούνται αποδεικτικής δύναμης (επιχείρημα εξ αντιδιαστολής από αρ. 444 και 448 παρ. 1 ΚΠολΔ). ΠΠρΑθ 5207/1995, ΕπισκΕΔ Α/1996, σ. 141 επ.

¹¹⁶ Βλ. ΑΠ 491/1994 ΕΕμπΔ 1995, σελ. 388, ΑΠ 583/1990 ΕΛΛΔικ 32 (1991), σελ. 119, ΑΠ 717/1979 ΝοΒ 1980, σελ. 46 ΕφΘεσ 418/1999 Αρμ 1999, σελ. 1215 επ., ΕφΠειρ 189/1998 ΔΕΕ 4/1998 σελ. 396 επ., ΠΠρΑθ 1544/1998 ΕΕμπΔ 2000, σελ. 68

χρειάζεται να αποδεικνύει την αναγκαιότητά τους και το ακριβές ύψος αυτών. Ο δε πιστούχος καταναλωτής είναι εκείνος πλέον που οφείλει κάθε φορά να αποδείξει ότι τα έξοδα αυτά δεν είναι με βάση τη σύμβαση του δανείου δικαιολογημένα ως προς την αιτία ή το ύψος τους, μολονότι τα έξοδα αυτά αφορούν ενέργειες που βρίσκονται στο πεδίο δράσης της τράπεζας. Συνεπώς, με την ως άνω αντιστροφή του βάρους απόδειξης διευκολύνεται αποδεικτικά η τράπεζα και δυσχεραίνεται η δικονομική θέση του πιστούχου καταναλωτή, τα αποδεικτικά μέσα του οποίου περιορίζονται υπέρμετρα με αποτέλεσμα να καθίσταται εξαιρετικά δύσκολο γι' αυτόν να πετύχει ένα ευνοϊκό δικαστικό αποτέλεσμα κατά τη διάρκεια διαγνωστικής δίκης.

Όμως, σύμφωνα με το άρθρο 338 παρ. 1 ΚΠολΔ η απόδειξη της απαιτήσεως αποτελεί βάρος εκείνου που την ασκεί¹¹⁷. Αποτελεί δε γεγονός αναμφισβήτητο ότι η τράπεζα έχει τη δυνατότητα και τα μέσα για την ευχερέστερη απόδειξη των απαιτήσεων της. Συνεπώς οι υπό i έως x όροι που αντιστρέφουν το βάρος απόδειξης προς όφελος της τράπεζας και εις βάρος του πιστούχου καταναλωτή θα πρέπει να θεωρηθούν καταχρηστικοί και άκυροι κατ' άρθρο 2 παρ. 7 περ. κζ' Ν. 2251/1994, το οποίο χαρακτηρίζει καταχρηστικούς τους όρους εκείνους που «αντιστρέφουν το βάρος απόδειξης σε βάρος του καταναλωτή ή περιορίζουν υπέρμετρα¹¹⁸ τα αποδεικτικά του μέσα».

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει και προηγουμένως τα ελληνικά δικαστήρια¹¹⁹ έχουν κρίνει κατά πάγια νομολογία ότι όροι οι οποίοι προσδίδουν πλήρη αποδεικτική ισχύ στα βιβλία της τράπεζας, αποτελούν μη προσκρούουσες στη δημόσια τάξη δικονομικές συμφωνίες, οι οποίες δεν μπορούν να αποκλείσουν το δικαίωμα του οφειλέτη να αμφισβητήσει το περιεχόμενο των βιβλίων της τράπεζας – αποκλεισμός ο οποίος θα ενείχε υπέρμετρη δέσμευση της βούλησης του οφειλέτη κατά παράβαση της ΑΚ 372 – αλλά αντίθετα επιτρέπουν την ανταπόδειξη αντιστρέφοντας το βάρος απόδειξης σε βάρος του οφειλέτη. Όμως, η υπ' αριθμ. 1119/2001 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών (η οποία επικυρώθηκε απ' τη δευτεροβάθμια υπ' αριθμ. 5253/2003 ΕφΑθ) ανέτρεψε την παραπάνω πάγια νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων κρίνοντας ότι η δικονομική συμφωνία περί παροχής πλήρους αποδεικτικής ισχύος στα αποσπάσματα των βιβλίων των τραπεζών δεν μπορεί να οδηγήσει σε αναστροφή του βάρους απόδειξης εις βάρος του πιστούχου καταναλωτή. Σύμφωνα με το σκεπτικό της υπ' αριθμ. 1119/2002 ΠΠρΑθ, η δικονομική αυτή συμφωνία αποτελεί *prima facie*

¹¹⁷ Π. Γεσίου – Φαλτσή, Δίκαιο Αποδείξεως, Θεσ/νική 1986, σελ. 107 επ.

¹¹⁸ Ζήτημα τίθεται ως προς την έννοια του όρου «υπέρμετρος περιορισμός», καθώς είναι κρίσιμος για την κήρυξη της ακυρότητας της ρήτηρας. Η ακυρότητα θα κριθεί μόνο *ad hoc* και μετά από στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων και ανάλυση τυπικών αποδεικτικών θεμάτων στη συγκεκριμένη κατηγορία σύμβασης Πρβλ Γ. Μεντή, ΓΟΣ σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, σελ. 166.

¹¹⁹ Βλ. ΑΠ 558/1996 ΔΕΕ 1/1997, σελ. 58 επ. (σημ. Ε. Περράκη), ΕφΘεσ 974/1996 ΔΕΕ 5/1997, σελ. 497 επ. (σημ. Ε. Περράκη), ΑΠ 1468/1995 ΕΕμπΔ 1996, σελ. 283 επ. ΑΠ 491/1994 ΕΕμπΔ 1995, σελ. 388, ΑΠ 845/1992, ΕλλΔικ 35 (1994), σελ. 354.

αποδεικτικό μέσο και όχι πλήρη απόδειξη, οπότε σε περίπτωση αμφισβήτησης των καταλοίπων κλπ απ' τον πιστούχο καταναλωτή, η τράπεζα οφείλει να αποδείξει η ίδια τις παροχές της και, άρα, το περιεχόμενο των βιβλίων της. Η ως άνω απόφαση θεωρεί ότι η μετακύλιση του βάρους απόδειξης σε βάρος του πιστούχου καταναλωτή προσκρούει: α) στη διάταξη του άρθρου 372 ΑΚ, γιατί προκαλείται υπέρμετρη δέσμευση της βούλησης του πιστούχου καταναλωτή, β) στην αρχή της υποχρέωσης της προμηθεύτριας τράπεζας να παρέχει τεκμηριωμένη, πλήρη και λεπτομερή ενημέρωση στους πιστούχους καταναλωτές για γ) στις διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 6 και 7 περ. κζ' Ν. 2251/1994, με αποτέλεσμα ο επίμαχος διικονομικός όρος, ο οποίος παρέχει πλήρη αποδεικτική ισχύ στα αποσπάσματα των βιβλίων της τράπεζας επιτρέποντας μόνο ανταπόδειξη, να κρίνεται καταχρηστικός και άκυρος.

17. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΠΛΑΣΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΥΨΟΥΣ ΤΟΥ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΙΣΤΟΥΧΟ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΚΑΙ ΠΛΑΣΜΑΤΑ ΠΕΡΙΕΛΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΠΙΣΤΟΥΧΟ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

- i) 8.2. Έχοντας υπόψη ότι το δάνειο εξοφλείται σε αδιάκοπες μηνιαίες δόσεις:
- α) Εάν μέσα σε 60 ημέρες είτε από τη χορήγηση του δανείου ή από την εξόφληση του προηγούμενου Μηνιαίου Λογαριασμού, είτε από την παραλαβή του εκάστοτε προηγούμενου Μηνιαίου Λογαριασμού ο Δανειζόμενος δεν γνωστοποιήσει στην Τράπεζα με συστημένη επιστολή ότι δεν παρέλαβε αντίγραφο λογαριασμού κατά τον προηγούμενο μήνα, τεκμαίρεται ότι ο λογαριασμός παραλήφθηκε, επιτρεπόμενης ανταπόδειξης.
- β) Εάν ο Δανειζόμενος αμφισβητεί το περιεχόμενο Λογαριασμού, οφείλει να το γνωστοποιήσει στην Τράπεζα, το πολύ μέσα σε τριάντα (30) ημέρες από την ημέρα λήψης αυτού, με έγγραφο, στο οποίο θα αναφέρονται με λεπτομέρειες τα στοιχεία που αποδεικνύουν το λάθος. Μερική ή ολική εξόφληση λογαριασμού χωρίς την παραπάνω γνωστοποίηση ή άπρακτη παρέλευση της προηγούμενης προθεσμίας αποτελεί ανεπιθύλακτη αποδοχή και αναγνώριση εκ μέρους του Δανειζόμενου του περιεχομένου του Μηνιαίου Λογαριασμού και του ποσού της οφειλής, ώστε ο Λογαριασμός αυτός, που είναι ακριβές απόσπασμα από τα βιβλία της Τράπεζας, αποτελεί πλήρη απόδειξη της απαίτησης της Τράπεζας κατά του Δανειζόμενου. Τα ανωτέρω ισχύουν ανάλογα και για τον τυχόν εγγυητή.
- ii) 9.1. Η Τράπεζα αποστέλλει μια φορά το μήνα, με απλό ταχυδρομείο, στον Οφειλέτη αντίγραφο της συνολικής κινήσεως του/των λογαριασμού/ών (του λοιπού «Μηνιαίο Αντίγραφο Λογαριασμού»).
- 9.2. Αν μέσα σε είκοσι (20) ημέρες από τη λήψη του μηνιαίου αντιγράφου λογαριασμού, ανεξάρτητα εάν υπάρχει εντολή για αυτόματη εξόφληση ή όχι, ο Οφειλέτης δεν αμφισβητήσει το σύνολο ή μέρος του λογαριασμού και δεν προβάλει αιτιολογημένες αντιρρήσεις, λογίζεται ότι αποδέχεται όλες τις εγγραφές που έγιναν, καθώς και το χρεωστικό του υπόλοιπο. Ο Οφειλέτης θεωρείται ότι παρέλαβε το μηνιαίο αντίγραφο του λογαριασμού, αν εντός του επομένου ημερολογιακού μηνός δεν ειδοποιήσει, αποδεδειγμένα εγγράφως, την Τράπεζα ότι δεν έλαβε το μηνιαίο αντίγραφο του λογαριασμού του προηγούμενου μηνός.
- iii) 8.1. Ο Οφειλέτης γνωρίζοντας ότι το Δάνειο εξυπηρετείται με δόσεις, των οποίων τη συχνότητα έχει επιλέξει ο ίδιος κατά τα αναφερόμενα στην παρ. 5.1. πιο πάνω και ότι λαμβάνει Λογαριασμούς σε συχνότητα αντίστοιχη των πληρωμών του (άρθρο 6): α) αν μέσα σε πέντε (5) ημέρες από την ημερομηνία εξόφλησης των δόσεων που έχει επιλέξει κατά τα παραπάνω, δεν ειδοποιήσει την Τράπεζα γραπτά και με απόδειξη, ότι δεν έχει λάβει τον Λογαριασμό που αφορά την προηγούμενη από την ημερομηνία αυτή χρονική περίοδο, τεκμαίρεται ότι ο Λογαριασμός αυτός παραλήφθηκε, επιτρεπόμενης ανταπόδειξης, β) αν μέσα σε χρονικό διάστημα τριάντα (30) ημερών από τη λήψη κάθε Λογαριασμού ή οποιασδήποτε άλλης έγγραφης ειδοποίησης της Τράπεζας αναφορικά με το Δάνειο, ο Οφειλέτης δεν αμφισβητήσει εγγράφως το περιεχόμενο του Λογαριασμού ως προς τα κονδύλια, το ύψος του χρεωστικού υπολοίπου και της προς καταβολή δόσης που αναφέρεται σε αυτό, θεωρείται ότι τα αποδέχθηκε ανεπιφύλακτα και θα επέρχεται αναγνώριση των επί μέρους και συνολικών κονδυλίων.

Οι παραπάνω (υπό i έως iii) όροι περιέχουν δύο συμβατικά πλάσματα με τα οποία επιβάλλουν: α) την πλασματική εξίσωση της σιωπής (μη αμφισβήτησης) του πιστούχου καταναλωτή ως προς το μηνιαίο λογαριασμό που του στέλνει η τράπεζα με αποδοχή του και β) την πλασματική εξίσωση της σιωπής (μη αντίδρασης) του πιστούχου καταναλωτή ως προς το αν παρέλαβε ή όχι προηγούμενο μηνιαίο λογαριασμό με παραλαβή του λογαριασμού αυτού.

Ως προς την πλασματική αποδοχή (αναγνώριση) του λογαριασμού απ'τον πιστούχο καταναλωτή έχουμε να πούμε τα εξής:

Καταρχήν σε καμία περίπτωση η σιωπή του πιστούχου καταναλωτή δεν μπορεί να θεμελιώσει αναγνώριση χρέους, γιατί η αναγνώριση χρέους για να είναι έγκυρη πρέπει να γίνει εγγράφως (ΑΚ 873). Συνεπώς, η δια της σιωπής του πιστούχου καταναλωτή αναγνώριση του ποσού της οφειλής (όπως αυτό προκύπτει απ'το μηνιαίο λογαριασμό) για την οποία κάνουν λόγο οι παραπάνω (υπό i έως iii) όροι δεν είναι έγκυρη κατά την ΑΚ 873.

Επιπλέον, οι παραπάνω όροι επιβάλλοντας τη σιωπηρή (πλασματική) αποδοχή του λογαριασμού απ'τον πιστούχο καταναλωτή, αποκλίνουν απ'το γενικό δίκαιο της δικαιοπραξίας. Ως γνωστόν, κατά το γενικό δίκαιο της δικαιοπραξίας η σιωπή δεν συνιστά καταρχήν δήλωση βουλήσεως (θετική ή αρνητική)¹²⁰. Μπορεί, βέβαια, η σιωπηρή συμπεριφορά να σημαίνει ενδεχομένως «ναι» ή «όχι» και να ερμηνευθεί (ΑΚ 173, 200) κατά τις περιστάσεις αντιστοίχως. Όμως, η απόκλιση που επιβάλλουν οι παραπάνω (υπό i έως iii) όροι απ'το γενικό δίκαιο της δικαιοπραξίας διαταράσσει σε βάρος του πιστούχου καταναλωτή τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών. Συνεπώς, οι παραπάνω όροι είναι καταχρηστικοί και άκυροι κατά τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994¹²¹.

Περαιτέρω με την πλασματική αναγνώριση του λογαριασμού απ'τον πιστούχο καταναλωτή επέρχεται αποδοχή του λογαριασμού, ο οποίος όμως δεν αποκλείεται να περιέχει λανθασμένες χρεώσεις από αμέλεια της τράπεζας. Σε μια τέτοια περίπτωση η πλασματική αποδοχή ισοδυναμεί με απαλλαγή της τράπεζας από την ευθύνη της. Συνεπώς, οι υπό i έως iii όροι μπορούν υπό τις παραπάνω προϋποθέσεις να κριθούν καταχρηστικοί κατ'άρθρο 2 παρ. 7 περ. β', ιγ' και ιζ' Ν. 2251/1994¹²².

Επιπροσθέτως, τίθεται ζήτημα συμβατού των ως άνω όρων με την απαγόρευση του άρθρου 2 παρ. 7 περ κζ' Ν 2251/1994, δηλ. την απαγόρευση αντιστροφής (εις βάρος του καταναλωτή) του βάρους αποδείξεως. Χωρίς τους ανωτέρω όρους η τράπεζα θα είχε το βάρος να αποδείξει την αποδοχή του

¹²⁰ Άρα δεν πρόκειται κυριολεκτικά για πλάσμα, δεδομένου ότι στην έννοια του πλάσματος ενυπάρχει η πλήρης λογική αντίφαση μεταξύ της βάσης του πλάσματος και του εξομοιούμενου μ'αυτήν περιστατικού βλ. Μητσόπουλο. Το πρόβλημα της έννοιας του δικαϊκού πλάσματος, 1998, σ. 175.

¹²¹ Βλ. Ψυχομάνη, ΕΕμπΔ 1998, 893 επ., ο οποίος καταλήγει στο ίδιο αποτέλεσμα με άλλη αιτιολογία.

¹²² Βλ. Λιακόπουλου, Ζητήματα Εμπορικού Δικαίου ΙΙΙ, 1997, σελ. 280 επ.

πιστούχου καταναλωτή ως προς το ύψος της απαίτησής της. Όμως, οι ανωτέρω όροι όχι μόνο απαλλάσσουν την τράπεζα απ' το βάρος απόδειξης αλλά – όπως προκύπτει και απ' τη διατύπωσή τους ως «πλάσμα» - αποκλείουν και τη δυνατότητα ανταπόδειξης του πιστούχου καταναλωτή¹²³. Συνεπώς, οι υπό i έως iii όροι είναι καταχρηστικοί και άκυροι κατ' άρθρο 2 παρ. 7 περ. κζ' Ν. 2251/1994.

Ειδικότερα όσον αφορά τον υπό ii όρο, αυτός πάσχει από καταχρηστικότητα και για έναν ακόμη λόγο: προβλέπει υπερβολικά σύντομη προθεσμία 20 ημερών απ' τη λήψη του λογαριασμού εντός της οποίας καλείται ο πιστούχος καταναλωτής να αμφισβητήσει το περιεχόμενο του λογαριασμού. Η προθεσμία αυτή δεν είναι εύλογη, γιατί περιορίζει υπέρμετρα τον πιστούχο καταναλωτή και δεν δίνει εύλογα χρονικά περιθώρια (τουλάχιστον 30 ημέρες όπως ορίζεται στους υπό i και iii όρους), ώστε ο καταναλωτής να μπορέσει να ελέγξει την ορθότητα των εγγραφών του λογαριασμού και να προβεί σε αμφισβήτηση του λογαριασμού. Συνεπώς, ο υπό ii όρος είναι ως προς το σημείο του αυτό καταχρηστικός και άκυρος κατ' άρθρο 2 παρ. 7 περ. κη' Ν. 2251/1994.

Ως προς την πλασματική περιέλευση του λογαριασμού έχουμε να πούμε τα εξής:

Οι παραπάνω υπό i έως iii όροι προβλέπουν ότι αν εντός ορισμένου χρόνου ο πιστούχος καταναλωτής δεν ειδοποιήσει την τράπεζα ότι δεν έχει λάβει τον λογαριασμό του προηγούμενου μήνα, τεκμαίρεται ότι ο λογαριασμός αυτός παραλήφθηκε. Δεδομένου ότι ο λογαριασμός αποτελεί δήλωση βουλήσεως της τράπεζας που απευθύνεται στον πιστούχο καταναλωτή, είναι προφανές ότι οι παραπάνω όροι θεωρούν «κατά πλάσμα» ότι η δήλωση βουλήσεως της τράπεζας (λογαριασμός) έχει περιέλθει στον πιστούχο καταναλωτή και κατά συνέπεια η παραπάνω δήλωση βούλησης αποκτά νομική ενέργεια, η οποία μπορεί ενδεχομένως (πχ στην περίπτωση που ο λογαριασμός περιέχει λανθασμένες εγγραφές) να είναι ιδιαίτερα επιβαρυντική για τον καταναλωτή. Όμως, σύμφωνα με το άρθρο 167 ΑΚ καταρχήν η δήλωση βουλήσεως έχει νομική ενέργεια όχι αφού απευθυνθεί αλλά αφότου πράγματι περιέλθει στο πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται. Το βάρος απόδειξης για την περιέλευση αυτή ανήκει σ' αυτόν που απευθύνει τη δήλωση βουλήσεως, δηλαδή στην τράπεζα. Όμως, το περιεχόμενο στους παραπάνω (υπό i έως iii)

¹²³ Οι παραπάνω (υπό i έως iii) όροι δεν αποκλείουν ρητά τη δυνατότητα ανταπόδειξης αλλά ούτε και αναφέρουν ρητά τη διατύπωση «επιτρεπομένης ανταπόδειξης», διατύπωση η οποία περιέχεται για παράδειγμα στον υπό i όρο αλλά μόνο στο εδ. α το οποίο αναφέρεται στην πλασματική περιέλευση του λογαριασμού και όχι στο εδ. β το οποίο αναφέρεται στην πλασματική αναγνώριση του ύψους της απαίτησης. Υιοθετώντας λοιπόν τη δυσμενή για τον καταναλωτή ερμηνευτική εκδοχή «εν αμφιβολία υπέρ του συντάκτη των γοσ» (ερμηνευτική εκδοχή η οποία υιοθετείται στις δίκες επί συλλογικής αγωγής) καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι υπό i έως iii όροι αποκλείουν την ανταπόδειξη.

όρους «πλάσμα περιελεύσεως» αποτελεί έμμεση και κεκαλυμμένη αντιστροφή του βάρους αποδείξεως ως προς τη λήψη του λογαριασμού. Ειδικότερα οι υπό i και iii όροι παρέχουν ρητά στον πιστούχο καταναλωτή δυνατότητα ανταπόδειξης («επιτρεπομένης ανταπόδειξης»). Η αντιστροφή αυτή του βάρους απόδειξης προς όφελος της τράπεζας και σε βάρος του πιστούχου καταναλωτή εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 2 παρ. 7 περ. κζ΄ Ν. 2251/1994 με αποτέλεσμα οι παραπάνω (υπό i έως iii) όροι να κρίνονται για το λόγο αυτό καταχρηστικοί και, άρα, άκυροι. Μάλιστα, ο υπό ii όρος δεν περιέχει καμία αναφορά στη δυνατότητα ανταπόδειξης¹²⁴, οπότε η καταχρηστικότητα του όρου αυτού είναι ακόμη πιο έκδηλη.

Ειδικότερα όσον αφορά τον υπό iii όρο παρατηρούμε ότι προβλέπει υπερβολικά σύντομη προθεσμία πέντε ημερών (απ΄την ημερομηνία εξόφλησης των δόσεων) εντός της οποίας ο πιστούχος καταναλωτής πρέπει να ειδοποιήσει εγγράφως την τράπεζα ότι δεν έλαβε το λογαριασμό. Η προθεσμία αυτή είναι υπερβολικά σύντομη και άρα μη εύλογη, γιατί περιορίζει υπέρμετρα τον πιστούχο καταναλωτή. Άρα, ο υπό iii όρος είναι καταχρηστικός και άκυρος όχι μόνο κατ΄άρθρο 2 παρ. 7 περ. κζ΄ Ν 2251/1994 αλλά και κατ΄ άρθρο 2 παρ. 7 περ. κη΄ του ίδιου νόμου.

Καταχρηστικούς και, άρα, άκυρους έκρινε ο Άρειος Πάγος με την υπ΄αριθμ. 1219/2001 απόφασή του γενικούς όρους σύμβασης πιστωτικής κάρτας που περιείχαν συμβατικά πλάσματα αναγνώρισης του ύψους του λογαριασμού απ΄τον πιστούχο καταναλωτή και συμβατικά πλάσματα περιέλευσης του λογαριασμού στον πιστούχο καταναλωτή¹²⁵. Συγκεκριμένα, ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι γενικοί όροι συναλλαγών που περιέχουν τέτοιες πλασματικές δηλώσεις βουλήσεως επιβαρύνουν σημαντικά τη θέση του πιστούχου καταναλωτή και είναι άκυροι ως καταχρηστικοί κατά το άρθρο 2 παρ. 6 και 7 περ. κζ΄ και κη΄ του Ν. 2251/1994, εκτός αν α) παραχωρείται στον πιστούχο καταναλωτή εύλογη κατά τις περιστάσεις προθεσμία για τη διατύπωση ρητής δήλωσης και, παράλληλα, β) αναλαμβάνει η τράπεζα την υποχρέωση να ενημερώσει ιδιαιτέρως τον πιστούχο καταναλωτή για την προβλεπόμενη σημασία της συμπεριφοράς του (πχ να αναγράφεται πάνω στο μηνιαίο λογαριασμό το δυσμενές αποτέλεσμα που συνεπάγεται η μη προβολή εντός ορισμένης προθεσμίας τυχόν αντιρρήσεων του πιστούχου καταναλωτή περί των εγγραφών του λογαριασμού). Με την ως άνω απόφασή του ο Άρειος

¹²⁴ Βλ. προηγούμενη υποσημείωση.

¹²⁵ Ο όρος της σύμβασης πιστωτικής κάρτας, ο οποίος κρίθηκε απ΄την ΑΠ 1219/2001 ήταν διατυπωμένος ως εξής: «Αν μέσα σε είκοσι (20) μέρες από τη λήψη του μηνιαίου λογαριασμού (ή και άλλης ειδοποίησης, οποτεδήποτε, για την πληρωμή οφειλής σχετικής με την κάρτα) ο κάτοχος ή συνοφειλέτης δεν αμφισβητήσει το σύνολο του ποσού και δεν προτείνει τις βάσιμες αντιρρήσεις του, λογίζεται ότι αποδέχτηκε όλες τις εγγραφές που έγιναν, καθώς και το χρεωστικό του υπόλοιπο και δεν έχει πλέον το δικαίωμα να τα αμφισβητήσει. Ο κάτοχος θεωρείται ότι παρέλαβε τον μηνιαίο λογαριασμό του, αν μέσα στον επόμενο ημερολογιακό μήνα δεν ειδοποιήσει γραπτά με απόδειξη την τράπεζα ότι δεν παρέλαβε τον μηνιαίο λογαριασμό του προηγούμενου μήνα».

Πάγος ουσιαστικά εισήγαγε στην ελληνική έννομη τάξη τη διάταξη της παρ. 10 Nr. 5 του γερμ. AGBG, η οποία αναγνωρίζει το κύρος τέτοιων όρων, εφόσον ο προμηθευτής αναλαμβάνει την υποχρέωση ειδοποίησης του πελάτη για τις δικαιοπρακτικές συνέπειες της σιωπής του, πριν αρχίσει να τρέχει η «προθεσμία αντίδρασης» και εφόσον, βέβαια, η προθεσμία αυτή είναι εύλογη¹²⁶.

¹²⁶ Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι και οι δύο ως άνω προϋποθέσεις του κύρους τέτοιων όρων είναι μάλλον τυπικές, δεν αφορούν την ουσία του προβλεπόμενου «συμβατικού» πλάσματος. Για τον λόγο αυτό, στο γερμανικό δίκαιο γίνεται δεκτή η ακυρότητα πλασματικών δηλώσεων κατά την γενική διάταξη της § 9 γερμAGBG, παρά την συνδρομή των τυπικών προϋποθέσεων της § 10 Nr. 5, αν δεν ανιχνεύεται, κατά την καλή πίστη, κάποια εύλογη ανάγκη του προμηθευτή που δικαιολογεί την «θέσπιση» τους. Δηλ. ακόμη κι αν είναι εύλογη η προθεσμία αμφισβήτησης, αναλαμβάνει δε επιπλέον ο προμηθευτής την υποχρέωση, με την εκκίνηση της προθεσμίας, να ειδοποιήσει τον καταναλωτή για τις συνέπειες ενδεχόμενης σιωπής του, μπορεί εντούτοις να είναι άκυρος ο όρος της πλασματικής δήλωσης κατά την γενική ρήτρα (§ 9 γερμAGBG).

18. ΟΡΟΙ ΠΟΥ ΠΕΡΙΟΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΑΠΟΚΛΕΙΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΡΟΒΟΛΗ ΕΝΣΤΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΠΙΣΤΟΥΧΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

2. Ευθύνη της Τράπεζας. Η παρούσα σύμβαση δεν είναι αποτέλεσμα αποκλειστικής συμφωνίας μεταξύ Τράπεζας και Εμπόρου και ως εκ τούτου ρητά συμφωνείται ότι η Τράπεζα δεν έχει απολύτως καμία ευθύνη και υποχρέωση για τα πωλούμενα είδη ή υπηρεσίες, τυχόν ιδιότητες τους ή χαρακτηριστικά τους. Επίσης, η Τράπεζα δεν έχει ευθύνη για την τυχόν μη παράδοση ή την πλημμελή ή εκπρόθεσμη παράδοση πωλουμένων ειδών ή υπηρεσιών και ο Δανειζόμενος αναλαμβάνει ο ίδιος τον κίνδυνο από την τυχόν πληρωμή του τιμήματος αγοράς με το προϊόν του Δανείου, πριν την πραγματική παράδοσή τους. Συγκεκριμένα, μετά την εκταμίευση του δανείου ο Δανειζόμενος δεν δύναται να επιδιώξει την ακύρωση της ή την υπαναχώρηση από αυτή για λόγους αναγόμενους στην σύμβαση πωλήσεως στην οποία η Τράπεζα δεν εμπλέκεται.

Ο παραπάνω όρος περιέχεται σε σύμβαση καταναλωτικού δανείου την οποία συνάπτει ο καταναλωτής κατά την αγορά καταναλωτικών αγαθών σε συγκεκριμένη εμπορική επιχείρηση πώλησης ηλεκτρικών ειδών – ειδών οικοσκευής. Εν προκειμένω ο καταναλωτής απευθύνεται στο συγκεκριμένο έμπορο – πωλητή για να συνάψει μαζί του μια σύμβαση πώλησης καταναλωτικών αγαθών με δόσεις. Ο πωλητής προτείνει στον καταναλωτή (αγοραστή) η εξόφληση του τιμήματος της πώλησης να γίνει μέσω δανείου που θα χορηγήσει στον καταναλωτή κάποια τράπεζα που συνεργάζεται με τον πωλητή. Μάλιστα την προεργασία για την κατάρτιση της σύμβασης δανείου αναλαμβάνει ο ίδιος ο πωλητής, ο οποίος εγχειρίζει στον καταναλωτή έντυπη αίτηση χορήγησης δανείου που απευθύνεται στη συγκεκριμένη τράπεζα. Στη συνέχεια ο πωλητής προωθεί την υπογεγραμμένη απ' τον καταναλωτή αίτηση στην τράπεζα, η οποία – αφού προβεί σε έλεγχο φερεγγυότητας του καταναλωτή – κάνει δεκτή την αίτηση και καταβάλλει το δάνεισμα απευθείας στον πωλητή. Με βάση τα παραπάνω έχει καταρτιστεί η σύμβαση της πώλησης με την ταυτόχρονη χρηματοδότηση του καταναλωτή απ' την τράπεζα.

Πρόκειται για τα λεγόμενα καταναλωτικά δάνεια τριμερούς σχέσης¹²⁷ στο πλαίσιο των οποίων δημιουργείται μια τριγωνική σχέση ανάμεσα στον προμηθευτή, τον καταναλωτή και τον πιστωτικό φορέα. Την μια πλευρά του τριγώνου αποτελεί η σύμβαση πώλησης μεταξύ προμηθευτή και καταναλωτή.

¹²⁷ Βλ. Κλαβανίδου Δ., Καταναλωτικά Δάνεια – Δογματική Θεώρηση και Συναφή Πρακτικά Ζητήματα, 1997, σελ. 211 επ., Σταθόπουλο Μ. σε Σταθόπουλο – Χιωτέλλη – Αυγουστιανάκη, Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο Ι, 1995, σελ. 171 επ.

Τη δεύτερη πλευρά του τριγώνου αποτελεί η σύμβαση καταναλωτικού δανείου μεταξύ καταναλωτή και πιστωτικού φορέα. Την τρίτη, τέλος, πλευρά του τριγώνου αποτελεί μια σύμβαση πλαίσιο που ρυθμίζει τους όρους συνεργασίας μεταξύ του πιστωτικού φορέα και του προμηθευτή, δυνάμει της οποίας ο πωλητής αναλαμβάνει την πρωτοβουλία και την όλη προώθηση της λήψης του καταναλωτικού δανείου. Παρά τη νομική αυτοτέλεια της πώλησης και του δανείου υπάρχει μια οικονομική ενότητα των δύο συμβάσεων. Η στενή συνεργασία τράπεζας και πωλητή έχει ως αποτέλεσμα την παροχή δανείου στον καταναλωτή, ο οποίος παύει να έχει όχι μόνο την εξουσία ελεύθερης διάθεσης του δανείσματος αλλά και την ελευθερία επιλογής του προσώπου του πιστοδότη. Οι παραπάνω ιδιαιτερότητες των καταναλωτικών δανείων τριμερούς σχέσης επέβαλλαν την ανάγκη ειδικής νομικής μεταχείρισης τους. Έτσι, η ΚΥΑ 983/1991 εισήγαγε ειδική ρύθμιση για τα καταναλωτικά δάνεια τριμερούς σχέσης προβλέποντας ρητά τη διάσπαση της αρχής της σχετικότητας των ενοχών.

Συγκεκριμένα με τις διατάξεις αναγκαστικού δικαίου του άρθρου 11 παρ. 2-4 ορίζονται τα εξής:

« 2. Ο καταναλωτής δικαιούται να στραφεί κατά του πιστωτικού φορέα μόνο αν συντρέχουν αθροιστικά οι ακόλουθες περιπτώσεις:

α) ο καταναλωτής να έχει συνάψει σύμβαση πίστωσης για την αγορά αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών με πρόσωπο διαφορετικό από αυτό που παρέχει τα αγαθά ή τις υπηρεσίες,

β) ο πιστωτικός φορέας και ο προμηθευτής των αγαθών ή υπηρεσιών συνδέονται με προϋπάρχουσα σύμβαση βάσει της οποίας η παροχή πίστωσης στους καταναλωτές γίνεται αποκλειστικά από αυτόν τον πιστωτικό φορέα με σκοπό την απόκτηση αγαθών ή την παροχή των υπηρεσιών από τον εν λόγω προμηθευτή,

γ) ο καταναλωτής λαμβάνει την πίστωση βάσει αυτής της προϋπάρχουσας σύμβασης,

δ) τα αγαθά ή οι υπηρεσίες που καλύπτονται από τη σύμβαση πίστωσης δεν παρασχεθούν ή παρασχεθούν μόνο εν μέρει ή δεν ανταποκρίνονται κατά οποιονδήποτε τρόπο στους όρους της σύμβασης παροχής τους,

ε) ο καταναλωτής να έχει στραφεί δικαστικώς κατά του προμηθευτή χωρίς να έχει ικανοποιηθεί.

3. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου δεν εφαρμόζονται σε συναλλαγές που αφορούν ποσά μικρότερα από δρχ. 30.000.

4. Ο καταναλωτής μετά την άσκηση της αγωγής και μέχρις ότου εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση που να κρίνει τη διαφορά μεταξύ αυτού και του προμηθευτή έχει δικαίωμα να αρνηθεί την εκπλήρωση της οφειλής του προς τον πιστωτικό φορέα».

Πράγματι είναι δικαιολογημένο ο καταναλωτής που παραλαμβάνει ένα ελαττωματικό πράγμα να μπορεί να προβάλλει εναντίον της τράπεζας ενστάσεις απ'τη σύμβαση πώλησης και να αρνηθεί να καταβάλει τοκοχρεολυτικές δόσεις για την εξόφληση του δανείου. Όμως, ο υπό εξέταση όρος καταναλωτικού δανείου έρχεται σε ευθεία αντίθεση με τις αναγκαστικού δικαίου διατάξεις του άρθρου 11 παρ. 2 της ΚΥΑ 983/1991, γιατί ορίζει ότι η τράπεζα δεν έχει απολύτως καμία ευθύνη για τα πωλούμενα είδη, τυχόν ιδιότητες ή χαρακτηριστικά τους ούτε για την τυχόν μη παράδοση τους ή την πλημμελή ή εκπρόθεσμη παράδοσή τους. Βέβαια ο υπό εξέταση όρος αναφέρει ότι η

τράπεζα δεν ευθύνεται, γιατί «η παρούσα σύμβαση δεν είναι αποτέλεσμα αποκλειστικής συμφωνίας μεταξύ τράπεζας και εμπόρου». Προφανώς, ο όρος αυτός αναφέρει την έλλειψη αποκλειστικής συμφωνίας προκειμένου να εξαιρεθεί η σύμβαση αυτή απ'το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 11 παρ. 2 της ΚΥΑ 983/1991, το οποίο αναφέρει ως προϋπόθεση εφαρμογής του ότι ο πιστωτικός φορέας και ο προμηθευτής πρέπει να συνδέονται με προϋπάρχουσα σύμβαση βάσει της οποίας η παροχή πίστωσης στους καταναλωτές γίνεται αποκλειστικά απ'αυτόν τον πιστωτικό φορέα με σκοπό την απόκτηση αγαθών απ'τον εν λόγω προμηθευτή.

Η παραπάνω διάταξη όταν ορίζει ότι η πίστωση πρέπει να γίνεται «αποκλειστικά απ'αυτόν τον πιστωτικό φορέα με σκοπό την απόκτηση αγαθών από τον εν λόγω προμηθευτή» εννοεί ότι η πίστωση πρέπει να γίνεται αποκλειστικά με σκοπό την απόκτηση αγαθών απ'τον εν λόγω προμηθευτή και όχι αποκλειστικά απ'τον συγκεκριμένο πιστωτικό φορέα. Αν δεχτούμε το αντίθετο, τότε θα μπορούσαμε να οδηγηθούμε σε εύκολη καταστρατήγηση της ως άνω διάταξης, γιατί ο εν λόγω προμηθευτής θα μπορούσε να συνάψει συμβάσεις με περισσότερες τράπεζες, ώστε καμία απ'αυτές να μην ευθύνεται κατά το άρθρο 11 παρ. 2 της ΚΥΑ 983/1991. Άλλωστε είναι πολύ συνηθισμένο στην εμπορική πρακτική οι έμποροι να συνάπτουν τέτοιου είδους συμβάσεις όχι αποκλειστικά με μια τράπεζα αλλά με περισσότερες. Συνεπώς, η έλλειψη αποκλειστικής συμφωνίας μεταξύ τράπεζας και εμπόρου δεν αποκλείει την ευθύνη της τράπεζας. Άρα, ο όρος αυτός εξακολουθεί να παραβιάζει την αναγκαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 11 παρ. 2 της ΚΥΑ 983/1991 και, συνεπώς, είναι άκυρος ως παράνομος (ΑΚ 174)¹²⁸.

Η ακυρότητα του υπό εξέταση όρου είναι δεδομένη και υπό το πρίσμα του Ν. 2251/1994. Συγκεκριμένα, ο υπό εξέταση όρος είναι καταχρηστικός κατ'άρθρο 2 παρ. 6, γιατί ανατρέπεται τη συμβατική ισορροπία στην τριμερή σχέση καταναλωτή – τράπεζας – προμηθευτή, δεδομένου ότι δεν επιτρέπει την προβολή ενστάσεων του καταναλωτή κατά της τράπεζας που απορρέουν απ'τη βασική σχέση προμήθειας του αγαθού, με αποτέλεσμα ο καταναλωτής να εξαναγκάζεται σε εκπλήρωση παρά την ύπαρξη ενστάσεων κατ'απόκλιση απ'τις ΑΚ 325, 375, 443, 540 κ.ο.κ. Η προβολή των παραπάνω ενστάσεων κατά της τράπεζας επιβάλλεται απ'την καλή πίστη (ΑΚ 288)¹²⁹. Επομένως, ο υπό εξέταση όρος που αποκλείει τη δυνατότητα προβολής των παραπάνω ενστάσεων είναι οπωσδήποτε άκυρος ως καταχρηστικός κατά τη γενική ρήτρα του άρθρου 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994 αλλά και κατά την ειδική διάταξη του άρθρου 2 παρ. 7 περ. ιθ' («Σε κάθε περίπτωση καταχρηστικοί είναι οι όροι που ...

¹²⁸ Ο ΑΠ με την υπ'αριθμ. 1219/2001 απόφαση δέχτηκε ότι η ΚΥΑ 983/1991 εφαρμόζεται και στις συμβάσεις πιστωτικής κάρτας.

¹²⁹ Έτσι ήδη Βάθης Β., Χρηματοδοτημένη πώληση και ενστάσεις του αγοραστή έναντι της τράπεζας, ΝοΒ 1986, 645 επ., 658 Παπαγιάννης Ι., Χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα, ΕπισκεΔ 1996, 305.

αποκλείουν ή περιορίζουν τη νόμιμη ευχέρεια του καταναλωτή να μην εκτελέσει τη σύμβαση»).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως προκύπτει από τις συμβάσεις δανείων καταναλωτικής πίστης που αποτέλεσαν αντικείμενο εξέτασης της παρούσας διπλωματικής εργασίας, οι συμβάσεις αυτές περιέχουν πληθώρα γενικών όρων, οι οποίοι δεν είναι σύμφωνοι με τις ειδικές διατάξεις για την καταναλωτική πίστη και ειδικότερα με τις προστατευτικές για τον καταναλωτή διατάξεις του Ν. 2251/1994. Οι τράπεζες εκμεταλλευόμενες τη διαπραγματευτική τους ισχύ διαμορφώνουν μονομερώς το περιεχόμενο των δανειακών συμβάσεων χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τα συμφέροντα του καταναλωτή αποβλέποντας αποκλειστικά και μόνο στην εξυπηρέτηση των οικονομικών συμφερόντων τους.

Φρένο στην παραπάνω πρακτική των τραπεζών θέλησε να βάλει ο Άρειος Πάγος με την υπ' αριθμ. 1219/2001 απόφαση του. Οι θέσεις που έλαβε ο Άρειος Πάγος με την παραπάνω απόφαση επηρέασαν σε ένα βαθμό την τραπεζική πρακτική με αποτέλεσμα οι συμβάσεις δανείων καταναλωτικής (αλλά και στεγαστικής) πίστης να αναδιατυπωθούν και να περιλάβουν νέους όρους σύμφωνους με την παραπάνω απόφαση και με τη νομοθεσία για την προστασία του καταναλωτή. Όμως, όπως διαπιστώσαμε και στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, πολλές είναι οι τράπεζες εκείνες που δε συμμορφώθηκαν με την παραπάνω απόφαση του Αρείου Πάγου, η οποία πρέπει να σημειωθεί ότι ως απόφαση επί συλλογικής αγωγής αναπτύσσει *erga omnes* ισχύ. Σχεδόν όλες οι υπό εξέταση συμβάσεις έπασχαν σε αρκετά ουσιώδη σημεία τους αγνοώντας την προστατευτική για τον καταναλωτή νομοθεσία και τις θέσεις που έλαβε ο Άρειος Πάγος με την ως άνω απόφασή του.

Είναι προφανές ότι οι τράπεζες – στο βαθμό που τους το επιτρέπει η οικονομική τους δύναμη – θα προσπαθούν να αποφεύγουν την πλήρη συμμόρφωση τους με τις επιταγές του δικαίου του καταναλωτή. Δυστυχώς, όσο το ελληνικό τραπεζικό σύστημα εξακολουθεί να πάσχει από έλλειψη ουσιαστικής εποπτείας και όσο ο Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας παραμένει κενό γράμμα χωρίς να επιφέρει ουσιαστική αυτοδέσμευση των τραπεζών, ο καταναλωτής θα παραμένει σε μεγάλο βαθμό απροστάτευτος. Αναμφισβήτητα η μεταστροφή στη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων αποτελεί ένα ελπιδοφόρο βήμα στην προσπάθεια για την εξυγίανση του τραπεζικού μας συστήματος από φαινόμενα υπερχρέωσης των καταναλωτών, αποστέρησής τους από την οικονομική ελευθερία και υπερεξασφάλισης των τραπεζών. Ωστόσο μένουν ακόμα πολλά να γίνουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεξανδρίδου Ελ., Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή – Ελληνικό και κοινοτικό, Θεσσαλονίκη 1996
2. Βαθρακοκοίλης Β., Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνευτική – Νομολογιακή Ανάλυση, Τόμος Β΄, 1994
3. Βενιέρης Ι., Πρόωρη εξόφληση δανείου, Μελέτες Δικαίου των Επιχειρήσεων, Αθήνα – Κομοτηνή 2003
4. Γεσίου – Φαλτσή Π., Δίκαιο Αποδείξεως, Θεσσαλονίκη 1986
5. Γεωργιάδης Απ. – Σταθόπουλος Μ., Αστικός Κώδικας
6. Γεωργιάδης Απ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Αθήνα – Κομοτηνή 1997
7. Γεωργιάδης Απ., Ενοχικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος, Αθήνα – Κομοτηνή 1999
8. Δέλλιος Γ., Προστασία των καταναλωτών και σύστημα του ιδιωτικού δικαίου – Ο δικαστικός έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όριά του, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2001
9. Δούβλης Β., Η απελευθέρωση των τραπεζικών εγγυητών κατ'άρθρο 862 ΑΚ, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998
10. Δωρής Φ., Περιορισμοί της συμβατικής ελευθερίας στις ρήτρες αποκλειστικής διεθνούς δικαιοδοσίας, Αθήνα – Κομοτηνή 1991
11. Ζέπος Π., Ενοχικόν Δίκαιον – Μέρος Ειδικόν, Αθήναι 1965
12. Καζάκος Α., Αστικό Δίκαιο – Οικονομία της Αγοράς και Προστασία των Καταναλωτών, 1987
13. Καράκωστας Ι., Γενικοί Όροι των Τραπεζικών Συναλλαγών, 2001
14. Καράσης Μ., Γενικοί Όροι Συναλλαγών – Δικαστικός Έλεγχος, Θεσσαλονίκη 1992
15. Κεραμεύς Κ.Δ., Αστικό Δικονομικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 1986
16. Κεραμεύς / Κονδύλης / Νίκας, Ερμηνεία του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2000
17. Κλαβανίδου Δ., Καταναλωτικά Δάνεια - Δογματική θεώρηση και συναφή πρακτικά ζητήματα, Θεσσαλονίκη 1997
18. Κοτζαμπάσης Αθ., Οι απαλλακτικές ρήτρες στους γενικούς όρους συναλλαγών, 2001
19. Λιακόπουλος, Ζητήματα Εμπορικού Δικαίου ΙΙΙ, 1997
20. Μάζης Π., Εμπράγματα εξασφάλιση τραπεζών και ανωνύμων εταιρειών, Αθήνα – Κομοτηνή 1993
21. Μάρκου Ι., Δίκαιο συναλλαγματικής, Αθήνα 1997
22. Μεντής Γ., Γενικοί Όροι Συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις – Μελέτες Ιδιωτικού Δικαίου, Αθήνα 2000
23. Μητσόπουλος, Το πρόβλημα της έννοιας του δικαϊκού πλάσματος, 1998

- 24.Μιχαλόπουλος Γ., Νόμιμος καθορισμός και ανατοκισμός εξωτραπεζικών και τραπεζικών τόκων - Οριοθέτηση της επιβάρυνσης της πιστωτικής σύμβασης με τόκους, Αθήνα – Κομοτηνή 1990
- 25.Μπαλής Γ., Γενικά αρχαί του αστικού δικαίου, Αθήναι 1961
- 26.Παμπούκης Κ., Τραπεζικαί Πιστωτικά Συμβάσεις, Θεσσαλονίκη 1962
- 27.Παπανικολάου Π., Περί των ορίων της προστατευτικής παρεμβάσεως του δικαστή στη σύμβαση - Προς μια γενική θεωρία περί καταχρήσεως της συμβατικής ελευθερίας, Αθήνα – Κομοτηνή 1991
- 28.Παπανικολάου Π., Οι καταπλεονεκτικές δικαιοπραξίες, Αθήνα 1983
- 29.Παπανικολάου Π., Μεθοδολογία του ιδιωτικού δικαίου και ερμηνεία δικαιοπραξιών, Αθήνα – Κομοτηνή 2000
- 30.Παπαντωνίου Ν., Η καλή πίστις εις το αστικόν δίκαιον, Αθήναι 1957
- 31.Παπαντωνίου Ν., Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, Αθήνα 1983
- 32.Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, Αθήνα – Κομοτηνή 2002
- 33.Σταθόπουλος Μ.-Χιωτέλλης Α.-Αυγουστιανάκης Μ., Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο Ι, Αθήνα – Κομοτηνή 1995
- 34.Σταθόπουλος Μ., Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, Αθήνα 1998
- 35.Χριστιανός Β., κοινοτικό δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, Αθήνα – Κομοτηνή 1997
- 36.Ψυχομάνης Σπ., Τραπεζικό Δίκαιο – Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων Ι, ε΄ έκδοση, Θεσσαλονίκη 2001

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βάθης Β., Χρηματοδοτημένη πώληση και ενστάσεις του αγοραστή έναντι της τράπεζας, ΝοΒ 1986, σελ. 645 επ.
2. Βελέντζας Γ., Τραπεζικές πιστώσεις και προστασία του καταναλωτή – πελάτη της τράπεζας, ΕΕμπΔ 1997, σελ. 401 επ.
3. Γκούσκου Α., Ύψος δικαιοπρακτικού τόκου τραπεζικών χορηγήσεων ιδίως στην καταναλωτική πίστη, ΧρΙΔ Β 2002, σελ. 385 επ.
4. Δωρής Φ., Η εξειδίκευση της καλής πίστης στο άρθρο 2 Ν. 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών και η σημασία της στο κοινό αστικό δίκαιο, ΝοΒ 48/2000, σελ. 763 επ.
5. Δωρής Φ., Σκέψεις για τη διαπίστωση και πλήρωση των κενών στο δίκαιο (με αφορμή τις ΟΛΑΠ 20/2000 και ΑΠ 899/2001), ΧρΙΔ Γ/2003, σελ. 577 επ.
6. Ζερβάκης Εμμ., Επιτόκια αναφοράς EURIBOR και EONIA, ΔΕΕΤ 1999, σελ. 112 επ.
7. Κεραμεύς Κ.Δ., Δικονομικές δυνατότητες προστασίας των καταναλωτών, Αρμενόπουλος 1980, σελ. 857 επ.

8. Λελεντζή Αθ., Ο έλεγχος του περιεχομένου των Γενικών Όρων Συναλλαγών (άρθρο 2 § 6 και 7 Ν. 2251/1994) κατά την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΝοΒ 50/2002, σελ. 274 επ.
9. Λιβαδά Χρ., Η πρόταση νέας Οδηγίας για την καταναλωτική πίστη (Ζητήματα πεδίου εφαρμογής), Digesta 2003, Τεύχος Β΄, σελ. 194 επ.
10. Μάζης Π., Ουσιαστικά και δικονομικά ζητήματα τόκου και ανατοκισμού, ΕπισκεΔ Α/1996, σελ. 34 επ.
11. Μανιώτης Δ., Αποτίμηση της αποδεικτικής δύναμης μέσω καταγραφής των τραπεζικών συναλλαγών με τους πελάτες τους, Αρμενόπουλος 1999, σελ. 1025 επ.
12. Μεντής Γ., Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων (με αφορμή την ΑΠ 1219/2001), ΧρΙΔ Α/2001, σελ. 558 επ.
13. Παπαγιάννης Ι., Χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα, ΕπισκεΔ 1996, σελ. 305 επ.
14. Παπαϊωάννου Γ., Νομικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή από τη χρήση των τραπεζικών καρτών, ΧρΙΔ Β/2002, σελ. 103 επ.
15. Σκουλαρίκη Κ., Καταχρηστικοί Γενικοί Όροι Τραπεζικών Συναλλαγών, ως σημείωση υπό την ΑΠ 1219/2001, ΔΕΕ 11/2001, σελ. 1141 επ.
16. Σπυράκος Δ., Κριτήρια αναπροσαρμογής του επιτοκίου στις συμβάσεις δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο, ΔΕΕ 11/2002, σελ. 1109 επ.
17. Χρυσάνθης Χρ., Τραπεζικές συμβάσεις – ΓΟΣ – Καταναλωτική Πίστη – Πιστωτικές κάρτες – Συλλογική αγωγή – Χρηματική ικανοποίηση (με αφορμή την ΑΠ 1219/2001), ΕΕμπΔ 2001, σελ. 529 επ.
18. Ψυχομάνης Σπ., Οι Γενικοί Όροι στις τραπεζικές συμβάσεις, ΕΕμπΔ 1998, σελ. 887 επ.
19. Ψυχομάνης Σπ., Τα τραπεζικά επιτόκια, ΝοΒ 1995, σελ. 3 επ.